

Međunarodni psihologijski znanstveni skup
International Scientific Psychology Conference

27 BUJASOVI DANI PSIHOLOGIJE

● Bujas Psychology Days

Susret znanosti i prakse
Science meets practice

Knjiga sažetaka

Book of Abstracts

Zagreb, 8. - 10. 5. 2025.

27. Bujasovi dani psihologije

Preliminarna knjiga sažetaka

Sažeci radova poredani su abecednim redom prema prezimenu prvog autora i vrsti izlaganja:

- Plenarna predavanja
- Simpoziji
- Usmena izlaganja
- Poster
- Bujas talks
- Panel rasprave
- Predstavljanja psihologijskih instrumenata i knjiga

Abstracts are sequenced according to the alphabetical order of the first author's surname and presentation type:

- Keynote lectures
- Symposia
- Oral presentations
- Poster session
- Bujas talks
- Panel discussions
- Presentations of psychological instruments and books

NESLUŽBENA VERZIJA

PLENARNA PREDAVANJA

EMOCIJE I EMOCIONALNA REGULACIJA NASTAVNIKA U UČIONICI: KOLIKO SU VAŽNI ZA UČENIKE I KAKO IH ISTRAŽIVATI?

Irena Burić, Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska

Emocije su prisutne u svakoj učionici te su sastavni dijelovi učenja i poučavanja. Prilikom poučavanja i u interakcijama s učenicima, nastavnici doživljavaju čitav raspon emocija značajnog intenziteta koje imaju potencijal za oblikovanje kvalitete poučavanja, odnosa s učenicima, ali i učeničkih kognitivnih, afektivnih i motivacijskih ishoda. Međutim, učinci emocija nastavnika na njihovo ponašanje i funkcioniranje u učionici te na same učenike nisu neposredni i jednostavni, već ih je potrebno proučavati kroz prizmu strategija koje nastavnici koriste kako bi ih regulirali. Osim što procesi emocionalne regulacije posreduju i mijenjaju snagu odnosa između emocija nastavnika s jedne strane i kvalitete poučavanja i učeničkih ishoda s druge strane, oba konstrukta su u međusobnom složenom odnosu koji podrazumijeva recipročnost. Stoga će u ovom predavanju biti fokus na pregledu suvremenih teorijskih modela koji opisuju učinke emocija i emocionalne regulacije nastavnika u učionici te na pokušaju njihove integracije u sveobuhvatan okvir koji će moći integrirati rezultate postojećih istraživanja te poslužiti kao smjernice za ona koja tek predstoje u ovom propulzivnom području istraživanja. Osim prikaza teorijskih okvira te rezultata suvremenih istraživanja u području emocija i emocionalne regulacije nastavnika, u predavanju će se razmotriti i prikladnost aktualnih dominantnih metodoloških pristupa i paradigmi te ponuditi alternativna rješenja i mogućnosti s ciljem što boljeg razumijevanja složene dinamike emocionalnih života nastavnika i njihove uloge u kvaliteti obrazovnog procesa.

BEYOND COLLECTIVE INTELLIGENCE: COLLECTIVE ADAPTATION

Mirta Galešić, Santa Fe Institute, USA

I will describe a conceptual framework for studying collective adaptation, the dynamic interplay of collective belief systems and cognitive strategies, network structures, and problems that collectives face. Going beyond searching for “intelligent” or “stupid” collectives, this framework stresses the importance of path dependence, satisficing, and collective myopia for understanding the sometimes counterintuitive outcomes of collective adaptation. This is particularly important in today’s turbulent world in which collectives face diverse and rapidly changing challenges from pandemics to new technologies. After providing an overview of the relevant literatures in different disciplines, I will focus on one aspect of collective adaptation – belief dynamics, and describe a new model we developed to describe how networks of beliefs change on the personal and social level over time.

OD PREDRASUDA DO INTEGRACIJE: ULOGA MEĐUGRUPNOG KONTAKTA U IZGRADNJI I OSNAŽIVANJU ZAJEDNICE

Margareta Jelić, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Naše su svakodnevne interakcije oblikovane, između ostaloga, i složenom mrežom predrasuda. U ovom predavanju ću govoriti o uzrocima predrasuda prema različitim manjinskim skupinama, naglašavajući ključnu ulogu međugrupnog kontakta u njegovanju uključivijeg društva.

U prvom dijelu predstaviti ću istraživanja predrasuda prema različitim manjinama u društvu (npr. etničke manjine, LGBT grupe, izbjeglice i strani radnici), usmjeravajući se na temeljne mehanizme u podlozi tih predrasuda. Posebnu pažnju posvetit ću tome kako doživljaj međugrupne prijetnje i tjeskobe mogu pojačati predrasude. Ti doživljaji se mogu manifestirati na različite načine, uključujući ekonomske i kulturalne razlike među grupama, kao i socijalne promjene koje se mogu percipirati kao prijetnja identitetu ili statusu vlastite grupe. Također ću govoriti o nekim odrednicama međugrupne prijetnje, poput vrste identifikacije s vlastitom grupom i nekih karakteristika ličnosti.

U drugom dijelu izlaganja istaknut ću međugrupni kontakt kao znanstveno potvrđenu metodu smanjenja predrasuda i poticanja međugrupnog razumijevanja. Hipoteza kontakta pretpostavlja da, pod određenim uvjetima, izravni kontakt između članova različitih grupa mogu dovesti do pozitivnijih stavova i smanjenja predrasuda. Omogućavanjem smislenog kontakta i promicanjem suradnje koja nadilazi društvene podjele, socijalna psihologija nudi vrijedne uvide i smjernice za izgradnju uključivije zajednice i društva. Predstaviti ću domaća istraživanja koja ispituju odnos međugrupnog kontakta i smanjenja predrasuda.

Konačno, predstaviti ću primjere integracijskih programa usmjerenih na smanjenje predrasuda utemeljeni na znanstvenom pristupu. Pokazati ću kako premostiti jaz između znanstvenih spoznaja i njihove praktične primjene u svakodnevnom životu zajednice, ističući važnost strategija utemeljenih na dokazima za promicanje socijalne integracije. Ovi primjeri će pokazati kako strukturirane međugrupne interakcije —poput aktivnosti zamišljenog kontakta i suradničkog učenja—mogu potaknuti pozitivne međugrupne odnose, ublažiti učinke percipiranih međugrupnih prijetnji i doprinijeti uključivijem društvu.

WHERE ARE THE SELF-CORRECTING MECHANISMS IN SCIENCE?

Simine Vazire, Melbourne School of Psychological Science, Faculty of Medicine, Dentistry and Health Sciences, University of Melbourne, Australia

We often hear the self-correcting mechanisms in science invoked as a reason to trust science, but it is not always clear what these mechanisms are. Some quality control mechanisms, such as peer review for journals, or vetting for textbooks or for public dissemination, have recently been found not to provide much of a safeguard against invalid claims. Instead, I argue that we should look for visible signs of a scientific community's commitment to self-correction. These signs include transparency in the research and peer review process, investment in error detection and quality control, and an emphasis on calibration rather than popularization. We should trust scientific claims more to the extent that they were produced by communities that have these hallmarks of credibility. Fields that are more transparent, rigorous, and calibrated should earn more trust. Metascience can provide scientists and the public with valuable information in assessing the credibility of scientific fields.

SIMPOZIJI

Simpozij / Symposium

HONORARY SYMPOSIUM: 12TH INTERNATIONAL PSYCHOMETRIC SYMPOSIUM ALIJA KULENOVIĆ

Convenor: Vesna Buško

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

vbusko@ffzg.hr

It has always been a special pleasure and commitment to organize this Honorary Symposium. Two decades have passed since its inception, when it was held under the title “Contemporary Issues in Psychometrics: Symposium in Honour of Professor Alija Kulenović”, as the only event in symposium format within the 17th Ramiro and Zoran Bujas Days. Since then, it has become an integral part of our biennial conference and an occasion to commemorate the authority of our late professor and friend Alija Kulenović. To date, more than one hundred and thirty papers have been presented in these symposia, by authors from fifteen different countries and four continents. The programme of the 12th Symposium consists of eleven papers by authors from Belgium, Bosnia and Herzegovina, Serbia, Slovenia, South Africa, the USA and Croatia. As with all previous symposia, the programme includes a diverse range of topics, covering applications of psychometric theory, methodology or specific issues in psychological assessment. The papers will present some innovative applications of psychometric and related methodology (A. Palanović et al.) and other novel approaches to psychological assessment issues, such as the hierarchical continuous-time dynamic modeling technique (G. Zager Kocjan et al.), or principal component metrics (E. K. Sekwena & J. R. Fontaine). Several papers are devoted mainly to applications of psychometric theory or particular analytic techniques to validation issues (B. M. Dinić & K. Mašić; V. Takšić et al.; J. Šabić et al.) or to answering substantive questions (DeYoung et al.). The quality of measurement invariance tests will also be scrutinized (G. Sočan), as well as the questions of similarity in meaning of scores derived from different latent variable models (U. Mikac). Finally, the possibilities of usage of additional information contained in item responses will be demonstrated on a formal, theoretical level (A. Mutak) and by means of an empirical example (D. Ljubotina).

Keywords: honorary symposium, psychometrics, psychological assessment

CROSS-CULTURAL VALIDATION OF THE EMOTIONAL SKILLS AND COMPETENCE QUESTIONNAIRE (ESCQ-42) USING EXPLORATORY GRAPH ANALYSIS IN CROATIAN AND PORTUGUESE SAMPLES

Ana Ćosić Pilepić¹, Tamara Mohorić¹, Vladimir Takšić¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Rijeka, Croatia

This study aimed to validate the Emotional Skills and Competence Questionnaire (ESCQ-42; Takšić et al., 2009) in Croatian and Portuguese samples through exploratory graph analysis (EGA). The ESCQ, grounded in the Mayer and Salovey emotional intelligence model (1997), was administered to 627 Portuguese high-school students ($M_{age} = 15.5$; $SD = 0.76$) and 562 Croatian high-school students ($M_{age} = 16.3$; $SD = 1.07$). Featuring three subscales—perceiving, expressing, and managing emotions—the ESCQ has demonstrated strong psychometric reliability across diverse populations. However, cross-cultural item-level inconsistencies prompted further investigation using EGA. Results revealed a five-dimensional structure for the Croatian sample and a four-dimensional structure for the Portuguese sample, challenging the standard three-factor model. Analyses of item stability, replicability, and network loadings offered detailed insights into the contribution of individual items to the overall structure. Confirmatory factor analysis (CFA) was used to compare model fit between the EGA-identified structures and the theoretical model. Moreover, EGA supported the three-factor structure on an abbreviated scale, achieving configural and partial metric invariance across cultures. These findings highlight the need for continuous refinement of the ESCQ-42 to improve its cross-cultural validity and reliability, particularly when used in culturally diverse contexts.

Keywords: Cross-cultural validation. Emotional Skills and Competence Questionnaire, Exploratory Graph Analysis

ARE THE METATRAITS FACT OR ARTIFACT? RULING OUT ALTERNATIVE EXPLANATIONS FOR THE HIGHER-ORDER FACTORS OF THE BIG FIVE

Colin G. DeYoung¹, Ming Him Tai², Edward Chou¹, Boris Mlačić³, ¹Department of Psychology, University of Minnesota, USA ² Department of Psychology, The Pennsylvania State University, USA, ³Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Zagreb, Croatia

The Big Five were originally conceived as orthogonal dimensions and the top of the personality trait hierarchy, so it was notable when Digman (1997) first published the finding that they show a regular pattern of correlations yielding a two-factor solution. My colleagues and I later labeled these higher-order factors or “metatraits” Stability (Conscientiousness, Agreeableness, and low Neuroticism) and Plasticity (Extraversion and Openness/Intellect). Skeptics have argued that the metatraits are likely to be method artifacts rather than substantive trait dimensions. In one American and one Croatian sample, we undertook the most thorough study of the metatraits to date, to ascertain whether correlations among the Big Five remain after controlling for the three main sources of artifactual correlation among variables: (1) acquiescence bias, which we controlled through ipsatization; (2) evaluative consistency bias (social desirability), which we controlled through the use of multiple raters; and (3) blended variables, which we controlled through the use of exploratory factor models that allow cross-loadings, thereby allowing blended variance in a given item or scale to be accounted for in the factor loadings rather than in the correlations among factors. Even after controlling for all sources of artifact simultaneously, the Big Five remained correlated at the latent level, and the correlations showed the standard two higher-order factors. Our results show that the Big Five are genuinely correlated and that Stability and Plasticity are real trait tendencies.

Keywords: metatraits, acquiescence bias, evaluative consistency bias, the Big Five latent structure

CROSS-CULTURAL VALIDITY OF THE SERBIAN ADAPTATION OF THE LIMITED PROSOCIAL EMOTIONS (CODDS-LPE) SCALE AND FURTHER PSYCHOMETRIC EVALUATION

Bojana M. Dinić¹, Katarina Mašić¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia

The aim of this study is to explore the psychometric properties of the Serbian adaptation of the Limited Prosocial Emotions (CODDS-LPE) scale. This is a brief caregiver report-on-child, consisting of 12 items distributed across four domains of prosocial behaviors as specified in the DSM-5: lack of remorse/guilt, callous/lack of empathy, unconcern about performance, and shallow/deficient affect. The sample included 232 parents (86.6% mothers, $M_{age}=42.77$) of children with an average age of 13.31 years (46.6% daughters). In addition to the CODDS-LPE, parents also provided reports-on-child on callous-unemotional traits, social functioning, aggression, and rule-breaking, as well as self-reports on the same characteristics. First, a multigroup confirmatory factor analysis showed partial scalar invariance (item 11 was freely estimated) of the originally proposed hierarchical model (with four first-order factors and one general factor) between the US and Serbian samples of parents. Second, results from item response theory analyses indicated good discrimination parameters, with the scale providing more information at above-average scores and two items (1 and 4) showed somewhat lower item information. The total score of CODDS-LPE ($\alpha=.94$, $\omega=.95$, $MIC=.57$) demonstrated a very high positive correlation with callous-unemotional traits (.79) with very high profile similarity regarding the pattern of correlations with the rest of the validity variables. Correlations with reactive and proactive aggression were moderate and low-to-moderate with rule-breaking. Additionally, it showed low-to-moderate correlations with self-reported measures of the mentioned characteristics, with a non-significant correlation for rule-breaking. These results confirm the quality of the psychometric properties of the Serbian adaptation of the CODDS-LPE and suggest that this brief instrument could serve as an alternative practical tool for screening limited prosocial emotions in children and youth.

Keywords: Limited Prosocial Emotions, CODDS-LPE, cross-cultural, callous-unemotional traits, DSM-5

CONFIDENCE LEVEL AND RESPONSE TIME AS ADDITIONAL INFORMATION IN THE PSYCHOMETRIC ANALYSIS OF A COGNITIVE ABILITY TEST

Damir Ljubotina¹, ¹Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Test theory has made modest progress in recent decades in developing and changing the basic measurement paradigm. Recent approaches have focused on the development and use of (sometimes redundant) models and indicators based on conceptually the same input variables. Items in knowledge and ability tests are traditionally scored dichotomously, and psychometric analysis, validation and interpretation are based primarily on information about accuracy. The development of computer-based testing and new digital technologies has allowed for new types of test items (e.g. more dynamic and interactive) that provide conceptually new information, and have also allowed for the addition of assessments of respondents' confidence in their answers. We analyze the theoretical and conceptual advantages, as well as the methodological problems, of incorporating measures of confidence level (CL) and speed into psychometric analysis, both at the level of item analysis and in the generation and interpretation of test scores. The empirical results presented here are based on data collected from 168 students using the computerized version of the non-verbal cognitive ability test (Test S). We examined the reliability and latent space of composites defined by confidence estimates and measures of speed. We also analyzed the relationships between CL, speed and accuracy and found significant correlations, but the structure of the relationships is different for correct and incorrect responses. Our data confirm that weighting responses with confidence ratings increases measures of internal consistency (e.g. alpha). The results suggest that analyses conducted separately on "correct vs. incorrect" responses and "easy vs. difficult" items are more informative than analyses conducted on average measures. The results indicate the interesting potential of incorporating CL and speed measures with response accuracy when analyzing individual scores and in the context of item level analysis.

Keywords: test theory, psychometric analysis, confidence level, response accuracy, speed

THE DIFFERENCE IN INTERPRETATION OF RANDOM INTERCEPTS CROSS-LAGGED PANEL MODEL AND LATENT CHANGE SCORE MODEL – A CASE OF BURNOUT DIMENSIONS IN TIME

Una Mikac¹, ¹Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

When choosing models for longitudinal data analysis, myriad of options exists (e.g., McArdle, 2009). The selection should be based on the research question and its theoretical basis, and Orth et al. (2021) offer a detailed explanation of differences in conceptual meaning of the results of fitting these multiple models. Two models have gained much attention lately – the random intercepts cross-lagged panel model (RI-CLPM; Hamaker et al., 2015) and latent change score model (LCS; McArdle, 2001). RI-CLPM has been suggested as an alternative to the much used cross-lagged panel model (CLPM) which allows us to control for between-person differences when examining within-person changes between multiple time points, while still taking into account the stability of measures between time points as achieved by CLPM. LCS model focuses on defining latent variables that represent within-person change from one time point to the other, while allowing us to explore the amount, variability and correlates of this change. Despite some mathematical similarities (Usami et al., 2015), Orth et al. (2012) argue that these different model specifications can lead to different interpretations of established regressions. While they suggest the outcome in both cases is the subsequent increase in the outcome variable, they argue that in case of RI-CLPM the predictor is the deviation from the usual level of the predictor variable, and in case of LCS, the predictor is the level of predictor variable. These suggested differences in interpretations are explored on the case of a longitudinal study of burnout dimensions (measured by BAT-23; Schaufeli et al., 2020). Data were collected on 1011 Croatian employees (56.8% female; mean age 41.4) in three time points approximately 7 months apart. The regressions suggested by both models are remarkably similar, in both size and direction, which brings into question the difference in interpretation suggested by Orth et al. (2012).

Keywords: longitudinal data, structural equation modeling, RI-CLPM, LCS, burnout

FORMULATION OF ITEM AND TEST CHARACTERISTIC AND INFORMATION CURVES FOR RESPONSE TIME DATA

Augustin Mutak¹, ¹Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

In the past decades, the implementation of psychometric testing procedures on computers has led to the increase in availability of response time data. It was not long before it was recognized that this data contains valuable information which can be used to supplement inferences made from test results, enhance the precision of the estimation, and explore phenomena which would otherwise be difficult to capture, such as the speed-accuracy tradeoff. The most common framework for response time modeling in psychometrics is that of van der Linden (2007), who proposed a joint model for responses and response times. In this framework, the responses are modeled with a usual IRT (e.g. 1PL, 2PL) model, whereas the response times are modeled via a lognormal distribution. Like the responses model, the response times model contains person and item parameters analogous to those of IRT. However, until now, the item and test characteristic and information curves were never derived for the response times model, despite the fact that IRT is a framework heavily relying on visual inferences. In the current study, we derive the formulas for the item characteristic curves for the response times model, from which we further derive the item information curves; the test characteristic and information curves are the sum of these item curves, respectively. The formulation of these curves helps to more formally integrate response time modeling into the IRT framework. We argue that the newly derived curves are a valuable tool for practical applications, such as test targeting, determining optimal time limits and that they are a beneficial didactic tool for better teaching of the response time models.

Keywords: response time data, item characteristic and information curves, IRT framework

USING TEXT ANALYSIS TO UNCOVER ACHIEVEMENT MOTIVATION IN SITUATIONAL INTERVIEWS

Antun Palanović¹, Maja Parmač Kovačić¹, Zvonimir Galić¹, Mitja Ružojčić¹, Nikola Erceg¹, ¹Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

People with high achievement motive (AM) show strong personal initiative - they choose challenging tasks and persevere in their completion. There are two major measurement approaches to the AM: a) measuring the explicit component of AM using questionnaires; b) measuring the implicit or unconscious component of AM using indirect measures such as Thematic apperception tests, where AM is assessed through content coding of written text. Present research builds on the latter approach and adopts automatic text analysis to examine whether AM can be measured from responses in a situational interview. A total of 198 students provided open-ended responses to five situational interview questions designed to activate the AM. They also completed a self-report AM questionnaire along with three biographical measures of achievement and reported their GPA and the number of hours a week they spend at a student job. We first translated the responses from Croatian to English using TILDE computer translator. We then analyzed the text using Linguistic Inquiry and Word Count software (LIWC22). LIWC sorts every word in the text into different categories, such as linguistic or psychological categories, and counts the number of words in each category to obtain the score for that category. Most relevant to our research was the category for achievement, which contains words such as “hard-working”, “ambitious”, “challenging” and “improve”. We correlated the LIWC achievement score (LIWC-ach) from each of the five questions separately with other information collected from the participants. The obtained correlations between LIWC-ach scores and criteria varied largely across the five questions. The total range of correlations with biographical achievement indicators, GPA, and number of working hours was between -.14 and .39. As for the relationship between LIWC-ach and self-reported AM, it ranged from $r = -.14$ to $r = .22$ across questions. Although the results show some promise for use of LIWC for AM measurement, they highlight the need to carefully select interview questions that are used to elicit AM in a situational interview.

Keywords: achievement motivation, automated text analysis, assessment

ASSESSING THE INTERNAL STRUCTURE OF AN ABILITY EMOTIONAL INTELLIGENCE MEASURE USING PRINCIPAL COMPONENT METRICS

Eva K. Sekwena¹, Johnny R. Fontaine², ¹ School of Industrial Psychology and Human Resource Management, Faculty of Economic and Management Sciences, North-West University, Potchefstroom Campus, South Africa, ²Department of Work, Organization and Society, Ghent University, Belgium

Sekwena and Fontaine (2018) developed the Components of Emotion Understanding Test (CEUT) to assess emotion understanding from an ability perspective. This new measure is embedded in a comprehensive conceptualisation of emotion, in which emotion understanding is defined as the ability to understand the likely emotional processes (i.e., appraisals, action tendencies, bodily reactions, expressions, and subjective feelings) that occur when a person encounters goal-relevant events. The goal-relevant events were constructed according to the 10 emotion clusters, which represent the variability in the emotion domain. The present study focuses on investigating the internal structure at the item level using Principal Component Metrics (PCM; Fontaine et al., 2022). The PCM is a novel, theoretically grounded, and data-driven method for assessing the internal structure of maximal emotional intelligence tests at the item level. The PCM disentangles interindividual differences in emotional ability from acquiescent and extreme responses, allowing the identification of a bipolar EI factor representing correct and incorrect responses. The PCM was applied to a reduced version of the CEUT-126 in order to investigate the internal structure as well as the nomological network. The CEUT-126 was administered in paper and pencil format to a sample of 273 students from a South African University. Using PCM, the measure showed a two-factor structure with a bipolar emotional understanding factor and a unipolar acquiescent response factor. Convergent validity with existing emotional intelligence instruments, well-being and classical intelligence measures, and discriminant validity with ill-being and psychopathology were observed. Further analyses revealed no differences between ethnic and gender groups.

Keywords: emotional intelligence tests, Principal Component Metrics, convergent and discriminant validity

POWER OF METRIC AND SCALAR MEASUREMENT INVARIANCE TESTS

Gregor Sočan², ²Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia

Despite the routine use of measurement invariance tests in applied psychometric research, little is known about the power of these tests, and recommendations for sample sizes are sparse at best. This may be due to the fact that some general suggestions for the interpretation of effect size indicators of measurement non-invariance have only recently been proposed. In this simulation study, I estimated the power to test the measurement invariance hypotheses (metric vs. configural and scalar vs. metric, respectively) at different levels of factors such as sample size, effect size, and size of factor loadings. In addition to sample size and bias effect size, important determinants of power were the number of biased items and the average factor loading size. When testing for metric invariance, the relative size of the loading(s) of the biased item(s) was also significant. Furthermore, the scalar invariance testing seems to be slightly more powerful than the metric invariance testing in general. Based on the simulation results, I will propose some guidelines for measurement invariance research.

Keywords: measurement invariance, factor analysis, statistical power, simulation

THE ROLE OF READING LITERACY IN MATHEMATICAL LITERACY ASSESSMENT: A DIF PERSPECTIVE

Josip Šabić¹, Amela Mujagić², Siniša Lakić³, ¹Institute for Social Research in Zagreb, Croatia, ² Faculty of Educational Sciences, University of Bihać, Bosnia and Herzegovina, ³Faculty of Philosophy, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina

As part of the "Education for Employment" project, mathematical and reading literacy tests based on PISA conceptual frameworks were locally developed and piloted in Bosnia and Herzegovina in 2023. The pilot study involved 702 first-year high school students (62% female) from 13 schools. As part of validation procedures, item analyses and selection for the shortened version of the mathematical literacy test were conducted using both classical test theory (CTT) and Rasch modeling (e.g. inspection of item-total correlations, item difficulties, item characteristic curves and item fit statistics). Since prior research suggests that test items requiring substantial verbal processing may introduce performance disparities among students with varying reading literacy levels, the focus of this study was on the examination of the potential influence of students' reading literacy level on differential item functioning (DIF) in mathematical literacy assessment. Based on reading literacy test results, students were classified in two groups (lower and higher reading literacy level). For the detection of DIF in mathematical literacy test, several DIF detection procedures were used based on both test scores and Rasch modelling (e.g. logistic regression, Angoff's delta method and Raju's area method). Raju's area method detected one third of test items as items that display DIF with differences occurring in both directions (i.e. some favoring students more proficient in reading literacy, and others favoring students from lower proficiency group). Other methods detected significantly fewer items exhibiting DIF. These results align with previous findings suggesting differences between methods in detecting DIF. Additionally, the results underscore the importance of carefully considering verbal comprehension demands when designing mathematical literacy test items to ensure fairness in measurement.

Keywords: reading literacy, mathematical literacy, assessment; differential item functioning

THE DYNAMIC INTERACTION OF STATE EXTRAVERSION AND SITUATIONAL SOCIALITY: INSIGHTS FROM CONTINUOUS-TIME MODELING

Gaja Zager Kocjan¹, Vesna Buško², Andreja Avsec¹, Gregor Sočan¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia ²Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Previous research has consistently demonstrated a positive concurrent association between state extraversion and specific characteristics of the current situation. However, the dynamic relationships between momentary fluctuations in state extraversion and situational characteristics remain underexplored. The primary aim of this study is to examine how fluctuations in state extraversion predict subsequent changes in perceived situational sociality and, conversely, how shifts in sociality influence changes in state extraversion. Using continuous-time dynamic modeling, we analyze data collected over a week from 185 university students, resulting in 4,694 reports of state extraversion and perceived sociality. The findings reveal that changes in state extraversion persist longer and take more time to return to baseline compared to changes in sociality. Increases in state extraversion lead to subsequent increases in perceived sociality, while increases in sociality predict subsequent reductions from the initial increase in state extraversion. The cross-lagged effects were most pronounced after a 1.5-hour delay. The negative cross-lagged effect of sociality on state extraversion suggests a compensatory mechanism of temporal reduction of extraverted behavior in an effort to balance the level of social engagement. Additionally, the study examines how trait extraversion moderates these dynamic relationships, showing that individuals high in trait extraversion experienced more persistent changes in extraverted behavior over time. This research advances the understanding of personality dynamics by illustrating how momentary personality expressions and situational perceptions interact in real-time and providing insights into the temporal processes underlying these interactions.

Keywords: personality dynamics, state extraversion, perceived situational sociality, Continuous-Time Modeling

Simpozij / Symposium

LJETNA PSIHOLGIJSKA ŠKOLA KAO PRIMJER PROJEKTOG UČENJA U VISOKOŠKOLSKOJ NASTAVI

Voditeljice: Antonija Vrdoljak, Aleksandra Huić

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

avrdolja@ffzg.hr, ahuic@ffzg.hr

Ljetna psihologijska škola izborni je kolegij na diplomskom studiju psihologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a ujedno je i primjer projektnog učenja. U projektnom je učenju naglasak na aktivnosti učenika, odnosno studenta, kroz usmjeravanje na relevantne i realistične projektne zadatke te uz suradnju s kolegama i usmjeravajuće vođenje nastavnika. No, implementacije projektnog učenja rijetke su u visokoškolskoj nastavi, a još su rjeđa istraživanja usmjerena na evaluaciju i povezivanje ove metode poučavanja s motivacijskim ishodima studenata i nastavnika. Stoga ćemo se u ovom simpoziju kroz kvalitativni pristup usmjeriti na spomenute teme. Započet ćemo izlaganjem „Tradicija i kontinuitet: Analiza arhivske građe Ljetnih psihologijskih škola (1987.–2023.)“ (Miličević, Jakob, Nogolica i Huić) u kojem će se predstaviti rezultati analize arhivske građe, s naglaskom na utvrđivanje tema kojima su se istraživači dosadašnjih ljetnih škola bavili te korištenih metodoloških pristupa. Potom ćemo se u izlaganjima „Studentska perspektiva Ljetne psihologijske škole: evaluacija subjektivne dobiti i zadovoljstva“ (Sadaić, Nikolić, Tokmadžić i Vrdoljak) i „Ljetna psihologijska škola kroz oči nastavnika: evaluacija subjektivne dobiti i zadovoljstva“ (Vidaković, Jelašić, Džafić i Vrdoljak) kroz kvalitativnu analizu transkripata fokusnih grupa osvrnuti na pokazatelje zadovoljstva i koristi od sudjelovanja u Ljetnim školama iz perspektive polaznika i voditelja. Konačno, u posljednjem radu Projektno učenje i osnovne psihološke potrebe u visokoškolskoj nastavi (Benčić, Polimanac, Dragun, Mitić i Huić) identificirat ćemo karakteristike Ljetne psihologijske škole koje zadovoljavaju, odnosno frustriraju osnovne psihološke potrebe te opisati nastavničke (de)motivacijske stilove u kontekstu projektnog učenja. U završnoj ćemo se raspravi dotaknuti smjernica za provedbu projektnog učenja u visokom školstvu.

Ključne riječi: projektno učenje, teorija samodeterminacije, subjektivna dobit, kvalitativno istraživanje, analiza arhivske građe

PROJEKTNO UČENJE I OSNOVNE PSIHOLŠKE POTREBE U VISOKOŠKOLSKOJ NASTAVI

Hrvoje Benčić¹, Jovana Polimanac¹, Martin Dragun¹, Andrej Mitić¹, Aleksandra Huić¹,

¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Kada su kod učenika zadovoljene osnovne psihološke potrebe za autonomijom, povezanošću i kompetentnošću oni pokazuju više razine intrinzične motivacije za učenje i bolji uspjeh. Projektno učenje kao metoda poučavanja usmjerena na učenika sadrži elemente davanja izbora učenicima te njihove međusobne suradnje i stjecanja kompetencija. Međutim, istraživanja koja empirijski istražuju jesu li njezini elementi povezani sa psihološkim potrebama su rijetka, dok u visokoškolskom kontekstu jedva postoje. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati kako je Ljetna psihologijska škola (LJPŠ), kao primjer projektnog učenja u visokoškolskoj nastavi, povezana sa zadovoljenjem i frustracijom osnovnih psiholoških potreba studenata i nastavnika. Dodatni je cilj bio provjeriti kako se (de)motivirajući nastavnički stilovi voditelja očituju u ovom obliku nastave. Kvalitativno istraživanje obuhvatilo je šest fokusnih grupa s polaznicima (12 studenata i 17 alumna) i voditeljima (11 profesora i 10 asistenata) do sada provedenih LJPŠ. Prikupljeni podaci analizirani su u programu NVivo 14. Potreba za autonomijom kod polaznika bila je ostvarena kroz fleksibilnost i mogućnost donošenja odluka, dok je za voditelje izvor bio sloboda odabira teme. Potrebu za kompetentnošću su polaznici ostvarivali radom na primjenjivim projektima i razvojem vještina, a voditelji kroz iskustvo vođenja. Potreba za povezanosti je pak i kod polaznika i voditelja bila potaknuta suradnjom na zadacima i neformalnim druženjima. Polaznici su voditeljska ponašanja podržavanja autonomije i strukture (motivirajući stilovi) povezali s dobrom atmosferom, visokom motivacijom i uspješnim izdanjem knjižice, dok su ponašanja vezana uz demotivirajuće stilove kontroliranja ili prepuštanja studenata samima sebi povezali s nižim zadovoljstvom i izostankom podrške autonomiji. Rezultati će se raspraviti u kontekstu važnosti projektnog učenja za poticanje motivacije studenata u visokoškolskoj nastavi.

Ključne riječi: osnovne psihološke potrebe, projektno učenje, visokoškolska nastava, nastavnički stilovi, motivacija

**TRADICIJA I KONTINUITET: ANALIZA ARHIVSKE GRAĐE LJETNIH
PSIHOLOGIJSKIH ŠKOLA (1987.–2023.)**

Iva Miličević¹, Jurja Jakob¹, Ana Marija Nogolica¹, Aleksandra Huić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Tradicija Ljetne psihologijske škole započela je akademske godine 1987./88. Od tada su provedene 34 ljetne škole usmjerene na provedbu istraživanja u realnim uvjetima te edukaciju studenata i studentica Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Svrha ovog izlaganja je prikazati kako su izgledale i čime su se bavile do sada provedene Ljetne psihologijske škole. Konkretno, provedbom analize arhivske građe utvrdit će se tko su bili sudionici ljetnih škola, kakva je bila zastupljenost različitih područja psihologije te koje su karakteristike uzoraka i istraživačkih nacrtu u provedenim istraživanjima. U tu smo svrhu analizirali 28 Ljetnih psihologijskih škola čiji su nam materijali bili dostupni. Najčešće su to bile pripadajuće objavljene knjižice, ali i bilješke, prezentacije, intervjui, novinski članci i neobjavljeni rukopisi. Prikupljeni su materijali analizirani prema relevantnim kategorijama. Najčešće su se ljetne škole provodile u sastavu od tri voditelja i 20 polaznika. Najveći broj Ljetnih škola bavio se temama iz socijalne psihologije, ali su prilično zastupljene i teme iz psihometrije, diferencijalne te organizacijske psihologije. Većina istraživanja provedena je na učenicima i studentima te na specifičnim populacijama (npr. osobe s dijagnosticiranim psihičkim poremećajima i pripadnici seksualnih manjina), a prosječna veličina uzorka iznosila je $N = 843$. Najčešće su korišteni deskriptivni i korelacijski nacrti, a od statističkih analiza najzastupljenije su grupne usporedbe i regresijske analize. Osim pružanja pregleda aktivnosti i istraživanja provedenih u sklopu Ljetnih psihologijskih škola, provedena analiza arhivske građe omogućila je uvid u obrazovne i istraživačke prakse na Odsjeku za psihologiju tijekom proteklih desetljeća. U sklopu izlaganja istaknut će se utjecaj Ljetne psihologijske škole te će se raspraviti prednosti i nedostaci korištenja analize arhivske građe u ovom kontekstu.

Ključne riječi: analiza arhivske građe, projektno učenje, Ljetna psihologijska škola, visokoškolska nastava

STUDENTSKA PERSPEKTIVA LJETNE PSIHOLOGIJSKE ŠKOLE EVALUACIJA SUBJEKTIVNE DOBITI I ZADOVOLJSTVA

Inga Sadaić¹, Matija Nikolić¹, Ivana Tokmadžić¹, Antonija Vrdoljak¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Površno učenje i pasivnosti učenika predstavljaju važne izazove za obrazovanje. Kao potencijalni odgovor na navedene probleme javlja se metoda projektnog učenja, temeljena na pretpostavci da su učenici motiviraniji te dublje razumiju sadržaj koji aktivno usvajaju svojim radom i međusobnom suradnjom. Jedan od primjera projektnog učenja u hrvatskom visokoškolskom obrazovanju jest Ljetna psihologijska škola Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu (LJPŠ). Cilj ovog istraživanja bio je dati prilog evaluaciji LJPŠ kao metode poučavanja u visokom školstvu. U tu svrhu ispitali smo zadovoljstvo polaznika LJPŠ te njihovu subjektivnu dobit od sudjelovanja. Kako bi se istražila iskustava bivših polaznika LJPŠ provedene su dvije fokusne grupe, u kojima je ukupno sudjelovalo 29 bivših polaznika (od čega 27 žena). Polaznici su opisivali svoja iskustva s 15 različitih LJPŠ, provedenih u razdoblju od 2000. do 2023. godine. Na temelju transkripata izrađen je induktivni kodni plan te su prikupljeni podaci analizirani pomoću NVivo 14 softvera za analizu kvalitativnih podataka. Rezultati su pokazali da bivši polaznici LJPŠ kao glavnu dobit od sudjelovanja navode upoznavanje sa cjelokupnim istraživačkim procesom. Uz to, naglašavaju važnost stjecanja vještina potrebnih za kasnije akademske i radne obaveze, odmak od klasičnih metoda nastave, povezivanje s profesorima i kolegama te unapređenje vještina kritičkog mišljenja. Polaznici su bili najviše zadovoljni metodom učenja kroz iskustvo, a izdvajaju i prednosti poput bliske suradnje i boravka na odvojenoj lokaciji tijekom dijela semestra. Polaznici su povremeno izražavali nezadovoljstvo nekim organizacijskim izazovima ili organizacijom rada. U prosjeku su bili izrazito zadovoljni sudjelovanjem na LJPŠ. Zaključno, Ljetna psihologijska škola kao oblik projektnog učenja pokazuje širok spektar dobiti i pozitivnih efekata na polaznike te je stoga definitivno vrijedan alat u obrazovanju budućih psihologa.

Ključne riječi: projektno učenje, kvalitativno istraživanje, subjektivna dobit, evaluacija poučavanja, studenti

LJETNA PSIHOLOGIJSKA ŠKOLA KROZ OČI NASTAVNIKA: EVALUACIJA SUBJEKTIVNE DOBITI I ZADOVOLJSTVA

Laura Vidaković¹, Anamarija Jelašić¹, Alma Džafić¹, Antonija Vrdoljak¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Projektno učenje je metoda poučavanja koja omogućuje dublje razumijevanje gradiva kroz aktivno sudjelovanje u projektima i suradnju. Iako je u projektnom učenju naglasak na aktivnosti učenika, odnosno studenta, za uspješnu provedbu iznimno je važno usmjeravajuće ponašanje nastavnika. Nastavnici, u ovom slučaju voditelji Ljetnih psihologijskih škola (LJPŠ), na početku projektnog učenja imaju aktivniju ulogu, a kasnije preuzimaju pasivniju ulogu te služe kao potpora studentima. U svrhu evaluacije LJPŠ provedene su dvije fokusne grupe s dosadašnjim i budućim voditeljima LJPŠ. Jedna je fokusna grupa provedena s profesorima (n = 11, 10 žena), a druga s asistentima Odsjeka za psihologiju (n = 10, 7 žena). Voditelji su opisivali svoja iskustva vođenja ukupno 22 različite LJPŠ. Nakon izrade transkripata i kodnog plana, provedena je analiza kvalitativnih podataka u programu NVivo 14. Rezultati su pokazali da voditelji LJPŠ najveću subjektivnu dobit vide u prilici za provedbu opsežnijeg istraživanja o temi koja im je zanimljiva, suradnji sa studentima i kolegama na bližoj i ravnopravnoj razini te povratnim informacijama na svoj rad. Voditelji su ujedno iskazali najveće zadovoljstvo suradnjom s drugim sudionicima, dok su najveći izvor nezadovoljstva organizacijski aspekti, posebno nesigurnost financiranja. Asistenti su izraženi nezadovoljni opsegom i raspodjelom posla u odnosu na profesore. Međutim, voditelji su u prosjeku iznimno zadovoljni te gotovo svi navode da bi ponovno vodili LJPŠ. Praktične implikacije dobivenih rezultata sugeriraju da je projektno učenje u visokoškolskom kontekstu korisno ne samo za studente, već i za njihove nastavnike. No, obrazovni bi sustav trebao osigurati financijska sredstva za potrebe organizacije projektnog učenja, kako bi se polaznici i voditelji mogli usmjeriti na istraživački aspekt. Osim toga, mlađim je nastavnicima potrebno pružiti dodatnu mentorsku i praktičnu podršku u izazovima provedbe projektnog učenja.

Ključne riječi: projektno učenje, kvalitativno istraživanje, subjektivna dobit, evaluacija poučavanja, visokoškolski nastavnici

Simpozij / Symposium

AKTUALNE TEME U DIJAGNOSTICI, TRETMANU I ISTRAŽIVANJU MENTALNOG ZDRAVLJA

Voditeljice: Nataša Jokić-Begić, Anita Lauri Korajlija

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

njbegic@ffzg.hr, alauri@ffzg.hr

Klinička psihologija kontinuirano se razvija kako bi odgovorila na izazove suvremenog društva i sve veće složenosti mentalnih poremećaja. Ovaj simpozij okuplja recentna istraživanja i kliničke intervencije koje doprinose boljem razumijevanju psihopatologije, inovativnim terapijskim pristupima te poboljšanju sustava podrške za različite populacije. U prvom dijelu simpozija raspravljat će se o novim teorijskim i dijagnostičkim modelima u kliničkoj psihologiji. Predstavljeni će biti transdijagnostički pristup mentalnim poremećajima (Martina Špaček), izazovi u razlikovanju depresije i blagih kognitivnih poremećaja (Josipa Perhoč Mrla i Tanja Jurin) te utjecaj brzine obrade informacija i verbalne fluentnosti kod osoba s psihijatrijskim i poremećajima ličnosti (Ivan Zečević). Također će se analizirati kako umjetna inteligencija može unaprijediti psihodijagnostiku kroz automatiziranu analizu projektivnih testova (Tea Lukačić). Drugi dio simpozija posvećen je primijenjenim aspektima kliničke psihologije i suvremenim terapijskim pristupima. Razmatrat će se nove metode podrške obiteljima osoba s psihičkim smetnjama (Maja Marija Muškić i Anita Lauri Korajlija), istražiti potencijal psihodelika u tretmanu mentalnih poremećaja (Sandro Krašić) te analizirati nesuicidalno samoozljeđivanje kod adolescenata kroz biopsihosocijalnu perspektivu (Mirjana Sučević). Osim toga će biti prikazana istraživanja transgeneracijskog prijenosa traume kod ratnih veterana i njihovih obitelji (Emina Zoletić), kao i prediktori zadovoljstva životom kod trudnica, s fokusom na psihološke i socijalne čimbenike (Matea Šoštarić i Nataša Jokić-Begić). Simpozij nudi multidisciplinarni i inovativni pogled na aktualna pitanja kliničke psihologije, povezujući znanstvene spoznaje s kliničkom praksom te otvarajući prostor za raspravu o budućim smjerovima istraživanja i terapijskih intervencija.

Ključne riječi: klinička psihologija, mentalno zdravlje, dijagnostika, tretman

KORIŠTENJE PSIHODELIKA U TRETIRANJU PSIHIČKIH POREMEĆAJA – NOVA PRILIKA ILI NOVI PROMAŠAJ?

Sandro Krašić^{1,2}, ¹Udruga kako si?, Zagreb, Hrvatska ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Tijekom posljednja dva desetljeća, ponovno su se počele istraživati dobiti korištenja psihodelika u tretiranju različitih psihičkih smetnji i poremećaja. Ranija istraživanja provedena sredinom 20. stoljeća imala su obećavajuće rezultate, no zbog promjene (političke) klime, istraživanje psihodelika označeno je kao protivno temeljnim vrijednostima (američkog) društva zbog čega je većina istraživanja zaustavljeno. Suvremena istraživanja testiraju i evaluiraju uspješnost upotrebe psihodelika ponajviše u tretiranju poremećaja raspoloženja (primarno depresije), anksioznih poremećaja, posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP) i poremećaja ovisnosti. Primjerice, u sustavnom pregledu dotadašnjih istraživanja pokazano je da je terapija asistirana psihodelicima povezana sa značajnim smanjenjem simptoma depresivnosti (Ko i sur., 2023). Slični se rezultati pokazuju i prilikom tretiranja PTSP-a gdje se primjenom nekoliko doza psihodelika postiže smanjenje simptoma PTSP-a što predstavlja razliku u odnosu na tradicionalno svakodnevno korištenje psihofarmaka (Luoma i sur., 2020). Rezultati su svakako obećavajući, ali je važno naglasiti kako je broj istraživanja malen te da je važno nastaviti istraživati i potvrditi rezultate na većim uzorcima kako bismo mogli donositi jasnije i snažnije zaključke. U ovom radu će se prikazati najvažniji rezultati dosadašnjih istraživanja upotrebe psihodelika u tretiranju psihičkih poremećaja te će se prikazati osnovne postavke terapije asistirane psihodelicima, kao i predstaviti potencijalne prepreke na koje bismo trebali odgovoriti kako bismo nastavili s istraživanjem ovih obećavajućih substanci.

Ključne riječi: psihodelici, tretman, psihički poremećaji

UMJETNA INTELIGENCIJA I WARTEGGOV TEST CRTEŽA - NOVA ERA PSIHODIJAGNOSTIKE?

Tea Lukačić¹, ¹Klinika za psihijatriju “Sveti Ivan”, Zagreb, Hrvatska

Prošlo je više od osam desetljeća otkako je Ehrig Wartegg predstavio svoj projektivni test crteža (WZT), a gotovo jedno stoljeće od njegova osmišljavanja. Iako se test koristi u kliničkoj praksi, osobito u Europi i Latinskoj Americi, njegova znanstvena valorizacija ostala je ograničena zbog razvoja unutar jezično i geografski izoliranih tradicija te nedovoljnog interesa istraživača. Kao posljedica toga, u literaturi postoji relativno malo empirijskih podataka o psihometrijskim karakteristikama WZT-a. Međutim, u posljednjih nekoliko godina bilježi se porast interesa za WZT u području računalnih znanosti. Istraživanja koja se bave primjenom dubokog učenja u analizi digitalnih slika prepoznala su ovu projektivnu tehniku kao vrijedan izvor podataka za obradu rukom crtanih crteža. U tom kontekstu, neuronske mreže treniraju se na WZT crtežima kako bi omogućile automatiziranu analizu vizualnih obrazaca i predviđanje unaprijed zadanih psiholoških kriterija. U izlaganju će biti prikazani rezultati najnovijih znanstvenih istraživanja koja su pokazala potencijal umjetne inteligencije u prediktivnoj psihodijagnostici. Primjenom modela dubokog učenja na WZT crteže različitih populacijskih skupina, autori su demonstrirali: mogućnost predviđanja crta ličnosti, detekciju rizičnih znakova za nasilno ponašanje kod adolescenata, prepoznavanje ranih znakova depresije kod starijih osoba. Upotreba umjetne inteligencije u analizi projektivnih tehnika otvara mogućnost prevladavanja dugogodišnjih problema vezanih uz psihometrijsku validaciju ovih instrumenata te bi mogla pridonijeti njihovoj reafirmaciji u kliničkoj psihologiji. Integracija AI tehnologija u psihodijagnostiku ne samo da bi povećala pouzdanost i objektivnost procjene, već bi omogućila bržu i dostupniju analizu podataka, optimizaciju psiholoških tretmana te širu primjenu u području mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: umjetna inteligencija, Wartegg test crteža, modeli dubokog učenja, psihodijagnostika

PODRŠKA OBITELJIMA U SUOČAVANJU S PSIHIČKIM POTEŠKOĆAMA NJIHOVIH ČLANOVA: PRVI NALAZI EVALUACIJE PROGRAMA PODRŠKE

Maja Marija Muškić^{1,2}, **Anita Lauri Korajlija**¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska ²Županijska specijalna bolnica Insula Rab, Hrvatska

Obitelji osoba s psihičkim poteškoćama suočavaju se s brojnim izazovima, uključujući emocionalnu iscrpljenost, osjećaj bespomoćnosti i nedostatak informacija o psihičkom zdravlju i strategijama suočavanja. Unatoč ključnoj ulozi koju obitelji imaju u pružanju podrške, sustavna pomoć usmjerena na njihove potrebe još uvijek je nedovoljno razvijena. U cilju evaluacije učinkovitosti programa podrške obiteljima psihijatrijskih pacijenata, osmišljen je osmomodulni program temeljen na kognitivno-bihevioralnoj terapiji (KBT) i terapiji prihvatanja i posvećenosti (ACT). Program uključuje psihoedukaciju, emocionalnu podršku, razvoj strategija suočavanja, emocionalnu regulaciju i unapređenje komunikacijskih vještina. Posebna pažnja posvećena je tehnikama prihvatanja iz ACT-a te primjeni KBT strategija za prepoznavanje i preoblikovanje neproduktivnih obrazaca mišljenja i ponašanja. Kroz ove tehnike, sudionici razvijaju uravnoteženije perspektive i učinkovitije strategije suočavanja. Program je proveden na uzorku od 12 obitelji čiji članovi imaju psihičke poteškoće, a evaluacija je provedena kvantitativnim i kvalitativnim metodama. Sudionici su ispunjavali Ljestvicu roditeljskog stresa (eng. PSS), skraćenu verziju Upitnika suočavanja sa stresom (eng. COPE) i Ljestvicu osnaživanja obitelji (eng. FES). Uz kvantitativne mjere, provedeni su intervjui i upitnik zadovoljstva programom. Preliminarni nalazi ukazuju na povećanje osjećaja samoeфикаsnosti i poboljšanje razumijevanja simptoma i potreba članova obitelji. Sudionici su naglasili vrijednost grupnog procesa, mogućnost razmjene iskustava te praktičnu primjenjivost naučenih strategija. Ovi rezultati upućuju na potencijal programa kao učinkovite intervencije u radu s obiteljima osoba s psihičkim poteškoćama te naglašavaju važnost znanstveno utemeljenih pristupa u sustavnoj podršci obiteljima.

Ključne riječi: podrška obiteljima, psihosocijalni izazovi, psihičko zdravlje, evaluacija programa

RAZUMIJEVANJE ULOGE DEPRESIJE U RAZVOJU BLAGOG KOGNITIVNOG POREMEĆAJA

Josipa Perhoč Mrla¹, Tanja Jurin², ¹Dom zdravlja Čakovec, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagreb, Hrvatska

Blagi kognitivni poremećaj (BKP) klinički je koncept koji se smatra prijelaznim stanjem između normalnog starenja i demencije. Riječ je o heterogenom sindromu s različitim kliničkim prezentacijama, etiološkim čimbenicima i prognozom. Istovremeno, depresija obuhvaća skupinu poremećaja raspoloženja karakteriziranih disregulacijom afekta i kognitivnim promjenama. Epidemiološka istraživanja dosljedno pokazuju visoku stopu koegzistencije depresije i BKP-a, no mehanizmi koji povezuju ova dva entiteta još uvijek nisu u potpunosti razjašnjeni. Cilj ovog rada bio je pružiti cjelovit pregled postojećih spoznaja o ulozi depresije u razvoju BKP-a, kao i istražiti doprinos neuropsihološke procjene u procjeni rizika za razvoj BKP-a kod osoba s depresijom. Većina istraživanja potvrđuje značajnu povezanost depresije s incidencijom BKP-a, pri čemu depresija može djelovati kao rizični čimbenik za njegov razvoj. Osim izravne povezanosti, BKP i depresija dijele zajedničke neurobiološke mehanizme, pri čemu se posebno ističe interakcija depresivnih simptoma i promjena bijele tvari, koja može imati aditivni ili sinergijski učinak na razvoj BKP-a i progresiju u demenciju. U radu se također razmatraju rizični čimbenici koji povećavaju vjerojatnost razvoja BKP-a kod depresivnih osoba, kao i zaštitni čimbenici koji mogu pridonijeti reverziji BKP-a u uredno kognitivno funkcioniranje. Poseban naglasak stavljen je na važnost kliničke neuropsihološke procjene u diferencijaciji depresije i BKP-a, pri čemu se ističe digitalna baterija THINC-it kao koristan probirni alat. Predložene neuropsihološke baterije uključuju testove za procjenu pamćenja, brzine procesiranja, izvršnih funkcija, jezika te, rjeđe, vidnokonstruktivnih sposobnosti. Također su identificirani psihološki mjerni instrumenti koji mogu poslužiti kao potencijalni markeri BKP-a u depresivnoj populaciji.

Ključne riječi: blagi kognitivni deficit, depresija, neuropsihologijska procjena

SKRIVENI SLOJEVI BOLI: RAZUMIJEVANJE SAMOOZLJEĐIVANJA KOD ADOLESCENATA I MLADIH KROZ BIOPSIHOSOCIJALNU PERSPEKTIVU

Mirjana Sučević Ercegović^{1,2}, Anita Lauri Korajlija², ¹Odjel za kliničku psihologiju, KBC Split, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Nesuicidalno samoozljeđivanje je ponašanje koje intrigira znanstvenu zajednicu i stručnjake koji se bave pitanjem mentalnog zdravlja, ali i širu javnost. Postoje velike razlike unutar dobnih skupina pri čemu se najveća zastupljenost vidi u adolescentskoj i ranoj odrasloj dobi dok incidencija i prevalencija jasno opadaju s porasti dobi. Čini se kako posljednjih godina postoji trend porasta nesuicidalnih samoozljeđujućih ponašanja kod adolescenata i mladih. Unatoč visokoj prevalenciji samoozljeđivanje je i dalje uglavnom neshvaćeno te često nailazi na stigmatu umjesto podrške i razumijevanja. Postavljaju se pitanja zašto se mladi i adolescenti samoozljeđuju, što se događa u mozgu i tijelu za vrijeme samoozljeđivanja te kako mi kao kliničari možemo odgovoriti učinkovitom pomoći i razumijevanjem? Nesuicidalno samoozljeđivanje je povezano s velikim brojem internaliziranih i eksternaliziranih poremećaja, težinom psihopatologije i suicidalnim rizikom. Transdijagnostička perspektiva otvara prostor za odmicanje od tradicionalnog vezanja uz pojedine dijagnoze te potiče na istraživanje biopsihosocijalnih procesa koji se nalaze u osnovi samoozljeđivanja. Unutar ovog izlaganja, prikazat će se suvremene znanstvene spoznaje o biološkim, psihološkim i socijalnim odrednicama samoozljeđivanja. Konceptualizacija zasnovana na biopsihosocijalnoj paradigmi promovira shvaćanje nesuicidalnog samoozljeđivanja kao složene i duboke osobne patnje koja je često način na koji se ranjivi adolescenti i mladi nose s preplavljenosti emocijama i vanjskim zbivanjima. Istodobno, jasnije razumijevanje samoozljeđivanja otklanja stigmatu i uobičajene društvene predrasude te omogućuje razvoj učinkovitih preventivnih i intervencijskih aktivnosti.

Ključne riječi: samoozljeđivanje, adolescenti, biopsihosocijalni model

PREDIKTORI ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM KOD TRUDNICA

Matea Šoštarić¹, Nataša Jokić-Begić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Zadovoljstvo životom u trudnoći ključan je pokazatelj psihološke dobrobiti i može značajno utjecati na ishode mentalnog zdravlja majke i razvoj djeteta. Unatoč značaju ovog koncepta, relativno je malo istraživanja usmjereno na razumijevanje čimbenika koji pridonose zadovoljstvu životom u ovom specifičnom razdoblju. Cilj ovog rada bio je ispitati prediktore zadovoljstva životom kod trudnica, s posebnim naglaskom na biološke, psihološke, socijalne i digitalne faktore. U online istraživanju sudjelovalo je 360 trudnica prosječne dobi od 30 godina, u prosjeku u 28. tjednu trudnoće. Rezultati multiplih regresijskih analiza pokazali su da zadovoljstvu životom trudnica doprinose razina prihoda, psihološka fleksibilnost, depresivnost, brige u trudnoći (oko zdravlja majke i djeteta, poroda, financija i odnosa), čestina korištenja interneta za informiranje o zdravlju i kiberohondrija. Psihološki prediktori su se pokazali najvažnijima za objašnjenje zadovoljstva života trudnica, dok biološki faktori nisu bili značajni. Ovi rezultati naglašavaju potrebu za jačanjem sustavne usmjerenosti na psihološke aspekte u prenatalnoj skrbi, čime bi se omogućilo bolje razumijevanje i povećanje zadovoljstva životom trudnica.

Ključne riječi: trudnoća, zadovoljstvo životom, psihološki faktori

TRANSDIJAGNOSTIČKI PRISTUP TEŠKOĆAMA MENTALNOG ZDRAVLJA

Martina Špaček¹, ¹Obiteljski centar, Područna služba Osječko-baranjska, Osijek, Hrvatska

Tradicionalni dijagnostički sustavi, poput DSM-a i MKB-a, suočavaju se s brojnim izazovima. Visoke stope komorbiditeta, heterogenost simptoma unutar iste dijagnostičke kategorije te druga metodološka i praktična ograničenja upućuju na potrebu za alternativnim pristupima dijagnostici, konceptualizaciji i tretmanu teškoća mentalnog zdravlja.

Transdijagnostički pristup predstavlja jednu takvu alternativu, polazeći od pretpostavke da različiti oblici psihopatologije dijele zajedničke temeljne čimbenike ili procese. Ovaj pristup ne samo da preispituje ograničenja tradicionalnih dijagnostičkih sustava, već i bolje odražava kliničku stvarnost – gdje se teškoće mentalnog zdravlja često pojavljuju kao kontinuum simptoma, a ne kao jasno razgraničene kategorije. Razvoj alternativnih modela, poput Hijerarhijske taksonomije psihopatologije (HiTOP) ili mrežne teorije psihičkih poremećaja, pridonosi novim načinima razumijevanja i klasifikacije psihopatologije. Istovremeno, transdijagnostički pristup potiče istraživanja biopsihosocijalnih procesa koji leže u podlozi mentalnog zdravlja te doprinosi razvoju intervencija koje imaju prednost veće ekonomičnosti u pogledu edukacije i primjene u kliničkoj praksi. Osim u području tretmana, ovaj pristup sve više dobiva na važnosti i u domeni prevencije i istraživanja otpornosti, gdje se fokus pomiče na rizične i zaštitne čimbenike koji utječu na širok spektar teškoća mentalnog zdravlja.

Rastući broj istraživanja sugerira da transdijagnostički pristup ima transformativni potencijal za područje mentalnog zdravlja, posebice u smislu bolje integracije bioloških, psiholoških i socijalnih čimbenika. U izlaganju će biti prikazana recentna istraživanja iz tri ključne domene: (i) Klasifikacija psihopatologije, (ii) Bazična istraživanja mehanizama mentalnog zdravlja, (iii) Razvoj kliničke prakse i preventivnih intervencija.

Ključne riječi: transdijagnostički, psihičko zdravlje, biopsihosocijalni procesi, kliničke intervencije, prevencija

RAZLIKE U BRZINI OBRADJE INFORMACIJA I VERBALNOJ FLUENTNOSTI KOD PSIHIJATRIJSKIH POREMEĆAJA I POREMEĆAJA LIČNOSTI

Ivan Zečević¹, Andrea Vranić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Aktualna istraživanja pokazuju da se kod psihijatrijskih poremećaja, poput depresije, anksioznih poremećaja ili psihotičnih poremećaja, tipično javljaju i neke kognitivne promjene; uz promjene brzine obrade informacija, koje se uočavaju kod nekih poremećaja ličnosti, kao što su shizoidni i granični poremećaj ličnosti, izvještaji upućuju i na promjene verbalne fluentnosti. Iako se u literaturi ne nalazi radova o odnosu poremećaja ličnosti i verbalne fluentnosti, istraživanja pokazuju negativnu povezanost neuroticizma i verbalne fluentnosti. Kada su u pitanju psihijatrijski poremećaji, poput depresije, shizofrenije, generaliziranog anksioznog poremećaja i drugih, danas se zna da oni imaju sniženu verbalnu fluentnost u odnosu na zdravu populaciju. U cilju boljeg razumijevanja ovih odnosa ovim smo istraživanjem ispitali može li se razlikovati sudionike iz skupine psihijatrijskih poremećaja od skupine poremećaja ličnosti. Sudionici oba spola (44% muškaraca) i raspona dobi (TR = 18-60) su podijeljeni u tri skupine: zdravi sudionici (kontrolna skupina; n= 34), pacijenti s poremećajima ličnosti (n= 51; od toga je najčešći granični poremećaj ličnosti n=29) te skupina sudionika s psihijatrijskim poremećajima (n= 51; od toga su najčešći poremećaj prilagodbe; n=9 i socijalna anksioznost; n=9). Sudionici su rješavali testove zasićene faktorom brzine obrade informacija (TMT-A, CTT-2, DSST, Stroop) te testove verbalne fluentnosti (FAS i kategorijska fluentnost). Za većinu neuropsiholoških mjera nisu ustanovljene statistički značajne razlike između grupa, osim za mjeru imenovanja boja u Stroop testu, gdje postoji značajna razlika između psihijatrijskih poremećaja i poremećaja ličnosti. Objašnjenja ovih rezultata mogu ležati u velikom broju komorbiditeta u psihijatrijskim stanjima i poremećajima ličnosti u ovom uzorku te mogućoj nedovoljnoj osjetljivosti korištenih mjera.

Ključne riječi: brzina obrade informacija, verbalna fluentnost, poremećaji ličnosti, psihijatrijski poremećaji

INTERGENERATIONAL TRANSMISSION OF WAR TRAUMATIC MEMORIES AND GENERATIONAL SHIFTS: CASES OF BOSNIAN FAMILIES

Emina Zoletić¹, ¹Doctoral school of social sciences, Faculty of Sociology, University of Warsaw, Poland

This project focuses on the intergenerational transmission of traumatic war memories among families of those who lived through the war in Bosnia and Herzegovina and those who fled during the war and are living in diaspora in the USA and the EU. This project considers the specific mnemonic legacies of the Siege of Sarajevo, the Bosnian War, and forced migration. It explores the current intergenerational memory transmission among families to assess mnemonic polarization's social and political implications on older and younger generations with their unique historical, political, and sociological conditions, psychological needs, and priorities. It also provides new insights into the relationship between memory transmission and social and geographical contexts, such as between the homeland and the diaspora (Bloch, 2015; Munro, 2016; Yordanova, 2018). This research used biographical interviews with the parent generation, semi-structured interviews with the children generation, and ethnographical work. Data was gathered from sixty interviews conducted in various locations over three years. This created a unique collection of source material that enabled a researcher to trace which war episodes were transmitted, the mechanisms behind them, and which episodes were silenced within the communicative memory of survivors' families. This method offered in-depth insights into parents' pre-war lives, experiences during the siege, and post-war decisions. This research showed how family memories are transmitted and reshaped across generations through storytelling, anecdotes, silences, revisiting memory sites, and activism. This part of the research presents the results of fieldwork on family silences and how those silences were broken during significant historical and political events.

Key words: intergenerational transmission, traumatic memories, war, Bosnian families

Simpozij / Symposium

IZAZOVI INTEGRACIJE: PERSPEKTIVE DOMAĆEG STANOVNIŠTVA I STRANIH RADNIKA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Voditeljica: Dinka Čorkalo Biruški

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

dcorkalo@ffzg.hr

Premda je prisutnost stranih radnika u hrvatskom društvu fenomen koji traje već neko vrijeme, sustavna istraživanja integracijskih procesa ponešto zaostaju za raspravama u javnosti, te su se neka od ključnih pitanja integracije poput prilagodbe stranih radnika i odnosa domicilnog stanovništva prema njima istom počela otvarati. Ovaj simpozij okupio je istraživače upravo tih procesa, ponajprije socijalne i organizacijske psihologe, koji su na uzorcima opće javnosti, te hrvatskih i stranih radnika pokušali odgovoriti na neka od ključnih izazova integracijskih procesa. Tako Jelić i Žnidar na prigodnom online uzorku odraslih utvrđuju odrednice pozitivnih i negativnih stavova prema migrantima i stranim radnicima, podcrtavajući ulogu pozitivnih i negativnih iskustva domicilnog stanovništva sa stranim radnicima i produbljujući uvide u razloge ovih stavova tematskom analizom intervjua s domaćim stanovništvom. Stavove i socijalnu distancu domaćih prema stranim radnicima ispituju Uzelac i sur., na razmjerno većem premda prigodnom online uzorku te konstatiraju da su ključni prediktori ovih indikatora stava bliskost kontakta sa stranim radnicima kao i pozitivne i negativne interakcije s njima. S druge strane, Čorkalo Biruški i Ajduković na manjem uzorku stranih radnika u Vukovarsko-srijemskoj županiji analiziraju namjere njihova ostanka, te kao temeljne odrednice nalaze percepciju prihvaćenosti od domaćeg stanovništva i spremnost na učenje hrvatskog jezika, a dobivene rezultate dodatno potkrepljuju analizom sadržaja fokusnih grupa provedenih i sa stranim i s domaćim radnicima. Konačno, rad Parmač Kovačić i sur. pokazuje da su temeljne odrednice zadovoljstva poslom i drugim aspektima života stranih radnika integracijski pokazatelji, tj. doživljaj prihvaćenosti u organizaciji i široj zajednici. U raspravi će biti riječi o implikacijama dobivenih rezultata za integracijske procese, ali i integracijske politike.

Ključne riječi: socijalna integracija, strani radnici, domaći radnici, integracijske politike u RH

NAMJERE OSTANKA STRANIH RADNIKA U HRVATSKOJ: KVANTITATIVNO-KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE NA PODRUČJU VUKOVARSKO-SRIJEMSKE ŽUPANIJE

Dinka Čorkalo Biruški¹, Dean Ajduković¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Hrvatska je u posljednjih nekoliko godina od zemlje iz koje se radno sposobno stanovništvo iseljava postala zemlja primateljica stranih radnika. Nova radno-demografska okolnost jest i činjenica da u Hrvatsku pristiže radna snaga iz tzv. trećih zemalja relativno slabijih kvalifikacija, koja se zapošljava na slabije plaćenim poslovima i vjeruje se da su ovdje samo privremeno. Međutim, razmjerno se malo zna o namjerama ostanka novopristigle radne snage. Stoga smo u ovom istraživanju manjega opsega provedenome na području Vukovarsko-srijemske županije ispitali kakve su namjere ostanka stranih radnika i koje su determinante tih namjera. U istraživanju je korišten mješoviti kvantitativno-kvalitativni pristup, specifično konvergentni paralelni nacrt, odnosno istodobno prikupljanje kvantitativnih podataka pomoću anketiranja i kvalitativnih podataka u fokusnim grupama. Metodom anonimnog anketiranja je na uzorku od N=94 stranih radnika i radnica iz Nepala (oko 14 % ukupno prijavljenih radnika na području Županije) ispitan njihov odnos prema različitim aspektima života i rada u Hrvatskoj, te njihove namjere ostanka u Vukovarsko-srijemskoj županiji. U kvalitativnom dijelu istraživanja provedene su tri fokusne grupe sa stranim (N=10) i domaćim radnicima (N=5), u kojima su produbljene teme iz anketnog upitnika. Analiza kvantitativnih rezultata je pokazala visoko izraženu namjeru ostanka stranih radnika (oko 55 %), pri čemu su najvažniji pokazatelji takve namjere njihova prihvaćenost od domaćih ljudi izvan radnog konteksta, te spremnost na učenje hrvatskoga jezika. Analiza sadržaja fokusnih grupa dodatno osnažuje te rezultate i upućuje na to da je nužna ozbiljna i svrhovita priprema domaćeg stanovništva kako bi prihvatili strane radnike, postali otvoreniji za kulturne različitosti i upustili se u sadržajne i smislene kontakte koji će omogućiti kvalitetnu integraciju. Raspraviti će se praktične implikacije nalaza s naglaskom na oblikovanje integracijskih politika u nas.

Ključne riječi: strani radnici, namjere ostanka, integracijski procesi, prihvaćenost stranih radnika

ODREDNICE STAVA PREMA STRANIM RADNICIMA U HRVATSKOJ

Margareta Jelić¹, Krešimir Žnidar², ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Sveučilište VERN, Zagreb, Hrvatska

Nedostatak radne snage na domaćem tržištu rada nadoknađuje se zapošljavanjem stranih radnika, osobito iz tzv. trećih zemalja. Stav domicilnog stanovništva prema stranim radnicima može upućivati na razinu integracije u društvu, kao i na prepreke u tom procesu. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati sadržaj stava prema stranim radnicima, razlikuje li se stav prema radnicima iz različitih zemalja podrijetla te koji čimbenici oblikuju te stavove. Kvantitativno istraživanje je provedeno online na 434 punoljetnih sudionika, od kojih 66% žena, 56% iz većeg grada, 44% studira, a 46% radi. Ispitan je zasebno pozitivan i negativan stav prema stranim radnicima kako bi se zahvatila kompleksna priroda tog stava. Kao potencijalni prediktori stavova prema stranim radnicima ispitane su sociodemografske karakteristike, ideološka uvjerenja, znanje engleskog jezika, percepcija promjena u Hrvatskoj u posljednjoj godini, zadovoljstvo životom, učestalost i bliskost kontakata sa stranim radnicima. Rezultati pokazuju da je stav prema stranim radnicima neutralan, ali ipak pozitivniji nego prema migrantima. Stavovi su također bili pozitivniji prema radnicima iz europskih zemalja u odnosu na one koji dolaze s drugih kontinenata. Regresijska analiza je pokazala da odabrane varijable objašnjavaju oko 40% varijance pozitivnog i negativnog stava prema stranim radnicima. Pritom su ključni prediktori oba stava pozitivna i negativna iskustva u izravnom kontaktu sa stranim radnicima, a uz njih doprinos imaju spol, dob, politička orijentacija, stav prema Hrvatima i percepcija pozitivnih promjena u Hrvatskoj. Dodatno će biti predstavljeni rezultati tematske analize 30 intervjua koji pružaju dublji uvid u načine oblikovanja stavova prema stranim radnicima i razloge kojima sudionici opravdavaju svoj stav. Na temelju dobivenih nalaza moguće je ponuditi preporuke za poticanje pozitivnih međugrupnih odnosa na radnom mjestu i u lokalnoj zajednici.

Ključne riječi: strani radnici, stavovi, kontakt

ULOGA SOCIJALNE INTEGRACIJE U ZADOVOLJSTVU POSLOM, ZADOVOLJSTVU ŽIVOTOM I NAMJERI OSTANKA STRANIH RADNIKA U HRVATSKOJ

Maja Parmač Kovačić¹, Margareta Jelić¹, Antun Palanović¹, Mitja Ružojčić¹, Nikola Erceg¹, Zvonimir Galić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

U posljednje vrijeme Hrvatska bilježi snažan rast broja stranih radnika, a procjene sugeriraju da bi do 2030. svaki četvrti radnik u Hrvatskoj mogao biti iz inozemstva. Ovaj trend naglašava potrebu za razumijevanjem integracijskih procesa i njihovih posljedica za dobrobit stranih radnika. Ovim istraživanjem htjeli smo utvrditi povezanost poznavanja hrvatskog jezika te percepcije integracije u radnu organizaciju/društvo sa zadovoljstvom poslom, zadovoljstvom životom te namjerom ostanka u Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 193 radnika iz tzv. zemalja trećeg svijeta koji u Hrvatskoj prosječno borave već 14 mjeseci. Svi sudionici ispunili su online upitnik kojim smo ispitivali (a) osnovne socio-demografske karakteristike, (b) poznavanje hrvatskog jezika, (c) percepciju integracije u radnu organizaciju (prihvaćenost u organizaciji i odnosi s hrvatskim kolegama), (d) percepciju integracije u društvo (prihvaćenost u hrvatskom društvu), (e) zadovoljstvo poslom, (f) zadovoljstvo životom te (g) namjeru ostanka u Hrvatskoj. Iako su se neke socio-demografske varijable i znanje hrvatskog jezika pokazale važnima za zadovoljstvo poslom i neke aspekte zadovoljstva životom, ključnu ulogu ipak ima percepcija integracije u radnu organizaciju i društvo. Hijerarhijske regresijske analize su pokazale da prihvaćenost u organizaciji i kvalitetni odnosi s hrvatskim kolegama značajno objašnjavaju zadovoljstvo poslom i kad kontroliramo za socio-demografske karakteristike i poznavanje hrvatskog jezika. Analogni rezultati dobiveni su za zadovoljstvo različitim aspektima života koje je dominantno objašnjeno percepcijom integracije u organizaciju i hrvatsko društvo. Konačno, strani radnici koji imaju bolje odnose s hrvatskim kolegama pokazuju i snažniju namjeru ostanka u Hrvatskoj. Dobiveni rezultati naglašavaju ključnu ulogu socijalne integracije te sugeriraju potrebu za ulaganjima u programe koji potiču pozitivnu radnu klimu i olakšavaju socijalnu interakciju na radnom mjestu.

Ključne riječi: socijalna integracija, zadovoljstvo poslom stranih radnika, namjere ostanka

DOBRODOŠLI ILI NEPOŽELJNI? STAVOVI DOMAĆIH RADNIKA U HRVATSKOJ PREMA STRANIM RADNICIMA

Ena Uzelac¹, Margareta Jelić¹, Maja Parmač Kovačić¹, Filip Gospodnetić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Zbog sve veće prisutnosti stranih radnika u hrvatskom društvu i na tržištu rada, važno je ispitati kako domaći radnici doživljavaju svoje strane kolege. Stoga je cilj ovog istraživanja bio istražiti stavove i socijalnu distancu prema stranim radnicima u Hrvatskoj te identificirati temeljne čimbenike koji na njih utječu. Fokusirali smo se na odrednice navedenih stavova s obzirom na individualne karakteristike, ali i različita iskustva kontakta sa stranim radnicima. Ukupno je 2 194 sudionika ispunilo online upitnik, a konačni uzorak sastojao se od 1 941 domaćih radnika (61% žena) prosječne dobi od 39 godina ($SD = 11.60$). 63% sudionika radi u organizacijama bez stranih radnika, 15% radi u organizacijama sa stranim radnicima, ali s njima ne surađuju, dok 22% surađuje sa stranim radnicima na svom radnom mjestu. Što se tiče izravnog kontakta sa stranim radnicima u svakodnevnom životu, 38% sudionika navodi da nema interakcije, 56% ih ima površne interakcije, dok samo 6% sudionika navodi prijateljske odnose sa stranim radnicima. Ipak, to malo kontakta sa stranim radnicima koji se ostvaruje više je pozitivno, nego negativno iskustvo. Sudionici su općenito iskazali neutralan stav prema stranim radnicima. Što se tiče socijalne distance, većina ih smatra prihvatljivim da im strani radnici budu susjedi i da se s njima druže izvan doma. Rezultati regresijske analize pokazuju da nacionalna identifikacija ($\beta = -.27$), bliskost kontakta ($\beta = .07$) te učestalost i pozitivnih ($\beta = .38$) i negativnih interakcija ($\beta = -.41$) predstavljaju ključne prediktore stavova prema stranim radnicima. Isti skup prediktora značajan je i za socijalnu distancu, pri čemu i znanje engleskog jezika ima značajnu ulogu ($\beta = .09$). U ovom izlaganju predstaviti ćemo način na koji smo mjerili stavove prema stranim radnicima te raspraviti ključnu ulogu kontakta u oblikovanju stavova prema ovoj novoj manjinskoj grupi u Hrvatskoj.

Ključne riječi: strani radnici, stavovi, socijalna distanca, kontakt

Simpozij / Symposium

BRAIN GAINS... OR JUST GAMES? THE TRANSFER-IN-TRAINING DEBATE

Convenor: Andrea Vranić

Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

avranic@ffzg.hr

A decade after the publication of A Consensus on the Brain Training Industry from the Scientific Community, the debate over cognitive training (CT) effectiveness remains ongoing. This discussion is crucial not only for researchers but also for clinicians working to enhance cognitive functions in diverse populations. While some studies suggest CT may improve cognitive functions, others emphasize the limitations of transfer effects, particularly far transfer. As the field progresses, methodological considerations are key to understanding CT's true impact. This symposium aims to: 1) assess the generalization of CT gains, and 2) explore the methodological factors contributing to inconsistent CT research findings. The efficacy of executive function (EF) interventions in diverse populations will be presented. Juras et al. will discuss the role of EF training in building cognitive reserve during middle age. Markočić et al. will demonstrate EF training efficacy in clinical populations. Martinčević & Vranić will compare specific EF training to combined EF training in older adults. The second part of the symposium will address the methodological factors influencing transfer. Mišetić & Koso-Drljević will present an intervention aimed at enhancing prospective memory in the elderly, emphasizing the use of ecologically valid methods to promote transfer. Pahor et al. will explore the role of gamification in CT interventions for both younger and older participants. Lastly, Vargek et al. will showcase how machine learning can help tailor CT interventions. The discussions will provide insights for future research on factors that enhance CT transfer. The presentations and discussions of these studies will provide a platform for advancing future research into the factors that facilitate the transfer of CT.

Key words: cognitive training, transfer, gamification, executive function

WHAT DOES THE BAYES SAY? INVESTIGATING THE SCOPE OF EXECUTIVE FUNCTION TRAINING TRANSFER

Luka Juras¹, Marina Martinčević¹, Andrea Vranić¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

The effectiveness of executive functions (EF) training remains debated. While it consistently improves performance on practiced tasks and closely related ones, its impact on broader cognitive abilities remains uncertain. This study not only examined whether EF training effects generalize across different tasks targeting the same EF process and extend to additional cognitive abilities but also directly compared the effectiveness of training in updating, inhibition, and task switching using an identical training protocol and methodological parameters. Training gains were assessed using multiple tasks for each of the three EF components, as well as tasks assessing working memory capacity and fluid reasoning. A total of 120 adults (aged 49–65) were randomly assigned to one of four groups: updating (n-back training), inhibition (Stroop training), task switching (task-switching training), or an active control group (communication skills training). Training lasted 10 weeks, consisting of 20 sessions, with assessments conducted at pretest, posttest, and a six-month follow-up. To evaluate the presence or absence of transfer effects, this study employs Bayesian ANOVA. Unlike frequentist approaches, Bayesian methods provide a measure of relative evidence for competing hypotheses, allowing for stronger conclusions about the existence—or lack—of transfer effects. Findings revealed that improvements were confined to the trained tasks, with no evidence of transfer to untrained ones. Bayesian ANOVA provided strong statistical support for the absence of transfer, as Bayes factors consistently favored models without transfer effects over those suggesting generalization. These results reinforce the growing body of evidence suggesting that EF training benefits do not generalize beyond practiced tasks. Future research should focus on identifying the mechanisms that drive near-transfer effects and explore whether specific training conditions can enhance broader cognitive gains.

Key words: cognitive training, transfer, executive function

EFFECTIVENESS OF COMPUTERISED COGNITIVE CONTROL TRAINING WITH CCRACER IN PATIENTS WITH BRAIN INJURY

Hana Markočič¹, Anja Podlesek¹, Urša Čížman Štaba², ¹Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Ljubljana, Slovenia, ²University Rehabilitation Institute of the Republic of Slovenia, Ljubljana, Slovenia

Studies on the effectiveness of cognitive training of executive functions show only small effects. We have developed a new serious game-based cognitive training with CCRacer in which participants perform different tasks while driving on the screen: (i) in the inhibition training they drive through or avoid an obstacle, (ii) in the updating training they honk the horn when the letter on a sign matches the letter on the sign n-positions back, (iii) in the shifting training they turn left or right at the intersection depending on the solution of the changing rule, (iv) and in the planning training they adjust the path for a car to get to the house of the same colour. The effectiveness of the adaptive training was tested on a group of patients with brain injury (mean age = 44 years). An active control group (n = 10) underwent the regular cognitive rehabilitation programme, while an experimental group (n = 13) received 12 additional 20–30 minute CCRacer training sessions in one month. We tested whether the improvements in the abilities measured by the Wisconsin Card Sorting Test, the Tower of London Test, the Digit Span Backward and the Go/No go task from the TAP battery were greater in the experimental group than in the control group. The results of ANCOVAs comparing the post-test scores of the two groups, controlling for pre-test scores on the cognitive abilities studied, showed a statistically significant difference between the groups in post-test scores on the Tower of London test, while post-test scores on the other cognitive tests were similar in both groups. Therefore, we concluded that CCRacer training improved planning and problem-solving abilities beyond the effects of the usual rehabilitation programme. We also believe that with some adjustments and task improvements, CCRacer could become a promising and innovative tool for cognitive training purposes. [The authors acknowledge financial support from the Slovenian Research Agency (research core funding No. P5-0110).]

Key words: computerised cognitive training, executive functions, brain injury, quasi-experiment

COGNITIVE TRAINING IN AGING: EXAMINING THE EFFECTS OF UPDATING AND INHIBITION

Marina Martinčević¹, Andrea Vranić¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb, Croatia

Various theories of cognitive aging aim to explain the mechanisms behind cognitive decline, with executive functions (EF) like inhibition and updating playing key roles. These theories can be tested through interventions aimed at enhancing specific cognitive processes. This study examined whether strengthening updating and inhibition could improve cognitive functioning in older adults. A total of 120 participants ($M_{age} = 70.30$, $SD_{age} = 5.84$) were randomly assigned to one of four groups: updating training (adaptive n-back task), inhibition training (adaptive picture-word task), combined updating and inhibition training, and an active control group (communication skills training). The study included 27 sessions: 20 training sessions and 7 testing sessions (pretest, posttest, and six-month follow-up). Training effectiveness was assessed with updating tasks (n-back, memory updating), inhibition tasks (picture-word, Stroop), a working memory task (Complex Operation Span), and a fluid reasoning task (Standard Progressive Matrices). Participants practiced their assigned tasks three times per week over the course of seven weeks, with each session lasting 25 minutes. Results showed that the updating, combined, and inhibition groups outperformed the control group on the n-back task at the posttest and follow-up, though the inhibition group performed lower than the updating and combined groups. Trends in the picture-word task suggested that the inhibition and combined groups had a lower time cost at posttest and follow-up compared to the other groups. For the remaining measures, there was no evidence indicating that the training programs effectively improved cognitive performance. Overall, the findings of this study suggest that cognitive decline is influenced by multiple functions that contribute to the overall cognitive performance.

Key words: inhibition, updating, older adults, cognitive training

PROSPECTIVE MEMORY TRAINING IN OLDER ADULTS: A STUDY ON NEAR TRANSFER EFFECTS

Katarina Mišetić¹, Maida Koso-Drljević¹, ¹ Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Sarajevo, Bosnia and Herzegovina

Prospective memory refers to remembering to perform an action in future, and is crucial for independent and productive everyday functioning. Previous studies indicate that this function declines with age, significantly impacting the functional capacity of older adults. The present study aimed to examine the presence of near transfer effects of prospective memory training using the Virtual Week game on other measures of prospective memory. A total of 56 older adults ($M_{age}=71.89$, $SD_{age}=5.43$) were randomly assigned to one of three groups: experimental, active control, and passive control. The experimental group underwent a six-week training program, consisting of four sessions per week. The active control group participated in an alternative intervention involving audiobook listening at the same pace and frequency as the training group, while the passive control group did not engage in any intervention. All participants were tested at three time points - before, immediately after, and three months after completing the program - using the Royal Prince Alfred Prospective Memory Test, which assessed performance on time-based and event-based tasks designed to measure information retention over long and short time intervals. Mixed design ANOVA indicated a significant interaction between group and measurement time point, with participants in the experimental group achieving statistically significant improvements on all measures of near transfer at post-test and three months after the intervention compared to the pre-test. No significant changes in performance were observed across measurement time points in either control group, reinforcing the conclusion that the observed benefits were attributable to the training. These findings suggest that prospective memory training using the Virtual Week game significantly enhances prospective memory function in older adults, providing empirical evidence for the effectiveness of interventions supporting cognitive functioning in later life.

Key words: prospective memory, cognitive training, older adults

INVESTIGATING GAMIFICATION AND INDIVIDUAL DIFFERENCES IN WORKING MEMORY TRAINING

Anja Pahor^{1,2}, Aaron Seitz², Susanne Jaeggi², ¹Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Maribor, Slovenia, ²Department of Psychology, College of Science, Northeastern University, Boston, USA

Research on cognitive training shows promise for improving working memory and related cognitive skills, though the extent of transfer effects remains debated. Key challenges include limited understanding of the factors that influence transfer and a lack of systematic testing for game-design elements in training. In two ongoing studies with younger and older adults, we compare the effects of gamified and non-gamified training on learning and transfer and investigate how baseline cognitive skills predict individual responsiveness to gamified interventions. Results show that gamification impacts training and transfer differently by age. Among older adults (N = 65), a moderation analysis revealed that those with low inhibitory control in the non-gamified group showed reduced transfer to a working memory transfer task, while those with high inhibitory control showed greater transfer. This research provides insights into the factors that may influence the effectiveness of gamification in cognitive training interventions.

Key words: cognitive training, transfer, gamification

MACHINE LEARNING APPROACH FOR PREDICTING OLDER ADULTS' RESPONSIVENESS TO COGNITIVE TRAINING INTERVENTIONS: DATA FROM ACTIVE STUDY

Petra Vargek¹, **Sašo Karaktič**², **Karin Bakračević**³, ¹Specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske toplice, Croatia ²Laboratory of Intelligent Systems, University of Maribor, Slovenia ³Department of Psychology, Faculty of Arts, University of Maribor, Slovenia

In recent years there have been attempts to personalize cognitive training to maximize the probability of positive effects for the specific individual. Machine learning methods appear to be ideal for personalizing cognitive training, because they can provide predictions at a single subject level. The objective of our study was to develop supervised machine learning models to assess the near and far transfer effects of different cognitive training interventions in healthy elderly based on their baseline characteristics. Furthermore, we used the established supervised models for near-transfer effects to define and analyze the responsiveness of elderly to different cognitive training types. We used publicly available data from ACTIVE study which examined the effects of memory training, reasoning training, and speed of processing training on healthy older adults (N=2802). In order to establish optimal models several supervised machine learning algorithms for classification were applied and best performing models for each cognitive training type were used to define responsiveness to cognitive training. Findings demonstrate that by applying machine learning techniques baseline characteristics of the elderly can predict the near and far effects of cognitive training interventions better than chance. We found that participants regarding their characteristics would, based on our models, differently respond to different types of cognitive training, and that, most importantly, the majority of participants would benefit from more than one cognitive training type, while only a few of them wouldn't respond to any type of intervention. The developed models show potential to be used in practice to enable selection of effective intervention for specific individuals.

Key words: machine learning, cognitive training, older adults

Simpozij / Symposium

**MEĐUGENERACIJSKI PRIJENOS TRAUME I TEŠKOĆA MENTALNOG
ZDRAVLJA IZMEĐU RODITELJA I DJECE IZ TRI METODOLOŠKE
PERSPEKTIVE – KVANTITATIVNE, KVALITATIVNE I EPIGENETSKE**

Voditeljica: Marina Ajduković

Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

marina.ajdukovic@pravo.hr

U simpoziju će biti prikazani nalazi istraživačkog projekta „Međugeneracijski prijenos rizika za mentalno zdravlje adolescenata“ (2021.-2025.) koji financira Hrvatska zaklada za znanost (IP-2020-02-5967). Cilj projekta je bolje razumijevanje veze između mentalnog zdravlja roditelja i djece, te međugeneracijskog prijenosa učinaka ratnih iskustava i nepovoljnih životnih događaja na stil roditeljstva, te mentalno zdravlje roditelja i njihovih potomaka. Istraživanje je provedeno u tri faze u kojima su prikupljeni kvantitativni podaci od roditelja i djece, kvalitativni podaci od roditelja, te epigenetski podaci od roditelja i djece. U eksplanacijskom sekvencijalnom nacrtu su kombinirani kvantitativni i kvalitativni podaci, te kvantitativni i epigenetski podaci kako bi se dobio cjeloviti uvid u dugoročne učinke ratne traumatizacije tijekom odrastanja na roditeljstvo i mentalno zdravlje roditelja i njihove djece adolescenata. U prvom izlaganju „Rodna perspektiva psihološke dobrobiti adolescenata u kontekstu roditeljskih ponašanja“ bit će prikazana uloga roditeljskih ponašanja u oblikovanju psihološke dobrobiti adolescenata, uzimajući u obzir rodne razlike za 347 trijada adolescent-majka-otac. Slijede izlaganja „Očevi u sjeni ratne traume: eksplanacijski sekvencijalni nacrt“ i „Doživljena ratna trauma u djetinjstvu i majčinstvo: Mješoviti pristup“ koja koji kroz integraciju kvantitativnih i kvalitativnih podataka prikazuju produbljenu analizu rodnog diskursa u doživljaju prošlih traumatskih iskustava i njihovih učinaka na roditeljstvo. U završnom izlaganju „Epigenetske promjene povezane s mentalnim zdravljem nakon roditeljske izloženosti nepovoljnim životnim događajima i ratnoj traumi: Metodološki pristup i izazovi interdisciplinarnog istraživanja“ će se prikazati preliminarni rezultati s posebnim osvrtom na metodološke izazove istraživanja nepovoljnih životnih događaja, ratnih iskustava roditelja i epigenetskih promjena kod njih i njihove djece.

Ključne riječi: međugeneracijski prijenos traume, roditeljstvo, adolescenti, eksplanacijski sekvencijalni nacrt

*MEĐUGENERACIJSKI PRIJENOS TRAUME I TEŠKOĆA MENTALNOG ZDRAVLJA
IZMEĐU RODITELJA I DJECE IZ TRI METODOLOŠKE PERSPEKTIVE –
KVANTITATIVNE, KVALITATIVNE I EPIGENETSKE*

**RODNA PERSPEKTIVA PSIHOLOŠKE DOBROBITI ADOLESCENATA U
KONTEKSTU RODITELJSKIH PONAŠANJA**

Miroslav Rajter¹, ¹Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Roditeljski stilovi i ponašanja ključni su čimbenici u oblikovanju psihološke dobrobiti adolescenata. Toplina, potpora autonomiji i struktura koje roditelji pružaju povezuju se s boljim ishodima, dok roditeljski stilovi obilježeni odbijanjem, kaosom ili prisilom mogu doprinijeti povećanju rizika od emocionalnih problema i smanjenju psihološke otpornosti. Rodne razlike dodatno kompliciraju ovaj odnos implicirajući da percepcija roditeljskih ponašanja može imati različite učinke na djevojke i mladiće. U ovom izlaganju prikazat će se uloga roditeljskih ponašanja u oblikovanju psihološke dobrobiti adolescenata, uzimajući u obzir rodne razlike. Korišteni su podaci za 347 trijada adolescent-majka-otac koji uključuju procjene adolescenata o psihološkoj dobrobiti (SDQ i DASS-21) i podatke roditelja o vlastitom roditeljskom stilu mjerenom Upitnikom socijalnog konteksta roditeljstva (PASCQ). Istraživanje je provedeno unutar projekta kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost (IP-2020-02-5967). Rezultati pokazuju da su djevojke imale značajno višu razinu problema od mladića ($d=0,73$). Majke djevojaka imaju veću percepciju topline u roditeljstvu ($d=0,32$), dok ostale dimenzije roditeljskih ponašanja nisu pokazale razlike s obzirom na spol djeteta. Na razini strukture značajnih prediktora pokazuju se razlike u modelima. Analiza moderacije spola djeteta u predikciji psihološke dobrobiti temeljem roditeljskog stila oba roditelja pokazala je da je toplina majke negativno prediktivna za dobrobit kod mladića, dok kod djevojaka nije zabilježen takav učinak, a korelacija internaliziranih problema i samopoštovanja viša kod djevojaka nego kod mladića. Suprotno tome, prisila roditelja pokazuje značajan negativan prediktivni efekt na samopoštovanje u obje skupine. Zaključno, rezultati ukazuju na složen odnos roditeljskog ponašanja i rodne dinamike u predikciji psihološke dobrobiti adolescenata, naglašavajući potrebu za prilagođenim intervencijama i budućim istraživanjima u ovom području.

Ključne riječi: roditeljski stilovi, psihološke dobrobiti adolescenata, rodne razlike

*MEĐUGENERACIJSKI PRIJENOS TRAUME I TEŠKOĆA MENTALNOG ZDRAVLJA
IZMEĐU RODITELJA I DJECE IZ TRI METODOLOŠKE PERSPEKTIVE –
KVANTITATIVNE, KVALITATIVNE I EPIGENETSKE*

Ines Rezo Bagarić¹, Marina Ajduković¹, Jelena Ogresta¹, Gordana Keresteš^{2, 1} Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Cilj istraživanja bio je ispitati povezanosti mentalnog zdravlja, roditeljskih ponašanja i roditeljskog stresa te steći uvid u doživljaj roditeljstva očeva adolescenata s iskustvom ratne traume u djetinjstvu ili mladenaštvu. Istraživanje je provedeno kao dio projekta kojeg financira Hrvatska zaklada za znanost (IP-2020-02-5967). Mješovitim nacrtom provedeno je kvantitativno istraživanje s 368 očeva ($M = 47,1$ godina; $SD = 5,8$) te kvalitativno istraživanje s 27 očeva iz primarnog uzorka odabranih prema broju doživljenih traumatskih događaja tijekom rata (>4) na Revidiranoj listi stresnih životnih događaja (LSC-R). Uz tu mjeru, uključeni su rezultati na Listi simptoma PTSP-a prema priručniku DSM-V (PCL-5), Skali depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS-21), Upitniku psihosomatskih simptoma, Skali subjektivne dobrobiti, Skali roditeljskog stresa (PSS) i Upitniku roditeljskih stilova (PASCQ). Kvantitativni rezultati pokazuju značajne povezanosti između indikatora mentalnog zdravlja očeva i njihova roditeljstva. Očevi s izraženijim PTSP simptomima, internaliziranim problemima, psihosomatskim simptomima i nižom subjektivnom dobrobiti iskazuju više razine odbijanja, kaosa, prisile i roditeljskog stresa, te niže razine topline, strukture i potpore autonomiji. U regresijskim analizama kontroliranim za varijable ekonomskih teškoća i svakodnevnog stresa, PTSP simptomi značajan su prediktor za ukupna negativna roditeljska ponašanja. Kvalitativni nalazi upotpunjuju ove rezultate. Očevi koji su bili na ratištu s izraženijim PTSP simptomima imaju negativan doživljaj sebe kao roditelja, a svoje roditeljstvo opisuju emocionalno distanciranim, s otežanom komunikacijom s djecom te izraženom zabrinutosti i samokritičnosti zbog narušenih odnosa s djecom. Komplementarnost kvantitativnih i kvalitativnih nalaza potvrđuje negativan učinak traumatizacije i problema mentalnog zdravlja na roditeljstvo očeva, ukazujući na potrebu razvoja programa podrške očevima s iskustvom ratne traume.

Ključne riječi: ratna trauma, PTSP simptomi, mentalno zdravlje, roditeljstvo, očevi

*MEĐUGENERACIJSKI PRIJENOS TRAUME I TEŠKOĆA MENTALNOG ZDRAVLJA
IZMEĐU RODITELJA I DJECE IZ TRI METODOLOŠKE PERSPEKTIVE –
KVANTITATIVNE, KVALITATIVNE I EPIGENETSKE*

**DOŽIVLJENA RATNA TRAUMA U DJETINJSTVU I MAJČINSTVO: MJEŠOVITI
PRISTUP**

Jelena Ogresta¹, Linda Rajhvajn Bulat ¹, Marina Ajduković¹, Ines Rezo Bagarić¹, Petra Kožljan¹, ¹Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Istraživanja pokazuju da roditelji s iskustvom ratne traume iskazuju različite roditeljske stilove koji dovode do smanjene brige o djeci i razvoja nesigurnih obrazaca privrženosti. Međutim, posttraumatski rast i otpornost mogu potaknuti odgovorno roditeljstvo i ublažiti negativan utjecaj majčinog PTSP-a na djecu. Cilj istraživanja je ispitati odnos između doživljenih traumatskih događaja tijekom Domovinskog rata i roditeljskih ponašanja te dobiti uvid u doživljaj roditeljstva iz perspektive majki s iskustvom ratne traume doživljene u djetinjstvu ili adolescenciji. Istraživanje je dio projekta Hrvatske zaklade za znanost (IP-2020-02-5967). Eksplanacijski sekvencijalni nacrt je uključivao: (1) anketno istraživanje na uzorku 433 majke ($M_{dob}=43,6$; $SD=4,87$) o stresnim i traumatskim iskustvima prije, za vrijeme i nakon rata, roditeljskim ponašanjima i poteškoćama mentalnog zdravlja, te podatke o mentalnom zdravlju njihove djece adolescenata i (2) provedbu intervjua s 27 majki odabranih prema broju doživljenih stresnih i traumatskih događaja tijekom rata (>3) na Revidiranoj listi stresnih životnih događaja (LSC-R) ($M=6,66$; $SD=3,65$). Postoje značajne povezanosti između broja stresnih i traumatskih iskustava, roditeljskog stresa i roditeljskih ponašanja, pri čemu su doživljena iskustva povezana s internaliziranim problemima i majki i njihove djece adolescenata. Kvalitativni podaci nadopunjuju kvantitativne podatke. Majke izražavaju zabrinutost oko sigurnosti djece te imaju veću potrebu zaštićivanja djece. Iskazuju poteškoće s postavljanjem granica te koriste ili permissivni ili autoritarni roditeljski stil u cilju očuvanja kontrole i sigurnosti djece. Istovremeno, naglašavaju značaj obiteljskih vrijednosti, zajedništva i razgovora s djecom. Rezultati naglašavaju važnost stručnog rada utemeljenog na znanjima o traumi i razvoj intervencija usmjerenih na poticanje i jačanje pozitivnog roditeljstva kod roditelja s iskustvom traume.

Ključne riječi: ratna trauma, roditeljstvo, mentalno zdravlje, majke

*MEĐUGENERACIJSKI PRIJENOS TRAUME I TEŠKOĆA MENTALNOG ZDRAVLJA
IZMEĐU RODITELJA I DJECE IZ TRI METODOLOŠKE PERSPEKTIVE –
KVANTITATIVNE, KVALITATIVNE I EPIGENETSKE*

**EPIGENETSKE PROMJENE POVEZANE S MENTALNIM ZDRAVLJEM NAKON
RODITELJSKE IZLOŽENOSTI NEPOVOLJNIM ŽIVOTNIM DOGAĐAJIMA I
RATNOJ TRAUMI: METODOLOŠKI PRISTUP I IZAZOVI
INTERDISCIPLINARNOG ISTRAŽIVANJA**

Marina Ajduković¹, Tanja Jovanović⁵, Miroslav Rajter¹, Ines Rezo Bagarić¹, Nika Sušac¹, Linda Rajhvajn Bulat¹, Jelena Ogresta¹, Luka Stanić¹, Petra Kožljan¹, Dora Raos⁴, Nino Sinčić³, ¹Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ³ Medicinski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ⁴Institut Ruđer Bošković, Zagreb, Hrvatska ⁵ School of Medicine, Wayne State University, Detroit, SAD

Epigenetske modulacije poput metilacije DNA dugoročno mijenjaju funkcionalnu ekspresiju gena i prenose se u sljedeću generaciju potomaka, a javljaju se kao odgovor na ekstremne utjecaje u okolini. Zbog toga one mogu jednim dijelom objasniti interindividualne varijacije, kao i dugotrajnost efekata izloženosti ratnoj traumi. Istraživanje međugeneracijskog prijenosa traume kroz epigenetske mehanizme predstavlja metodološki izazovno područje koje zahtijeva integraciju biomedicinskih i psihosocijalnih metoda. Cilj ovog izlaganja je prikaz metodologije i preliminarnih rezultata ispitivanja povezanosti nepovoljnih životnih događaja i ratnih iskustava roditelja s epigenetskim promjenama kod njih i njihove djece, s fokusom na metilaciju DNA gena FKBP5 i NR3C1. Istraživanje je dio projekta financiranog od Hrvatska zaklada za znanost (IP-2020-02-5967). Razvijen je protokol regrutacije sudionika koji se temeljio na pristancima za kontaktiranje roditelja iz prethodnog dijela kvantitativnog istraživanja i na sustavnoj suradnji sa školama, što je rezultiralo uzorkom od 76 majki, 45 očeva i 80 djece. Uzorkovanje biološkog materijala provedeno je standardiziranim postupkom uzimanja dva brisa bukalne sluznice po sudioniku, a analize su provedene u Laboratoriju za epigenetiku i molekularnu medicinu Medicinskog fakulteta u Zagrebu, nakon odobrenja Etičkog odbora te ustanove. Uspješno su prevladani brojni organizacijski izazovi, uključujući koordinaciju između različitih institucija, razvoj protokola za čuvanje i transport bioloških uzoraka te integraciju različitih vrsta podataka. Iako preliminarni rezultati nisu pokazali značajne povezanosti metilacije DNA s odabranim psihosocijalnim varijablama, važnost metodološkog doprinosa ogleda se u uspješnoj provedbi kompleksnog interdisciplinarnog nacrta. U izlaganju će biti prikazani metodološki izazovi i rješenja, uz raspravu trendova u podacima koji mogu usmjeriti buduća istraživanja biološke podloge međugeneracijskog prijenosa traume.

Ključne riječi: epigenetika, međugeneracijski prijenos traume, ratna trauma, interdisciplinarno istraživanje

Simpozij / Symposium

ŠTO NAS MOTIVIRA, A ŠTO PRIJEČI U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU – KVALITATIVNI NALAZI

Voditeljica: Renata Franc

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Renata.Franc@pilar.hr

Dominantne sociopsihološke pristupe razumijevanju kolektivnog djelovanja karakteriziraju i neka ograničenja, poput nedovoljnog istraživanja odrednica nesudjelovanja – prepreka, odnosno barijera, kolektivnom djelovanju, nedovoljno razrađenih konceptualizacija i operacionalizacija osnovnih motivatora, poput doživljaja nepravde i percipirane efikasnosti, te posebice manjak korištenja kvalitativnih i mješovitih istraživačkih pristupa. Ovim simpozijem ćemo kroz četiri rada prezentirati i raspraviti recentne nalaze projekta MOTIKA – Motivacije i prepreke za kolektivne akcije (Hrvatska zaklada za znanost) vezane uz osnovne motivatore i prepreke kolektivnom sudjelovanju u hrvatskom kontekstu. Zajedničko svim izlaganjima jest da se temelje na kvalitativnom istraživanju provedenom metodom polustrukturiranih intervjua u kojima je sudjelovalo ukupno 60 hrvatskih građana, u rasponu od potpuno pasivnih do izrazito aktivnih. Intervjui su provedeni u razdoblju od svibnja do listopada 2024. godine, a nakon transkripcije i anonimizacije podaci su kodirani i analizirani u programu za kvalitativnu obradu podataka NVivo, korištenjem induktivno-deduktivnog pristupa. U prvom radu Ines Sučić i suradnici usmjeravaju se na to kako građani razumiju i konceptualiziraju društvenu pravdu i nepravdu te ulogu percepcije nepravde kao motivatora kolektivnog djelovanja. U drugom radu Renata Franc i suradnici usmjeravaju se na percepciju efikasnosti i odgovaraju na pitanja što sve efikasnost označava, kako percepcija efikasnosti djeluje kao motivator, a kako kao prepreka kolektivnom sudjelovanju, posebice iz perspektive aktivnih građana. Treći rad, autora Tomislava Pavlovića i suradnika, posvećen je općenito preprekama sudjelovanju, a četvrti rad, Marine Maglić i suradnika, se usmjerava na ulogu ideologije u kolektivnom djelovanju. Na kraju simpozija raspraviti ćemo praktične implikacije nalaza za donositelje javnih politika te voditelje i članove udruga u smislu mogućih strategija za smanjivanje i uklanjanje prepreka za sudjelovanje u mirnim oblicima kolektivnog djelovanja u hrvatskom kontekstu.

Ključne riječi: kolektivno djelovanje, SIMCA model, Hrvatska, kvalitativni pristup

MNOGA LICA EFIKASNOSTI – PERSPEKTIVA PASIVNIJI I AKTIVNIJIH GRAĐANA

Renata Franc¹, **Marina Maglić**¹, **Vanja Dergić**¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Unutar dominantno kvantitativne literature o kolektivnom djelovanju i društvenim pokretnima razlikuje se nekoliko tipova efikasnosti. Pritom se sudjelovanje u kolektivnom djelovanju najčešće objašnjava grupnom efikasnošću, odnosno uvjerenjem da grupa može postići cilj. Rijetki pak pristupi naglašavaju mogućnost različitih percepcija efikasnosti za različite ciljeve (npr. izazivanje političke promjene ili privlačenje pristaša i osnaživanje članova) odnosno različite percepcije efikasnosti pojedinih oblika ili dimenzija kolektivnog djelovanja. U ovom radu u okviru simpozija *ŠTO NAS MOTIVIRA A ŠTO PRIJEČI U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU – KVALITATIVNI NALAZI* će se predstaviti nalazi o tome što građani (aktivni u udrugama i građanskim inicijativama, te više pasivni građani) podrazumijevaju pod efikasnošću u kontekstu kolektivnog djelovanja, kakav je odnos osobne i grupe efikasnosti, uključujući i političku (vanjsku) efikasnost (neresponzivnost vlade i institucija) kao motivatora i prepreka kolektivnom djelovanju. Na općoj razini rezultati pokazuju da pasivniji građani efikasnost dominantno razumijevaju kao efikasnost za postizanje konkretnih ciljeva (tzv. politička efikasnost), osim kada se radi o aktivnostima na internetu i društvenim mrežama, koje dominantno smatraju izrazito efikasnim za informiranje, osvješčivanje i mobilizaciju. S druge strane, građani aktivni u udrugama i inicijativama izražavaju bitno razrađenije konceptualizacije efikasnosti, pri čemu se, uz razlikovanje različitih dimenzija i aspekata efikasnosti, zamjećuje i razlikovanje kratkoročne i dugoročne efikasnosti odnosno ciljeva kolektivnih akcija. Potonji aspekt efikasnosti, koji je ključan za razumijevanje različitih strategija kolektivnog djelovanja, dosad nije bio toliko zastupljen u istraživanjima efikasnosti u kontekstu kolektivnih djelovanja.

Ključne riječi: grupna efikasnost, efikasnost akcija, kolektivno djelovanje

ŠTO NAS MOTIVIRA, A ŠTO PRIJEČI U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU – KVALITATIVNI NALAZI

ULOGA POLITIČKE IDEOLOGIJE U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU U HRVATSKOM KONTEKSTU

Marina Maglić¹, Marko Mustapić¹, Ines Sučić¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Iako se politička ideologija općenito smatra bitnom odrednicom našeg ponašanja (i to ne samo političkog), u sociopsihološkim pristupima kolektivnom djelovanju, njezina je uloga relativno zanemarena. Tek se u novijim proširenjima socijalno-identitetskog modela kolektivnog djelovanja naglašava važnost političke ideologije i ideoloških stavova za razumijevanje sklonosti i nesklonosti kolektivnom djelovanju. Ovim će se izlaganjem u okviru simpozija ŠTO NAS MOTIVIRA A ŠTO PRIJEČI U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU – KVALITATIVNI NALAZI, na temelju provedenih polustrukturiranih intervjua sa 60 građana, odgovoriti na pitanja što sudionici smatraju pod ideologijom i kako je definiraju, posebice kako objašnjavaju svoje samopozicioniranje na dimenzijama lijevo-desno odnosno liberalno-konzervativno, te kakva je uloga ideologije, odnosno ideoloških sličnosti i razlika, kao motivatora i prepreka kolektivnog sudjelovanja. Dodatno, prezentirat će se kvalitativni nalazi o tome je li i kako politička ideologija povezana s različitim razumijevanjem osnovnih sociopsiholoških motivatora kolektivnog djelovanja u hrvatskom kontekstu. Tako primjerice nalazi ukazuju da se sudionici različite političke orijentacije razlikuju u razumijevanju pa i percepciji društvene nepravde, stavovima o poželjnim i nepoželjnim oblicima kolektivnog djelovanja, a dijelom i percipiranim preprekama za kolektivno djelovanje.

Ključne riječi: politička ideologija, društveno-politička orijentacija, kolektivno djelovanje, motivatori, prepreke

OSOBNOST I PERCIPIRANE PREPREKE KOLEKTIVNOM DJELOVANJU

Tomislav Pavlović¹, Vanja Dergić¹, Renata Franc¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Prema dominantnom sociopsihološkom modelu kolektivnih djelovanja, SIMCA modelu, nesklonost kolektivnom djelovanju posljedica je odsustva jednog ili više temeljnih motivatora kolektivnog djelovanja. Drugim riječima, rezultat je manjka politiziranih identifikacija i/ili grupne neefikasnosti i/ili slabijeg doživljaja nepravde i pratećih negativnih emocija. Ovim će se izlaganjem, u okviru simpozija *ŠTO NAS MOTIVIRA A ŠTO PRIJEČI U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU – KVALITATIVNI NALAZI*, odgovoriti na pitanja što sami sudionici navode kao dominantne prepreke sudjelovanju u kolektivnom djelovanju, kako za sebe osobno, tako i kod drugih građana. Pritom nalazi potvrđuju važnost percipirane neefikasnosti kolektivnih akcija kao prepreke za sudjelovanje. Međutim, efikasnost se u ovom kontekstu primarno razumije kao vanjska politička neefikasnost, a ne kao grupna efikasnost. Dodatno, kao česte prepreke sudjelovanju u kolektivnom djelovanju navode se različiti praktični razlozi (nedostatak vremena, obaveze). Pritom nalazi (ponajprije s građanima iz opće populacije) ukazuju i na važnost straha od negativnih posljedica i osude, izostanka podrške okoline, te straha od nasilja kao važnih percipiranih prepreka, odnosno objašnjenja vlastite nesklonosti kolektivnom djelovanju. Na općoj razini, nalazi ukazuju na nedostatnost konceptualizacija prepreka samo kao odsustva percipirane (grupne) efikasnosti, identifikacije ili percepcije nepravde, kako to pretpostavlja SIMCA model. Sveukupno, rezultati ukazuju na potrebu za sveobuhvatnijom i rafiniranijom konceptualizacijom i operacionalizacijom potencijalnih barijera kolektivnom djelovanju, kao i na bitne razlike u razumijevanju i pripisanoj važnosti pojedinim preprekama između pasivnijih građana i onih aktivniji u udrugama ili građanskim inicijativama.

Ključne riječi: prepreke kolektivnom djelovanju, percipirana (ne)efikasnost, SIMCA model

RAZUMIJEVANJE I ULOGA DRUŠTVENE NEPRAVDE U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU

Ines Sučić¹, Ben Perasović¹, Tomislav Pavlović¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

Doživljaj nepravde jedan je od osnovnih motivatora kolektivnog djelovanja, najčešće operacionaliziran samoiskazom o percepciji nepravde. Pritom se često zanemaruju višedimenzionalne konceptualizacije pravednosti i nepravde, karakteristične za pristupe društvenoj i organizacijskoj pravednosti (primjerice razlikovanje pravednosti ishoda i pravednosti postupka). Stoga istraživanja tek trebaju provjeriti valjanost i korisnost višedimenzionalnih modela pravednosti u objašnjavanju sklonosti različitim oblicima kolektivnih djelovanja. U ovom će se izlaganju, u okviru simpozija *ŠTO NAS MOTIVIRA A ŠTO PRIJEČI U KOLEKTIVNOM DJELOVANJU – KVALITATIVNI NALAZI*, predstaviti rezultate analize kako sudionici konceptualiziraju društvenu pravednost i nepravdu, koje grupe dominantno vide kao žrtve nepravde, a koje situacije kao nepravde. Također, provjerit će se razlikuju li sudionici u spontanim odgovorima nepravdu povezanu s pravednošću ishoda i pravednošću postupka, kao i koja je uloga nepravde kao motivatora kolektivnog djelovanja. Nalazi ukazuju da su građani u pravilu svjesni (izvora) distributivne i proceduralne nepravde u društvu, iako ih rijetko opisuju zasebno ili eksplicitno razlikuju. Također, većina ne raspoznaje jasno različita načela distributivne pravednosti ili se dominantno fokusira na načelo jednakosti (svi dobivaju jednako) kao suprotstavljeno načelu pravednosti (oni koji rade više, dobivaju više) i načelu potrebe (oni kojima je potrebnije, dobivaju više). Primjetno je i da građani odgovornost za uklanjanje ili smanjivanje nepravde često pripisuju sustavu, što ukazuje na to da izražena percepcija nepravde ne mora biti povezana s djelovanjem – čak i u slučaju snažne identifikacije i percipirane efikasnosti – ako pojedinac primarnu odgovornost za uklanjanje nepravde pripisuje nekim drugim akterima.

Ključne riječi: percipirana nepravda, pravednost raspodjele/ishoda, pravednost postupka

USMENA IZLAGANJA

POVEZANOST KONZUMACIJE ALKOHOLNIH PIĆA I CIGARETA S MULTIDIMENZIONALNIM ZADOVOLJSTVOM ŽIVOTOM STUDENATA

Marko Balaško¹, Lucija Malčić¹, ¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
marko.balasko4@gmail.com

Istraživanja zadovoljstva životom ukazuju na negativnu povezanost tog konstrukta s konzumacijom alkoholnih pića i cigareta. Ta su istraživanja u danom kontekstu pretežito proučavala zadovoljstvo životom kao jednodimenzionalan konstrukt, no moguće je koncipirati ga i kao multidimenzionalni. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi povezanost 5 dimenzija zadovoljstva životom s konzumacijom alkohola i cigareta kod hrvatskih studenata. Podaci su prikupljeni putem online upitnika, koji je ispunio 421 sudionik ($N\bar{z} = 284$; $Mdob = 20.6$, $SDdob = 1.58$). Upitnik je sadržavao Daily Drinking Questionnaire (DDQ), kojim je mjerena tjedna konzumacija alkohola te relevantni dio anketnog upitnika Youth Risk Behavior Survey, kojim je utvrđena količina cigareta konzumiranih po danu. U svrhu mjerenja zadovoljstva životom kroz dimenzije zadovoljstva sobom, obitelji, fakultetom, mjestom života i prijateljima, korištena je Multidimensional Students' Life Satisfaction Scale (MSLSS), koja je predviđena za maloljetne ispitanike, no čija se uporaba pokazala opravdanom i na studentskoj populaciji. Za potrebe ovog istraživanja skala je prevedena na hrvatski jezik te je njena valjanost na hrvatskom uzorku studenata potvrđena eksploratornom i konfirmatornom faktorskom analizom. Rezultati su pokazali pozitivnu povezanost količine konzumiranog alkohola (prosječnog broja konzumiranih pića u tjednu) sa zadovoljstvom sobom ($r = .10$, $p < .05$), a negativnu sa zadovoljstvom fakultetom ($r = -.12$, $p < .05$). Broj popušanih cigareta u danu negativno je korelirao sa zadovoljstvom obitelji ($r = -.12$, $p < .05$), kao i sa zadovoljstvom fakultetom ($r = -.12$, $p < .05$). Priloženi nalazi ukazuju na važnost proučavanja zadovoljstva životom kao multidimenzionalnog konstrukta, čiji su različiti aspekti značajno povezani s konzumacijom alkohola i cigareta kod hrvatskih studenata.

Ključne riječi: alkohol, cigarete, multidimenzionalno zadovoljstvo životom

USPOREDBA SOCIOEMOCIONALNOG FUNKCIONIRANJA MALODOBNE DJECE MAJKI S PROBLEMOM OVISNOSTI U INTEGRIRANOM MODELU SKRBI I KLASIČNOM MODELU SKRBI

Lidija Bandić², Tina Krznarić Jaković¹, ¹Cognitiva, obrt za poslovne i računalne usluge, Zagreb, Hrvatska, ²Centar za žene, majke i djecu – Reto, Zagreb, Hrvatska
krznaric.tina@gmail.com

Procjenjuje se da je 50 – 80 % slučajeva oduzimanja prava na roditeljsku skrb nad djecom diljem svijeta uključivalo osobe s problemom ovisnosti koje su majke malodobne djece. Posljednjih godina ustanove rezidencijalnog oporavka nude programe i usluge koji omogućuju djeci da ostanu sa svojom majkom dok se ona nalazi na intenzivnom liječenju od ovisnosti. U tradicionalnim klasičnim modelima rezidencijalnog liječenja majke ovisnice, djeca su tijekom liječenja majke smještena u institucionalnu skrb (dječji dom) ili udomiteljstvo. Integrirani modeli liječenja majke s problemom ovisnosti uključuju i djecu uzimajući u obzir dobrobit djeteta. Cilj istraživanja je utvrditi razlike u socioemocionalnom funkcioniranju djece majki na liječenju od ovisnosti u integriranom modelu koji omogućuje djeci da ostanu sa svojom majkom u rezidencijalnom tretmanu dok ona ne dođe do stabilnog oporavka, u odnosu na klasični model pri kojem su djeca odvojena od majke u rezidencijalnom tretmanu. Za potrebe ovog istraživanja primijenjen je Achenbachov upitnik za procjenu ponašajnih i emocionalnih problema (Achenbach i Rescorla, 2023.) te Hudsonov indeks odnosa u domu (Hudson, 1981.). Rezultati pokazuju statistički značajne razlike u mjerenim varijablama, na način da djeca iz integriranog modela skrbi u odnosu na djecu iz klasičnog oblika skrbi postižu bolje rezultate na kompetencijama aktivnosti, društvenosti, kompetencijama vezanim uz školu, kao i ukupnim kompetencijama. Nadalje, djeca iz integriranog oblika skrbi u odnosu na djecu iz klasičnog oblika skrbi izvještavaju o boljim odnosima u domu, odnosno primarnom okruženju u kojem žive. Rezultati sugeriraju da bi integrirani rezidencijalni tretman usmjeren na obitelj mogao nuditi povoljniji kontekst u kojem se mogu koordinirati usluge usmjerene na promicanje zdravlja majke i djeteta, razvoj zdravih odnosa, unaprijeđenje djetetove dobrobiti te optimizaciju djetetovog razvojnog potencijala na planu tjelesnog i mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: ovisnost majke, podrška roditeljstvu, dobrobit djeteta, integrirani oblik skrbi, socioemocionalni razvoj djeteta

KARIJERNI PUT ISTRAŽIVAČA NA POČETKU KARIJERE: OSTATI U AKADEMIJI ILI PRIJEĆI U INDUSTRIJU?

Divna Blažev¹, Filip Majetić¹, Mirta Blažev¹, Maja Tadić Vujčić¹, Ivan Dević¹, Maja Ribar¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
divna.blazev@pilar.hr

Znanstveni napredak ovisi o ljudskom kapitalu, a motivirani istraživači ključni su za kvalitetna istraživanja i prijenos znanja. Međutim, sve je veća zabrinutost zbog pada dobrobiti, osobito među znanstvenicima na početku karijere. Problemi poput nesigurnosti posla, zlouporabe moći i rastućeg pritiska na rezultate i radnu učinkovitost potiču neke na razmišljanje o napuštanju akademske zajednice i prelasku u industriju. U sklopu četverogodišnjeg istraživačkog projekta ECR-WELL, financiranog od Hrvatske zaklade za znanost, između travnja i lipnja 2024. provedeno je 12 fokus grupa i 2 intervjua s 69 doktoranada i viših asistenata iz različitih znanstvenih područja te raznih sveučilišta u Hrvatskoj. Kako bi se istražili mehanizmi koji potiču znanstvenike na početku karijere da razmotre odlazak iz akademske zajednice u industriju, analizirani su radni uvjeti, zahtjevi posla, izazovi i resursi, dobrobit i mentalno zdravlje znanstvenika na početku karijere. Dobiveni podaci analizirani su korištenjem tematske analize. Nalazi pokazuju da se istraživači na početku karijere suočavaju s brojnim izazovima u radu, uključujući nesigurnost posla, financijske pritiske, zabrinutost oko evaluacija, administrativne zahtjeve i preopterećenost radnim obavezama. Neki ostaju u akademiji zbog intrinzične vrijednosti rada, stabilnosti, fleksibilnosti i autonomije, dok drugi vide industriju kao izlaz potplaćenosti. Međutim, sudionici navode određene prepreke koje mogu otežati prijelaz u industriju. Nalazi upućuju na potrebu za institucionalnom podrškom, učinkovitim politikama i mentorstvom koje bi mladim istraživačima olakšalo upravljanje radnim opterećenjem, spriječilo izgaranje na poslu i povećalo izgleda za ostanak u akademskoj zajednici.

Ključne riječi: znanstvenici na početku karijere, akademska zajednica, karijerni prijelaz, industrija

RAZVOJ KRATKE FORME SKALA KARIJERNIH ORIJENTACIJA

Mirta Blažev¹, Dora Popović¹, Iva Šverko¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
mirta.blazev@pilar.hr

Suvremeni dinamičan svijet rada zahtijeva visoku razinu samodiscipliniranosti i samousmjerenosti sadašnjih i budućih radnika u svrhu prilagodbe na promjenjive radne uvjete. Sukladno tome, moderne karijerne orijentacije naglašavaju stupanj proaktivnosti (protejska karijera) i mobilnosti (karijera bez granica) mladih radnika u potrazi za zadovoljavajućim radnim mjestom. Cilj ovog istraživanja, provedenog u sklopu četverogodišnjeg projekta WORKMOBIL–Unutareuropske radne migracije mladih u kontekstu suvremenih teorija karijere, bio je konstruirati kratku formu široko primjenjivog upitnika karijernih orijentacija. U istraživanju je sudjelovalo 182 mlade osobe (39% muškaraca) u dobi od 18 do 35 godina koje su ispunile upitnik stavova o protejskoj karijeri (Briscoe i sur., 2006) te upitnik stavova o karijeri bez granica (Briscoe i sur., 2006), kao i upitnike ličnosti (Ashton i Lee, 2009), karijerne adaptabilnosti (Savickas i Porfeli, 2012) i radnih vrijednosti (Consiglio i sur., 2016). Skraćivanju skala karijernih orijentacija se pristupilo u nekoliko sukcesivnih koraka koji su uključivali određene statističke strategije, kao i upite stručnjaka za područje izbora karijere i profesionalnog razvoja. Koeficijenti pouzdanosti sve četiri subskale novorazvijene kratke forme pokazali su se zadovoljavajućima, a skraćivanje skale je pridonijelo i povećanju diskriminativnosti između pojedinih subskala. Usporedba koeficijenata korelacija između duže i kratke forme upitnika karijernih orijentacija s pojedinim ishodišnim varijablama nije ukazala na razlike u njihovoj prediktivnoj snazi. Rezultati generalno upućuju na zadovoljavajuće metrijske pokazatelje i konstruktnu valjanost novorazvijene kratke forme upitnika karijernih orijentacija, čime se omogućuje njihovo efikasnije mjerenje i daljnji teorijski napredak u ovom području.

Ključne riječi: protejska karijera, karijera bez granica, karijerne orijentacije, konstrukcija skale, mladi

KOREKCIJA ZA PREMATURITET KOD NEDONOŠČADI - UTJECAJ NA REZULTATE RAZVOJNE PROCJENE

Ana Bogdanić¹, Gordana Keresteš², Lucija Duvnjak¹, Ruža Grizelj¹, ¹KBC Zagreb, Zagreb, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
abogdani@gmail.com

Prilikom procjene i praćenja razvoja nedonoščadi, posebno tijekom prve 2-3 godine života, preporučuje se provoditi korekciju za prematuritet kako bi im se osiguralo dodatno vrijeme (koje su izgubila rođenjem prije termina) da „dostignu“ vršnjake. Iako je ova praksa logična, postoji rizik da se, ako se korekcija za prematuritet provodi predugo, ne prepoznaju djeca s razvojnim odstupanjima te da ih se ne uključi na vrijeme u ranu intervenciju. Cilj ovog istraživanja je ispitati utjecaj korekcije za prematuritet na rezultate razvojne procjene nedonoščadi u dobi od dvije godine. U istraživanju su analizirani rezultati razvojne procjene 121 djeteta rođenog prije 35. tjedna gestacije ($M=29$, $SD=2,46$) koja su po rođenju liječena u Jedinci intenzivnog liječenja nedonoščadi te se prate na Klinici za pedijatriju KBC Zagreb. Razvojna procjena provedena je u dobi od dvije godine, koristeći Bayley-III ljestvice ranog razvoja. Utvrdili smo da su rezultati izračunati na temelju korigirane dobi statistički značajno viši u usporedbi s rezultatima izračunatima na temelju kronološke dobi u svim podljestvicama (kognitivni, motorički, jezično-govorni razvoj). Kada je prilikom određivanja rezultata korištena korigirana dob, odstupanje (graničan ili niži rezultat) u kognitivnom razvoju utvrđeno je kod 19%, jezično-govornom kod 14,9% i motoričkom kod 13,2% djece. Kada je prilikom određivanja rezultata korištena kronološka dob, odstupanje u barem jednoj od ispitivanih razvojnih domena utvrđeno je kod dodatnih 15,7% djece. Ovi rezultati ukazuju na to da korekcija za prematuritet značajno utječe na rezultate razvojne procjene nedonoščadi u dobi od 2 godine. Također, naglašavaju važnost distinkcije između korigirane i kronološke dobi prilikom procjene nedonoščadi u istraživanjima i kliničkoj praksi. Prilikom razmatranja upućivanje djeteta u ranu intervenciju kliničari bi u obzir trebali uzeti i kronološku i korigiranu dob djeteta.

Ključne riječi: nedonošče, korekcija za prematuritet, razvojna procjena

ODNOS RAZLIČITIH IZVRŠNIH FUNKCIJA I DEPRESIVNIH SIMPTOMA KOD MLADIH ODRASLIH

Tamara Bolić¹, Silvija Ručević¹, Sandra Brezetić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
svuckovic@ffos.hr

Razdoblje prijelaza iz adolescencije u odraslu dob obilježava učestalo mijenjanje okoline, istraživanje novih iskustava i novih društvenih uloga, što može činiti ovo razdoblje posebno stresnim. Mlađe odrasle osobe češće prijavljuju simptome depresije nego bilo koja druga dobna skupina. Ranija istraživanja koristila su subjektivne ili objektivne mjere izvršnih funkcija kao prediktore simptoma depresije, stoga smo u ovom istraživanju koristili upitnik samoprocjene izvršnih funkcija, ali i paralelnu mjeru izvršnih funkcija u vidu bihevioralnih zadataka kako bi se utvrdio specifičan doprinos obiju mjera objašnjenju depresivnih simptoma. Dakle, cilj rada bio je istražiti specifičan odnos različitih izvršnih funkcija sa simptomima depresije u nekliničkom uzorku mladih odraslih. U istraživanju koje je provedeno online sudjelovalo je 290 (225 žena, 64 muškarca i jedna nebinarna osoba) mladih odraslih (u dobi od 18 do 35 godina). Sudionici su ispunili upitnik (PHQ-9) kojim su procjenjivali prisutnost simptoma depresije, a izvršne funkcije mjerene su korištenjem samoprocjene i dvaju bihevioralnih zadataka koji mjere radno pamćenje i sposobnost inhibicije. Parcijalna korelacijska analiza pokazala je da je bolje radno pamćenje (mjereno samoprocjenom i bihevioralnim zadatkom) povezano s manje simptoma depresije kod mladih odraslih. Suprotno očekivanjima, odnos između sposobnosti inhibicije i simptoma depresije nije potvrđen. Dodatno, regresijska analiza sugerira da je radno pamćenje važan prediktor simptoma depresije, čak i nakon kontrole razine obrazovanja, financijskog statusa i razine otpornosti sudionika. Istraživanje pokazuje da su specifične izvršne funkcije na različit način povezane s mjerama mentalnog zdravlja kod mladih odraslih, a potrebna su dodatna istraživanja kako bi se istražio mehanizam koji je u pozadini tih razlika, što može rezultirati odgovarajućim planom tretmana za osobe s izraženim simptomima depresije.

Ključne riječi: izvršne funkcije, radno pamćenje, inhibicija, simptomi depresije, mlade odrasle osobe

POVEZANOST EKSTERNALIZIRANIH I INTERNALIZIRANIH PROBLEMA DJETETA I OPTEREĆENOSTI ULOGOM SKRBNIKA

Sandra Brezetić¹, Silvija Ručević¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
svuckovic@ffos.hr

Svrha rada bila je istražiti povezanost između eksternaliziranih i internaliziranih problema djeteta rane školske dobi i opterećenosti ulogom skrbnika te ulogu izvršnih funkcija djeteta u tom odnosu. Opterećenost ulogom skrbnika odnosi se na pružanje skrbi i njege za ovisnog člana obitelji, u ovom slučaju djeteta s problemima u ponašanju. Opterećenost ulogom skrbnika uključuje emocionalne i socijalne posljedice pružanja skrbi, kao što je osjećaj ljutnje ili krivnje skrbnika, te ograničeno uključivanje u društvene aktivnosti kao posljedica problematičnog ponašanja djeteta. Iako je odnos problema u ponašanju djeteta i opterećenosti ulogom skrbnika dobro dokumentirana u kliničkim istraživanjima, važno je istražiti navedeni odnos u ne-kliničkom uzorku, kao i ulogu izvršnih funkcija djeteta u tom odnosu. Istraživanje je provedeno na području istočne Hrvatske i sudjelovalo je 175 dijada skrbnik-dijete i 36 učitelja. Sudionici su ispunili Indeks obiteljskog opterećenja, koji mjeri opterećenost ulogom skrbnika (skrbnici), Upitnik snaga i slabosti, koji mjeri probleme eksternalizacije i internalizacije djeteta (učitelji), i bihevioralne zadatke koji mjere izvršne funkcije (djeca). Korištenjem strukturalnog modeliranja, rezultati su potvrdili potpunu medijaciju izvršnih funkcija djeteta u odnosu između eksternaliziranih problema djeteta i opterećenosti ulogom skrbnika. Međutim, nije potvrđena povezanost internaliziranih problema djeteta i opterećenosti ulogom skrbnika. Ovi rezultati pokazuju da bolje izvršne funkcije djeteta ublažavaju negativan učinak eksternaliziranih problema djeteta na opterećenost ulogom skrbnika. Na temelju dobivenih rezultata smatramo da bi se intervencije trebale usredotočiti na programe za poboljšanje djetetovih izvršnih funkcija u obiteljskom i obrazovnom kontekstu, uz dodatno osnaživanje skrbnika pružanjem emocionalne i socijalne podrške u vidu savjetovanja ili individualne terapije.

Ključne riječi: opterećenost ulogom skrbnika, eksternalizirani problemi, izvršne funkcije, internalizirani problemi, rana školska dob

IS THERE A CURE FOR DEHUMANIZATION AND SPECIESISM? THE ROLE OF HIGHLIGHTED HUMAN-ANIMAL SIMILARITY ON INTERGROUP RELATIONS

Anastasija Budžak¹, Zoran Pavlović², ¹Faculty for Media and Communications, Singidunum University, Belgrade, Serbia ²Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
anastasija.budzak@fmk.edu.rs

The idea of generalized prejudice is empirically confirmed through existence of the common basis of prejudice against different human groups against animals. Research shows that the ways we think about animals and our willingness to exploit them also reflect our beliefs about marginalized social groups. The way we make social comparisons is of great importance for the formation of attitudes towards members of outgroups. If comparisons are based on perceiving similarities, attitudes towards outgroups will be more positive, even regarding animals. Studies confirmed more positive feelings toward animals which are perceived to be phylogenetically, behaviorally, and cognitively more similar to humans. We designed an intervention that highlighted similarities between animals and humans with the aim to reduce speciesism, perceptions of animal nature threat and positive attitudes towards ethnic groups in our country. More positive attitudes towards minority groups included reduced dehumanization. Participants ($N = 265$) were randomly assigned to an experimental group that read a text about similarities between animals and humans, or to a control group that read a text about tulips. The results showed that the two groups of respondents differed significantly in terms of speciesism ($Me = 2.42$ $SDe = .95$; $Mc = 2.71$ $SDc = .91$), $t(262.94) = -2.55$, $p = .01$, $\eta^2 = .02$ ($\alpha = .76$), animal nature threat ($Me = 1.6$ $SDe = 1.35$; $Mc = 1.96$ $SDc = 1.50$), $t(258.68) = -1.99$, $p = .01$, $\eta^2 = .01$ and dehumanization ($Me = 85.09$ $SDe = 16.85$; $Mc = 72.98$ $SDc = 19.14$), $t(257.28) = 5.47$, $p = .00$, $\eta^2 = .10$ ($\alpha = .94$). Encouraging the perception of similarities between humans and animals leads to improved attitudes towards both animals and human out-groups. Therefore, public communications should highlight that animals also have the capacity for thinking, and for various emotions such as joy, fear, pride, shame, empathy and through it contribute to more positive and humane intergroup relations in society.

Ključne riječi: human-animal similarity, human-animal relations, speciesism, dehumanization

GENETIC AND ENVIRONMENTAL OVERLAP BETWEEN SELF-REPORTED HEALTH, BASIC PSYCHOLOGICAL NEEDS AND LIFE SATISFACTION

Ana Butković¹, Denis Bratko¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
abutkovic@ffzg.unizg.hr

Previous studies have shown that self-reported health, basic psychological needs and life satisfaction are all heritable, and that both self-reported health and satisfaction of basic psychological needs are positively associated with life satisfaction. However, genetic and environmental contributions to their associations have not yet been investigated. The aim of this study was to examine the heritability of self-reported health, psychological needs and life satisfaction as well as their phenotypic, genetic and environmental associations in a sample of Croatian twins. A total of 337 twin pairs, 100 monozygotic (MZ) and 237 dizygotic (DZ) twin pairs (85 male pairs, 139 female pairs, 113 opposite-sex pairs, $M_{age} = 18.63$, $SD_{age} = 2.31$) participated in the study. They filled in Satisfaction with Life Scale, Basic Psychological Need Satisfaction Scale and a single item assessing self-reported health. As in previous studies, self-reported health, basic psychological needs and life satisfaction were all heritable (41-74%). Using Cholesky decomposition, significant genetic and environmental overlap was found between self-reported health, basic psychological needs and life satisfaction, with 58% of the genetic and 19% of the environmental influences to individual differences in life satisfaction shared with self-reported health and basic psychological needs. Results of this study indicate that self-reported health and satisfaction of basic psychological needs are important predictors of life satisfaction because there is a common genetic and environmental etiology of individual differences in self-reported health, satisfaction of basic psychological needs and life satisfaction.

Ključne riječi: self-reported health, basic psychological needs, life satisfaction, twin study

ULOGA NASTAVNIKA U RAZVOJU PROFESIONALNIH INTERESA UČENIKA: KVALITATIVNO ISTRAŽIVANJE U HRVATSKIM STRUKOVNIM ŠKOLAMA

Iva Černja Rajter¹, Eta Krpanec¹, Dora Popović¹, Nensi Tomac¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
icernja@pilar.hr

U sklopu projekta Usklađenost interesa učenika i strukovnih srednjoškolskih programa: mjerenje, praćenje, uzroci i posljedice kongruencije (VETFIT), provedeno je kvalitativno istraživanje putem fokus grupa s nastavnicima strukovnih predmeta. Cilj kvalitativnog dijela istraživanja bio je razumjeti razvoj profesionalnih interesa kod učenika, njihovu motivaciju za školu i rad u struci te ulogu nastavnika u oblikovanju karijernih ishoda. Istraživanje je obuhvatilo osam fokus grupa, održanih tijekom veljače 2025. godine u prostorima škola, s ukupno 6-10 strukovnih nastavnika po grupi. Osam škola odabrano je s ciljem da se obuhvati nekoliko najvećih sektora rada za koje se učenici obrazuju u strukovnim školama. Fokus grupe bile su strukturirane oko četiri tematska područja: početni interes učenika za strukovne programe i promjene kroz vrijeme, utjecaj nastavnog procesa na interese učenika, osobni doprinos nastavnika razvoju interesa te perspektive učenika nakon završetka školovanja. Rezultati su pokazali da je početni interes učenika za strukovne programe uglavnom umjeren do visok, ali da ovisi o ranijim obrazovnim iskustvima, obiteljskim tradicijama ili realnosti obrazovnih očekivanja. Nastavnici izvješćuju da interes za nastavne sadržaje varira – praktična nastava i stvarni kontakt s profesijom povećavaju interes, dok se teorijska nastava i monotoni sadržaji često doživljavaju kao demotivirajući. Tijekom školovanja dolazi do pada interesa, no više zbog općeg smanjenja interesa za školu, nego zbog pada interesa za struku. Nastavnici ističu da su osobne priče i praktični primjeri iz struke učinkoviti načini poticanja interesa. Kao ključne probleme u izvedbi praktične nastave navode nedovoljnu opremljenost škola i neadekvatnu prilagodbu kurikulumu stvarnim potrebama tržišta rada. Bez obzira na izazove, nastavnici zaključuju da većina učenika pokazuje interes za stručne predmete, što ih čini pripremljenima za daljnje obrazovanje ili zapošljavanje unutar struke.

Ključne riječi: profesionalni interesi, usklađenost interesa učenika i strukovnih srednjoškolskih programa, nastavnici strukovnih predmeta, fokus grupe

COMPARISON OF PREDICTION ACCURACY BETWEEN HUMAN AND AI ASSESSED REPORTING QUALITY FOR RAW DATA SHARING: A CROSS-SECTIONAL STUDY.

Barbara Čačić¹, Ivan Buljan¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Split, Croatia
bcacic@ffst.hr

Research reproducibility is the minimum condition to achieve the credibility of scientific findings. In order to achieve reproducibility of research findings, research should be transparently reported and data shared in usable format. Despite that, many authors are still lacking reporting transparency and are reluctant to share their data. At the same time, rapid evolution of artificial intelligence (AI) has the potential to ease data extraction. This study aimed to assess whether reporting quality of psychological cross-sectional studies predicts the authors' sharing of raw data upon request and compare the prediction of AI versus human. Cross-sectional studies from the year 2023 in the four selected psychological journals were considered eligible. The corresponding authors of the eligible studies were contacted by email from February 2025 until March 2025 and asked to share their raw data. The author and AI separately assessed the reporting quality by measuring the adherence to the STROBE guidelines. The primary outcome was the sending of raw data. 88 articles were included in the analysis. Reporting was generally incomplete for almost all studies. Background, objectives, key results and interpretation of results was reported best. 76 (86.36%) studies had a data availability statement. 55 (62.50%) studies reported that they would send data upon request and only 4 (7.27%) of those sent the data. 11 (12.50%) studies reported that data was already published somewhere, of those 11, 6 (54.54%) sent the data by email as well. Overall, 17 (19.32%) datasets were acquired. There were differences between human and AI reporting quality assessments. The findings of this study show the need to increase adherence to reporting guidelines in psychological research and the need to promote data sharing practices as well as influence journals and reviewers to create stricter rules about data sharing and transparency, enhancing the credibility of studies.

Ključne riječi: Raw data sharing, reporting quality, STROBE guidelines, AI, open science

**ODNOS SOCIODEMOGRAFSKIH KARAKTERISTIKA, PERCEPCIJE
SIGURNOSTI U OBAVLJANJU POSLA I MEĐULJUDSKIH ODNOSA SA
ZADOVOLJSTVOM POSLOM KOD SLUŽBENIKA ODJELA OSIGURANJA
KAZNENIH TIJELA**

**Vicko Ćudina¹, Ines Sučić¹, Anja Wertag¹, Renata Glavak Tkalić¹, Janko Međedović²,
Katarina Sokić³**, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska ²Institut za
kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd, Srbija ³Sveučilište Algebra Bernays, Zagreb,
Hrvatska
vicko.cudina@pilar.hr

Rad u kaznenim tijelima specifičan je i zahtjevan, a zadovoljstvo poslom ključno je za učinkovito obavljanje posla. Zadovoljstvu, s obzirom na prirodu posla, značajno doprinosi i razina sigurnosti prilikom obavljanja posla. U dosadašnjim istraživanjima utvrđene su brojne odrednice zadovoljstva poslom zatvorskih službenika te, dok neki modeli naglašavaju doprinos sociodemografskih karakteristika objašnjenju zadovoljstva poslom, drugi ističu veću važnost radnih iskustva, među kojima se ističu odnosi s nadređenima i kolegama. Stoga je cilj ovog istraživanja ispitati doprinos sociodemografskih karakteristika, percipirane sigurnosti u obavljanju posla i međuljudskih odnosa u objašnjenju zadovoljstva poslom kod službenika Odjela osiguranja u kaznenim tijelima. U istraživanju su korišteni preliminarni podaci prikupljeni u sklopu PRISCLIM projekta na prigodnom uzorku službenika Odjela osiguranja ($N = 385$). Većinu sudionika čine muškarci (88,8%), srednje dobi ($M=42,37$, $SD=9,73$) i srednje stručne spreme (71,5%). Podaci su prikupljeni anketnim upitnikom metodom papir-olovka. Rezultati pokazuju kako su službenici osiguranja osrednje zadovoljni poslom, percipiraju relativnu sigurnost tijekom obavljanja posla, a odnose kolega, voditelja i zatvorenika prema sebi percipiraju relativno pozitivnima. Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je kako sociodemografske karakteristike službenika Odjela osiguranja objašnjavaju 3% varijance zadovoljstva poslom, a percepcija sigurnosti dodatnih 43,2%. Percipirani odnosi voditelja, zatvorenika i kolega prema službenicima objašnjavanju dodatnih 14% zadovoljstva poslom nakon kontrole doprinosa ostalih varijabli. Međutim, i u finalnom modelu, kojim je objašnjeno 60,1% zadovoljstva poslom, najznačajniji doprinos ima percipirana razina sigurnosti prilikom obavljanja posla, čime se, uz važnost pozitivnih međuljudskih odnosa, ističe uloga percepcije sigurnosti za zadovoljstvo poslom među službenicima Odjela osiguranja u kaznenim tijelima.

Ključne riječi: službenici Odjela osiguranja kaznenih tijela, zadovoljstvo poslom, sigurnost, međuljudski odnosi na radnom mjestu

COMPETENCIES AND WORK PATTERNS OF PSYCHOTHERAPY PRACTITIONERS IN CROATIA: A CROSS-SECTIONAL STUDY.

Ana Ćukušić¹, Ivan Buljan¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Split, Croatia

Research on psychotherapy practitioners in Croatia is limited, and the discipline's broad and multidisciplinary nature presents challenges in defining its scope and establishing a cohesive framework, highlighting the need for further investigation. This research aims to describe psychotherapy practitioners' characteristics (perception of competencies, and work patterns) in Croatia. This cross-sectional study will utilize an online survey distributed to the convenience sample of Croatian psychotherapy practitioners who have finished an education from one of the 15 law-recognized psychotherapeutic approaches and have publicly available email addresses. The survey will consist of four domains: demographic characteristics, work patterns, perception of competencies, and the need for additional mental health care among psychotherapy practitioners. The data collection procedure will last up to two months as, in addition to the initial request to complete the questionnaire, the participants will also receive two reminders every two weeks. Assess the differences in the characteristics (perception of competencies, and work patterns) between different subgroups, i.e. psychotherapy trainees, counseling therapists, and licensed psychotherapists. Also, the need for additional mental help beyond supervision between the groups will be assessed. Significant competencies and work patterns differences across professional and educational subgroups are expected. Licensed psychotherapists are anticipated to report higher self-assessed competencies than trainees and counseling therapists, while psychology-trained practitioners may demonstrate greater confidence in the perception of competencies than professionals of other occupations. We expect variations in work patterns, such as part-versus full-time engagement and weekly number of clients. The study could highlight a substantial need for enhanced supervision and mental health support, especially among trainees and counselling therapists. This study's findings are expected to benefit patients by improving access to specialized and competent psychotherapists. Psychotherapists can use the insights to refine their skills, optimize their work, and advocate for better resources. Researchers will gain concrete data on the field's structure and challenges, providing a foundation for future studies and evidence-based improvements in psychotherapeutic practice.

Ključne riječi: psychotherapy, competencies, work patterns

GEEK KLUB U SREDNJOJ ŠKOLI – EVALUACIJA PREVENTIVNOG PROGRAMA ZA UČENIKE SPECIFIČNIH INTERESA

Ivana Delač¹, Una Mikac², ¹III. gimnazija, Zagreb, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
ivana.delac1@skole.hr

Društvene igre i igre uloga (RPG, LARP) imaju pozitivne učinke na kognitivne i socijalne vještine, učinkovitost timskog rada, sposobnost uživanja u poziciju druge osobe te spremnost na učenje i istraživanje, kao i na psihičko zdravlje osoba koje se njima bave (Hawkes-Robinson, 2011; Treher, 2011, i dr.), pretpostavljeno putem zadovoljavanja osnovnih psiholoških potreba (pripadanje, autonomija i kompetencija; Ballou i Deterding, 2024). Stoga se ovakve aktivnosti u brojnim zemljama koriste u odgojno-obrazovnom procesu. S tim u vidu, organiziran je Geek klub, projekt III. gimnazije u Zagrebu financiran od strane MZOM kao inovativni preventivni program. Projektom se nastojalo osigurati sigurno i poticajno okruženje za učenike specifičnih interesa (tzv. "geekove"), uključujući ljubitelje fantastike, igara i kreativnih aktivnosti poput cosplaya. Ove aktivnosti su integrirane u uenički klub, koji se dijelom odvijao u školi, a dijelom kroz posjete i gostovanja te otkrivanje šire zajednice geekova. Cilj je bio omogućiti učenicima uspješniju socijalizaciju i razvoj vještina u sigurnom okruženju (kratkoročni ciljevi) kako bi se dugoročno prevenirala nepoželjna ponašanja i smetnje psihičkog zdravlja. Kako bismo evaluirali ostvarenost kratkoročnih ciljeva, provedena je fokus grupa u okviru šireg projekta Odsjeka za psihologiju FFZG. U raspravi vođenoj prema pripremljenom vodiču sudjelovalo je 8 polaznika Geek kluba te dvoje istraživača. Sudionici su istaknuli da su stekli nova prijateljstva i proširili društvene aktivnosti izvan kluba. Također, program im je pomogao u socijalizaciji, smanjenju stresa i razvoju strpljenja i sposobnosti sagledavanja problema iz različitih perspektiva. Geek klub se stoga pokazao kao program koji podržava socijalnu uključenost i razvoj emocionalnih vještina učenika specifičnih interesa, olakšavajući njihovu integraciju u školsku i širu zajednicu. Time se pokazuje i njegov potencijal za ostvarenje dugoročnih ciljeva vezanih za psihičko zdravlje.

Ključne riječi: preventivni program, evaluacija, specifični interesi, fokus grupa, obrazovanje

TRAJECTORIES OF SEXTING BEHAVIOR AND THEIR PREDICTORS IN ADOLESCENTS

Arta Dodaj¹, Kristina Sesar², Krešimir Prijatelj¹, Nevena Sršen Bubnjar³, Anamaria Mihatov⁴, Sanja Ajman Filipčić⁵, Mirjana Škoda⁶, Maja Kralj Stančec⁷, Sonja Jordanić Golub⁸, Cvita Pastuović Grljević⁹, Antonela Marković¹⁰, ¹Department of Psychology, University of Zadar, Croatia, ²Department of Psychology, University of Mostar, Bosnia and Herzegovina, ³Administrative School, Zagreb, Croatia, ⁴Economic, Birotechnical, and Trade School, Zadar, Croatia, ⁵School of Electrotechnics, Zagreb Croatia, ⁶Bartul Kašić High School, Pag, Croatia, ⁷Hotel and Tourism Vocational School, Zagreb, Croatia, ⁸Sesvete Gymnasium, Croatia, ⁹School for Medical Nurses Vinogradska, Zagreb, Croatia ¹⁰Center for mental health, Health center Stolac, Bosnia and Herzegovina
adodaj@unizd.hr

There are currently no prospective studies linking sexting motives and sexy online self-presentation to long-term patterns of sexting. In this 1-year longitudinal study, we aim to identify long-term sexting involvement patterns and examine the effects of sociodemographic factors, sexting motives, and sexy online self-presentation on distinct sexting trajectories. Of the 780 individuals aged 15–18 years who participated in the SextYouth study in 2022 (funded by HRZZ, grant number 3553), 694 (88.97%) completed follow-up online questionnaires in 2023. We categorized participants into four sexting trajectories: more than half were identified as non-sexers (defined by the absence of sexting both at baseline and follow-up); 15% as former sexers (those who sexted only at baseline); 9% as new sexers (those who sexted only at follow-up); and 23% as regular sexers (those who sexted at both baseline and follow-up). Girls, those who frequently use mobile phones for media activities, individuals with higher levels of normalization motives regarding sexting, and those who engage more in sexy online self-presentation were significantly more likely to be regular sexers compared to non-sexers. The findings suggest that approximately 75% of adolescents either sext regularly or remain uninvolved, indicating a notable degree of stability in sexting behavior over time. Factors such as gender, technology use, sexting motives, and online sexual behavior may help explain this stability. There is a need for continued efforts that longitudinally examine the evolving patterns of sexting behaviors.

Keywords: sexting trajectories, sexting motives, sexy online self-presentation, longitudinal study, adolescents.

NEURODINAMIČKI MODEL INTEGRACIJE PERCEPTIVNOG GRUPIRANJA I PAŽNJE

Dražen Domijan¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska

drazen.domijan@uniri.hr

Novija istraživanja ukazuju na usku vezu između usmjeravanja vidne pažnje i perceptivnog grupiranja. Usmjeravanje pažnje na jednu točku objekta dovodi do bržeg i točnijeg procesiranja svih ostalih dijelova istog objekta. Na taj način, pažnja mentalno označava sve elemente koji čine objekt kako bi se oni razlikovali od drugih objekata u okolini. Ovaj proces se naziva objektno-orijentirana pažnja ili inkrementalno grupiranje. Na neuronskoj razini, ovaj proces se manifestira kao veća frekvencija okidanja akcijskih potencijala one grupe neurona koji kodiraju objekt na koji je usmjerena pažnja u odnosu na neurone koji reprezentiraju pozadinu. Cilj ovog rada je razviti neuronski model s oscilatornom dinamikom koji pokazuje sinkronizaciju frekvencije oscilacija neurona kako bi se pojačana aktivacija mogla prenijeti duž reprezentacije cijelog objekta. Temeljni građevni blok modela je grupa od dva ekscitatorna i jednog inhibitornog neurona. Jedan ekscitatorni neuron predstavlja pulvinar u talamusu, drugi ekscitatorni neuron predstavlja vidni korteks, a inhibitorni neuron talamičku retikularnu jezgru. Model je testiran putem računalnih simulacija koje su pokazale da dolazi do sinkronizacije frekvencija među lateralno povezanim ekscitatornim neuronima u talamusu koji kucaju različitim početnim frekvencijama. Sinkronizacija ima za posljedicu širenje pojačane aktivacije od neurona koji kuca većom frekvencijom prema svim neuronima koji kucaju manjom frekvencijom, ali se nalaze na istom objektu. Pri tome, javlja se i putujući val duž odabranog objekta zbog faznih pomaka oscilatora tijekom sinkronizacije. Nadalje, simulacije su pokazale da se brzina širenja pojačane aktivacije mijenja pod utjecajem promjene jačine i broja lateralnih veza. Predloženi model pokazuje kako sinkronizacija frekvencija oscilatorne dinamike u talamo-kortikalnoj petlji može biti u podlozi interakcije između vidne selektivne pažnje i perceptivnog grupiranja.

Ključne riječi: vidna pažnja; perceptivno grupiranje; neuronski model; sinkronizacija oscilacija

PREDICTING PARANORMAL BELIEFS: THE ROLE OF PSYCHOLOGICAL AND SOCIOPOLITICAL MEASURES

Lazo Dragaš¹, Mina Crnogorac¹, Predrag Teovanović^{1,2}, ¹LIRA Lab, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija, ² Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija
lazo.dragas02@gmail.com

Paranormal beliefs encompass convictions about phenomena that defy scientific principles. Prior research supports the bifactor model as a suitable framework for organizing the latent structure of these beliefs assuming one general and several specific factors (Dragaš et al., 2025; Rizeq et al., 2021). The present study aimed to determine if sociopolitical and psychological variables predict these factors differently. A sample of 287 undergraduates (74.2% females, Mage = 19.38, SDage = 0.55) completed the 67-item Belgrade Paranormal Belief Scale that captures beliefs in psychic powers, superstitions, supernatural beings, material divination, and religious claims. Besides, a set of sociopolitical questions (gender, spirituality, religiosity, political orientation, and SES) and a set of psychological measures including psychotic-like experiences and behaviors (PLEBs), thinking styles, cognitive reflection, and cognitive biases were administered. In a hierarchical regression analysis, sociopolitical measures accounted for between 10.4% of the variance in beliefs in supernatural beings and 50.2% of the variance in religious beliefs. Spirituality was the strongest predictor among sociopolitical variables, except in the case of religious beliefs where religiosity was the most influential one. Notably, a set of psychological measures incrementally predicted each latent factor with ΔR^2 values ranging from 8.0% for religious beliefs to 30.5% for psychic powers. PLEBs predicted each latent factor, while factors of material divination and superstitions were additionally shaped by intuitive thinking and commitment bias. Findings suggest that psychological variables significantly predict paranormal beliefs beyond sociopolitical characteristics. They further support the idea of a common source for paranormal beliefs while also highlighting the unique characteristics of specific factors.

Ključne riječi: paranormal beliefs, religious beliefs, beliefs in psychic powers, psychotic-like experiences and beliefs, hierarchical regression analysis

ŠTO NAM OMILJENI LIKOVI IZ SERIJA ZNAČE? ULOGA SOCIJALNE USPOREDBE, DOBI I KULTURE U PARASOCIJALNIM INTERAKCIJAMA

Karla Dude¹, Veronika Fukšić¹, Lora Živolić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
s.rucevic.03@cantab.net

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos sklonosti socijalnoj usporedbi i oblikovanja parasocijalne interakcije s omiljenim likom iz serije te provjeriti moderiraju li dob i kultura taj odnos. U online istraživanju sudjelovalo je 457 ispitanika iz Hrvatske (43.8%) i SAD-a (56.2%) u dobi od 18 do 50 godina (76.4% žena, $M_{dobi} = 25.75$, $SD = 8.44$). Podaci su prikupljeni putem samoiskaza, pri čemu je parasocijalna interakcija mjerena kraćom verzijom Skale parasocijalne interakcije (PSI), a sklonost socijalnoj usporedbi Iowa-nizozemskom mjerom orijentacije prema usporedbi (INCOM). Utvrđena je mjerna invarijantnost instrumenata između sudionika iz Hrvatske i SAD-a, čime su osigurani uvjeti za usporedbu dviju skupina. Rezultati su pokazali da je sklonost socijalnoj usporedbi pozitivno povezana s parasocijalnom interakcijom, pri čemu pojedinci s izraženijom sklonošću socijalnoj usporedbi češće ostvaruju osjećaj emocionalne bliskosti s omiljenim likom iz serije. Također, kultura moderira ovaj odnos – povezanost sklonosti socijalnoj usporedbi i parasocijalne interakcije snažnija je kod sudionika iz Hrvatske nego kod onih iz SAD-a, što može odražavati razlike u medijskim navikama i društvenim normama. Osim toga, pozitivan odnos između sklonosti socijalnoj usporedbi i parasocijalne interakcije slabi s dobi. Moguće je da mlađi sudionici češće ostvaruju parasocijalne interakcije u kontekstu razvoja identiteta i traženja socijalne potvrde putem omiljenih likova iz serija. Utvrđen je i trostruki interakcijski efekt, pri čemu je povezanost sklonosti socijalnoj usporedbi i parasocijalne interakcije najjača među mlađim sudionicima iz Hrvatske, dok je u SAD-u ovaj efekt slabiji i dodatno se smanjuje s dobi. To sugerira da mlađe generacije u SAD-u manje koriste parasocijalne interakcije kao alat socijalne usporedbe, što može biti posljedica društvenih normi, medijskog okruženja i pristupa slavnim osobama.

Ključne riječi: parasocijalne interakcije, socijalna usporedba, kros-kulturalna usporedba, dobne razlike

AKTIVNO OTVORENO MIŠLJENJE KAO PREDIKTOR PREPOZNAVANJA LAŽNIH VIJESTI I VJEROVANJA U TEORIJE ZAVJERE KOD SREDNJOŠKOLACA

Alma Džafić¹, Nikola Erceg¹, ¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
adzafic@m.ffzg.hr

Porast fenomena lažnih vijesti tijekom proteklog desetljeća doveo je do posljedica poput razvoja teorija zavjere, rasta političkog ekstremizma i smanjenog povjerenja građana u medije i vladajuće strukture. Društvene mreže, koje su najznačajnija platforma za širenje lažnih vijesti, u posljednje vrijeme pokazuju trend deregulacije sadržaja koji se na njima objavljuje. Adolescenti spadaju među najaktivnije konzumente sadržaja na društvenim mrežama, a ujedno su u razvojnoj fazi u kojoj se razvijaju politička uvjerenja i stavovi. To ih čini ranjivom skupinom po pitanju izloženosti dezinformacijama, stoga je od interesa identificirati faktore koji ih čine otpornijima na usvajanje netočnih i štetnih informacija. Mnoga istraživanja ukazuju na aktivno otvoreno mišljenje (AOM) kao lijek za različite oblike iracionalnosti, pa tako i sklonost vjerovanju lažnim vijestima i teorijama zavjere. AOM podrazumijeva aktivno traženje i uvažavanje različitih informacija i mišljenja, uključujući ona koja nisu u skladu s našim inicijalnim stavom. Malo je istraživanja AOM-a provedeno na adolescentima i u našem društveno-političkom kontekstu, stoga je cilj istraživanja bio provjeriti povezanost AOM-a, prepoznavanja lažnih vijesti i vjerovanja u teorije zavjere kod srednjoškolaca. U istraživanju je sudjelovalo 426 gimnazijalaca ($M = 16.2$ godine, $SD = 1.28$; 70.9% djevojaka), većinom s područja Zagreba. Sudionici su ispunjavali upitnik sa skalama AOM-a, vjerovanja u teorije zavjere i primjerima točnih i lažnih vijesti čiju su vjerodostojnost procjenjivali. Rezultati korelacijske i regresijske analize pokazali su da srednjoškolci s višim razinama AOM-a bolje prepoznaju lažne vijesti i manje vjeruju u teorije zavjere, pri čemu je povezanost bila značajna i uz kontrolu dobi, prosjeka ocjena i subjektivnog socioekonomskog statusa. Dobiveni rezultati imaju praktične implikacije za intervencije u obrazovnom sustavu kojima se može poticati razvoj AOM-a i otpornost prema vjerovanju dezinformacijama.

Ključne riječi: lažne vijesti, teorije zavjere, aktivno otvoreno mišljenje, društvene mreže, adolescenti

INTUICIJA, GAĐENJE I ILUZIJA DUBOKOG ZNAČENJA: KOGNITIVNE PRISTRANOSTI I "MAGIJA" GLUPOSTI

Andrea Grus¹, **Ivana Hromatko**¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
grusandrea@hotmail.com

Podložnost pseudo-dubokoumnim besmislicama — percepciji nasumično generiranih rečenica kao duboko značajnima — povezana je s kognitivnim pristranostima i intuitivnim razmišljanjem. Budući da se pseudo-dubokoumne besmislice često pozivaju na intuiciju i afektivne reakcije, a ne na logično propitkivanje njihova smisla, pojedinci koji se više oslanjaju na emocionalnu obradu mogu biti podložniji pseudo-dubokoumnim izjavama. Cilj ovog istraživanja bio je procijeniti povezanost sklonosti pseudo-dubokoumnim besmislicama, osjetljivosti na gađenje i svjesnosti o tijelu (osjetljivost na informacije iz tijela) na 107 sudionika u dobi od 18-30 godina (75% žena, 25% muškaraca). Rezultati istraživanja ukazuju na značajnu pozitivnu korelaciju između sklonosti pseudo-dubokoumnim besmislicama, osjetljivosti na gađenje i svjesnosti o tijelu, sugerirajući da su pojedinci koji su više usmjereni na tjelesne senzacije također manje sposobni prepoznati besmisleni, ali naoko “duboku” izjavu. Ovaj bi učinak mogao biti vođen intuitivnim, afektivnim stilom obrade informacija, pri čemu emocionalni i tjelesni podražaji nadmašuju analitičko razmišljanje. U prilog ovom objašnjenju dobivenih rezultata idu prethodni nalazi o ulozi kognitivnih pristranosti, logičkih zabluda, pa čak i zakona magije (npr. Zakon sličnosti i Zakon kontaminacije) u oblikovanju uvjerenja, dovodeći pojedince do konfuzije između osjećaja dubokog značenja i stvarne istine. Ovi nalazi imaju implikacije za razumijevanje sklonosti dezinformacijama, alternativnoj medicini i magijskom razmišljanju.

Ključne riječi: Intuicija, gađenje, pseudo-dubokoumne besmislice

ŽALOVANJE ZA KUĆNIM LJUBIMCIMA

Anela Hasanagić¹, Aldina Leto², ¹Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, Bosna i Hercegovina, ²Nastavnički fakultet Univerziteta "Džemal Bijedić", Mostar, Bosna i Hercegovina
anela315@gmail.com

Za mnoge osobe gubitak kućnog ljubimca je jako teško iskustvo budući da su kućni ljubimci obično vjerni prijatelji, a njihovi vlasnici ih smatraju članovima obitelji. Žalovanje je potpuno prirodan proces, a često uključuje osjećaj tuge, krivnje i bijesa. Svaka osoba tuguje na sebi svojstven način, a cilj ovog istraživanja bio je ispitati okolnosti koje otežavaju/olakšavaju žalovanje. Za potrebe ovog istraživanja kreiran je sociodemografski upitnik, koji je sadržavao pitanja o ljubimcima, a korišten je i upitnik žalovanja za ljubimcima (PBS-Pet Bereavement Scale), koji mjeri četiri dimenzije: tugu, ljutnju, krivnju i traumu. Istraživanje je provedeno online u Google formi. Primijenjeno je uzorkovanje snježne grude, a formu je popunio ukupno 101 ispitanik. Od ukupnog broja ispitanika 12,9% je muškaraca, a 87,1% je žena. Prije provedbe statističke analize, provjereni su preduvjeti za njihovu implementaciju. Rezultati MANOVA-e pokazuju da je od svih nezavisnih varijabli, statistički značajna jedino varijabla vrste ljubimca za kojim se žaluje. MANOVA je pokazala značajan multivarijantni učinak za regiju Wilks $\lambda = 0,435$, $F(12, 71.72) = 2.209$, $p = .02$, djelomični eta kvadrat = .242. Snaga za otkrivanje učinka bila je .864. Ostale varijable koje su razmatrane nisu pokazale statistički značajan učinak na zavisnu varijablu žalovanja. MANOVA je također pokazala da vrsta kućnog ljubimca za kojim se tuguje ima statistički značajan učinak na subskale Tuge ($F(3,70)=3.593$, $p=.025$), Krivnje ($F(3,70)=3.316$, $p=.033$), te Traume ($F(3,70)=4.052$, $p=.016$), dok za subskalu Ljutnje nema statistički značajnih razlika. Tuga je najizraženija za psom, Krivnja za mačkom, a Trauma za nekom drugom životinjom. Ostali ispitivani faktori se nisu pokazali statistički značajnim (način gubitka ljubimca, starost ljubimca itd).

Ključne riječi: žalovanje, kućni ljubimci, PBS

O PSEUDO-DUBOKOUMNIM I OSTALIM BESMISLICAMA

Ivana Hromatko¹, Mirjana Tonković¹, Nebojša Blanuša², Andrea Vranić¹, Bartul Vuksan-Čusa², Kosta Bovan², ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska ²Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
ihromatko@ffzg.hr

"We have an old saying too...And you're full of it." (James Bond, 1987). Pseudo-dubokoumne besmislice su izjave koje na prvi pogled zvuče mudro, ali su zapravo nejasne ili besmislene. Istraživanja interindividualnih razlika u sklonosti percipiranja takvih tvrdnji dubokima ("pseudo-profound bullshit receptivity", Pennycook i sur., 2015) su posljednjih desetak godina dobila maha, prvenstveno u kontekstu analize (ne)kritičkog mišljenja i obrazaca podložnosti dezinformacijama. Kako je većina tih istraživanja provedena na prigodnim, studentskim uzorcima, cilj ovog istraživanja bio je provjeriti koliko je sklonost pseudo-dubokoumnim besmislicama (BSR) raširena u općoj populaciji i na koji je način ona povezana s nekim demografskim karakteristikama, svjetonazorom, sklonošću intuitivnom razmišljanju te kognitivnom refleksivnošću. Istraživanje je provedeno online, na probabilističkom nacionalnom uzorku (N=924; dob 18–65; agencija Ipsos). Rezultati pokazuju da od demografskih karakteristika samo razina obrazovanja ima značajan samostalni doprinos u objašnjenju BS-receptivnosti. Od svjetonazorskih varijabli, BSR značajno pozitivno korelira s religioznošću, a negativno s povjerenjem u znanost. Od varijabli kognitivnog stila, BSR značajno pozitivno korelira sa sklonošću intuitivnom razmišljanju, a negativno s kognitivnom refleksivnošću. Prateće analize dalje pokazuju da su osobe koje su receptivnije za pseudo-dubokoumne besmislice ujedno sklonije smatrati informacije na društvenim mrežama (Facebook, Instagram, TikTok) pouzdanima, dok BSR ne predviđa povjerenje u klasične medije (TV, tiskane novine i portali, radio). Sukladno tome, ove osobe pokazuju viši stupanj slaganja s cijelim nizom tvrdnji iz kategorije teorija zavjera (COVID-19, klimatske promjene, velika zamjena stanovništva, itd). Zaključno, receptivnost za pseudo-dubokoumne besmislice je jedan u nizu elemenata nekritičkog mišljenja, a može imati implikacije za razumijevanje širenja dezinformacija u digitalnom okruženju.

Ključne riječi: pseudo-dubokoumne besmislice, dezinformacije, intuitivno mišljenje, kognitivna refleksivnost

USPAVANOST OSNOVNIH PSIHOLOŠKIH POTREBA – VALIDACIJA TRIPARTITNOG MODELA U VISOKOM ŠKOLSTVU

Aleksandra Huić¹, Antonija Vrdoljak¹, Nina Pavlin-Bernardić¹, ¹Odsjek za psihologiju,
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
ahuic@ffzg.hr

U okviru primjene teorije samodeterminacije u obrazovanju, nedavno je predložen trodijelni model stanja osnovnih psiholoških potreba za autonomijom, povezanošću i kompetentnošću, a koji je uz široko poznato dvoprocesno gledište stanja zadovoljenosti i frustracije ovih potreba, dodao treće stanje, tzv. uspavanih potreba. Prva istraživanja potvrđuju trodimenzionalnu strukturu pripadajućeg mjernog instrumenta te superiornost trodijelnog modela u objašnjavanju pozitivnih i negativnih akademskih ishoda kod srednjoškolskih učenika. Cilj ovog istraživanja bio je validirati Upitnik tri stanja potreba za uporabu na visokoškolskim studentima, te dati prilog kriterijskoj valjanosti provjerom uloge zadovoljenosti/frustracije/uspavanosti osnovnih psiholoških potreba u objašnjenju proaktivne (ne)uključenosti kod studenata. U online istraživanju sudjelovalo je 363 studenata/ica regrutiranih preko platforme Prolific. Sudionici su procijenili zadovoljenost, frustraciju i uspavanost svojih potreba te svoju proaktivnu (ne)uključenost u okviru konkretnog fakultetskog kolegija. Rezultati govore u prilog pouzdanosti i trofaktorske unutarnje strukture Upitnika tri stanja potreba, iako istovremeno i dovode u pitanje zaključak o odvojenosti stanja uspavanosti i frustriranosti potreba. U skladu s hipotezom o svjetlom putu motivacije, zadovoljenost potreba kod studenata povezana je prvenstveno s višom proaktivnom uključenosti. Čini se da uspavanost studentskih potreba igra posebno važnu ulogu za njihovu proaktivnu neuključenost u nastavi, što potvrđuje teorijske pretpostavke o lošim akademskim ishodima ovog stanja potreba. Međutim, visoka povezanost frustracije i uspavanosti potreba poziva na daljnja istraživanja validacije novog tripartitnog modela, posebno u visokoškolskom kontekstu.

Ključne riječi: teorija samodeterminacije, osnovne psihološke potrebe, tripartitni model stanja potreba, visoko školstvo

PSIHOLOŠKA PODRŠKA NA RADNOM MJESTU

Mirta Jakopović¹, Bernarda Kirchofer¹ i Tanja Pureta¹, ¹Ramiro d.o.o., Zagreb, Hrvatska
mirta.jakopovic@ramiro.hr

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati stavove zaposlenih osoba prema dostupnosti i korištenju psihološke podrške na radnom mjestu. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 285 ispitanika, od kojih je 227 (79,6%) ženskog, a 58 (20,4%) muškog spola. Podaci su prikupljeni putem online anketnog upitnika posebno kreiranog za svrhe ovog istraživanja, kojem se pristupalo putem poveznica na društvenim mrežama. Anketni upitnik sastojao se od tri dijela: socio-demografskih pitanja, seta pitanja o razini i uzrocima stresa te devet pitanja o dostupnosti i korištenju psihološke podrške na radnom mjestu. Ispitanici su odgovarali na specifična pitanja ovisno o tome ima li njihova organizacija osiguranu psihološku podršku. Završni dio upitnika obuhvatio je šest tvrdnji o generalnim stavovima prema psihološkoj podršci, na koje su odgovarali svi ispitanici neovisno o prijašnjim odgovorima. Rezultati istraživanja pokazuju da 201 (70,5%) zaposlenik nema pristup psihološkoj podršci u svojoj organizaciji, dok njih 26 (9,1%) nije sigurno postoji li takva mogućnost. Međutim, kada su upitani bi li koristili psihološku podršku u slučaju osobne potrebe, 171 (75,3%) zaposlenik navodi da bi, pri čemu većina preferira podršku vanjskog stručnjaka umjesto psihologa zaposlenog unutar organizacije. Među 58 (20,4%) ispitanika koji imaju osiguranu psihološku podršku, njih 19 (32,8%) koristilo ju je zbog stresa i drugih problema povezanih s poslom. Dobiveni rezultati ukazuju na nesrazmjer između dostupnosti psihološke podrške i potrebe zaposlenika za istom. Više od 80% ispitanika izražava visoko slaganje s tvrdnjom da bi organizacije trebale aktivno brinuti o mentalnom zdravlju svojih zaposlenika. Kako bi adekvatno odgovorile na izazove mentalnog zdravlja u radnom okruženju, organizacije trebaju ulagati u psihološku dobrobit zaposlenika, što doprinosi njihovom zdravlju, produktivnosti i zadovoljstvu te održivosti i uspjehu poslovanja.

Ključne riječi: organizacijska psihologija, psihološka podrška, stres

PAMĆENJE U STANJU STRESA: ULOGA PSIHOLOŠKE OTPORNOSTI

Lara Job¹, Ana Karin¹, Filip Pavličević¹, Patrik Rister¹, Dino Krupić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
larajob002@gmail.com

U stresnim uvjetima pronalaženje informacija u pamćenju je otežano zbog ometajućih učinaka stresa. Međutim, psihološka otpornost je osobina koja pruža zaštitu u stresnim uvjetima ublažavajući negativne učinke stresnih događaja. Cilj ovog istraživanja je spoznati kako akutno izazvani stres utječe na pamćenje riječi uzimajući u obzir psihološku otpornost pojedinaca. Istraživanje je usmjereno na interferenciju koja se prije nije proučavala u kombinaciji sa samoprocjenama psihološke otpornosti. Koristio se prigodan uzorak od 82 osobe (26 muškog spola) u dobi od 19 do 26 godina. U istraživanju koristile su se VR naočale i aplikacija za indukciju straha od visine, Connor-Davidsonova skala psihološke otpornosti od 10 čestica, Kratka skala otpornosti te Upitnik fiziološke uznemirenosti. Za ispitivanje retroaktivne i proaktivne interferencije koristio se Test auditivno verbalnog učenja (RAVLT). Sudionici su prvo ispunjavali upitnike te je potom uslijedila primjena RAVLT-a. Nakon petog ponavljanja liste A, sudionicima je induciran stres pomoću simulacije u virtualnoj realnosti (VR), nakon čega su ponovno ispunili Upitnik fiziološke uznemirenosti. Zatim je nastavljena primjena RAVLT-a, odnosno čitanje liste B te dosjećanje riječi s liste A. T-testom ispitana je razlika između retroaktivne i proaktivne interferencije opažene u istraživanju s normativnim podacima dobivenim na populaciji čeških mladih odraslih koji dobro održavaju karakteristike ovog uzorka s obzirom da ne postoji hrvatska standardizacija RAVLT-a. Efekt retroaktivne interferencije je veći nego što to pokazuju norme, dok je efekt proaktivne interferencije bio manji u odnosu na norme. Nije utvrđena moderatorska uloga psihološke otpornosti u smanjivanju retroaktivne interferencije. Rezultati ukazuju da stres djeluje na procese pamćenja na način da ometa dosjećanje prethodnog naučenog u korist procesa konsolidacije, dok se za psihološku otpornost pokazalo da nema ulogu u pamćenju verbalnog sadržaja u stanju stresa.

Ključne riječi: psihološka otpornost, retroaktivna interferencija, proaktivna interferencija, virtualna realnost, stres

SLIČNOST RODITELJSKIH I DJEČJIH STAVOVA PREMA RAZLIČITIM ETNIČKIM GRUPAMA – JESU LI PREDRASUDE ZAISTA GENERALIZIRANE?

Iva Kapović¹, Dinka Čorkalo Biruški¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
ikapovic@m.ffzg.hr

Brojna istraživanja pokazuju da roditelji i njihova djeca imaju slične međuetničke stavove. Ipak, još uvijek nije jasno razlikuje li se sličnost roditeljskih i dječjih stavova ovisno o etničkoj grupi o kojoj je riječ. S jedne strane, možemo pretpostaviti da roditelji i djeca češće i otvorenije razgovaraju o nekim etničkim grupama, posebno onima relevantnima za kontekst u kojemu žive, što može pridonijeti većoj sličnosti stavova prema tim grupama. S druge strane, možemo pretpostaviti i da djeca usvajaju širi vrijednosni okvir svojih roditelja i općenite stavove prema različitim grupama, zbog čega bi njihovi stavovi prema svim etničkim grupama mogli biti jednako slični. Kako bismo provjerili ove pretpostavke, analizirali smo podatke prikupljene u okviru šireg istraživačkog projekta koji je uključivao adolescente i njihove roditelje iz četiri etnički mješovite zajednice u Hrvatskoj. Svaku od zajednica karakterizira odnos etničke većine, Hrvata, i jedne etničke manjine. Tako možemo razlikovati hrvatsko-srpski, hrvatsko-mađarski, hrvatsko-češki te hrvatsko-talijanski međuetnički kontekst. Hrvatsko-srpski kontekst, za razliku od drugih, obilježavaju narušeni većinsko-manjinski odnosi nastali kao posljedica rata. Adolescenti i njihovi roditelji ($N = 364$), pripadnici većinske grupe, ispunili su mjere socijalne distance prema različitim manjinskim grupama, uključujući i manjinsku grupu relevantnu za međuetnički kontekst u kojemu žive. Rezultati ovog istraživanja potvrdili su da postoji sličnost u međuetničkim stavovima roditelja i djece pripadnika većine. Međutim, oni imaju međusobno sličnije stavove prema Srbima nego prema drugim relevantnim nacionalnim manjinama, neovisno o međuetničkom kontekstu u kojemu žive. Ovakvi rezultati sugeriraju da roditelji na različite načine prenose stavove prema različitim etničkim grupama, pri čemu prijenos stavova ne ovisi toliko o lokalnom međuetničkom kontekstu, koliko o širem društvenom i povijesnom okviru.

Ključne riječi: međuetnički stavovi, predrasude, sličnost roditelja i djece, međuetnički kontekst

ODREDNICE STAVOVA PREMA IMIGRANTIMA I UČINCI PERSUAZIJE I SAMOPERSUAZIJE

Ivor Katović¹, Željka Kamenov¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

U svijetu se bilježi porast migracije stanovništva, pri čemu i u Hrvatsku dolazi sve veći broj imigranata iz različitih država. Uzimajući u obzir rastuću važnost imigracije za hrvatsko društvo, ciljevi ovoga istraživanja bili su ispitati potencijalne odrednice stavova prema imigrantima te usporediti djelovanje tehnika direktne persuazije i samopersuazije na ove stavove. U dosadašnjim istraživanjima promjene stavova, samopersuazija se istaknula kao obećavajuća tehnika koja može nadoknaditi nedostatke direktne persuazije, no do sada je nedovoljno istražena na primjeru stavova prema imigrantima u hrvatskom kontekstu. U istraživanju je sudjelovalo 360 hrvatskih studenata koji su ispunili *online* anketni upitnik. Studenti su iskazali neutralne do blago pozitivne stavove prema imigrantima, relativno visoku spremnost na socijalnu bliskost s imigrantima i nesigurnost u vezi spremnosti na pomaganje u integraciji imigranata. Sudionici izloženi situaciji samopersuazije pokazali su pozitivnije stavove prema imigrantima i veću spremnost na pomaganje u integraciji imigranata u odnosu na sudionike izložene situaciji direktne persuazije, dok se nisu razlikovali u spremnosti na socijalnu bliskost s imigrantima. Rezultati pretežito govore u prilog veće učinkovitosti samopersuazije u odnosu na direktnu persuaziju. U okviru ispitivanja odrednica stavova prema imigrantima, spremnosti na socijalnu bliskost s imigrantima i spremnosti na pomaganje u integraciji imigranata, najvažnijim i najstabilnijim prediktorima u većini analiza pokazali su se desničarska autoritarnost, politička orijentacija, religioznost i rod sudionika.

Ključne riječi: imigranti, stavovi, prediktori stavova, samopersuazija, persuazija

SNAGA MOTIVA ZA IGRANJEM VIDEOIGARA U PREDVIĐANJU SUBJEKTIVNE DOBROBITI IGRAČA

Jana Kirali Lacković¹, Tena Vukasović Hlupić², ¹Agronomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

jklackovic@agr.hr

Psihologijska istraživanja videoigara intenzivno preusmjeravaju svoj fokus s negativnih na pozitivne efekte igranja video igara te se sve više bave motivacijom za igranjem. Modeli koji ispituju motivaciju za igranjem počeli su podjelom motivacije na intrinzičnu i ekstrinzičnu te ispitivanjem uloge igranja videoigara u zadovoljavanju osnovnih psiholoških potreba. Kompleksniji modeli motivacije za igranjem odmiču se od ovih temeljnih modela te nastoje opisati motivaciju na temelju faktora usko vezanih uz karakteristike videoigara. Najčešće se ti faktori mogu svrstati u četiri kategorije: postizanje ciljeva u igri, interakcija s drugim igračima, istraživanje virtualnog svijeta i njegovog sadržaja te bijeg od stvarnosti. Cilj istraživanja bio je provjeriti prediktivnu snagu Yeeovog (2006) desETFaktorskog modela motivacije za igranje u predviđanju zadovoljstva životom kao pokazatelja subjektivne dobrobiti. Deset definiranih faktora bili su: napredovanje, mehanika, natjecanje, komunikacija, odnos, tim, otkrivanje, uloge, uređivanje i bijeg. U istraživanju je sudjelovalo 411 igrača videoigara, a podatke se prikupljalo online upitnikom. Strukturalno modeliranje pokazalo je dobro pristajanje desETFaktorskog modela podacima (χ^2 (245, $N = 411$) = 377.20, $p < .001$; CFI = .953; TLI = .923; RMSEA = .036, 90 % CI [.029, .043]; SRMR = .042). Ukupno je modelom objašnjeno 20.05% varijance zadovoljstva životom. Dva faktora motivacije pokazali su se značajnima u predviđanju zadovoljstva životom: napredovanje ($\beta = -.28$, $p < .05$) i bijeg ($\beta = -.43$, $p < .001$). Nalazi podržavaju Yeeov model motivacije za igranjem te ukazuju na kompleksnost motivacije za igranjem videoigara i zaključak da neki motivi pokazuju veću važnost u predviđanju zadovoljstva životom kao mjere subjektivne dobrobiti.

Ključne riječi: videoigre, motivacija, subjektivna dobrobit, strukturalno modeliranje

A CONCEPTUALIZATION AND BI-COUNTRY VALIDATION OF THE SUCCESSFUL SEXUAL AGING SCALE

Goran Koletić¹, Ivan Landripet¹, Laura Pietras², Aleksandar Štulhofer¹, ¹Department of sociology, Faculty of humanities and social sciences, University of Zagreb, Croatia
²Universitätsklinikum Hamburg-Eppendorf, Hamburg, Germany
gkoletic@ffzg.unizg.hr

The increasing importance of sexual expression among older Europeans highlights the need for a more comprehensive understanding of the process of sexual aging. This study combines social gerontological and sexological theories to conceptualize and operationalize a process-focused model of successful sexual aging. Using a Croatian sample of older partnered individuals ($n = 200$; Mage = 71.2) and a large-scale German sample of both partnered ($n = 442$; Mage = 69.2) and non-partnered individuals ($n = 971$; Mage = 69.2), a 9-item measure of successful sexual aging was developed and validated. The resulting 3-dimensional Successful Sexual Aging Scale (SSAS) captures two internal processes (acceptance of and adaptation to aging-related changes), and one external process (opportunities for sexual expression). Notably, the measure demonstrated invariance across age, gender, and country. With a minor adjustment (re-wording of a single item), the SSAS was equally effective in assessing positive sexual aging among non-partnered individuals. As hypothesized, SSAS scores correlated significantly with positive attitudes toward older adults' sexuality, life and relationship satisfaction, subjective age, and self-reported health. Higher SSAS scores were also associated with lower levels of social isolation, depression, and anxiety symptoms. This new measure offers valuable applications for quantitative assessments of older adults' sexuality and well-being. Additionally, the successful sexual aging concept has the potential to challenge ageist stereotypes and inform interventions that promote positive sexual aging.

Ključne riječi: aging, sexuality, successful aging, successful sexual aging scale

MEDIJACIJSKA ULOGA PRISTUPA STUDENATA UČENJU U POVEZANOSTI CILJEVA POSTIGNUĆA I AKADEMSKIH ISHODA

Diana Kopačević Olčar¹, Daria Rovani¹, Ema Petričević¹, Janja Sušić¹, ¹Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
diana.olcar@gmail.com

Istraživanja pristupa studenata učenju usmjerena su na složene obrasce mišljenja i ponašanja (dubinski, strateški i površinski pristup) koji dovode do više ili manje adaptivnih ishoda učenja. Odabir pristupa učenju ovisi o motivaciji studenata te istraživanja ukazuju da su ciljevi postignuća značajni prediktori pristupa studenata učenju. U ovom istraživanju cilj je bio utvrditi imaju li pristupi studenata učenju medijacijsku ulogu u odnosu ciljeva postignuća i različitih akademskih ishoda (akademsko postignuće, zadovoljstvo te procjena uložnog truda). U istraživanju je sudjelovalo ukupno 184 studenata odgojiteljskih, učiteljskih i nastavničkih studija. Provedeno je kratkotrajno longitudinalno istraživanje u tri vremenske točke. U prvoj vremenskoj točki sredinom semestra primijenjena je Skala ciljeva postignuća (Rovan, 2011), a u drugoj vremenskoj točki pri kraju semestra Inventar pristupa učenju (Approaches and Study Skills Inventory for Students – ASSIST; Entwistle i sur., 1999). U trećoj vremenskoj točki koja je uslijedila nakon ispitnih rokova prikupljeni su podaci o postignutom prosjeku ocjena, zadovoljstvu uspjehom, pristupom učenju i pripremom za ispit te uložnom trudu na nastavi i u pripremi za polaganje ispita. Rezultati ukazuju da je cilj ovladavanja uključivanjem pozitivno povezan sa zadovoljstvom i trudom, ali ne i prosjekom ocjena, dok je cilj izvedbe izbjegavanjem negativno povezan sa svim ishodima. Što se tiče medijacijske uloge pristupa studenata učenju, subskala strateškog pristupa učenju, praćenje zahtjeva vrednovanja, izdvojila se kao najjači medijator u povezanosti ciljeva ovladavanja putem uključivanja s akademskim ishodima. U povezanosti cilja izvedbe izbjegavanjem s ispitivanim ishodima većinom nije pronađen medijacijski efekt pristupa učenju ili su dobiveni nekonzistentni rezultati. Možemo zaključiti da u ostvarivanju adaptivnih akademskih ishoda značajnu ulogu ima strateški pristup učenju motiviran ciljem ovladavanja uključivanjem.

Ključne riječi: akademski uspjeh, ciljevi postignuća, pristupi učenju, trud, zadovoljstvo

ODNOS INDIVIDUALNE I GRUPNE ZANESENOSTI S INDIKATORIMA DOBROBITI NAKON NASTUPA

Diana Kopačević Olčar¹, Ana Butković², Majda Rijavec¹, ¹Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
diana.olcar@ufzg.hr

Iako se mnoge ljudske aktivnosti odvijaju u grupama i zahtijevaju suradnju, zanesenost se uglavnom istražuje na individualnoj razini. Individualna zanesenost tijekom izvođenja glazbe se pokazala povezanom s većom subjektivnom dobrobiti i manjom anksioznošću pri izvođenju glazbe. Glavni cilj ovog istraživanja bio je ispitati povezanost individualne i grupne zanesenosti s trenutnom srećom, trenutnim osjećajem zadovoljstva i anksioznošću tijekom nastupa. Sudjelovalo je 200 studenata Muzičke akademije (63% ženskih) prosječne dobi od 21.41 godina ($SD = 2.72$; raspon = 16 - 37). Svirali su u ukupno 61 komornom sastavu, a odmah nakon kolokvija komorne glazbe dali su svoje ocjene na prilagođenoj Team flow ljestvici za individualnu i grupnu zanesenost. Uz to su na jednoj čestici s 10 uporišnih točaka procijenili svoju trenutnu sreću, trenutni osjećaj zadovoljstva i anksioznost tijekom glazbene izvedbe. Grupna zanesenost izračunata je kao skalni rezultat na skali grupne zanesenosti te kao prosjek individualnih i prosjek grupnih zanesenosti članova sastava. Očekivalo se da će i individualna i grupna zanesenost biti povezane s trenutnom dobrobiti i anksioznošću zbog glazbene izvedbe. Utvrđeno je da su sve mjere zanesenosti visoko pozitivno značajno povezane sa srećom i zadovoljstvom, dok je samo individualna zanesenost bila nisko negativno značajno povezana s anksioznošću. Nadalje, očekivali smo da će grupna zanesenost predvidjeti trenutnu dobrobit i anksioznost glazbene izvedbe i nakon kontrole individualne zanesenosti. Kada se kontrolirala individualna zanesenost, mjere grupne zanesenosti općenito su bile značajni prediktori trenutnog zadovoljstva. Osim toga, rezultati su se razlikovali ovisno o mjerama grupne zanesenosti. Može se zaključiti da su individualna i grupna zanesenost dva odvojena konstrukta. Ovo istraživanje svojim rezultatima doprinosi raspravi o mjerenju grupne zanesenosti i njene važnosti uz individualnu zanesenost.

Ključne riječi: izvođačka anksioznost, komorni sastav, sreća, zadovoljstvo, zanesenost

DELIBERATION AND CONSPIRACY BELIEFS: WHEN THINKING STRENGTHENS MISINFORMATION

Marija Kostanić¹, Nikola Erceg¹, Zvonimir Galić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
nerceg@ffzg.hr

From historical events like the death of Princess Diana to the COVID-19 pandemic, conspiratorial misinformation has shaped public discourse. Given the significant societal consequences of conspiracy beliefs, understanding the psychological mechanisms that drive or mitigate them remains a challenge for researchers. A key factor in reducing conspiracy beliefs is the tendency to think deliberately rather than rely on intuition when evaluating information. Studies using the two-response paradigm—where participants first respond intuitively and then deliberately—generally find that deliberation attenuates unwarranted beliefs. However, conspiracy beliefs often serve epistemic, existential, and social motives, raising questions about whether deliberation always reduces them. This study applied the two-response paradigm to a sample of Trump voters recruited from Prolific, an online platform for participant recruitment (N = 98 participants who said that they voted for Trump in 2020 US presidential elections). Participants rated different conspiracy and alternative medicine claims (e.g., “Schools and liberal teachers are fostering transgender identities, leading to confusion among children”). We aimed to (a) test whether deliberation reduces these beliefs and (b) examine whether individual differences in psychological needs moderate this effect. Contrary to expectations, participants agreed more with conspiracy and alternative medicine claims in the slow, deliberate condition than in the fast, intuitive one. Moreover, factors such as political alienation, distrust in authorities, perceived existential and social threats, and cynicism amplified conspiracy beliefs when participants had time to deliberate. These findings suggest that, rather than correcting faulty beliefs, deliberation can reinforce them through rationalization, particularly when certain psychological needs remain unfulfilled. Our results highlight the role of motivational factors in shaping belief revision.

Ključne riječi: conspiracy beliefs, deliberation, existential motives, social motives

INTEGRATING SUSTAINABILITY INTO THE SELECTION PROCESS: DOES (HOW) HRM RECOGNIZE THE CONCEPT OF SUSTAINABLE CAREER?

Ivana Kovačević¹, Mateja Manojlović¹, ¹Fakultet organizacionih nauka,
Univerzitet u Beogradu, Srbija
ivana.kovacevic@fon.bg.ac.rs

Social changes alter the perspective of the contemporary career theoretically conceptualized as sustainable by Newman (2011) and De Vos (De Vos, et al., 2020). As the question of practical relevance remains, the aim of the research was to explore how concept of career is perceived among HR managers, with the objective to examine what aspects of sustainable career HR experts in Serbia consider the most and the least required in the process of candidate selection. This exploratory survey was conducted on 49 HR managers from Serbia using a 5-point *Candidate's career profile scale* ($\alpha(47)=.96$) (Kovacevic, et al., 2024). The mean importance rating was calculated for each aspect based on these valuations, and the aspects were subsequently ranked. The results indicate that the three highest-rated aspects were readiness to learn from experience ($M=4.69$, $SD=.54$), availability for collaboration ($M=4.59$, $SD=.60$) and openness to feedback ($M=4.59$, $SD=.63$), while the three lowest-rated aspects were treating environmental aspects as values of corporate culture ($M=3.48$, $SD=.97$), involvement in environmental protection and social responsibility promotion ($M=3.36$, $SD=.80$), and showing genuine concern for natural resource preservation ($M=3.12$, $SD=.85$). A paired-samples t-test showed that there were significant differences within each pair of the three highest- and lowest-rated aspects ($7.240 < t(48) < 11.237$), at the level of significance $p < .01$. Although results imply the rising awareness of importance of sustainable career issues among HR professionals, some fundamental aspects of sustainability are considered less relevant in the selection procedures. The limitation of the research is in the restricted sample and the procedure itself. Probably the more relevant data would be collected in the situational context while integrating also the candidates' perspective.

Ključne riječi: sustainable career, HRM (human resource managers), selection process

LONGITUDINALNI RAZVOJ SIMPTOMA POREMEĆAJA PRILAGODBE U KONTEKSTU PANDEMIJE COVID-19

Ivan Kranjčić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
ikranjci@ffzg.hr

Pandemija covid-19 potaknula je val istraživanja koja su ispitivala psihičko zdravlje ljudi u danim okolnostima. Jedan od poremećaja reprezentativnih za pandemijske okolnosti je poremećaj prilagodbe, koji je donedavno bio istraživački zanemarivan u usporedbi s ostalim poremećajima. Pritom je posebno primjetljiv nedostatak istraživanja o njegovom razvoju kroz vrijeme. Cilj ovog istraživanja bio je opisati prediktivnost ranijih razina opterećenosti ugroženim zdravljem kao stresorom za promjene u simptomima poremećaja prilagodbe kroz pandemiju covid-19. Simptomi poremećaja prilagodbe, preokupacija i neuspješnost u prilagodbi, mjereni su upitnikom ADN-8. Podaci su prikupljeni metodom online upitnika u 4 vremenske točke, od lipnja 2020. do prosinca 2021. godine, sa 6 mjeseci razmaka između svake točke. Primjenom modela latentne promjene na uzorku od 2457 sudionika pronađene su, za oba simptoma, negativne povezanosti između ranijih simptoma poremećaja te nadolazećih promjena u simptomima u svim vremenskim točkama, i pozitivne povezanosti između ranije izraženosti stresora te nadolazećih promjena u simptomima između T1 i T2. Uz dobivene rezultate, pronađene su i povezanosti teoretski neočekivanog smjera, pri čemu su ranije razine simptoma preokupacije predviđale promjene u stresoru između T1 i T2 te T2 i T3, a ranije razine simptoma neuspješnosti prilagodbe promjene u stresoru između T2 i T3. Dobiveni rezultati ukazuju na to da je ugroženo zdravlje kao stresor utjecalo na razvoj simptoma poremećaja prilagodbe samo nakon prvih 6 mjeseci pandemije, ali i na potencijalno postojanje veza između poremećaja prilagodbe i stresora koje su usmjerene suprotno nego što je teorijski očekivano.

Ključne riječi: poremećaj prilagodbe, longitudinalni razvoj, preokupacija, neuspješnost prilagodbe, stresor

ULOGA NASTAVNIKA U PROFESIONALNOM RAZVOJU UČENIKA: VALIDACIJA SKALE KARIJERNE PODRŠKE NASTAVNIKA

Eta Krpanec¹, Ivan Dević¹, Mirta Blažev¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
eta.krpanec@pilar.hr

Učenici strukovnih škola suočavaju se s ranim i važnim karijernim odlukama, no istraživanja u Hrvatskoj ukazuju na nisku razinu njihove profesionalne zrelosti. Iz tog razloga, učenici trebaju snažnu podršku u profesionalnom razvoju, istraživanju i donošenju odluka. Jedan od izvora te podrške trebali bi biti njihovi strukovni nastavnici koji ih svakodnevno pripremaju za buduću profesiju. Međutim, njihova uloga u tom procesu ostaje slabo istražena, prvenstveno zbog nedostatka specifičnih mjera za procjenu karijerne podrške nastavnika. Skala karijerne podrške nastavnika (Zhang i sur., 2021) predstavlja vrijedan alat za istraživanje ovog područja. Sastoji se od 16 čestica koje obuhvaćaju tri tipa podrške: poticanje samoistraživanja, informacijsku i emocionalnu podršku. Cilj ovog istraživanja bio je validirati skalu na uzorku od 1247 učenika (48.1% djevojke) 1. razreda srednjih strukovnih škola u Hrvatskoj, koji su pohađali 52 različita strukovna programa. Struktura skale ispitana je kroz usporedbu unidimenzionalnog, trofaktorskog i bi-faktorskog modela, pri čemu se, sukladno originalnoj validaciji, bi-faktorska struktura s generalnim faktorom i tri faktora subskala pokazala najboljom. Generalni faktor objašnjava najveći dio pouzdane varijance. Tri subskale i ukupna skala imaju visoku pouzdanost tipa unutarnje konzistencije. Korelacijska analiza pokazala je da rezultati skale snažno predviđaju karijernu adaptabilnost učenika. Hijerarhijska regresijska analiza dodatno je potvrdila da skala ima značajan inkrementalni doprinos u predviđanju karijerne adaptabilnosti u odnosu na opće mjere nastavničke podrške. Zaključno, validacija je potvrdila pouzdanost skale, njenu bi-faktorsku strukturu i povezanost s učeničkom karijernom adaptabilnošću. Skala bi mogla značajno doprinijeti boljem razumijevanju uloge nastavnika u razvoju karijere učenika, s obzirom na to da ima dodatnu vrijednost u objašnjavanju profesionalne zrelosti učenika u odnosu na opća nastavnička ponašanja.

Ključne riječi: karijerna podrška nastavnika, strukovne škole, karijerna adaptabilnost, validacija

POVEZANOST IGRANJA VIDEO IGARA I TEŠKOĆA U PONAŠAJNOJ REGULACIJI KAO ASPEKTU IZVRŠNIH FUNKCIJA U RANOJ ADOLESCENCIJI

Maja Kućar¹, Andreja Brajša-Žganec¹, Ivana Hanzec Marković², Tihana Brkljačić¹, Marina Kotrla Topić¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska, ²Sveučilište u Slavonskom Brodu, Hrvatska
mkucar@pilar.hr

Dosadašnja istraživanja o povezanosti igranja video igara i izvršnih funkcija donijela su oprečne rezultate. Dok neki autori upozoravaju na negativne posljedice igranja video igara na izvršne funkcije, drugi ističu moguće pozitivne učinke. Cilj je ovog istraživanja bio ispitati dvosmjerne odnose između igranja video igara (bez obzira na uređaj) i teškoća u ponašajnoj regulaciji kao aspektu izvršnih funkcija. Istraživanje je pripremljeno u okviru projekta TEEN-WELL na temelju podataka iz projekta CHILD-WELL, financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost. Sudjelovala su djeca ($N = 1033$, Mage $t_1=10,58$, $SD=1,16$, djevojčice - 51,4%) i njihove majke ili skrbnice, u dvije vremenske točke u razmaku od dvije godine (2021.–2023.). Djeca su izvještavala o svojim navikama igranja video igara, dok su majke ispunjavale upitnik teškoća u izvršnim funkcijama (BRIEF- Behavior Rating Inventory of Executive Function), pri čemu je uključena ljestvica ponašajne regulacije. Autoregresijski križni model pokazao je adekvatne mjere pristajanja. Rezultati su pokazali da igranje video igara ne predviđa teškoće u ponašajnoj regulaciji, ali su veće teškoće u ponašajnoj regulaciji nisko predviđale učestalije igranje video igara dvije godine kasnije ($\beta = 0.06$). Dob i spol također su uključeni u model – mlađa djeca i dječaci skloniji su češćem igranju video igara, no ti čimbenici nisu značajno predviđali teškoće u izvršnim funkcijama. Ovi rezultati sugeriraju da teškoće u ponašajnoj regulaciji mogu povećati sklonost igranju video igara, ne nužno i obrnuto, što naglašava važnost daljnjih istraživanja ovog odnosa u kontekstu razvoja djece i adolescenata. Unatoč tome, razmatrajući nisku vrijednost regresijskog koeficijenta ($\beta = 0.06$), čini se da je ta povezanost vrlo slaba. Razmotrena su postojeća ograničenja ovog istraživanja te je naglašena potreba za dodatnim studijama koja bi ispitala načine igranja video igara odnosno napravile diferencijaciju učinka različitih vrsta igara.

Ključne riječi: video igre, izvršne funkcije, ponašajna regulacija, rana adolescencija

ZASTUPLJENOST SIMPTOMA DEPRESIVNOSTI, ANKSIOZNOSTI I STRESA MEĐU MLADIMA U HRVATSKOJ I SLOVENIJI

Gordana Kuterovac Jagodić¹, Darja Maslić Seršić¹, i Sandra Antulić Majcen², ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska ²Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Centar za istraživanje mladih i rodne studije, Zagreb, Hrvatska

Psihičko zdravlje mladih privlači sve veću pozornost zbog sve brojnijih dokaza o pogoršanju psihološke dobrobiti mladih, osobito nakon pandemije COVID-19. Faktori poput društvenih promjena, povećanih očekivanja akademske uspješnosti i promjenjive socijalne okoline često se navode kao uzroci ovih trendova. Cilj ovog istraživanja bio je procijeniti ozbiljnost samopercipiranih simptoma depresivnosti, anksioznosti i stresa među mladima u Hrvatskoj i Sloveniji te istražiti sociodemografske i percipirane faktore socijalne podrške kao prediktore tih simptoma. Skraćena verzija Skale depresivnosti, anksioznosti i stresa (DASS-9; Yussof, 2013) po prvi je put korištena na nacionalno reprezentativnim uzorcima mladih u dobi od 16 do 29 godina u Hrvatskoj ($N = 1.216$; 49% žena; $M_{age} = 22,8$, $SD_{age} = 3,89$) i Sloveniji ($N = 1.287$; 47,1% žena; $M_{age} = 22,9$, $SD_{age} = 4,0$). Ispitane su i sociodemografske karakteristike mladih, njihova percipirana podrška unutar obitelji i zajednice te korištenje profesionalne psihološke pomoći. Usporedba razine simptoma s međunarodnim normama, rezultirala je s nekoliko ključnih nalaza: 1) približno 25% mladih u obje zemlje prijavilo je visoku razinu depresivnosti, 20% ozbiljnu razinu anksioznosti, a njih oko 10% ozbiljan stres; 2) depresivnost, stres i ukupni intenzitet simptoma bili su značajno viši u Hrvatskoj nego u Sloveniji, dok u anksioznosti nije bilo nacionalnih razlika; 3) djevojke su prijavile više razine svih simptoma u usporedbi s mladićima; 4) sociodemografski faktori i percipirana socijalna podrška predviđali su simptome narušenog psihičkog zdravlja; 5) korištenje profesionalnih usluga za zaštitu psihičkog zdravlja bilo je povezano s intenzitetom simptoma, sociodemografskim faktorima i nedostatkom obiteljske podrške; 6) samo oko 10% svih ispitanih mladih prijavilo je korištenje profesionalnih usluga za zaštitu psihičkog zdravlja. Uz glavne nalaze biti će komentirane i neke druge manje razlike u između dviju zemalja.

Ključne riječi: DASS-9, mentalno zdravlje, mladi, Hrvatska, Slovenija

UČINKOVITOST INDIVIDUALNE SISTEMSKE OBITELJSKE TERAPIJE U SMANJENJU SIMPTOMA ANKSIOZNOSTI I POVEĆANJU DIFERENCIJACIJE SELFA

Delila Lisica¹, Maida Koso-Drljević¹, Enedina Hasanbegović-Anić¹, Christian Valt²,

¹Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Bosna i Hercegovina, ²Department of Translational Biomedicine and Neuroscience, University of Bari Aldo Moro, Italy
delila.lisica@gmail.com

Bowenova teorija naglašava da kronična anksioznost proizlazi iz disfunkcionalnih obiteljskih i bliskih odnosa koji su povezani s niskom diferencijacijom selfa. Koncept diferencijacije selfa odnosi se na sposobnost da se uspostavi ravnoteža između emocionalnog i intelektualnog funkcioniranja. Cilj istraživanja bio je ispitati učinkovitost individualne systemske obiteljske terapije u smanjenju simptoma anksioznosti, povećanju diferencijacije selfa te stabilnosti promjena dvije godine nakon tretmana. Također, cilj je bio ispitati povezanost između smanjenja anksioznosti i poboljšanja diferencijacije selfa. U istraživanju je sudjelovalo 38 žena prosječne dobi od 28 godina ($SD = 6.62$). Sve sudionice pristupile su ispitivanju u tri vremenske točke: prije početka tretmana, neposredno nakon završetka i dvije godine nakon tretmana. Dobiveni rezultati su pokazali da je psihoterapijski proces značajno smanjio simptome anksioznosti kao stanja ($t(37) = 9.25, p < .001$) i kao crte ličnosti ($t(37) = 8.97, p < .001$). Razine anksioznosti ostale su stabilne i dvije godine nakon završetka terapije (stanje: $t(37) = 0.92, p = .365$; crte ličnosti: $t(37) = 0.25, p = .805$). Diferencijacija selfa značajno se povećala tijekom terapije ($t(37) = 7.89, p < .001$) i ostala stabilna dvije godine nakon tretmana ($t(37) = 1.61, p = .117$). Rezultati korelacije pokazuju da su promjene u razini diferencijacije značajno korelirale s promjenama u smanjenju anksioznosti kao stanja ($r = -.52, p < .001$) i crte ličnosti ($r = -.62, p < .001$). Rezultati istraživanja ukazuju da systemska obiteljska terapija predstavlja učinkovit pristup u smanjenju simptoma anksioznosti i povećanju diferencijacije selfa, pri čemu su promjene postignute tijekom terapijskog procesa stabilne i dugoročne. Osim toga, značajna povezanost između smanjenja anksioznosti i povećanja diferencijacije selfa potvrđuje međusobnu povezanost ovih konstrukata, što dodatno naglašava važnost rada na diferencijaciji selfa u tretmanu anksioznosti.

Ključne riječi: anksioznost, diferencijacija selfa, individualna systemska obiteljska terapija

GENSKO I OKOLINSKO PREKLAPANJE SUBJEKTIVNE DOBROBITI I HEXACO CRTA LIČNOSTI

Martina Lozić¹, Denis Bratko¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
mpocrnic@ffzg.unizg.hr

Subjektivna dobrobit konceptualizirana je kao višedimenzionalni konstrukt s tri teorijski neovisne komponente: zadovoljstvo životom, pozitivni afekt i negativni afekt. Istraživanja pokazuju kako sve tri komponente imaju značajne korelacije s crtama ličnosti na fenotipskoj razini. Cilj ovog rada odnosio se na ispitivanje etiologije u podlozi tih korelacija. Točnije, željeli smo ispitati povezanost subjektivne dobrobiti i ličnosti iz bihevioralno-genetičke perspektive, procjenjivanjem genskih i okolinskih korelacija, te ispitivanjem postotka dijeljene genske i okolinske varijance između mjera subjektivne dobrobiti i ličnosti. Istraživanje je provedeno klasičnom studijom blizanaca na uzorku od ukupno 412 parova prosječne dobi oko 22 godine. Kao mjere su se koristile Skala zadovoljstva životom, Skala pozitivnog i negativnog afekta te HEXACO-100 za ispitivanje ličnosti. Rezultati bivarijatnog bihevioralno-genetičkog modeliranja pokazali su kako je povezanost ličnosti i subjektivne dobrobiti na fenotipskoj razini primarno rezultat djelovanja genskih faktora. Bivarijatne heritabilnosti u prosjeku iznose 65%, a genske korelacije ukazuju kako je u velikoj mjeri riječ o preklapajućim genskim doprinosima. Pritom sve mjere subjektivne dobrobiti najviše genske korelacije imaju sa skalom ekstraverzije ($r_G = .67$ za zadovoljstvo životom, $r_G = .74$ za pozitivan afekt, $r_G = -.56$ za negativan afekt). Rezultati multivarijatnih analiza pokazuju kako su individualne razlike u komponentama subjektivne dobrobiti u velikoj mjeri određene onim genskim efektima koji isto tako doprinose i razlikama u osobinama ličnosti. Međutim, pronađeni su i značajni genski efekti subjektivne dobrobiti koji nisu vezani uz ličnost.

Ključne riječi: subjektivna dobrobit, ličnost, HEXACO, studija blizanaca

“NEMA TE NEKE SLOBODE KOJU SMO MI IMALI KAD SMO ODRASTALI ...” - PERCEPCIJA RAZLIKA U RODITELJSTVU NEKAD I DANAS

Lana Lučić¹, Marina Kotrla Topić¹, Ana-Marija Čango¹, Marina Perković Kovačević², Tihana Brkljačić¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska, ²Odjel za kliničku psihologiju, KBC Osijek, Hrvatska
lana.lucic@pilar.hr

Svaka generacija ima vlastiti sustav vrijednosti, karakteristike i iskustva, oblikovane izazovima, kulturom, okruženjem i trendovima vremena u kojem su nastale. Generacijski jaz, koji se odnosi na razlike u ponašanju i uvjerenjima pripadnika mlađih u odnosu na starije generacije, oduvijek je prisutan, no njegov intenzitet se povećao u 20. i 21. stoljeću kao posljedica brojnih brzih promjena poput razvoja tehnologije i globalizacije. Promjene su značajno utjecale i na djetinjstvo, mijenjajući neke od, do sada, tipičnih obrazaca odrastanja. Cilj ovog istraživanja je istražiti percepciju roditelja o razlikama između njihovog i djetinjstva njihove djece. Istraživanje je provedeno online u sklopu projekta DigiLitA – Utjecaj okoline na razvoj djeteta, korištenjem metode fokusnih grupa. U istraživanju je ukupno sudjelovalo 40 roditelja djece u dobi od 6 do 10 godina. Dob sudionika je od 37 do 50 godina, a većinom su visoke stručne spreme. Podaci iz fokusnih grupa naknadno su transkribirani, te analizirani principima tematske analize. Rezultati pokazuju da sudionici percipiraju djetinjstva svoje djece drugačijim od vlastitog. Prema mišljenju roditelja, današnja djeca uključena su u mnogo aktivnosti, a značajno je izražen i stupanj roditeljske uključenosti u različite aspekte dječjih života. Roditelji navode i kako je nekada bilo uobičajeno da djeca igraju na ulici ili igralištu bez nadzora roditelja, što je danas rijetko. Mišljenja su kako je današnju djecu potrebno često animirati unatoč tome što imaju previše igračaka i kako djeci sve brzo dosadi. Također, navode i da mnogi roditelji danas koriste uređaje digitalne tehnologije za zabavljanje i umirivanje djece, odnosno kao “digitalne dadilje”. Zaključno, roditeljska percepcija razlika u roditeljstvu nekad i danas pokazuje da roditelji primjećuju određene razlike koje su u skladu s promjena u obiteljskom životu do kojih dolazi u posljednjih pola stoljeća, a koje opisuju recentna istraživanja u ostalim europskim zemljama.

Ključne riječi: srednje djetinjstvo, roditeljstvo, kvalitativno istraživanje, digitalna tehnologija

IZVORI INFORMIRANJA O POLITIČKIM TEMAMA KOD SREDNJOŠKOLACA I POVEZANOST S POLITIČKIM ZNANJEM

Lorelaj Lukačin¹, ¹Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska
lorelaj@idi.hr

U svrhu ispitivanja političke pismenosti mladih provedena su tri vala istraživanja: 2010., 2015. i 2021. godine. Cilj ovog rada bio je ispitati učestalost i izvore informiranja učenika o političkim temama te utvrditi predviđaju li pojedini izvori informiranja političko znanje. Istraživanje je provedeno u tri vremenske točke ($N_1=999$; $\bar{x}=51\%$, $N_2=1146$; $\bar{x}=50\%$, $N_3=1121$; $\bar{x}=52\%$) na reprezentativnom uzorku učenika završnih razreda srednjih škola u Hrvatskoj. U svakom valu istraživanja sudionici su rješavali Skalu političkog znanja koja se sastoji od tri dimenzije: Razumijevanje temeljnih političkih pojmova, Poznavanje ustavno-političkog ustrojstva i Politička informiranost te su odgovarali na anketna pitanja o izvoru i učestalosti informiranja o političkim temama mimo formalnog obrazovanja. Rezultati ukazuju kako su najčešći izvor informacija 2010. godine bile TV emisije i razgovor s roditeljima, dok su u 2015. i 2021. to postale društvene mreže i razgovor s vršnjacima te je vidljiv trend povećanja učestalosti informiranja o politici putem svih izvora kroz godine. U prvom valu istraživanja svi izvori informiranja bili su pozitivno, nisko do umjereno povezani s političkim znanjem, pri čemu je najviša korelacija pronađena za internetske portale i razgovore s roditeljima ($r=.26$), a nešto niže korelacije s TV emisijama i razgovorima s vršnjacima ($r=.18$). U drugom valu istraživanja korelacije su bile niske ali značajne za sve izvore osim radijskih emisija, s najvišom korelacijom za društvene mreže ($r=.18$) i najnižom za razgovor s roditeljima i tiskane medije ($r=.07$). U trećem valu jedino je informiranje putem internetskih portala pokazalo značajnu povezanost s političkim znanjem ($r=.09$). Dobiveni rezultati upućuju na značajne promjene u obrascima informiranja učenika o političkim temama kroz godine, pri čemu s godinama glavni izvori informiranja postaju društvene mreže, a paralelno s time je vidljiv trend pada povezanosti informiranja putem društvenih mreža s političkim znanjem.

Ključne riječi: politička pismenost, adolescenti, generacije

DOPRINOSI LI INTENZIVNO RODITELJSTVO SAGORIJEVANJU U RODITELJSTVU?

Ivana Macuka¹, Martina Tomić², ¹Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zadru, Hrvatska, ²Vladimira Ruždjaka 13, Zagreb, Hrvatska
imacuka@unizd.hr

Današnje trendove u odgoju djece možemo opisati kroz tzv. intenzivno roditeljstvo koje se očituje u visokoj uključenosti roditelja u odgoj djeteta uz pomni nadzor razvoja i postignuća. U istraživanjima intenzivnog roditeljstva još uvijek nedostaje sustavni okvir što sve uzeti u obzir pri promatranju načina na koje se intenzivna uključenost roditelja pretvara u svakodnevnu praksu skrbi o djeci. Ipak, analizirajući suvremene roditeljske stavove i ponašanja, jasno je da su djeca danas uistinu u središtu pažnje i brige svojih roditelja. Unatoč radosti i ponosu koje roditeljstvo može donijeti, ono također nosi sa sobom niz izazova. Nažalost, neki roditelji pate i od emocionalne iscrpljenosti zbog stresa povezanog s odgojem djece, što može dovesti i do sagorijevanja u roditeljskoj ulozi. Sagorijevanje u roditeljstvu se očituje u emocionalnoj iscrpljenosti roditelja i udaljavanju od djece uz osjećaj neučinkovitosti i sumnju u sposobnost da se bude dobar roditelj. U ovom istraživanju razmatraju se odnosi između određenih aspekata intenzivnog roditeljstva (predanosti roditeljskom identitetu i specifičnim vjerovanjima o roditeljstvu) i sagorijevanja u roditeljskoj ulozi, uz kontrolu sociodemografskih varijabli (spola i dobi roditelja, obrazovanja i materijalnog statusa obitelji). U online istraživanju je sudjelovalo 243 roditelja (79% majki) prosječne dobi 39 godina ($M = 39.15$ godina, $SD = 6.54$). Provedbom hijerarhijske regresijske analize ispitan je zaseban doprinos sociodemografskih varijabli, predanosti roditeljskom identitetu i intenzivnih vjerovanja o roditeljstvu objašnjenju sagorijevanja u roditeljstvu. Rezultati analize ukazuju da je značajan negativan prediktor sagorijevanja u roditeljstvu predanost roditeljskom identitetu, tj. roditelji koji se snažno identificiraju sa svojom roditeljskom ulogom ujedno izvještavaju o manjem broju simptoma sagorijevanja. Intenzivna vjerovanja o roditeljstvu nisu značajno doprinijela objašnjenju sagorijevanja u roditeljstvu.

Ključne riječi: suvremeno roditeljstvo, intenzivno roditeljstvo, sagorijevanje u roditeljstvu

TOKSIČNA PRIJATELJSTVA I MENTALNO ZDRAVLJE - ULOGA VIKTIMIZACIJE I USAMLJENOSTI U ODNOSU IZMEĐU KVALITETE PRIJATELJSTAVA I DEPRESIVNOSTI

Klara Malnar¹, Leonarda Nago¹, Nika Regušić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
s.rucevic.03@cantab.net

Cilj istraživanja bio je ispitati odnos kvalitete prijateljstva i depresivnosti te ulogu usamljenosti i različitih oblika viktimizacije u prijateljstvima, odnosno relacijsku i verbalnu viktimizaciju, fizičku i seksualnu viktimizaciju te kontrolirajuća ponašanja kao medijatore u tom odnosu. Kao kontrolne varijable su uključeni spol i dob sudionika te broj prijatelja. Istraživanjem je obuhvaćeno 445 osoba (40% muškaraca) u dobi od 18 do 65 godina ($M = 34.75$, $SD = 13.53$). Podaci su prikupljeni samoprocjenom, odnosno Skalom viktimizacije u prijateljstvima, McGillovim upitnikom kvalitete prijateljstva, Skalom usamljenosti od tri čestice te podljestvicama anksioznosti i depresivnosti Skale depresivnosti, anksioznosti i stresa. Nakon kontrole doba, spoli i broja prijatelja, utvrđeno je da je visoka kvaliteta prijateljstva značajan prediktor niže razine relacijske i verbalne viktimizacije. Osim toga, sudionici, koji su doživljavali manje verbalne i relacijske viktimizacije, iskazivali su i niže razine usamljenosti i depresivnosti. Verbalna i relacijska viktimizacija bila je značajan prediktor depresivnosti, izravno i posredno putem usamljenosti. Kod drugog modela, kvaliteta prijateljstva također je bila prediktor niže fizičke i seksualne viktimizacije te kontrolirajućih ponašanja koji su bili značajno povezani s višim razinama usamljenosti i depresivnosti. No, za razliku od verbalne i relacijske viktimizacije, fizičko i seksualno viktimiziranje te kontrolirajuća ponašanja imaju jači izravni efekt na simptome depresivnosti nego preko usamljenosti. Zaključno, ljudi s kvalitetnijim prijateljstvima manje su izloženi različitim oblicima viktimizacije u prijateljstvima. Viktimizacija značajno povećava rizik od depresivnosti, dok usamljenost djelomično objašnjava kako je viktimizacija povezana s depresivnošću, osobito kod verbalne i relacijske viktimizacije. Rezultati naglašavaju važnost izgradnje i održavanja zdravih prijateljstava koja smanjuju rizik od viktimizacije i pomažu u očuvanju mentalnog zdravlja.

Ključne riječi: viktimizacija, prijateljstva, usamljenost, anksioznost, depresivnost

SINDROM SAGORIJEVANJA MEĐU MLADIMA: ISTRAŽIVANJE NA NACIONALNIM REPREZENTATIVNIM UZORCIMA HRVATSKE I SLOVENIJE

Darja Maslić Seršić¹, Sandra Antulić Majcen², Dunja Potočnik², ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska
dmaslic@ffzg.hr

Iako tradicionalno promatran kao sindrom koji opisuje narušenu radnu dobrobit i nastaje kao posljedica dugotrajne izloženosti stresu na radu, sindrom sagorijevanja se u novije vrijeme istražuje i u drugim životnim domenama. Nedavno je definiran i kao mjera psihičke dobrobiti koja je neovisna o kontekstu. Radi se o specifičnom obliku narušenog psihičkog zdravlja koji karakteriziraju četiri grupe simptoma: kroničan doživljaj iscrpljenosti, kognitivne i emocionalne poteškoće u svakodnevnom funkcioniranju te doživljaj depersonalizacije. Sindrom sagorijevanja istražili smo na reprezentativnim uzorcima mladih (16-29 godina) u Hrvatskoj ($N=1216$) i Sloveniji ($N=1287$) s ciljem utvrđivanja statističkih normi te razlika u izraženosti sagorijevanja s obzirom na rod, dob i status osobe (uključeni u sustav školovanja, zaposleni, nezaposleni). Podaci su prikupljeni Upitnikom općeg sagorijevanja BAT12 u okviru projekta YO-VID22. Nije utvrđena značajna razlika u stupnju sagorijevanja između mladih Hrvatske i Slovenije. Utvrđene su značajne razlike među demografskim skupinama koje prate slične obrasce u obje zemlje. Žene izražavaju veći stupanj sagorijevanja. Dok kod žena najviši stupanj sagorijevanja u prosjeku pokazuje najmlađa skupina (16-19 godina), kod muškaraca najviši stupanj sagorijevanja pokazuje srednja dobna skupina (20-24 godine). Najviši stupanj sagorijevanja pokazuju nezaposlene osobe, slijede ih osobe uključene u obrazovni sustav, a najmanji stupanj sagorijevanja iskazuju zaposleni. Rezultati imaju primjenu u području socijalne politike i planiranja psihosocijalnih intervencija s mladima: (1) unaprjeđuju metodologiju istraživanja mentalnog zdravlja mladih omogućujući normativnu analizu podataka o sagorijevanju uz korištenje valjanog i slobodno dostupnog mjernog instrumenta; (2) identificiraju vulnerabilne sociodemografske skupine i time skreću pažnju na specifične izvore stresa s kojima se mladi susreću otvarajući prostor za intervencije na društvenoj razini.

Ključne riječi: sindrom sagorijevanja, mladi, Hrvatska, Slovenija, BAT12

PODRŠKA KVALITETNOJ SKRBI O DJECI: PERCEPCIJA OČEVA O PODRŠCI KOJU DOBIVAJU IZ ZDRAVSTVENOG SUSTAVA

Katarina Mašić¹, Ivana Mihić¹, ¹Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija
katarina.masic@ff.uns.ac.rs

Okvir poticajne skrbi predstavlja temelj za promicanje ranog razvoja i kvalitetne brige o djeci u ranom djetinjstvu. Usmjerava politike i praksu podrške obiteljima kako bi im se omogućili optimalni uvjeti za razvoj. Zdravstveni sustav i stručnjaci koji dolaze u kontakt s obiteljima unutar tog sustava posebno su značajni jer s obiteljima rade od najranijih dana brige o djetetu i to relativno često, s planiranim širokim obuhvatom. Ipak, praksa zdravstvenih djelatnika i dalje je češće usmjerena na komunikaciju i pomoć majkama. Podrška očevima i rodno uravnoteženim obiteljskim okruženjima znatno je rjeđa, a podaci o uključenosti očeva u oblike roditeljske podrške koje zdravstveni sustav nudi, kao i učinci tih oblika podrške na njihove roditeljske kompetencije i dobrobit, također su znatno rjeđi. Ova je eksplorativna studija provedena s ciljem dobivanja informacija o tome kakvu podršku očevo dobivaju kroz zdravstveni sustav, kao i koliko je ta podrška utemeljena na konceptima poticajne skrbi. U istraživanju je sudjelovalo 367 očeva (prosječna dob = 37,51 godina). Rezultati pokazuju da su očevima koji se brinu o djeci u najranijem djetinjstvu najvrjednije informacije koje dobivaju kroz razgovor sa zdravstvenim djelatnicima. Međutim, očevo najčešće nisu upoznati s uslugama koje organiziraju lokalni domovi zdravlja te ih nisu posjećivali. Čini se da se očevo najviše oslanjaju na posjete pedijatru te razgovore s patronažnom sestrom. Dodatno, takvi su razgovori najčešće usmjereni na aspekte zdravlja i pravilne prehrane djeteta, dok su druge teme znatno rjeđe predmet razgovora. Uključenost očeva u te teme i dalje je manja u usporedbi s majkama. Kao jednu od važnih tema koju očevo ne prepoznaju kao trenutno dostupnu, ali im je značajna, ističu izgradnju i kvalitetu odnosa oca s djetetom. Dobiveni rezultati bit će razmotreni kroz prizmu kvalitetne skrbi o djeci utemeljene na konceptima poticajne skrbi te uloge zdravstvenog sustava u podršci očevima da se uključe u takvu skrb.

Ključne riječi: očevo, poticajna skrb, podrška, zdravstveni sustav

KROZ STRES DO BOLJE VEZE? SAMO AKO SAM PODRŠKA. DIJADNO DNEVNIČKO ISTRAŽIVANJE.

Jasmina Mehulić¹, Željka Kamenov¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
jmehulic@m.ffzg.hr

Stres negativno djeluje na individualnu dobrobit, ali i na partnerske odnose, prelijevajući se u njih (Neff i Karney, 2009). Prema Bodenmannovom (1997) sistemsko-transakcijskom modelu dijadnog nošenja sa stresom, podržavajuća reakcija na partnerov stres, tj. partnerovo podržavajuće dijadno nošenje sa stresom povezano je sa smanjenjem u razinama stresa i većim zadovoljstvom partnerskim odnosom. Važno je kako pojedinci svakodnevno reagiraju na stres svog partnera, jer upravo ta svakodnevna ponašanja oblikuju ukupni doživljaj odnosa i utječu na njegovu stabilnost. Cilj istraživanja bio je istražiti odnos između vlastitih reakcija na partnerov stres, tj. dijadnog nošenja s partnerovim ičinim stresom te vlastitog i partnerovog ičinog zadovoljstva partnerskim odnosom uzimajući u obzir individualne razlike u dimenzijama privrženosti. Provedeno je dijadno dnevničko istraživanje korištenjem mobilne aplikacije tijekom 14 dana sa 140 kohabitirajućih parova u raznorodnim vezama. Parovi su bili u vezi barem dvije godine ($M = 11,9$) i živjeli zajedno barem tri mjeseca ($M = 8,9$). Korišteni su instrumenti: Inventar dijadnog nošenja sa stresom (Bodenmann, 2008), Indeks zadovoljstva vezom (Funk i Rogge, 2007) te Modificirani inventar iskustava u bliskim odnosima (Kamenov i Jelić, 2003). Podaci su obrađeni koristeći dinamičko strukturalno modeliranje (Aspaoruhov i Muthén, 2018) unutar modela međuzavisnosti aktera i partnera (Kenny i sur., 2006). Zadovoljstvo partnerskim odnosom prelijevalo se iz dana u dan. Dijadno nošenje s partnerovim ičinim stresom bilo je pozitivno povezano s vlastitim i partnerovim ičinim zadovoljstvom odnosom. Pronađene su i razlike u razinama i jačini povezanosti navedenih varijabli s obzirom na dimenzije privrženosti. Ovo istraživanje prvo je dijadno dnevničko istraživanje u Republici Hrvatskoj i pruža dublje razumijevanje interakcije podrške partnera u stresnim situacijama i zadovoljstva odnosom uzimajući u obzir relevantne individualne razlike.

Ključne riječi: dijadno dnevničko istraživanje, model međuzavisnosti aktera i partnera, dijadno nošenje sa stresom, zadovoljstvo partnerskim odnosom, dinamičko strukturalno modeliranje

KNOWING ME, KNOWING YOU: PERSONALIZED NETWORKS IN CASE CONCEPTUALIZATION - AN EXPERIMENTAL STUDY

Jasmina Mehulić¹, Josip Razum², Dominique Maciejewski³, Laura Bringmann⁴, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Faculty of Psychology, School of Health Sciences, University of Iceland, Iceland, ³Tilburg School of Social and Behavioral Sciences, Tilburg University, Netherlands, ⁴Faculty of Behavioural and Social Sciences, University of Groningen, Netherlands
jmehulic@m.ffzg.hr

Personalized networks from ecological momentary assessment (EMA) data aid psychotherapeutic case conceptualizations by analyzing variable associations in individuals, either contemporaneous or temporal. Contemporaneous networks capture concurrent associations, while temporal networks depict directed associations across successive time points. EMA-based networks reduce retrospective bias and offer real-time insights into emotional, cognitive, and behavioral patterns. This study experimentally evaluates person-specific networks against simpler descriptive feedback via annotated time series. A total of 166 psychology students (87% women, $M_{\text{age}} = 20.5$ yrs) from the University of Zagreb completed EMA surveys five times daily for three weeks, rating six emotions and describing stressful and pleasant experiences. Participants then attended a feedback session where they viewed three contemporaneous and three temporal networks: one based on their own data, one based on another participant's data, and one based on theoretical associations. They were told all networks were based on their data but processed differently, though only one temporal and one contemporaneous network were truly theirs. Before the deception was revealed, participants rated each network's usefulness, insightfulness, and interest on a 7-point scale, selected the most meaningful network, and explained their choices. After learning the deception, they attempted to identify their actual network. Participants were also shown annotated time series of their emotional states over three weeks, with qualitative annotations marking stressful and pleasant experiences. They compared networks to time series, evaluating their usefulness. Results showed participants struggled to recognize their own networks, preferred networks with more elements, and favored time series feedback. These findings raise questions about the utility of person-specific networks in psychotherapy and highlight the potential advantages of simpler, experience-based feedback.

Ključne riječi: personalized networks, ecological momentary assessment, EMA, time series, person-specific networks

KOJE CRTE LIČNOSTI NAJBOLJE PREDVIĐAJU LAŽNO PREDSTAVLJANJE NA DRUŠTVENIM MREŽAMA?

Tatjana Mentus Kandić¹, Irena Stojković¹, Božidar Filipović¹, Marijana Veselinović¹, Marija Jelić¹, ¹Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju, Univerzitet u Beogradu, Srbija
mentus@fasper.bg.ac.rs

Ovo istraživanje podržano je od strane Fonda za nauku Republike Srbije broj 6701, akronim: IDENTITYthroughMEDIA, naziv: Youth Identity Developnemt through the Use of Digital Media. Sveprisutan rastući trend upotrebe društvenih mreža doveo je do pojave novog konstrukta zvanog "lažno predstavljanje na društvenim mrežama", koji se odnosi na izrazitu diskrepanciju u načinu na koji se netko predstavlja na društvenim mrežama u odnosu na načine na koje to čini u kontaktima koji se obavljaju *in vivo*. Prethodna istraživanja su pokazala da ta tendencija ima povezanosti s osobinama ličnosti iz domena Velikih pet (koji obuhvaćaju ekstraverziju, neuroticizam, otvorenost, ugodnost i savjesnost). U ovom istraživanju željeli smo ispitati je li lažno predstavljanje na društvenim mrežama povezano, osim s prethodno navedenim, također i s crtama definiranim u modelu Mračne trijade (makijavelizam, psihopatija i narcizam) i socijalne poželjnosti (upravljanje dojmovima i samoobmanjivanje), te da ispitamo koje su crte najprediktivnije. Uzorku koji je činilo 855 studenata Beogradskog univerziteta i Univerziteta u Kosovskoj Mitrovici (od čega su 84.1% činile studentice), prosječne starosti od 21.45 godina ($SD=2.46$), zadavani su online putem kratki upitnici Mračne trijade, TIPI, BFI-20 i BIDR 16. Za ispitivanje tendencije ka lažnom predstavljanju na društvenim mrežama upotrijebljen je upitnik POF (Weir & Jose, 2014), koji je bio preveden i adaptiran za upotrebu u kontekstu društvenih mreža općenito, a ne samo na Facebooku. Primjenom regresijske analize i upotrebom Stepwise metoda pokušali smo uvođenjem blokova prediktora predočiti koji skup prediktora najbolje predviđa lažno predstavljanje na društvenim mrežama. Prvi blok činilo je pet domena Velikih pet, drugi blok činile su varijable iz domena socijalne poželjnosti, a treći blok su činili prediktori iz domena mračne trijade. Rezultati su pokazali da lažno predstavljanje na društvenim mrežama predviđaju ekstraverzija ($b=-.189$, $t=-6.235$, $p<.001$), socijalna poželjnost ($b=.196$, $t=5.215$, $p<.001$) i makijavelizam ($b=.121$, $t=2.962$, $p<.001$). Ovi rezultati ukazuju na to da su crte ličnosti i kontrolne skale socijalne poželjnosti u značajnoj korelaciji, što je dokaz u prilog tvrdnje kritičara da skale laganja u stvari mjere supstancijalnu varijancu ličnosti. Nalazi ove studije dalje bi mogli poslužiti za prevenciju lažnog predstavljanja na društvenim mrežama i prevenciju zloupotrebe interneta. Predlažemo da bi se budućim istraživanjima moglo ispitati postojanje latentnih profila u osnovi ove povezanosti, kao i provjeriti valjanost ovog modela testirajući profil ličnosti ispitanika s lažnim profilima i bez lažnih profila.

Ključne riječi: lažno predstavljanje, društvene mreže, osobine ličnosti, makijavelizam

KAZNENO DJELO - REAKCIJE I ODNOS PREMA POČINITELJU S OBZIROM NA DIJAGNOZU PSIHIČKOG POREMEĆAJA ILI BOLESTI

Iva Miličević¹, Željka Kamenov¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
iva.mil3110@hotmail.com

Počinitelji kaznenog djela redovito se susreću s negativnim reakcijama od strane javnosti, koje mogu biti još izraženije ako počinitelj boluje od psihičkog poremećaja i/ili bolesti. Cilj ovog istraživanja je utvrditi utjecaj vrste kaznenog djela i vrste dijagnoze psihičkog poremećaja ili bolesti na atribuciju odgovornosti, intenzitet emocija, očekivanje recidivizma i socijalnu distancu prema počinitelju kaznenog djela. Proveden je nezavisan eksperimentalni nacrt 2×3. Prva je nezavisna varijabla vrsta kaznenog djela, na dvije razine: krađa i pokušaj ubojstva. Druga je nezavisna varijabla vrsta dijagnoze, na tri razine: bez dijagnoze psihičkog poremećaja, veliki depresivni poremećaj i shizofrenija. U svrhu eksperimentalne manipulacije osmišljen je tekst s opisom slučaja suđenja. Rezultati su prikupljeni online. U istraživanju je sudjelovalo 315 punoljetnih osoba. Rezultati upućuju na to da vrsta kaznenog djela i vrsta dijagnoze utječu na atribuciju odgovornosti. Manja se odgovornost pripisuje počinitelju u slučaju pokušaja ubojstva nego krađe te kada boluje od shizofrenije u odnosu na veliki depresivni poremećaj ili bez dijagnoze. Vrsta dijagnoze utječe i na intenzitet emocija. Najmanji je intenzitet suosjećanja i sažaljenja te straha u slučaju bez dijagnoze ili velikog depresivnog poremećaja u odnosu na shizofreniju. Suprotan obrazac uočen je kod intenziteta ljutnje, koji je najmanji u slučaju shizofrenije u usporedbi s velikim depresivnim poremećajem ili s odsustvom dijagnoze kada je najviši. S druge strane, vrsta kaznenog djela ne utječe na intenzitet suosjećanja i sažaljenja te ljutnje, ali utječe na intenzitet straha. Pritom je strah procijenjen manje intenzivnim u slučaju krađe nego pokušaja ubojstva. Nadalje, sudionici očekuju manji recidivizam u situaciji krađe nego pokušaja ubojstva te kada počinitelj nema dijagnozu ili ima veliki depresivni poremećaj u usporedbi sa shizofrenijom. Naposljetku, na procjenu socijalne distance ne utječe vrsta dijagnoze, ali utječe vrsta kaznenog djela. Sudionici izvještavaju o manjoj preferiranoj socijalnoj distanci prema počinitelju u situaciji krađe nego pokušaja ubojstva.

Ključne riječi: počinitelj kaznenog djela, psihički poremećaji i bolesti, atribucija odgovornosti, emocionalne reakcije, socijalna distanca

EXPLORING THE EFFECTS OF MINDFULNESS AND METACOGNITION ON ACADEMIC BURNOUT AMONG UNIVERSITY STUDENTS: RESULTS FROM A QUASI-EXPERIMENTAL STUDY

Jelica Milošević¹, Ksenija Krstić¹, Ivana Burić², ¹Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia ²Department of Psychology, Faculty of Social and Behavioural Sciences, University of Amsterdam, Netherlands
jeca.97.milovic@gmail.com

Academic burnout (AB) is a persistent stress response that arises when students face a misalignment between available resources and academic expectations. Mindfulness is defined as a dispositional tendency to be aware of and attentive to present-moment experiences in a nonjudgmental and accepting manner. Dysfunctions in metacognition (the ability to monitor, control, and regulate one's own cognitive processes) can exacerbate psychological distress and promote academic burnout. The aim of this study is to examine the effects of brief interventions on AB, while controlling for the effects of mindfulness and metacognition. The sample consisted of $N=220$ participants and average age was $M=19.41$, $SD=.89$. This is a quasi-experimental study, in which three groups of participants went through three interventions at the same time for 7 days – mindfulness intervention (10 minutes of mindfulness meditation, $N=72$), breathing intervention (10 minutes of breathing exercises, $N=77$), and control group (10 minutes of watching educational videos, $N=71$). The measurements included Five facet Mindfulness Scale – Short Form, The Metacognitions Questionnaire – 30, and Maslach Burnout Inventory (three subscales: emotional exhaustion, cynicism, and academic achievement). To analyze group differences in AB, we used ANCOVA, with gender, SES, changes in mindfulness and metacognition included as covariates (changes in scores before and after interventions). No significant group differences were found for change scores in emotional exhaustion ($F(2,213)=1.34$, $p=.26$), cynicism ($F(2,213)=2.06$, $p=.13$), or professional efficacy ($F(2,213)=2.05$, $p=.13$). These findings suggest that the brief interventions did not produce significant differences in academic burnout among groups, indicating that short-term mindfulness or breathing exercises may not be sufficient to mitigate burnout in university students.

Ključne riječi: mindfulness, metacognition, intervention, students, academic burnout

DOPRINOS VALIDACIJI HRVATSKE VERZIJE BURNOUT ASSESSMENT TOOL-A NA UZORKU UČITELJA U RANOJ FAZI KARIJERE

Dora Petrović¹, Mirta Mornar¹, Iris Marušić¹, ¹Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska
dpetrovic@idi.hr

Učiteljska profesija smatra se jednom od najstresnijih profesija, s visokim rizikom od sagorijevanja, a posebno su ranjivi učitelji u ranoj fazi karijere. Pri istraživanju sagorijevanja učitelja dominatno se koristi zastarjela konceptualizacija i mjera sagorijevanja (Maslach i Jackson, 1981), što usporava razvoj ovog istraživačkog područja. Nova konceptualizacija i instrument sagorijevanja Burnout Assessment Tool (BAT, Schaufeli i sur., 2020) do sada su primijenjeni na uzorcima učitelja, ali ne u hrvatskom kontekstu. Stoga je cilj ovog rada bio validirati hrvatsku verziju upitnika BAT-23 na uzorku učitelja u ranoj fazi karijere. Analizirana je faktorska struktura, pouzdanost, longitudinalna mjerna invarijantnost te prediktivna valjanost instrumenta. Istraživanje je provedeno longitudinalno u dvije vremenske točke, putem mrežnog upitnika, na uzorku od 911 predmetnih učitelja s do 5 godina iskustva u nastavi. Istraživanje je provedeno u okviru projekta „Uloga ličnosti, motivacije i socio-emocionalnih kompetencija u profesionalnoj dobrobiti učitelja u ranoj fazi karijere“, financiranog od strane Hrvatske zaklade za znanost. Rezultati su pokazali da ESEM modeli najbolje pristaju podacima, potvrđujući očekivanu faktorsku strukturu instrumenta, a dostizanje skalarne longitudinalne mjerne invarijantnosti dodatno je potvrdilo njegovu konstrukt valjanost. Test-retest pouzdanost bila je umjerena do visoka za sve podljestvice instrumenta. Konačno, BAT-23 je bio značajno povezan s aspektima profesionalne dobrobiti učitelja, uključujući radnu angažiranost, zadovoljstvo poslom i učiteljskom profesijom te namjeru ostanka u profesiji. Pritom, korelacije su bile značajne unutar istih i između dviju vremenskih točki, ukazujući na prediktivnu valjanost instrumenta u istraživanju profesionalne dobrobiti učitelja. Ovi rezultati pružaju dodatne dokaze o valjanosti hrvatske verzije instrumenta BAT-23 te podržavaju njegovu primjenu u istraživačkom kontekstu učiteljske profesije.

Ključne riječi: sagorijevanje, učitelji u ranoj fazi karijere, validacija, Burnout Assessment Tool, mjerna invarijantnost

UMJETNA ILI UMJETNIČKA INTELIGENCIJA: PROCJENA KREATIVNOSTI I KVALITETE LIKOVNIH DJELA

Kristijan Pilčik¹, ¹Udruga za djecu s teškoćama u razvoju Zvončići, Karlovac, Hrvatska
kpilcik.zvoncici@gmail.com

Likovna umjetnost je važan dio ljudske kulture od samih početaka postojanja ljudske vrste. Unazad nekoliko godina sve se više govori o umjetnoj inteligenciji i njenim dosezima, a tako i programima temeljenih na umjetnoj inteligenciji koji se ponekad mogu smatrati kreativnima (npr. Wingström i sur., 2022) i koji različitom uspješnošću prolaze Turingov ili Lovelace test (Bringsjord i sur., 2003). Stoga, s obzirom na nedostatak istraživanja ove tematike, posebno prilikom korištenja programa koji koristi umjetnu inteligenciju naziva Stable Diffusion za generiranje slika, cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako laici i stručnjaci percipiraju maštovitost, kompetentnost i koliko su empatični prema umjetničkim likovnim djelima i slikarima s obzirom na to je li ta djela napravio čovjek ili umjetna inteligencija, uz kontrolu sudionikovog kreativnog self-koncepta, Otvorenosti i Intelakta. Sudionici ovog istraživanja su bili laici ($N = 98$) i stručnjaci u području likovne umjetnosti ($N = 85$). Sudionici su prvo ispunjavali skale Otvorenosti i Intelakta iz hrvatske verzije IPIP markera za mjerenje peterofaktorskog modela, Kratku skalu kreativnog self-koncepta, a nakon svake od 5 parova slika (autor umjetna inteligencija-autor čovjek) izjednačenih po umjetničkom stilu, Skalu percipirane maštovitosti, Skalu empatije i Skalu slikareve kompetentnosti. Rezultati su pokazali kako svi sudionici više preferiraju slike koje je napravio čovjek nego one koje je napravila umjetna inteligencija, a laici slike općenito smatraju maštovitijima i slikare kompetentnijima, dok stručnjaci više empatiziraju prema autorima slika od laika. Laici maštovitijima smatraju djela koja je napravila umjetna inteligencija, a stručnjaci djela koja je napravio čovjek, stručnjaci mnogo više empatiziraju prema autoru kada je on čovjek, a laici imaju mnogo veći dojam slikareve kompetentnosti u odnosu na stručnjake kad je autor umjetna inteligencija.

Ključne riječi: kreativnost, slikareva kompetentnost, empatija prema slikaru, umjetna inteligencija, likovna umjetnost

"NE ŽELIM ODGOVORITI" – KLINIČKA ANALIZA NEDOSTAJUĆIH PODATAKA U ISTRAŽIVANJU ADOLESCENATA

Neda Pleić¹, Gordana Keresteš², ¹KBC Split, Hrvatska ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu
neda.pleic@gmail.com

Sudionici istraživanja često ne odgovaraju na sva pitanja u upitnicima. Neki od razloga neodgovaranja su nerazumijevanje pitanja, nelagoda izazvana određenim pitanjem i otpor prema ispitivanju. Cilj ovog rada je analizirati s kliničkog gledišta nedostajuće podatke u istraživanju adolescenata u kojem je uz sva pitanja osim onih u upitniku problema psihičkog zdravlja bila ponuđena opcija „ne želim odgovoriti“. U istraživanju je sudjelovalo 528 učenika 6. i 7. razreda (273 dječaka), koji su online putem ispunili upitnike o pubertetskom razvoju, osjetljivosti na okolinu, anksioznoj osjetljivosti, negativnim iskustvima u djetinjstvu, aktualnim negativnim i pozitivnim životnim događajima, psihološkoj nefleksibilnosti i problemima psihičkog zdravlja. Analiziran je sadržaj pitanja na koja adolescenti nisu željeli odgovoriti, ispitano je jesu li djevojčice ili dječaci skloniji nedavanju odgovora i provjereno je razlikuju li se adolescenti koji jesu od onih koji nisu odgovorili na sva pitanja u određenom upitniku po ukupnom rezultatu u tom upitniku i upitniku problema psihičkog zdravlja. Adolescenti najčešće nisu željeli odgovoriti na pitanja o tjelesnim promjenama u pubertetu, pri čemu su djevojčice bile sklonije izbjegavanju tih odgovora od dječaka. U trima upitnicima ukupan rezultat se razlikovao za adolescente koji jesu i one koji nisu odgovorili na sva pitanja – adolescenti koji nisu odgovorili na sva pitanja bili su manje osjetljivi na okolinu te su izvijestili o više prošlih i aktualnih negativnih iskustava. Adolescenti koji su imali nedostajuće podatke u upitnicima anksiozne osjetljivosti i negativnih iskustava u djetinjstvu imali su više problema psihičkog zdravlja od adolescenata koji su odgovorili na sva pitanja u tim upitnicima. Ovi rezultati pokazuju da u istraživanjima adolescenata treba voditi računa ne samo o statističkom tretmanu nedostajućih podataka, već i o njihovom kliničkom značenju.

Ključne riječi: nedostajući podaci, klinička analiza, adolescenti

PROVJERA MODELA IDENTITETA U KONTEKSTU: ULOGA STEREOTIPA I PSIHOLOŠKIH BARIJERA U OBJAŠNJENJU OBRAZOVNIH NEJEDNAKOSTI

Dora Popović¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
dora.popovic@pilar.hr

Porast važnosti obrazovanja kao indikatora socioekonomskog statusa (SES-a) u predviđanju bitnih životnih ishoda naglašava potrebu za pravovremenom identifikacijom skupina učenika koji su u većem riziku od akademskog neuspjeha. Dosadašnja istraživanja pokazuju da su učenici iz obitelji nižeg SES-a jedna od rizičnih skupina, što se uglavnom pripisivalo brojnim strukturalnim barijerama kojima su izloženi. S druge strane, novija istraživanja upućuju na ulogu psiholoških barijera u stvaranju i održavanju obrazovnih nejednakosti te na važnost kontekstualnih faktora u tom procesu. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati dio Modela identiteta u kontekstu u objašnjenju obrazovnih nejednakosti u osnovnoškolskom obrazovanju u Hrvatskoj. Istraživanje je dio šireg projekta Hrvatske zaklade za znanost “FreeCareerChoice”, u sklopu kojeg je praćeno 420 učenika šestih razreda ($M_{dob} = 12.59$, $SD_{dob} = 0.52$) i 439 učenika sedmih razreda ($M_{dob} = 13.61$, $SD_{dob} = 0.55$) tijekom dvogodišnjeg istraživačkog razdoblja. Učenici su dali podatke o različitim indikatorima obiteljskog SES-a te ispunili nekoliko upitnika koji mjere psihološke barijere, akademske i karijerne ishode te percepciju stereotipa o siromašnima u njihovom okruženju. Rezultati su pokazali da učenici nižeg SES-a doista doživljavaju više psiholoških barijera u akademskom okruženju, što djelomično objašnjava povezanost SES-a i različitih akademskih i karijernih ishoda. Dodatno, potvrđena je moderacijska uloga stereotipa o sposobnostima siromašnih osoba — učenici nižeg SES-a koji su svjesniji postojanja štetnih stereotipa pokazuju više psiholoških barijera. Istraživanje ne samo da potvrđuje pojedine postavke Modela identiteta u kontekstu na uzorku hrvatskih osnovnoškolaca, već i naglašava kompleksnost izučavanja obrazovnih nejednakosti u različitim društvenim kontekstima te potrebu za sveobuhvatnim mjerenjem ključnih konstrukata poput obiteljskog SES-a i različitih tipova psiholoških barijera.

Keywords: Model identiteta u kontekstu, SES, obrazovne nejednakosti, psihološke barijere, stereotipi

ANKSIOZNOST I STRATEGIJE SUOČAVANJA SA STRESOM U DIJAGNOSTIČKOM PREGLEDU KARDIOVASKULARNIH BOLESNIKA

Silvana Rakocija¹, ¹Opća bolnica Zadar, Hrvatska

silvana.rakocija@gmail.com

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos anksiozne osjetljivosti, strategija suočavanja sa stresom i poimanja bolesti u objašnjavanju stanja depresije, anksioznosti i stresa kod kardiovaskularnih pacijenata u postupku dijagnostike. U istraživanju je sudjelovao 151 pacijent (73 žene i 78 muškaraca) naručen na pregled u Kardiološki laboratorij OB Zadar. Upitnike (DASS-21, ASI, COPE i IPQ-R) pacijenti su ispunjavali prije pregleda te su podijeljeni u tri kategorije s obzirom na razlog dolaska: prvi pregled, redovna kontrola i pregled zbog pogoršanja stanja. Utvrđeno je da pacijenti općenito imaju visoke razine depresije, anksioznosti i stresa, a kod pacijentica su ove razine značajno više u odnosu na muškarce. S obzirom na razlog dolaska na pregled utvrđeno je da pacijenti koji dolaze prvi put i pacijenti koji dolaze radi pogoršanja stanja imaju značajno više razine stanja anksioznosti od pacijenta koji dolaze na redovnu kontrolu. Između pacijenata u ovim kategorijama nisu nađene značajne razlike u načinima suočavanja i anksioznoj osjetljivosti, ali su kod žena utvrđene značajno više razine anksiozne osjetljivosti, češće koriste suočavanje usmjereno na emocije i izbjegavanje, imaju nižu percepciju osobne i medicinske kontrole, svoju bolest više smatraju cikličnom i imaju veće emocionalne reprezentacije. Odabrani prediktori (dob, spol, anksiozna osjetljivost, suočavanje i percepcija bolesti) objašnjavaju oko polovinu ukupne varijance anksioznosti, depresije i stresa, s najvećim doprinosom anksiozne osjetljivosti i spola, pri čemu u odnosu između spola i ove tri varijable anksiozna osjetljivost ima medijacijski efekt. Također, pokazalo se da suočavanje usmjereno na emocije smanjuje, a izbjegavanje povećava stanje depresije, dok suočavanje usmjereno na problem smanjuje stanje stresa. Manja emocionalna kontrola bolesti i veće emocionalne reprezentacije povećavaju stanje depresije, a percepcija negativnih posljedica bolesti doprinosi većem stanju anksioznosti.

Ključne riječi: anksioznost, depresija, stres, suočavanje

RODNI STEREOTIPI O SPOSOBNOSTIMA I INTERESIMA PREMA STEM PODRUČJIMA: KVALITATIVNA STUDIJA S UČENICAMA OSNOVNOŠKOLSKE DOBI

Zrinka Ristić Dedić¹, Boris Jokić¹, ¹Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatska
zrinka@idi.hr

Istraživanja u različitim obrazovnim sustavima pokazuju postojanje rodni stereotipa u različitim STEM područjima, posebno u područjima računalnih znanosti i inženjerstva. Stereotipi portretiraju djevojčice manje zainteresiranima, ali i manje kompetentnima za ta područja. Kvantitativna istraživanja pokazuju da su stereotipi o interesima više povezani s interesima i obrazovnim odabirima djevojaka nego stereotipi o sposobnostima. Nedostaju kvalitativna istraživanja o tome kako učenice doživljavaju različita STEM područja. Cilj je ovog rada istražiti ekspresije stereotipa o interesima i sposobnostima za STEM područja kod učenica osnovnoškolske dobi te steći uvide u njihovu povezanost s osjećajem pripadanja tim područjima. Istraživanje je provedeno pomoću 4 fokus grupe s učenicama 5. i 6. razreda osnovnih škola na različitim lokacijama u Republici Hrvatskoj. U istraživanju je sudjelovalo 35 učenica različitih interesa i sposobnosti za STEM. Fokus grupe su provedene prema polustrukturiranom vodiču. Rodni stereotipi o sposobnostima i interesima su pitani za 4 područja (programiranje, inženjerstvo, medicina i matematika) pomoću pitanja: Što ljudi u Hrvatskoj misle o tome kome bolje ide/ koga više zanima: ženske, muške osobe ili podjednako? Audio snimke fokus grupa su transkribirane, a kodiranje i analiza podataka je provedena u programu MAXQDA v.20 koristeći tematsku analizu. Rezultati ukazuju na prisutnost rodni stereotipa u svim ispitivanim STEM područjima, kao i na povezanost stereotipa o interesima i sposobnostima. Usprkos uspješnosti u školskim predmetima vezanima uz STEM, internalizacija rodni stereotipa kod učenica je povezana s njihovim uvjerenjem o tome da osobno ne pripadaju STEM područjima koja percipiraju „muškima“. U radu se raspravlja o izvorima rodni stereotipa i njihovim negativnim učincima na obrazovne izbore.

Ključne riječi: rodni stereotipi, STEM, učenice, osnovna škola

MITOVI O SILOVANJU I OKRIVLJAVANJE ŽRTAVA MEĐU ADOLESCENTIMA - ULOGA RODA I OSOBNOG ISKUSTVA VIKTIMIZACIJE

Silvija Ručević¹, Maja Mamula², ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska, ²Ženska soba, Zagreb, Hrvatska
s.rucevic.03@cantab.net

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos između prihvaćanja mitova o silovanju, povijesti seksualne viktimizacije te izravnog i neizravnog okrivljavanja žrtava seksualnog napada u uzorku adolescenata iz opće populacije, kao i utvrditi moderira li rod adolescenata te odnose. U istraživanju je sudjelovalo 2.507 adolescenata (u dobi od 12 do 15 godina) iz 34 osnovne škole u Hrvatskoj. Sudionici su procjenjivali hipotetski scenarij seksualnog nasilja (vinjeta) i izražavali svoje stavove o odgovornosti žrtve, prihvaćanju mitova o silovanju te vlastitim iskustvima seksualne viktimizacije. Općenito, dobiveni podaci u velikoj mjeri potvrđuju postavljene hipoteze. U skladu s hipotezom i prethodnim istraživanjima među odraslima i adolescentima, mladići su u većoj mjeri podržavali mitove o silovanju i bili su skloniji okrivljavanju hipotetske žrtve od djevojaka. Osim toga, u skladu s očekivanjima, prihvaćanje mitova o silovanju bilo je snažno povezano s višom razinom okrivljavanja žrtve, međutim, taj odnos je bio izraženiji kod mladića. U skladu s očekivanjima, djevojke koje su doživjele seksualno nasilje rjeđe su okrivljavale žrtvu u vinjeti. No, suprotno postavljenoj hipotezi, mladići s istim iskustvom su češće okrivljavali žrtvu, vjerojatno kao mehanizam distanciranja od vlastitog iskustva ili zbog internalizirane stigme. Ovi rezultati ukazuju na to da psihološki procesi okrivljavanja žrtve u adolescenciji slični onima kod odraslih, osobito u kontekstu odnosa prihvaćanja mitova o silovanju i okrivljavanja žrtve. Nadalje, rezultati istraživanje naglašavaju važnost ranih intervencija koje bi se trebale fokusirati na smanjivanje podržavanja mitova o silovanju i smanjenje okrivljavanja žrtve već u adolescenciji. Naposljetku, nalazi istraživanja su u skladu s drugim međunarodnim istraživanjima, sugerirajući da je odnos između prihvaćanja mitova o silovanju i stavova prema žrtvama dosljedan u različitim kulturnim kontekstima.

Ključne riječi: okrivljavanje žrtve, mitovi o silovanju, seksualno nasilje, adolescenti, rodne razlike

THE IMPACT OF WAR ON SCIENTIFIC PUBLISHING: A MIXED-METHODS STUDY OF UKRAINIAN RESEARCHERS' CHALLENGES

Mariia Shmatkova¹, Ivan Buljan¹, Damir Sapunar², ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia, ²Department of Anatomy, Histology and Embryology, School of Medicine, University of Split, Croatia
mshmatkova@ffst.hr

Publishing in peer-reviewed journals presents a challenge for many scientists. Ukrainian scientists face additional difficulties in the publishing process due to work in a war context. This mixed methods study explored the attitudes and opinions of Ukrainian scientists participating in the Giving Voice project towards publishing in international peer-reviewed journals, identified the principal barriers they encounter in study planning and the publication process, and possible help and changes needed to improve the publishing experience for Ukrainian scientists. We adopted both qualitative and quantitative research approaches, using semi-structured interviews and online surveys with Ukrainian scientists, who were involved in Giving Voice Project. Quantitative data was analyzed using descriptive statistics, and qualitative data was analyzed using thematic analysis. Ukrainian scientists shared a similar opinion on the importance of publication in international journals. However, they agreed that the publication process is complicated, as they identified a list of obstacles they encountered in the process of publishing. Named obstacles could be divided into those related and not related to war. The first group included technical issues, devaluation of scientific progress, and low psycho-emotional state. The obstacles unrelated to war included limitations in knowledge and skills in research-related topics, lack of support and funding from the government, and high requirements from journals. However, participants also emphasized the positive changes in the scientific field since the onset of the war, such as the growth of international support. Our study highlights the significant challenges and opportunities faced by Ukrainian scientists in the context of international publishing during wartime, and the importance of international assistance for addressing the identified obstacles.

Keywords: scientific publication, Ukrainian scientists, obstacles

IMPOSTOR SYNDROME AND IRRATIONAL BELIEFS AMONG EMPLOYEES IN A MANUFACTURING COMPANY

Neda Simić^{1,2}, Milena Vujičić^{1,2}, Anica Petrović^{1,2}, Darko Hinić¹, ¹Univerzitet u Kragujevcu, Srbija, ²Stellantis Srbija
dhinic@kg.ac.rs

Impostor syndrome (IS) is a psychological phenomenon whereby an individual, despite their achievements, believes their success is the result of mere luck or fraud. They doubt their own abilities and tend to diminish the value of their work. The factors that influence the appearance of IS include fear of failure, perfectionism, lack of self-confidence, etc. If we were to view IS through the ABC model of Rational-Emotive-Behavioral Theory, the activating event would be an assessment of performance on a task, the belief would contain some absolutist demand (e.g., "If I fail, it's terrible, and I can't stand it"), while the consequences could be unhealthy emotions (anxiety), thoughts (exaggerating the negative), and behaviors (procrastination or perfectionism). The aim of the study was to examine a model explaining the prevalence of IS through irrational beliefs (IB) and control variables (demographic, work characteristics). The sample included 214 employees in a manufacturing company, 58% men and 42% women, 49.5% "blue collar" (BC) and 50.5% "white collar" (WC). All respondents completed a sociodemographic questionnaire, Clance Impostor Phenomenon scale, and the Irrational and Rational Beliefs scale (IRU-16). Average scores on the IB scale are higher in the WC group, but there are no differences in the severity of IS by hierarchy. A moderate, positive correlation was found between IS and IB ($\rho=.301$, $p<.01$). Stepwise regression analysis showed that the model including IB and seniority was significant in the WC group ($F(2)=10.573$, $p<.001$), and explained 15.2% of the IS variance. As the prevalence of IB increases, so does the prevalence of IS (10.7%); as seniority increases, this prevalence decreases (4.5% of the variance). In contrast, this model is not significant in the BC group ($F(2)=0.45$, $p>.05$). In further research, we will examine other potential predictors of the severity of impostor syndrome, along with the mediating role of irrational beliefs.

Ključne riječi: impostor syndrome, irrational beliefs, seniority.

UNIVERSITY GRADE INFLATION DURING AND AFTER THE COVID-19 PANDEMIC: A PRELIMINARY REPORT ON TRENDS AT THE UNIVERSITY OF BANJA LUKA

Siniša Subotić², Arijana Radić¹, Lana Lugonja Prodanović^{1,3}, Aleksandar Tošić¹, Milica Latinović¹, Aleksandar Slijepčević¹, Katarina Gajić¹, David Čajić¹, ¹Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina, ²Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina, ³Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
lana.lugonja@ff.unibl.org

Grade Point Average (GPA), the most common measure of academic achievement, has been steadily increasing over time. When higher grades are not accompanied by higher quality work or knowledge, this is termed grade inflation. Evidence suggests grading standards shifted during the COVID-19 pandemic, resulting in achievement of higher grades, despite a potential decline in knowledge levels. Some of these changes may have persisted post-pandemic. To examine grading trends during and after the pandemic, we conducted a four-year study (2020–2024) at the University of Banja Luka (B&H), annually testing a total of 823 students (2020–21: $N=229$, 2021–22: $N=230$, 2022–23: $N=227$, 2023–24: $N=137$) from approximately two dozen fields. Collected data included: GPA, year and field of study, gender, Big Five personality, and cognitive reasoning measurements. The results show a significant main effect of the academic year of testing on GPA: $\eta^2=.012$, $p=.002$, after adjusting for field ($\eta^2=.179$, $p<.001$), year of study ($\eta^2=.026$, $p<.001$), gender ($\eta^2=.001$, $p=.325$), Big Five personality (O: $\eta^2=.002$, $p=.094$; C: $\eta^2=.014$, $p<.001$; E: $\eta^2=.002$, $p=.152$; A: $\eta^2=.002$, $p=.115$; N: $\eta^2<.001$, $p=.897$), and matrix ($\eta^2=.001$, $p=.365$), verbal ($\eta^2=.024$, $p<.001$), and numerical ($\eta^2=.006$, $p=.007$) reasoning. There is a gradual upward trend in the adjusted GPA over the observed four-year period: 8.005, 8.134, 8.202, and 8.273, which represents a raw increase of 0.268, or approximately 0.402 standard deviations, from the start of the pandemic to the present time. This observed trend cannot be explained by other factors, such as the field of study, or students' intelligence and personality. Furthermore, certain fields (namely arts, psychology, medicine, and educational sciences) exhibited disproportionately higher adjusted GPAs. Overall, findings suggest a systematic, likely inflationary trend in GPA increases that has persisted beyond the pandemic, highlighting the need for broader policy considerations.

Key words: Grade point average (GPA) trends, grade inflation, COVID-19 pandemic, big five personality, intelligence

UNDERSTANDING THE NEEDS AND PERCEIVED IMPORTANCE OF MENTAL HEALTH SUPPORT FOR REFUGEES IN THE WESTERN BALKANS ROUTE

Draga Šapić^{1,2}, Jana Dimoski^{1,2,3}, Biljana Stanković³, Maša Vukčević Marković^{1,2,3},

¹Psychosocial Innovation Network, Belgrade, Serbia, ²LIRA lab, Belgrade, Serbia, ³Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
sapic@pin.org.rs

Despite an observed decrease in refugees transiting to Europe through the Western Balkans transit route, the difficulties and risks refugees face during transit persist, including risks of being trafficked, exploited, and harmed. Human rights violations in refugees' countries of origin, along with the dangers of their transit to Europe, pose high risks for developing mental health difficulties and require mental health support (MHS). The aim of this research study is to further understand refugees' needs and perceived importance of MHS in the current transit context along the Western Balkans route. The study was conducted from May to July 2024 and involved 12 persons (9 females), average age 34.5 years ($SD = 11.55$), that were accommodated in the Asylum center Krnjača in Belgrade, Serbia. The data was collected through semi-structured interviews conducted by psychologists experienced in providing MHS to refugees, accompanied by cultural mediators. The interviews were audio recorded and transcribed verbatim. The transcripts were analyzed qualitatively following the principles of thematic analysis, and the themes were developed and defined in an inductive and iterative manner. Three groups of themes emerged from the analysis – 1. Informal support as an important but limited resource (a. self-support; b. informal conversation as a resource), 2. Professional MHS as the crucial resource (a. professional as a selected support resource; b. female therapists as the preferred support resource; c. professional as an empathetic counselor; d. positive effects of professional support), and 3. Characteristics of professional MHS (a. support adapted to beneficiaries; b. timing of professional support). The study results deepen the understanding of current needs regarding MHS among refugees in transit and offer implications for practice in terms of types of support to be provided, the importance of professionals providing MHS and the need for adaptability to specific contexts.

Key words: refugees in transit, mental health support (MHS), qualitative research

VALIDACIJA SKALE STATUSA PROFESIONALNOG IDENTITETA NA HRVATSKOM UZORKU UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA

Mara Šimunović¹, Iva Šverko¹, Toni Babarović¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
mara.simunovic@pilar.hr

Završetak srednje škole učenicima u Hrvatskoj donosi značajan izazov odabira daljnjeg obrazovanja ili zaposlenja. Formiranje profesionalnog identiteta, kao poimanja samog sebe u kontekstu rada i karijernih aspiracija, ključno je za donošenje valjanog odabira. Najpoznatiji instrument za procjenu ovog aspekta identiteta je Skala statusa profesionalnog identiteta (VISA; Porfeli et al., 2011), koja se sastoji od 30 čestica i mjeri tri dimenzije: posvećenost, istraživanje te preispitivanje posvećenosti karijeri. Unutar svake dimenzije upitnik procjenjuje procese razvoja identiteta uključujući istraživanje u dubinu i širinu, posvećenost, identifikaciju, sumnju i fleksibilnost. Ovi procesi obuhvaćaju kognitivne i bihevioralne akcije potrebne za razvoj adaptivne slike o sebi u kontekstu rada. Dosad je potvrđena struktura skale sa šest faktora kod adolescenata iz raznih kultura, no dostupno je samo jedno istraživanje koje je testiralo alternativne faktorske strukture isključivo uzorku studenata, a ne srednjoškolaca. Također, skala nije validirana na uzorcima učenika različitih obrazovnih programa, što je značajan nedostatak u literaturi jer ovi programi pružaju različita iskustva koja mogu utjecati na formiranje identiteta. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati psihometrijske karakteristike VISA skale na uzorku hrvatskih adolescenata. U istraživanju je sudjelovalo 770 srednjoškolaca (60,5% djevojaka), prosječne dobi 17,6 godina. Od ukupnog broja, 42,74% učenika pohađalo je gimnazije, dok je 57,6% pohađalo strukovne škole. Među pet testiranih modela, model sa šest faktora dobio je najjaču podršku i potvrđen je u uzorcima djevojaka i mladića, kao i među učenicima gimnazija i strukovnih škola. Konvergentna valjanost i pouzdanost skale također su potvrđene. Rezultati ukazuju na to da se skala može koristiti kao valjan i pouzdan instrument za procjenu profesionalnog identiteta učenika koji polaze različite obrazovne programe.

Ključne riječi: profesionalni identitet, validacija upitnika, adolescencija

VAŽNOST PRIJATELJSKIH ODNOSA U SVAKODNEVNOM ŽIVOTU ADOLESCENATA

Lucija Šutić¹, Miranda Novak¹, ¹Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
lucija.sutic@erf.unizg.hr

Dok podaci Svjetske zdravstvene organizacije pokazuju kako je 5 do 15 posto mladih usamljeno, brojna istraživanja sugeriraju da prijateljski odnosi s vršnjacima doprinose mentalnom zdravlju adolescenata. Istraživanja teorije samoodređenja u bliskim odnosima također su potvrdila da zadovoljstvo bliskim odnosom i dobrobit pojedinca rastu što su više u tom odnosu zadovoljene njegove potrebe za autonomijom, kompetencijom i povezanošću. Ono što nedostaje u literaturi je spoznaja o tome ovisi li zadovoljenje ovih potreba o samoj prisutnosti prijatelja ili je relativno stabilno. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati predviđa li prisutnost prijatelja zadovoljenje potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću. Da bi se odgovorilo na istraživačko pitanje, primijenjena je metoda uzorkovanja iskustava te je provedena osmodnevna mobilna studija s četiri mjerenja dnevno. U istraživanju je sudjelovalo 115 učenika trećih razreda srednje škole (69% djevojaka) čija je prosječna dob bila 17 godina ($SD = .341$). Oni su na svoje pametne telefone instalirali mobilnu aplikaciju EARS koja im je približno svaka četiri sata slala podsjetnik da izvijeste u čijem se društvu trenutačno nalaze te da procijene u kojoj mjeri su zadovoljene njihove potrebe za autonomijom, kompetencijom i povezanošću. Rezultati pokazuju kako adolescenti u prosjeku izvještavaju o vrlo visokim razinama zadovoljenja potreba za autonomijom ($M = 6,03$; $SD = 1,323$), kompetencijom ($M = 6,04$; $SD = 1,201$) i bliskošću ($M = 5,91$; $SD = 1,173$). Osim toga, od ukupno 2.523 mjerenja, sudionici su u 18,63% slučajeva bili u društvu prijatelja. Rezultati višerazinskog strukturalnog modeliranja sugeriraju da prisutnost prijatelja predviđa višu razinu zadovoljenja potreba za autonomijom ($Est. = ,05$) i bliskošću ($Est. = ,06$). Ovi rezultati mogu dati brojne smjernice za promotivne i preventivne aktivnosti s naglaskom na provođenje kvalitetnog vremena s vršnjacima.

Ključne riječi: prijateljstvo, adolescencija, metoda uzorkovanja iskustava

ODREDNICE I PROMJENE STATUSA PROFESIONALNOG IDENTITETA SREDNJOŠKOLACA TIJEKOM ADOLESCENCIJE

Iva Šverko¹, Toni Babarović¹, Mara Šimunović¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Zagreb, Hrvatska
iva.sverko@pilar.hr

Na temelju procesa razvoja identiteta (istraživanje u dubinu i širinu, posvećenost, identifikacija, sumnja i fleksibilnost) mjerenih Skalom statusa profesionalnog identiteta (VISA; Porfeli et al., 2011) moguće je klasificirati pojedince u pet statusa: postignuti, u potvrđivanju, moratorij, preuzeti identitet i difuzija identiteta, uz šesti, nediferencirani status. Ranije primjene ove skale na hrvatskim uzorcima ukazale na pozitivne ishode osoba preuzetog identiteta suprotno očekivanjima autora skale, što ovim istraživanjem želimo provjeriti. Cilj nam je istražiti odrednice pripadnosti statusima profesionalnog identiteta učenika srednjih škola na temelju profesionalne adaptabilnosti, autonomne karijerne motivacije i poteškoća u donošenju odluka, uzimajući pritom u obzir i neke njihove osobne i kontekstualne karakteristike, poput roditeljskih ponašanja u razvoju karijere, izraženosti rodni stereotipa, tipa srednjoškolskog obrazovanja, dobi i spola. Rezultati istraživanja na uzorku od 1894 učenika prvih, drugih i trećih razreda srednjih škola ukazuju da se statusi profesionalnog identiteta ponašaju sukladno očekivanjima, no da preuzeti identitet ne treba tretirati kao nepovoljno preuzimanje tuđeg identiteta bez promišljanja, već radije kao rezultat vrlo rano donesene profesionalne odluke koja nije zahtijevala daljnje naknadno istraživanje profesionalnih opcija. Zatim, analizirali smo longitudinalne promjene u statusima identiteta, praćenjem srednjoškolaca tijekom tri godine. Uočene promjene ukazale su da statusi profesionalnog identiteta tijekom srednje škole postaju sve pozitivniji, odnosno da tijekom tri godine učenici ostvaruju više statuse profesionalnog identiteta na nižim razinama. Rezultati nam daju potvrdu za primjenu statusa profesionalnog identiteta u svrhu profesionalnog usmjerenja učenika, uz poziv na pažljivo imenovanje statusa i izradu njihovih detaljnih opisa.

Ključne riječi: profesionalni identitet, statusi identiteta, razvoj karijere, adolescencija

PROFESIONALNA ADAPTABILNOST I ŠKOLSKA ANGAŽIRANOST UČENIKA STRUKOVNIH ŠKOLA: ULOGA RODITELJA, ŠKOLSKOG USPJEHA I SOCIOEKONOMSKOG STATUSA

Nensi Tomac¹, Eta Krpanec¹, Iva Černja Rajter¹, Toni Babarović¹, ¹Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska
nensi.tomac@pilar.hr

Dosadašnja su istraživanja ukazala na važnost socioekonomskog statusa obitelji za ostvarenje obrazovnih potencijala učenika, a školski uspjeh te podrška roditelja pokazali su se važnim čimbenicima u jačanju školske angažiranosti i karijernog razvoja učenika. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti kakva je uloga socioekonomskog statusa obitelji, objektivnog i subjektivnog osnovnoškolskog uspjeha te roditeljske podrške u razvoju karijere u objašnjenju profesionalne adaptabilnosti i školske angažiranosti učenika prvih razreda strukovnih škola. Istraživanje je provedeno na 1235 učenika i učenica prvog razreda strukovnih srednjih škola u Hrvatskoj. Uz mjere profesionalne adaptabilnosti i školske angažiranosti, učenici su ispunjavali pitanja o socioekonomskom statusu, objektivnom i subjektivnom osnovnoškolskom uspjehu te percipiranoj roditeljskoj podršci u razvoju karijere. Socioekonomski status je imao značajnu, ali minimalnu ulogu u objašnjenju varijance profesionalne adaptabilnosti, a neznčajnu u slučaju školske angažiranosti. Iako je uvođenje objektivnog i subjektivnog osnovnoškolskog uspjeha rezultiralo povećanjem objašnjenja varijance kriterija (2,8% i 4,2% za adaptabilnost, 1% i 7,1% za angažiranost), najznačajniji doprinos objašnjenju oba kriterija dolazi od percipirane roditeljske podrške. Roditeljska podrška, zajedno sa subjektivnim školskim uspjehom, objasnila je 23,3% varijance profesionalne adaptabilnosti te 13,3% varijance školske angažiranosti, uz doprinos objektivnog i subjektivnog školskog uspjeha te neuključenosti roditelja kao supresora. Na temelju dobivenih rezultata može se zaključiti da najvažniju ulogu u objašnjenju profesionalne adaptabilnosti i školske angažiranosti učenika strukovnih škola imaju njihovi roditelji i njihova podrška učenicima u razvoju karijere.

Ključne riječi: socioekonomski status, školski uspjeh, roditeljska podrška, profesionalna adaptabilnost, školska angažiranost

RELATIVNI EFEKTI NESIGURNOSTI POSLA U PREDVIĐANJU DOBROBITI, STAVOVA I RADNOG PONAŠANJA ZAPOSLENIKA

Jasmina Tomas¹, Darja Maslić Seršić¹, Una Mikac¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
jtomas@ffzg.hr

Nesigurnost posla stresor je u radu koji se odnosi na percepciju zaposlenika da će se njihova radna situacija promijeniti na gore. Ona se može odnositi na percepciju mogućnosti gubitka samog zaposlenja (tzv. kvantitativna nesigurnost posla), odnosno na percepciju mogućnosti gubitka vrijednih karakteristika posla (tzv. kvalitativna nesigurnost posla). U literaturi se nesigurnost posla često ističe kao jedan od štetnijih stresora po dobrobit zaposlenika i njihovo radno ponašanje jer podrazumijeva visoku razinu neizvjesnosti i manjka kontrole nad stresnom situacijom. Iako je nepovoljan utjecaj nesigurnosti posla nedvojbena, dosadašnja istraživanja vrlo su rijetko testirala relativne efekte ovoga stresora na važne ishode, kontrolirajući efekte drugih istaknutih stresora u radu. Posljedično, postojeće znanje o relativnoj štetnosti nesigurnosti posla, a time i važnosti ovoga stresora u kontekstu suvremenog tržišta rada, manjkavo je i ograničava mogućnost provođenja učinkovitih i ciljanih intervencija. Stoga je cilj ovog longitudinalnog istraživanja ispitati relativne doprinose kvantitativne i kvalitativne nesigurnosti posla u predviđanju dobrobiti, stavova i radnog ponašanja zaposlenika, kontrolirajući pritom efekte drugih uobičajenih stresora u radu (npr. konflikt radne uloge, emocionalni zahtjevi). Pretpostavljeni nepovoljni efekti stresora testirani su na longitudinalnim podacima prikupljenim na reprezentativnom uzorku hrvatskih zaposlenika ($N = 890$). Svaki konstrukt mjeran je tri puta u vremenskim razmacima od otprilike 6 mjeseci. Rezultati pokazuju da kvantitativna i kvalitativna nesigurnost posla predviđaju kratkoročne i dugoročne nepovoljne ishode za zaposlenike, čak i kada se kontroliraju efekti ostalih stresora. Međutim, relativno gledajući, nesigurnost posla nije se pokazala najštetnijim stresorom u radu ukazujući na potrebu za reinterpetacijom važnosti ovoga stresora u kontekstu suvremenih promjena na tržištu rada.

Ključne riječi: nesigurnost posla, relativan doprinos, stresori u radu, longitudinalni efekti

UTVRĐIVANJE RAZLIKA U PROCJENAMA NASTAVNIČKIH STILOVA TE OSNOVNIH PSIHOLOŠKIH POTREBA OVISNO O RODU I VRSTI OBRAZOVNOG PROGRAMA (GIMNAZIJSKI I STRUKOVNI)

Helena Tomšek¹, Domagoj Matanović², ¹Tehnička škola Ruđera Boškovića Vinkovci, Hrvatska, ²Gimnazija Matije Antuna Reljkovića, Vinkovci, Hrvatska
htomsek@gmail.com

Prema teoriji samoodređenja, kontrolirajuća okolina će dovoditi do frustracije osnovnih psiholoških potreba dok će potičuća doprinositi zadovoljenju. Neki istraživači su postavili pitanje: Što se događa s potrebama učenika u neutralnoj, indiferentnoj okolini?. Kao odgovor na ovo pitanje Reeve i sur. (2023) su u svom radu predstavili treće stanje psiholoških potreba -neaktivaciju koja nastaje uslijed izloženosti osobe indiferentnoj okolini. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike među učenicima strukovne škole i gimnazije u njihovim procjenama stanja osnovnih psiholoških potreba prema tripartitnom modelu te u procjenama nastavničkih (de)motivirajućih stilova prema kružnom modelu. U online istraživanju provedenom tijekom nastave sudjelovalo je $N=126$ učenika iz gimnazije te $N=135$ iz strukovne škole. U svrhu procjene nastavničkih stilova primijenio se Upitnik o situacijama u školi (SIS; Aelterman i sur., 2019), a za mjerenje zadovoljenja, frustracije i neaktivacije psiholoških potreba, po prvi puta, primijenio se Upitnik tri stanja potreba (Reeve i sur., 2023). Prema dobivenim rezultatima, učenici gimnazije imaju višu procjenu strukturirajućeg stila te nižu kaotičnog u odnosu na učenike strukovne škole. Također, djevojke češće od mladića procjenjuju primjenu kontrolirajućeg stila. Vezano uz stanja psiholoških potreba, rezultati idu u prilog učenicima iz gimnazije, a rodne razlike postoje u procjeni neaktivacije i frustracije potreba koje mladići češće doživljavaju. Za stanje zadovoljenja nije pronađena statistički značajna razlika. Dobiveni rezultati, vezano uz stanja potreba, se mogu djelomično objasniti razlikama u procjeni nastavničkih stilova. Ovim istraživanjem se želi naglasiti važnost uzimanja u obzir vrste obrazovnih programa i roda te oprez pri generalizaciji rezultata. U radu će biti navedene i neke praktične implikacije koje proizlaze iz rezultata istraživanja, a u svrhu poticanja zadovoljenja psiholoških potreba učenika te smanjivanja frustracije.

Ključne riječi: tripartitna teorija psiholoških potreba, kružni model nastavničkih stilova, srednja škola

ULOGA ČESTINE, VALENCIJE I POBUĐENOSTI U OBJAŠNJAVANJU BRZINE PROCESIRANJA IMENICA

Mirjana Tonković¹, Francesca Dumančić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
mtonkovic@ffzg.unizg.hr

Brzina obrade riječi se najčešće mjeri u zadatku leksičke odluke u kojemu sudionici donose odluku o tome je li niz slova koji im je prikazan riječ ili nije. Istraživanja pokazuju da je najsnažniji prediktor vremena leksičke odluke čestina kojom se susrećemo sa zadanom riječi. Pokazatelji čestine riječi mogu doći iz dva izvora: objektivni pokazatelji toga koliko puta se riječ pojavljuje u korpusu (najčešće pisanog) jezika ili subjektivna procjena čestine susreta s riječi koju daju govornici jezika. Dosadašnja istraživanja nisu jednoznačno odgovorila na pitanje ima li objektivna ili subjektivna čestina veću prediktivnu snagu u objašnjavanju vremena leksičke odluke. Osim čestine, na vrijeme leksičke odluke mogu utjecati i druge karakteristike riječi kao što su valencija ili pobuđenost. Dosadašnja istraživanja ne pokazuju konzistentne rezultate ni o prirodi odnosa ovih varijabli s brzinom obrade riječi. Stoga je cilj ovog istraživanja bio provjeriti ulogu objektivne i subjektivne čestine u objašnjavanju brzine procesiranja imenica, kao i ulogu valencije i pobuđenosti. Imenicama iz Hrvatske psiholingvističke baze (Peti-Stantić i sur., 2021) kojima su pridružena vremena reakcije u zadatku leksičke odluke ($N=2612$; Vlašiček i sur., 2024) dodani su novi podaci o objektivnoj čestini što je omogućilo usporedbu prediktivne snage dviju mjera objektivne čestine (temeljenih na starom i novom, većem, web korpusu hrvatskog jezika) s mjerom subjektivne čestine. Analiza je pokazala da je subjektivna čestina snažniji prediktor brzine obrade imenica od mjera objektivne čestine, neovisno o njihovoj kvaliteti. Uloga valencije i pobuđenosti u objašnjavanju brzine procesiranja imenica analizirana je na podskupu od $N = 334$ imenice za koje postoje podaci o ovim karakteristikama (Peti-Stantić i sur., 2025). Iako valencija i pobuđenost pokazuju očekivane obrasce povezanosti s drugim karakteristikama riječi, na ovom skupu imenica nisu se pokazale značajno povezanima s brzinom obrade.

Ključne riječi: subjektivna čestina riječi, objektivna čestina riječi, leksička odluka, valencija, pobuđenost

ZNANOST PROTIV PSEUDOZNANOSTI. ODREDNICE PSEUDOZNANSTVENIH VJEROVANJA

Mirjana Tonković¹, Francesca Dumančić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
mtonkovic@ffzg.unizg.hr

Pseudoznanstvena vjerovanja predstavljaju sklonost prihvaćanja tvrdnji koje oponašaju znanstveni diskurs, ali nisu utemeljene na znanstvenim metodama i dokazima. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu demografskih karakteristika, stilova mišljenja, povjerenja u znanost i znanstvene pismenosti kao prediktora pseudoznanstvenih vjerovanja. Uzorak su činili sudionici iz opće populacije ($N = 501$; $M_{dob} = 43.2$ godine, $SD_{dob} = 12.2$) koji su ispunili upitnik stilova mišljenja (4-Component Thinking Styles Questionnaire; Newton i sur., 2024), skalu povjerenja u znanost (Credibility of Science Scale; Hartman i sur., 2017), skalu znanstvenog rezoniranja (Scientific Reasoning Scale; Drummond i Fischhoff, 2015) i skalu pseudoznanstvenih vjerovanja (Pseudoscientific Belief Scale – Revised; Fasce i sur., 2021) te su odgovorili na pitanja o demografskim karakteristikama, važnosti vjere i političkoj orijentaciji. Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazali su da demografske karakteristike objašnjavaju 15.5% varijance pseudoznanstvenih vjerovanja. Stilovi mišljenja su u drugom koraku objasnili dodatnih 17.5%, a povjerenje u znanost i znanstvena pismenost, dodani u 3. koraku, objašnjavaju još 4% varijance pseudoznanstvenih vjerovanja. Dakle, na temelju svih prediktora objašnjeno je ukupno 37% varijance pseudoznanstvenih vjerovanja. Prema konačnom modelu, stariji sudionici, osobe kojima je vjera važnija te oni koji preferiraju intuitivno mišljenje skloniji su pseudoznanstvenim vjerovanjima, dok su osobe koje više vjeruju znanosti i znanstveno su pismenije manje sklone pseudoznanstvenim vjerovanjima. Najveći samostalni doprinos u objašnjenju pseudoznanstvenih vjerovanja imala je sklonost intuitivnom načinu mišljenja.

Ključne riječi: pseudoznanstvena vjerovanja, stilovi mišljenja, povjerenje u znanost, znanstvena pismenost

TOPLINA I OMJERI KOMPETENTNOSTI KAO PREDIKTORI DOMINACIJE

Lorna Trdina^{1,2}, Asmir Gračanin², Petra Anić², ¹KBC Rijeka, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska
lorna.trdina11@gmail.com

Dominacija je jedna od strategija koju pojedinci koriste kako bi napredovali u društvenim hijerarhijama što im osigurava veću moć te unapređenje psihičke i fizičke dobrobiti. S ciljem ispitivanja efekata topline i kompetentnosti na motivaciju za dominacijom (MD) u kontekstu natjecanja osoba istog spola za viši položaj unutar grupe provedena su dva istraživanja. Kompeticija za viši položaj unutar organizacije ispitanicima je opisana u vinjetama u kojima se manipuliralo razinama topline odnosa i omjerom kompetentnosti između ispitanika i ciljne osobe. Toplina je operacionalizirana kao prijateljski/neprijateljski odnos. U prvom je istraživanju kompetentnost operacionalizirana kao viša (VK) ili niža (NK) u odnosu na ciljnu osobu, a definirana je u terminima profesionalnih sposobnosti. U drugom je istraživanju kompetentnost u jednom uvjetu operacionalizirana jednako kao i u prvom istraživanju, a u drugom uvjetu u terminima sposobnosti za direktan sukob (SDS). Svakom ispitaniku prezentirana je jedna vinjeta nakon čega su ispitanici izvijestili o vlastitoj MD. Rezultati su temeljeni na odgovorima ispitanika u dobi od 18 do 35 godina, odnosno 129 M i 350 Ž u prvom istraživanju te 93 M i 307 Ž u drugom istraživanju. U oba istraživanja povećanje razine topline pratilo je pad MD. Glavni efekt kompetentnosti nije potvrđen, ali su u oba istraživanja potvrđeni interakcijski efekti topline i kompetentnosti na MD. U prvom je istraživanju u uvjetu NK povećanje razine topline dovelo do većeg pada MD nego u uvjetu VK. U drugom istraživanju potvrđen je isti interakcijski obrazac, ali samo za kompetentnost definiranu u terminima SDS. Rezultati sugeriraju da je pri kompeticiji s osobom više razine topline MD niža u odnosu na kompeticiju s osobom niske razine topline. Navedeni efekt je izraženiji kada je kompetentnost osobe niža u odnosu na kompetentnost suparnika, što upućuje na složenu dinamiku topline i kompetentnosti u predikciji MD u profesionalnom kontekstu.

Ključne riječi: motivacija za dominaciju, toplina, kompetentnost

KOMPETENCIJA RAVNATELJA USTANOVA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA I ZADOVOLJSTVO POSLOM ODGOJITELJA

Dragana Turić¹, **Tina Krznarić Jaković**², ¹Dječji vrtić Trnoružica, Vinkovci, Hrvatska,

²Cognitiva, obrt za poslovne i računalne usluge, Zagreb, Hrvatska
krznaric.tina@gmail.com

Vođenje ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja kompleksan je proces koji zahtijeva stručno, kompetentno i aktivno djelovanje ravnatelja te suradnju sa svim zaposlenicima ustanove. Kompetencije ravnatelja od velikog su značaja za postizanje temeljnih ciljeva i zadaća ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, unaprjeđenje svih aspekata odgojno-obrazovnog procesa, podupiranje i osnaživanje profesionalnog rasta i razvoja odgojitelja, kao i za kontinuirano unaprjeđivanje kvalitete ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Cilj rada je ispitati povezanost kompetencija ravnatelja ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, mjerenih putem samoprocjene i procjena od strane odgojitelja, te njihovu povezanost sa zadovoljstvom poslom odgojitelja. U tu svrhu preuzet je dio upitnika Staničića (2000) koji se odnosi na procjenu kompetencija ravnatelja od strane odgojitelja i samoprocjenu kompetencija ravnatelja (osobna, razvojna, stručna, socijalna i akcijska), a primijenjen je i Gregsonov (1987) Upitnik zadovoljstva poslom. Rezultati istraživanja provedenoga na uzorku od 246 ispitanika koji je obuhvaćao ravnatelje i odgojitelje ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u pet županija u istočnom dijelu Hrvatske: Vukovarsko-srijemska, Osječko-baranjska, Brodsko-posavska, Požeško-slavonska i Virovitičko-podravska pokazuju kako ravnatelji sebe samoprocjenjuju kompetentnima u odnosu na specifične kompetencije, a takvima ih procjenjuju i odgojitelji te nema statističke značajne razlike između procjene i samoprocjene kompetencija ravnatelja. Potvrđena je statistički značajna povezanost kompetencija ravnatelja i zadovoljstva poslom odgojitelja. Rad pruža uvid u dinamiku rada ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u istočnom djelu Republike Hrvatske.

Ključne riječi: kompetencije ravnatelja, ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, profesionalni razvoj odgojitelja, zadovoljstvo poslom odgojitelja

MORALNI SUDOVİ JAVNOSTI U SLUČAJU LUIGIJA MANGIONE: ANALIZA SADRŽAJA YOUTUBE KOMENTARA

MILICA VDOVIĆ¹, ¹The Scuola Galileiana di Studi, Università di Padova, Italy

Moralni sudovi se najčešće istražuju kroz odgovore ljudi na moralne dileme, no takve su situacije često apstraktne i udaljene od stvarnog života, što može ograničiti njihovu primjenjivost. U stvarnim kontekstima, moralna pravila djeluju rigidno, ali ljudima nije uvijek jednostavno odrediti što je ispravno, a što pogrešno, pogotovo kada su emocije i društveni faktori uključeni. Ova studija istražuje moralno rezoniranje u stvarnom slučaju, analizirajući kako javnost reagira na ubojstvo Briana Thompsona, izvršnog direktora UnitedHealthcare-a, od strane osumnjičenog za ubojstvo Luigija Mangionea. Koristeći LIWC (Linguistic Inquiry and Word Count) analizu, 50 najgledanijih YouTube videa sa #LuigiMangione, analizirali smo 170500 komentara, istražujući njihov 1) emocionalni ton (valenciju), 2) moralne temelje, 3) percepciju agencije, 4) dehumanizaciju, 5) empatiju i 6) način opravdanja čina. Rezultati pokazuju pretežno pozitivan stav prema počinitelju, nizak stupanj empatije prema žrtvi te sklonost opravdavanju čina kroz moralne temelje pravednosti i osvetničke pravde. Percepcija agencije pojavljuje se kao najvažniji faktor u tumačenju događaja (57,7%), dok je komunija prisutna u manjoj, ali značajnoj mjeri (44,4%). Dehumanizacija je također ključan aspekt moralnog rezoniranja. Animalistička dehumanizacija pojavljuje se češće (21,9%) nego mehanistička dehumanizacija (19,9%), sugerirajući da se određene skupine ili pojedinci percipiraju kao manje ljudski u javnoj raspravi. Opravdavanje kroz moralne vrijednosti (briga, pravednost, svetost, autoritet, lojalnost), kao i utilitaristička i deontološka rezoniranja, najmanje su zastupljeni u komentarima (od 0.5% do 4%). Ovi rezultati upućuju na to da moralna evaluacija ovog događaja nije samo stvar racionalnih argumenata, već je snažno oblikovana emocionalnim i socijalnim faktorima, pri čemu je dehumanizacija važan alat u moralnom opravdanju nasilja ili njegovoj osudi. Daljnja istraživanja usmjerena su na analizu odnosa između ovih varijabli kako bismo bolje razumjeli mehanizme moralnog rezoniranja u digitalnim diskusijama. Ova studija pruža uvid u način na koji javni diskurs oblikuje moralne sudove u stvarnim etičkim dilemama, ističući razliku između apstraktnih moralnih pravila i praktičnih moralnih odluka.

Ključne riječi: Moralni sudovi, Moralno rasuđivanje, Deontologija, Utilitarizam, Emotivno moralno rasuđivanje, Komputerska analiza sadržaja, Dehumanizacija

“I AM OUT” – HOW SYSTEMIC CHALLENGES OVERPOWER INTRINSIC MOTIVATION FOR TEACHING? A CASE OF MATHEMATIC ELEMENTARY SCHOOL TEACHER FROM SERBIA

Selena Vračar¹, Sanja Grbić², ¹Department of Psychology, Faculty of Media and Communications, Singidunum University, Serbia, ²Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade, Serbia
selenavracar1410@gmail.com

The teacher retention crisis continues to deepen, with teacher education programs struggling to attract new candidates and the profession facing an aging workforce. Schools are experiencing increasing difficulties in filling vacancies, particularly in STEM subjects, where shortages are most pronounced. As experienced teachers retire, the demand for new educators grows, yet the profession remains undervalued, leading to concerns about the long-term sustainability of the education system. This study is part of an ongoing ethnographic research project initiated in 2023, exploring challenges in teacher retention. A qualitative approach was adopted, with data collected from a recorded meeting between one primary school teacher in Serbia and two members of the school's psychological-pedagogical service. The conversation was analyzed using reflexive thematic analysis, identifying key arguments shaping decisions to leave the teaching profession. Teacher emphasized student indiscipline and parental helplessness as major sources of frustration, as well as the increasing availability of alternative career opportunities that offer better working conditions. Leaving the profession was perceived as a way to protect personal mental health. On the other hand, school support service focused on the notion of teacher responsibility in managing classroom discipline and reinforced the idea of teaching as a noble calling. The predominant retention strategy—reminding a teacher of their initial motivation and sense of purpose—proves insufficient in the face of perceived challenges. Findings highlight the urgent need for societal shifts in teacher perception and status, alongside structural reforms to attract and retain skilled educators. Without these changes, intrinsic motivation alone cannot offset growing dissatisfaction, underscoring the need for policy interventions in working conditions and professional recognition.

Keywords: teacher retention, teacher shortage, thematic analysis

PREVALENCIJA IZVOĐAČKE ANKSIOZNOSTI KOD NASTAVNIKA GLAZBENIH ŠKOLA U HRVATSKOJ

Ana Vukelić¹, Ana Butković¹, Josip Šabić², ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Institut za društvena istraživanja Zagreb, Hrvatska
anvukeli@m.ffzg.hr

Tijekom školovanja, glazbenici vrlo često pate od izvođačke anksioznosti, koja se definira kao intenzivan osjećaj straha ili nelagode koji se javlja prije ili tijekom javnog nastupa (Kenny, 2011). Istraživanja ukazuju na to da se izvođačka anksioznost može pojaviti već u ranom djetinjstvu, dok je njen intenzitet najsnažniji u adolescenciji. Nastavnici imaju značajnu ulogu u razvoju izvođačke anksioznosti kod učenika i upravljanju njezinim simptomima, no pritom se suočavaju s vlastitim izazovima. Često ne priznaju izvođačku anksioznost, smatraju je dijelom normalnog glazbenog odrastanja, dajući nedjelotvorne i neprikladne savjete i alate učenicima. Istraživanja pokazuju kako čak 30% nastavnika glazbenih instrumenata zbog izvođačke anksioznosti prekida karijeru javnog nastupanja i posvećuje se isključivo podučavanju (Patston, 2004). Razumijevanje prevalencije izvođačke anksioznosti kod nastavnika, njenog intenziteta i utjecaja na profesionalni i privatni život ključno je za identificiranje obrazaca ponašanja i razvoj učinkovitih intervencija. Cilj ovog istraživanja je ispitati prevalenciju izvođačke anksioznosti tijekom glazbenog obrazovanja kod nastavnika zaposlenih u glazbenim školama u Hrvatskoj. Sudionici istraživanja su profesori glazbe u osnovnim i srednjim glazbenim školama na području Hrvatske. Do sada upitnik je ispunilo 238 nastavnika (69.3% žena, prosječna dob 41.75, *SD* 11.08). Za procjenu izvođačke anksioznosti nastavnika koristili smo hrvatsku verziju upitnika K-MPAI-A (engl. Kenny Music Performance Anxiety Index for Adolescents, Kenny, 2011). Faktorska analiza upućuje na jedan faktor koji objašnjava 44.05% varijance. Skala ima visoku unutarnju konzistenciju 0.92. Istraživanje ukazuje na prevalenciju izvođačke anksioznosti kod nastavnika zaposlenih u glazbenim školama u Hrvatskoj u skladu s literaturom jer 36% nastavnika izvještava o iskustvu izvođačke anksioznosti više od polovice vremena u situacijama nastupa. Nisu utvrđene razlike u izvođačkoj anksioznosti između nastavnika i nastavnica ($t=0.11$, $p=.912$).

Ključne riječi: izvođačka anksioznost, nastavnici glazbe, prevalencija

EMOCIONALNA REGULACIJA KAO MODERATOR ODNOSA IZMEĐU NEGATIVNIH ŽIVOTNIH DOGAĐAJA I DEPRESIVNOSTI

Anja Žujović¹, Ognjen Janić², Milica Ljevaja¹, ¹Institute of Social Sciences, Belgrade, Serbia, ²Faculty of Sport and Psychology, University of Novi Sad, Serbia
anja.zujovic@gmail.com

Cilj ovog istraživanja je bio ispitati ulogu strategija kognitivne reformulacije i emocionalne supresije, u odnosu između broja negativnih životnih događaja i depresivnosti. Uzorak je činilo 884 adolescenata iz Vojvodine ($M = 16,65$, $SD = 1,02$), od kojih je 53,2% bilo ženskog spola. Teorijski koncepti su operacionalizirani upitničkim mjerama – depresivnost je mjerena podljestvicom za depresivnost iz upitnika DASS-21, negativni životni događaji Srpskom ček-listom negativnih životnih događaja za adolescente (Gavrilov-Jerković i Jovanović, 2012) dok su strategije emocionalne regulacije procjenjivane pomoću Upitnika za emocionalnu regulaciju za djecu i adolescente (ERQ-CA). Provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize. Rezultati su pokazali konzistentan glavni efekt NŽD na depresivnost ($\beta = .467$, $p < .001$; $\beta = .456$, $p < .001$), što ukazuje da je veći broj negativnih životnih događaja povezan s povećanom depresivnošću. Strategija kognitivne reformulacija nije pokazala značajan glavni efekt na depresivnost ($\beta = -.017$, $p > .05$), niti moderirajući efekt na odnos između NŽD i depresivnosti ($\beta = .027$, $p > .05$). Nasuprot tome, strategija emocionalne supresije pokazala je statistički značajan glavni efekt na depresivnost ($\beta = .138$, $p < .001$) i moderirajući efekt na odnos između NŽD i depresivnosti ($\beta = .278$, $p < .05$), pri čemu glavni efekt emocionalne supresije gubi na značaju kada se u model uključi interakcija s NŽD. Iako je interakcija između NŽD i emocionalne supresije bila statistički značajna, testiranje nagiba ne ide u prilog navedenom nalazu. Nalazi istraživanja bit će raspravljani u kontekstu kulturne i razvojne specifičnosti ispitivane populacije.

Keywords: emocionalna regulacija, kognitivna reformulacija, emocionalna supresija, negativni životni događaji, depresivnost

PROMJENE OPĆEG DISTRESA TIJEKOM PSIHOLOŠKOG TRETMANA: ULOGA PSIHOLOŠKE FLEKSIBILNOSTI.

Dragan Žuljević¹, Nikolija Rakočević², Vesna Gavrilov Jerković³, ¹Fakultet za pravne i poslovne studije, Novi Sad, Srbija, ²Fakultet za sport i psihologiju TIMS, Novi Sad, Srbija, ³Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija
drzuljevic@gmail.com

Promjena psihološke fleksibilnosti smatra se ključnim mehanizmom promjene unutar teorijskog okvira ACT-a. Cilj našeg istraživanja bio je procijeniti potencijal ovog konstrukta u predviđanju smanjenja općeg distresa tijekom tekućeg psihoterapijskog tretmana. Naše početno istraživanje obuhvatilo je 118 klijenata koji su sudjelovali u besplatnom psihološkom tretmanu u Psihološkom savjetovalištu u Novom Sadu. 74,8% sudionika bile su žene i 25,2% muškarci, u dobi od 18 do 63 godine ($\text{mod} = 25$). Tretman se sastojao od 10 seansi. Provodilo ga je 19 psiholoških savjetnika koji su potekli iz teorijske orijentacije REBT i Transakcijske analize. Kako bismo procijenili promjenu psihološke fleksibilnosti i općeg distresa, primijenili smo Upitnik prihvatanja i akcije II (AAQ-II; Bond et al, 2011.) i Skalu depresije, anksioznosti i stresa 21 (DASS-21; Lovibond & Lovibond, 1995.) tijekom prijemni razgovor dva tjedna prije početka liječenja ($n = 117$), kao i prije prvog tretmana ($n = 101$), nakon završnog tretmana ($n = 47$) i tri mjeseca nakon završetka tretmana ($n = 36$). Rezultati regresijskih analiza provedenih na ukupnom uzorku sugeriraju da se čini da je povećanje psihološke fleksibilnosti marginalno značajan prediktor smanjenja distresa prije početka tretmana ($\beta = .23, p = .02$), kao i nakon završetka tretmana. liječenja ($\beta = .33, p = .05$), ali vrlo značajno tijekom liječenja ($\beta = .63, p < .01$). S obzirom na visoku stopu ispadanja (69% ukupnog uzorka), ponovili smo analize na uzorku klijenata koji su sudjelovali u svim procjenama. Rezultati se nisu značajno razlikovali od prethodnih rezultata što ukazuje na nedostatak prediktivnog potencijala prije ($\beta = .02, p = .87$) i nakon tretmana ($\beta = .33, p = .05$), kao i odličan prediktivni potencijal tijekom liječenja ($\beta = .67, p < .00$). Možemo zaključiti da naši rezultati naglašavaju ulogu povećanja psihološke fleksibilnosti kao potencijalnog mehanizma psihološke promjene. Raspravljat će se o teorijskim i praktičnim implikacijama rezultata.

Ključne riječi: psihološka fleksibilnost, terapija prihvatanjem i posvećenošću, opći distres

THE BIDIRECTIONAL RELATIONSHIP BETWEEN GESTATIONAL DIABETES MELLITUS AND PERIPARTUM DEPRESSION: THE ROLE OF PRE-PREGNANCY BODY MASS INDEX

Maja Žutić¹, Marijana Matijaš^{1,2}, Jasminka Štefulj^{1,3}, Maja Brekalo¹, Sandra Nakić Radoš¹, ¹Catholic University of Croatia, Zagreb, Croatia, ²Amsterdam Business School, University of Amsterdam, Netherlands, ³Institute Ruđer Bošković, Zagreb, Croatia
maja.zutic@unicath.hr

Gestational diabetes mellitus (GDM) and peripartum depression (PPD) are rising health conditions with significant adverse outcomes. Evidence suggests a reciprocal and bidirectional relationship between GDM and PPD. However, research has been cross-sectional and predominantly focused on GDM as a risk factor for PPD, leaving a knowledge gap regarding antenatal depression and risk for GDM. Also, the longitudinal relationship of the two conditions, especially when considering pre-pregnancy body mass index (BMI), is unknown. This study aimed to investigate whether antenatal depression symptoms predict a subsequent GDM diagnosis and whether GDM predicts subsequent postpartum depression symptoms in a total sample and pre-pregnancy normal-weight and overweight/obese women. A three-wave online study followed 360 women across the second trimester (20–28 weeks), third trimester (32–42 weeks), and postpartum (6–20 weeks postpartum). Participants completed the General Data Sheet, the Edinburgh Postnatal Depression Scale (EPDS), and one item about GDM diagnosis. The sample was stratified into pre-pregnancy normal-weight ($N = 247$) and overweight/obese ($N = 113$) subgroups. Exclusion criteria were GDM at T1, type I or II diabetes, and underweight BMI. In the overall sample, antenatal depression symptoms predicted later GDM diagnosis, but GDM did not predict postpartum depression symptoms. Among pre-pregnancy normal-weight women, a bidirectional relationship was observed, where antenatal depression symptoms predicted subsequent GDM diagnosis, and GDM diagnosis predicted postpartum depression symptoms. No associations were found in the overweight/obese subgroup. The findings show that the bidirectional relationship between PPD and GDM is different according to pre-pregnancy BMI and evident only in normal-weight women. Perinatal preventative actions towards maintaining good mental and metabolic health could reduce the risks of both conditions.

Ključne riječi: gestational diabetes mellitus, peripartum depression, pregnancy, postpartum, body mass index

POSTERI

P1 SKROLAJ ILI FOKUSIRAJ? UTJECAJ TIKTOKA NA RAZLIČITE ASPEKTE PAŽNJE

Nika Aščić¹, Hana Demeter¹, Nina Dobranović¹, Karla Jelčić¹, Lora Lagundžija¹, Petra Škledar¹, Marina Martinčević¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
mmartincevic@ffzg.hr

Društvene mreže predstavljaju neizostavan dio svakodnevne komunikacije. Jedan oblik komunikacije čine kratki videozapisi koji se reproduciraju u nizu. Prikaz izmjenjujućih kratkih videozapisa može imati utjecaj na kognitivne funkcije kao što je pažnja. Stoga je cilj ovog istraživanja bio ispitati utječe li prikazivanje izmjenjujućih videozapisa na različite aspekte pažnje. U istraživanju je sudjelovalo $N = 32$ sudionika mlađe životne dobi ($M = 19.43$, $SD = 1.29$, 72% ženski spol) koji su po slučaju podijeljeni u dvije skupine: eksperimentalnu i kontrolnu skupinu. Sudionici eksperimentalne skupine su na platformi TikTok pregledavali veći broj kratkih videozapisa, dok su sudionici kontrolne skupine gledali jedan duži videozapis na platformi YouTube. Istraživanje je provedeno individualno te su se videozapisi prikazivali na mobilnim uređajima u ukupnom trajanju od 30 min. Po završetku prikazivanja videozapisa, primijenjeni su testovi koji mjere različite aspekte pažnje: 1) selektivnu (Test D2); 2) usmjerenu (Mackworth test sata), i 3) podijeljenu pažnja (Test utiranja puta). Prije i nakon gledanja videozapisa primijenjena je Skala pozitivnog i negativnog afekta. Uz kontrolu broja pregledanih videozapisa, rezultati analize kovarijance su pokazali značajnu razliku između grupa u broju točnih detekcija na Mackworth testu sata. Sudionici eksperimentalne skupine imali su značajno bolji rezultat u odnosu na kontrolnu skupinu. Broj pregledanih videozapisa u eksperimentalnoj skupini bio je u negativnom odnosu s brojem točnih detekcija, sugerirajući postojanje optimalne količine izmjenjujućih videozapisa na usmjerenu pažnju. U ostalim zadacima nije postojala značajna razlika između grupa. Kod obiju grupa došlo je do pada pozitivnog afekta, dok je negativan afekt ostao stabilan kroz vrijeme. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da korištenje izmjenjujućih videozapisa može utjecati na određene aspekte usmjerene pažnje, dok utjecaj na selektivnu i podijeljenu pažnju izostaje.

Ključne riječi: TikTok, pažnja, izmjenjujući videozapisi

P2 RODITELJSKA PERCEPCIJA SOCIOEKONOMSKOG OKRUŽENJA KAO PREDIKTOR PREZAŠTIĆIVANJA MATURANATA U HRVATSKOJ

Ivana Bandov¹, Ana Tokić Milaković¹, ¹Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
bandov.ivanaa@gmail.com

Prezaštitničko roditeljstvo karakterizira pružanje zaštite prekomjerne s obzirom na dob i razvojni stupanj djeteta (Thomasgard i sur, 1995.), a u razdoblju adolescencije najčešće se manifestira kroz učestalo rješavanje problema umjesto adolescenta, visoku razinu pružanja materijalne pomoći, narušavanje privatnosti te prekomjernu brigu o sigurnosti adolescenta (Scharf i sur., 2017.; Brenning i sur., 2017.). Pregled literature o odrednicama takvog roditeljstva ukazuje na dominaciju spoznaja o čimbenicima na razini pojedinca (roditelja i djeteta) dok je doprinos šireg socioekonomskog konteksta relativno rijetko istraživao. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati u kojoj mjeri roditeljska percepcija socioekonomskih prilika u hrvatskom društvu (percipirana nesigurnost posla, percipirana nejednakost prihoda i percipirana kompetitivnost) predviđa prezaštitničko roditeljsko ponašanje pri završetku srednjoškolskog obrazovanja adolescenata. U istraživanju je sudjelovalo 450 roditelja/skrbnika maturanata u Hrvatskoj (57.3% majke) ispunivši upitnik o prezaštitničkom roditeljstvu, percepciji socioekonomskih prilika i nekim osobnim obilježjima adolescenata i roditelja. Provedbom hijerarhijske regresijske analize na prikupljenim podacima, utvrđeno je da uz percipiranu anksioznost adolescenata te školski uspjeh, značajan doprinos u predviđanju prezaštitničkog roditeljstva ostvaruje i roditeljska percepcija nesigurnosti posla u državi te percepcija kompetitivnosti u društvu. Rezultati pokazuju da je roditeljska percepcija socioekonomskih prilika u društvu od značajne važnosti prilikom predviđanja prezaštićivanja adolescenata, čak i kad se u analizi kontroliraju obilježja adolescenata i roditelja koja su ranije utvrđena kao prediktori tog oblika roditeljskog ponašanja.

Ključne riječi: prezaštitničko roditeljstvo u adolescenciji, helikopter roditeljstvo, percepcija nejednakosti prihoda, percepcija kompetitivnosti u društvu, percepcija nesigurnosti posla

P3 ODNOS DIMENZIJA RODITELJSKOG PONAŠANJA TIJEKOM DJETINJSTVA I KOGNITIVNE EMOCIONALNE REGULACIJE U ODRASLOJ DOBI

Katarina Borac², Ivana Marčinko¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska, ²Centar za autizam, Osijek, Hrvatska
imarcinko@ffos.hr

Način na koji se roditelji povezuju sa svojom djecom u djetinjstvu može značajno utjecati na opće samopouzdanje djece i prilagodbu u odrasloj dobi. U ovisnosti osjećaju li se prihvaćeno ili odbačeno, djeca razvijaju cjeloživotno prisutne pozitivne ili negativne obrasce ponašanja. Jedan od mehanizama preko kojeg percepcija roditeljskog ponašanja doprinosi prilagodbi u odrasloj dobi je putem kognitivne emocionalne regulacije. Obzirom na to, cilj istraživanja bio je ispitati povezanost između dimenzija roditeljskog ponašanja (prihvaćanja i odbacivanja) tijekom djetinjstva i kognitivne emocionalne regulacije (pozitivnih i negativnih strategija kognitivne emocionalne regulacije) u odrasloj dobi. Roditeljsko ponašanje se ispitivalo posebno za majku i za oca. Sudjelovalo je sveukupno 294 sudionika od čega je bilo 227 sudionika ženskog roda (77.2%) i 67 sudionika muškog roda (22.8%). Raspon godina svih sudionika bio je između 18 i 68 godina ($M = 29.79$, $SD = 10.63$). Skala kvalitete obiteljskih interakcija koristila se za utvrđivanje roditeljskih ponašanja u djetinjstvu osobe dok se Upitnik kognitivne emocionalne regulacije koristio za ispitivanje različitih strategija kognitivne emocionalne regulacije. Korelacijska analiza je ukazala na povezanost između roditeljskog prihvaćanja/odbacivanja sa strategijama pozitivne i negativne emocionalne kognitivne regulacije. Majčino prihvaćanje je pozitivno povezano s pozitivnim strategijama kognitivne emocionalne regulacije ($r=.19$, $p<.01$) dok je očevo prihvaćanje pozitivno povezano s pozitivnim strategijama kognitivne emocionalne regulacije ($r=.26$, $p<.01$) i negativno s negativnim strategijama kognitivne emocionalne regulacije ($r=-.16$, $p<.05$). Majčino odbacivanje pozitivno je povezano s negativnim kognitivnim strategijama emocionalne regulacije ($r=.25$, $p<.01$) dok je očevo odbacivanje negativno povezano s pozitivnim strategijama kognitivne emocionalne regulacije ($r=-.12$, $p<.01$) i u pozitivnoj korelaciji s negativnim strategijama kognitivne emocionalne regulacije ($r=.13$, $p<.05$). Ovo ispitivanje doprinosi razumijevanju kako roditeljsko ponašanje u djetinjstvu može biti povezano s prilagodbom osobe i emocionalnim kognitivnim strategijama koje se primjenjuju kasnije u životu.

Ključne riječi: dimenzije roditeljskog ponašanja, kognitivna emocionalna regulacija, pozitivne kognitivne emocionalne strategije, negativne kognitivne emocionalne strategije

P4 CAN PHYSICAL ACTIVITY ALLEVIATE THE EFFECTS OF INTOLERANCE OF UNCERTAINTY IN STUDENTS?

Dragana Brdarić Leka¹, Stanislava Popov¹, Ognjen Janić¹, Nikolija Rakočević¹, ¹Faculty of Sport and Psychology, Educons University, Novi Sad, Serbia
dragana.brdaricleka@tims.edu.rs

Intolerance of Uncertainty (IU), characterized by difficulty tolerating ambiguity, is one of the key risk factor for emotional disorders, often leading to anxiety, stress, and avoidance behaviors. While physical activity is known to protect against emotional distress, its role in mitigating IU's adverse effects remains unclear. This study examines whether weekly physical activity influences emotional distress in students and moderates the relationship between IU and emotional distress. This study's sample consists of 159 students from the Faculty of Sport and Psychology in Novi Sad (Serbia), 73% of whom were female. Data were collected using the following instruments: the Depression, Anxiety, and Stress Scale (DASS: Lovibond & Lovibond, 1995), the Godin-Shephard Leisure-Time Physical Activity Questionnaire (GLTEQ: Godin, 2011), and the Serbian adaptation of the Intolerance of Uncertainty Scale (Sokić et al., 2014). This study was supported by the Provincial Secretariat for Higher Education and Scientific Research, Autonomous Province of Vojvodina, Republic of Serbia [grant number 142-451-2556/2021-01/1]. The results indicate that IU is the dominant predictor of overall emotional distress ($\beta = .41$, $p < .001$), while physical activity is marginally significant ($\beta = -.13$, $p = .06$). When examining the individual DASS scales, physical activity emerges as the only significant independent predictor of stress ($\beta = -.17$, $p = .02$). The interaction between IU and physical activity is not significant in any regression model. These results are discussed in the context of contemporary mental health theories.

Keywords: intolerance of uncertainty, emotional distress, physical activity

P5 OSJETLJIVOST NA POTKREPLJENJE I MENTALNO ZDRAVLJE

Ana Čima Franc¹, Ivana Hromatko², ¹KBC Zagreb, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
anacima.psi@gmail.com

Teorija osjetljivosti na potkrepljenja postulira tri bihevioralna motivacijska sustava u podlozi stabilnih obrazaca ponašanja: bihevioralni inhibicijski sustav (BIS), bihevioralni aktivacijski sustav (BAS) i sustav borbe ili bijega (FFFS). BIS i FFFS koče ponašanja koja bi mogla biti ugrožavajuća za organizam, pa se njihova osjetljivost povezuje sa sklonošću doživljavanju neugodnih emocija. BAS je pak ključan za ponašanja pristupanja okolini s ciljem pribavljanja resursa potrebnih za preživljavanje i reprodukciju, no recentna istraživanja pokazuju da se unutar ovih motivacija treba dodatno razlikovati četiri komponente: postavljanje cilja (želja), planiranje i započinjanje nužnih aktivnosti koje vode cilju, upornost u postizanju cilja te uгода kad je cilj postignut. Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti na koji su način ove različite komponente povezane s mjerama mentalnog zdravlja, uključujući anksioznost, depresivnost i sklonost ruminacijama. U tu svrhu proveli smo online istraživanje na N=446 (272 žene) odraslih sudionika (Mdob=34; SD=12). Od važnijih nalaza izdvajamo kako sudionici koji su skloniji izbjegavanju, kao i reakcijama borbe/bijega/blokiranja, postižu više rezultate na mjerama depresivnosti, stresa, svim komponentama anksioznosti (socijalna, tjelesna, svakodnevna i anksioznost u novim situacijama), kao i u sklonosti ruminativnom razmišljanju. Što se aktivacijskog sustava tiče, sudionici koji postižu više rezultate na upitnicima depresivnosti, anksioznosti i stresa pokazuju veću ambicioznost (želja), no manje su uporni u njenom ostvarivanju te manje uživaju u ostvarenom dobitku. Pritom će oni koji se više boje socijalne evaluacije i novih situacija rjeđe tražiti načine za ostvarenje svojih ambicija. Ovi nalazi naglašavaju složenu povezanost između bihevioralnih motivacijskih sustava i mentalnog zdravlja te mogu imati važne implikacije za psihološke intervencije usmjerene na regulaciju motivacije i emocionalnih reakcija.

Ključne riječi: gađenje, multimodalni pristup, fiziologija, bihevioralni imunosni sustav

P6 INTERDISCIPLINARNI PRISTUP KBT-U PREVLADAVANJA STRAHA OD VOŽNJE – PRIKAZ SLUČAJA

Doris Čuržik¹, ¹Klinički studio - privatna psihološka praksa, Zagreb, Hrvatska
doriscrzak@yahoo.co.uk

Ova studija slučaja prikazuje primjer primjene kognitivno-bihevioralne terapije (KBT) u tretmanu intenzivnoga straha od upravljanja vozilom u 30-godišnje žene, poznatim kao vehofobija. Klijentica s kratkim vozačkim stažem doživjela je intenzivnu anksioznost pri pomisli na vožnju nakon sudjelovanja u manjoj nesreći kao suvozač prije 10 godina, što je dovelo do izbjegavanja vožnje i značajnog ometanja svakodnevnice. Proces tretmana uključivao je inicijalnu procjenu, uključujući identificiranje kognitivnih distorzija i disfunkcionalnih uvjerenja vezanih uz vožnju, poput preuveličavanja opasnosti od nesreća i sumnje u vlastitu sposobnost suočavanja sa stresnim situacijama u vožnji. KBT tehnike, uključujući kognitivnu restrukturaciju, terapiju izlaganjem i trening opuštanja, korištene su za izazivanje distorziranih uvjerenja i postupno desenzitiziranje klijentice na situacije povezane s vožnjom. Izlaganje je bilo postupno, počevši od zamišljanja vožnje (s terapeutom), a zatim prelazeći na vožnju u okruženjima s niskim prema višim razinama hijerarhije izlaganja uz nadzor educiranoga instruktora vožnje u komunikaciji s terapeutkinjom nakon svakoga izlaganja. Rezultati su pokazali značajno smanjenje anksioznosti, straha od vožnje i izbjegavanja vožnje, a klijentica je izvijestila o povećanom samopouzdanju i doživljaju kontrole u situacijama vezanim uz vožnju. Ovaj slučaj naglašava učinkovitost KBT-a u tretmanu specifičnih fobija i ističe važnost strukturiranog i postupnog pristupa planiranju tretmana. Također naglašava doprinos interdisciplinarne suradnje u tretmanu osoba s niskim stupnjem vještine vožnje.

Ključne riječi: KBT, strah od vožnje, prikaz slučaja, interdisciplinarni pristup

P7 JEDAN SPOJ ILI NEŠTO VIŠE? UTJECAJ HUMORA I FIZIČKE ATRAKTIVNOSTI NA SPREMNOST STUDENATA NA RAZLIČITE OBLIKE ROMANTIČNIH VEZA

Dunja Dujnić¹, Nina Pavlin-Bernardić¹, ¹Odsjek za psihologiju Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
nbernardi@m.ffzg.hr

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati rodne razlike u percepciji duhovitosti druge osobe, kao i ispitati ulogu fizičke atraktivnosti i humora druge osobe u procjeni spremnosti za različite oblike romantičnih veza s njom, ovisno o rodu sudionika. Provedeno je online eksperimentalno istraživanje, u kojem je sudjelovalo 314 studenata hrvatskih sveučilišta. Za potrebe ispitivanja razlika u percepciji duhovitosti analizirali smo rezultate muških i ženskih sudionika, a za spremnost na različite oblike veza rezultate samo heteroseksualnih sudionika (N = 254). Fizička atraktivnost podražajnih osoba manipulirana je kroz fotografije visoko ili nisko atraktivnih lica, a humor kroz niz duhovitih ili neutralnih izjava odabranih u predispitivanju. One su navedene uz fotografije uz lažnu uputu da se radi o studentima koji su napisali te izjave o svom studiranju. Sudionici su ispunjavali online upitnik u kojem su procjenjivali više osobina osoba na fotografijama uključujući i njihovu duhovitost, a procjenjivali su i svoju spremnost za pet različitih oblika romantičnih veza s njima, koje su se razlikovale po ozbiljnosti i trajanju. Pokazalo se da su muški sudionici izjave procijenili duhovitijima ako su bile navedene uz mušku podražajnu osobu. S druge strane, žene su i muške i ženske podražajne osobe procijenile jednako duhovitima. Općenito, i ženski i muški sudionici su izrazili nisku spremnost za svaki od navedenih oblika veza s osobama na fotografijama. No, za muškarce je humor imao utjecaj jedino na spremnost za dugoročne veze, za koje su izrazili veću spremnost ako se radilo o duhovitim ženama, ali ako su one bile i fizički atraktivne. Žene su izrazile veću spremnost za jednokratni romantični susret, dugoročnu vezu i brak s duhovitijim muškarcima, također ako su fizički atraktivni. Ipak, za izlaženje na nekoliko spojeva i hodanje izrazile su veću spremnost ako se radilo o duhovitim muškarcima, bez obzira na njihovu fizičku atraktivnost.

Ključne riječi: humor, rodne razlike, spremnost za romantične veze, fizička atraktivnost

P8 ODNOS AKADEMSKE PROKRASTINACIJE, SAMOEFIKASNOSTI, STRESA, ANKSIOZNOSTI I DEPRESIVNOSTI KOD HRVATSKIH STUDENATA

Jasna Duranović¹, Ana Marija Bašić¹, Manuela Domitrović¹, ¹Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zadru, Hrvatska
abasic@unizd.hr

U posljednje vrijeme sve više se ističe odgađanje izvođenja važnih aktivnosti sve do zadnjeg trenutka kada te iste aktivnosti postanu neodgodive, kako među učenicima, tako i među studentima. Većina rezultata istraživanja u ovom području ukazuju na negativne efekte prokrastinacije ne samo na učinkovitost i izvedbu u zadacima, već i na mentalno zdravlje i dobrobit. Unatoč tomu, neka istraživanja u ovom području ipak sugeriraju da odnosi među akademskom prokrastinacijom i varijablama poput samoeфикаsnosti, depresivnosti, anksioznosti i stresa nisu potpuno jasni te da je jako važno razjasniti postojeće nepoznanice u svrhu obogaćenja teorije i razvoja praktičnih intervencija s jasnim ciljevima i visokom učinkovitošću. Shodno navedenom, cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnose prokrastinacije, samoeфикаsnosti, stresa, anksioznosti i depresivnosti na uzorku studenata sa sveučilišta diljem Republike Hrvatske. U istraživanju je sudjelovalo 932 studenata, od čega 819 (88%) žena i 112 (12%) muškaraca. Sudionici su ispunjavali Upitnik sociodemografskih podataka, Tuckmanovu skalu prokrastinacije, Skalu akademske samoeфикаsnosti i Skalu depresivnosti, anksioznosti i stresa. Provedbom analize traga, utvrđeno je kako studenti koji više prokrastiniraju svoju samoeфикаsnost procjenjuju nižom, te doživljavaju više stresa, anksioznih i depresivnih simptoma. Također, studenti koji svoju samoeфикаsnost procjenjuju višom doživljavaju manje stresa, anksioznih i depresivnih simptoma. Uz to, utvrđeno je kako, za razliku od dobi, prosjek ocjena i stres imaju direktan doprinos objašnjenju varijance prokrastinacije, dok prosjek ocjena, stres i dob imaju indirektan doprinos objašnjenju varijance prokrastinacije preko samoeфикаsnosti. Isti obrazac rezultata bio je prisutan i u slučaju anksioznosti i depresivnosti.

Ključne riječi: prokrastinacija, samoeфикаsnost, stres, anksioznost, depresivnost

P9 ULOGA PERFEKCIONIZMA I SAMOUČINKOVITOSTI U STRESU STUDENATA

Veronika Fukšić¹, Karla Dude¹, Gorka Vuletić¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Hrvatska
fuksicveronika.20@gmail.com

Studenti su populacija stalno okružena novim izazovima koji mogu rezultirati stresom. Osim akademskih obaveza, u percepciji stresa bitne su njihove unutarnje karakteristike poput očekivanja uspjeha i vjerovanja o vlastitim sposobnostima. Perfekcionizam kao osobina ličnosti uključuje težnju visokim standardima i postizanju savršenstva i samoučinkovitost kao uvjerenje osobe o njezinim sposobnostima su se pokazali kao bitni faktori u doživljavanju stresnih situacija. Stoga, cilj provedenog istraživanja bio je ustanoviti postoji li odnos perfekcionizma i samoučinkovitosti i stresa studenata. U istraživanju je sudjelovao 301 student hrvatskih fakulteta. Korišteni su instrumenti: Revidirana skala težnje perfekcionizmu (Almost Perfect Scale), Kratki inventar percipiranog stresa (Brief Inventory of Perceived Stress) te Ljestvica opće samoefikasnosti (General Self-Efficacy Scale). Istraživanje je provedeno online pomoću Google Forms obrasca. Rezultati su pokazali značajnu negativnu povezanost ukupnog percipiranog stresa i samoučinkovitosti ($r = -.28, p < .01$). Perfekcionizam kao multidimenzionalni konstrukt pokazao se različito povezanim s percipiranim stresom. Neadaptivni perfekcionizam (skala Diskrepanca) i ukupni percipirani stres bili su značajno pozitivno povezani ($r = .38, p < .01$), dok adaptivni perfekcionizam nije bio statistički značajno povezan sa stresom. U svrhu utvrđivanja uloge perfekcionizma i samoučinkovitosti u objašnjenju stresa provedena je regresijska analiza. Najznačajnijim prediktorima ukupnog percipiranog stresa pokazala se samoučinkovitost ($\beta = -.18, p < .05$) i neadaptivni perfekcionizam ($\beta = .29, p < .05$). Dobivenim rezultatima koji ukazuju na različite povezanosti dimenzija perfekcionizma i stresa te njihovih prediktivnih moći u objašnjavanju istog može se zaključiti da je potrebno perfekcionizam proučavati kao multidimenzionalni konstrukt. Rezultati također predlažu važnost psihoedukacije i psihološkog savjetovanja u smanjenju stresa kod studenata.

Ključne riječi: perfekcionizam, samoučinkovitost, stres, studenti

P10 ULOGA USREDOTOČENE SVJESNOSTI U AKADEMSKOM SAGORIJEVANJU STUDENATA

Martina Gajšek¹, Tajana Ljubin Golub¹, ¹Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
martina.gajsek@ufzg.hr

Akademsko sagorijevanje je sindrom koji uključuje dimenzije emocionalnu iscrpljenost, cinizam i osjećaj neadekvatnosti u studiranju, a nastaje zbog dugotrajne izloženosti akademskim stresorima. Istraživanja ukazuju da uz okolinske i neki osobinski faktori mogu doprinijeti smanjenju akademskog sagorijevanja. Operacionalizirana kao peto-facetna osobina, usredotočena svjesnost odražava sklonost pojedinca prema djelovanju sa sviješću, opažanju i opisivanju trenutačnih iskustava, misli i osjećaja bez prosuđivanja ili reagiranja na njih. Nedavna istraživanja sugeriraju da pojedine facete usredotočene svjesnosti imaju različitu ulogu u smanjenju doživljaja sagorijevanja. Stoga, cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu pojedinih faceta usredotočene svjesnosti u ukupnom akademskom sagorijevanju kao i zasebnim dimenzijama akademskog sagorijevanja. U online istraživanju sudjelovalo je 175 studenata Učiteljskog fakulteta (97% djevojaka) prosječne dobi 21 godine ($M = 20.95$; $SD = 1.60$). Primijenjeni su Petofacetni upitnik usredotočene svjesnosti i skala Akademskog sagorijevanja. Rezultati regresijskih analiza su pokazali da su najvažnije facete usredotočene svjesnosti opisivanje, opažanje i djelovanje sa sviješću, što ukazuje na različite uloge pojedinih faceta usredotočene svjesnosti u akademskom sagorijevanju.

Ključne riječi: akademsko sagorijevanje, petofacetni upitnik usredotočene svjesnosti, regresijska analiza

P11 WE KNOW WHAT YOU THINK AND TWEET ABOUT #MATHEMATICS

Isidora Gatarić¹, Ivana Isailović¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia
isidora.gataric@uns.ac.rs

The analysis of social media content (e.g. Twitter, TikTok etc.) has become a significant focus in contemporary psychological studies. Research on Twitter data has demonstrated that the context in which key terms appear provides valuable insights into public sentiment, opinions, and attitudes on various subjects. Mathematics, a subject that plays a central role throughout formal education, is no exception. This study aimed to explore the contexts in which mathematics-related discussions emerge on Twitter within the Serbian language. The dataset was sourced from the CLARIN platform (<https://www.clarin.si/ske/#open>), and from this corpus tweets with the hashtag #mathematics were selected (N = 21 500). Prior to conducting topic modeling using the Latent Dirichlet Allocation (LDA) method in Python, the data underwent pre-processing. This involved cleaning the tweets by removing punctuation, special characters, conjunctions, adverbs, prepositions, and offensive words. After this step, an LDA analysis was conducted to determine the various themes in which the hashtag #mathematics appeared. The results revealed that three most effective categorization included thematic groups: (i) academic obligations, (ii) emotional reactions (both positive and negative), and (iii) discussions related to parenting, including commentary on teachers, textbooks, schooling, and children. It can be concluded that tweeting about #mathematics in Serbia is more related to mathematics as a compulsory subject in schools, than in the context of emotions towards it.

Keywords: mathematics, twitter, serbian, natural language processing, topic modeling

P12 POVEZANOST SIMPTOMA DEPRESIJE S POTENCIJALNO TRAUMATSKIM ISKUSTVIMA TIJEKOM ODRASTANJA

Ivona Hemen Erdeli¹, Karla Bojić¹, Tomislav Pavlović², ¹Duge i oblaci, Zagreb, Hrvatska

²Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Zagreb, Hrvatska

tomislav.pavlovic@pilar.hr

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti odnos trenutnih simptoma depresije s doživljajem potencijalno traumatskih iskustava tijekom odrastanja. Analize su provedene na podacima prikupljenim u drugoj polovici 2023. godine na hrvatskom uzorku (N = 1563, 45% muškarci) sudionika jedanaestog vala Europskog društvenog istraživanja (European Social Survey, ESS). U prvom je koraku primijenjena analiza latentnih klasa na odgovorima sudionika vezanim uz prisutnost depresivnih simptoma (osjećaj deprimiranosti, napornost aktivnosti, nemiran san, poteškoće s pokretanjem i usamljenost) radi utvrđivanja prevalencije depresivnih simptoma, dok su u drugom koraku utvrđene latentne klase uspoređene s obzirom na potencijalno traumatska iskustva tijekom odrastanja (sukobe među osobama s kojima su stanovale te ekonomske probleme) uz Bolck-Croon-Hagenaars korekciju. Analizom su utvrđene četiri latentne klase koje su se razlikovale s obzirom na učestalost svih istraživanih simptoma depresije, pri čemu je 12% sudionika svrstano u klasu osoba koje velik dio vremena doživljavaju depresivne simptome. Daljnjim analizama utvrđena je veća učestalost simptoma depresije kod osoba koje se sjećaju intenzivnijih potencijalno traumatskih iskustava tijekom odrastanja. U radu se osvrćemo i na implikacije ovih nalaza.

Ključne riječi: depresija, odrastanje, simptomi, trauma

P13 APPLICATION OF THE RANDOM FOREST ALGORITHM FOR PREDICTING 4TH AND 7TH GRADE GPA

Ivana Isailović¹, Isidora Gatarić¹, Ilija Milovanović¹, Nikola Adamov¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Philosophy, University of Novi Sad, Serbia
isidora.gataric@uns.ac.rs

Predicting academic success (GPA) is one of the key research tasks in educational psychology nowadays, with an ongoing debate about which predictors contribute the most to this prediction. Previous research suggests that cognitive readiness for school (e.g., attention, working memory test scores, etc.) represents one of the most significant predictors of academic success during schooling. Furthermore, numerous studies have confirmed a significant contribution of other social factors (e.g., parents' education, gender, etc.) to GPA. However, most prior studies used traditional methods like linear regression and ANOVA, which lack precision in identifying key predictors of GPA. In contrast, machine learning (ML) models offer enhanced predictive power by analyzing complex data patterns. Following this statement, the present study sought to predict GPA in 4th and 7th grade based on cognitive readiness for the school and additional factors (e.g., parental education, gender, etc.), utilizing the Random Forest algorithm as a machine learning technique. The final data set involved 15 measures from 218 participants from elementary school in Serbia. The results indicate that the model predicting 4th grade GPA has a correlation coefficient of $R = .507$ and that the most important predictors are Coding ($I = .297$), Memory ($I = .192$), General Knowledge ($I = .174$), Block Design ($I = .160$) and Parental assessment of the child's future academic success ($I = .080$). Results also indicate that the model for predicting 7th grade GPA demonstrates excellent accuracy ($R = .953$) and that the most important predictors are 4th grade GPA ($I = .972$), Coding ($I = .004$), Memory ($I = .004$), Block Design ($I = .003$) and General Knowledge ($I = .003$). Results suggest that, although scores on cognitive readiness for school assessment are undoubtedly important, the most important predictor of GPA is success in previous grades - students who do well in 4th grade will also do well in 7th grade.

Keywords: GPA, school readiness, Random Forest, machine learning, elementary school

P14 RAZLIKE U OSOBINAMA I PERCIPIRANIM SOCIJALNIM UTJECAJIMA REKREATIVNIH VJEŽBAČICA I VJEŽBAČA U KONTEKSTU OVISNOSTI O VJEŽBANJU

Mateo Jukić¹, Inja Erceg¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
inerceg@ffzg.hr

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati razlike u važnosti slike tijela, motivima/funkcijama tjelovježbe (zbog tjelesnog izgleda; zbog zdravlja i uživanja), percipiranom utjecaju medija na promjenu tjelesnog izgleda (mršavljenje, dobivanje na tjelesnoj težini, povećanje mišićavosti) i ovisnosti o vježbanju između vježbača i vježbačica koji se tjelovježbom bave rekreativno. U online istraživanju sudjelovalo je 240 rekreativnih vježbača i vježbačica (44.6% žena) dobnog raspona od 18 do 30 godina ($M = 23.62$, $SD = 3.06$). Sudionici su ispunili upitnik o osnovnim sociodemografskim podacima i podacima o uključivanju u tjelovježbu (čestina i načini uključivanja) te Ljestvicu važnosti slike tijela iz Inventara slike tijela i promjene tjelesnog izgleda, Ljestvicu utjecaj medija iz Upitnika percipiranih sociokulturalnih utjecaja na sliku tijela i promjenu tjelesnog izgleda, Upitnik funkcije vježbanja i Ljestvicu ovisnosti o vježbanju. Rezultati pokazuju da stopa ovisnosti o vježbanju iznosi razmjerno visokih i neočekivanih 9.6%. Vježbačice očekivano percipiraju snažniji utjecaj medija na mršavljenje od vježbača, dok vježbači percipiraju snažniji utjecaj medija na dobivanje na tjelesnoj težini, iskazujući više razine ovisnosti o vježbanju od vježbačica. U važnosti slike tijela, percipiranom utjecaju medija na povećanje mišićavosti, kao i u motivima za vježbanje (zbog tjelesnog izgleda; zbog zdravlja i uživanja) nisu utvrđene rodne razlike. Dobiveni rezultati samo su dijelom u skladu s očekivanjima i nalazima dosadašnjih istraživanja te će biti detaljnije interpretirani i uspoređeni u tom kontekstu.

Ključne riječi: važnost slike tijela, percipirani utjecaj medija, motivi za vježbanje, ovisnost o vježbanju

P15 ISKUSTVA I DOŽIVLJAJI IZLAZAKA MLADIH: NOĆNI ŽIVOT U MOSTARU

Kristina Jurčić¹, Ana Miletić¹, Ivan Grubešić¹, Elena Primorac¹, Nika Buhovac¹, Ivona Čarapina Zovko¹, ¹Filozofski fakultet, Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina
kristina.jurcic@ff.sum.ba

Noćni život nezaobilazan je dio studentskog života, a puno toga govori o socijalnoj dinamici, trendovima u ponašanju, preferencijama kod mladih, ali i njihovim stavovima prema sigurnosti, posebno sigurnosti mladih djevojaka. Cilj istraživanja bio je dobiti uvid o iskustvima i doživljaju studentica prilikom noćnih izlazaka. Istraživanje je provedeno putem fokusnih grupa. Svaka od tri fokusne grupe sastojala se od 8 sudionica dobi od 20 do 22 godine. Sve 24 sudionice u istraživanju su bile aktivne u izlascima, a razlikovale su se po dobi, mjestu iz kojeg primarno dolaze, načinima provođenja slobodnog vremena te studiju na kojem studiraju. Trajanje razgovora unutar fokusne grupe je bilo u prosjeku pola sata. Na pitanje atmosfere noćnog života u Mostaru sudionice su davale iste odgovore u smjeru zadovoljstva izlascima. O odabiru destinacije za izlazak sudionice izvještavaju da društvene mreže utječu na odabir pri čemu najviše ističu uloge izvođača koji se promoviraju putem tih društvenih mreža. Navedeni razlozi izlaženja su kategorizirani od opuštanja, druženja do toga da izlaze bez posebnog razloga. Posljednje pitanje odnosilo se na sigurnost pri čemu su gotovo svi odgovori bili kategorizirani u kategoriju nesigurnost. Nesigurnost se očitovala prilikom vožnje u taksiju, odlazaka na toalet bez prisustva druge osobe, ostavljanja pića bez nadzora i izlazaka u nemješovitom društvu. Percepcija svih djevojaka je da je sigurnost mladića prilikom noćnih izlazaka puno veća u odnosu na djevojke. Ovi rezultati naglašavaju potrebu za većom pažnjom prema specifičnim sigurnosnim izazovima s kojima se suočavaju mlade žene u noćnim izlascima, ali i potrebu za daljnjim obrazovanjem i razvojem preventivnih mjera s ciljem smanjenja rizika. Također, otvaraju se mogućnosti za daljnja istraživanja o ulozi digitalnih platformi u oblikovanju noćnog života studenata.

Ključne riječi: izlasci, mladi, noćni život, sigurnost

P16 KONSTRUKCIJA KRATKE SKALE STAVOVA PREMA PRETILOSTI

Milica Klajn¹, Teodora Gligorić¹, Katarina Mašić¹, Bojana Dinić¹, ¹Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija
milicaklajn3@gmail.com

Broj ljudi koji su pretili se širom svijeta iz godine u godinu povećava, a u isto vrijeme, one koji su pretili prate veoma negativni stavovi, razne predrasude i jasno izražena stigma. Cilj ovog istraživanja je konstrukcija kratke skale stavova prema pretilosti i ispitivanje njene validnosti. U istraživanju je sudjelovalo 426 ispitanika (53% žena), starosti 18-70 (M=34.42). Na početni skup od 25 čestica primijenjena je eksplorativna faktorska analiza i zadržano je 10 čestica s najvišim zasićenjem na prvom faktoru (.48-.65). Na osnovu item-analize (težine i neznatne promjene pouzdanosti) dodatno su izbačene još 2 čestice, ostavljajući finalnu verziju od 8 čestica ($\alpha = .80$) s dobrim pokazateljima diskriminativnosti (.45-.56) i prosječnom korelacijom između čestica od .33 koji zajedno ukazuju na nepostojanje problema redundantnosti čestica. Rezultati hijerarhijske regresijske analize pokazuju da su značajni pozitivni prediktori stavova prema pretilosti starost, odsustvo dijagnosticiranog poremećaja prehrane, stroži zahtjevi prema privlačnosti muškog tijela u pogledu debljine, aspekti samoobjektivizacije (internalizacije kulturnih standarda i vjerovanja o mogućnosti kontrole izgleda), te crte Mračne tetrade - makijavelizam i sadizam. Iako postoje značajne spolne razlike, te značajne korelacije sa zahtjevima prema ženskom tijelu, tjelesnim nadzorom, zdravstvenom odgovornošću, kontrolom prehrane i preostalim mračnim crtama (narcizmom i psihopatijom), ove varijable nisu ostvarile značajnu predikciju u finalnom regresijskom modelu. Vježbanje i indeks tjelesne mase nisu bili značajno povezani sa stavovima prema pretilosti. Rezultati pokazuju da su rezultati na Kratkoj skali stavova prema pretilosti pouzdani i validni, te da su više povezani sa subjektivnim aspektima odnosa prema tijelu. U budućim istraživanjima preporučuje se nastavak ispitivanja psihometrijskih karakteristika ove kratke skale.

Ključne riječi: pretilost, stavovi, validnost, faktorska analiza

P17 METAKOGNICIJA, KOGNITIVNI STILOVI I FINANCIJSKI STAVOVI KAO PREDIKTORI ODGOVORNOG FINANCIJSKOG PONAŠANJA STUDENATA

Magdalena Kolovrat¹, Lucija Malčić¹, Marko Balaško¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
mkolovra@m.ffzg.hr

Metakognicija (znanje i kognitivna regulacija) te kognitivni stilovi, poput racionalnog i iskustvenog, pokazuju se prediktivnima za različita ponašanja, poput akademskog uspjeha i uspješnosti u simuliranom trgovanju dionicama. S obzirom na to da je moguće pretpostaviti da financijska odgovornost (financijsko znanje, stavovi i ponašanje) također zahtijeva razvijenost metakognitivnih funkcija i prevladavanje racionalnog kognitivnog stila, cilj ovog istraživanja je bio istražiti povezanost između metakognitivnih funkcija i kognitivnih stilova s odgovornim financijskim ponašanjem. U online istraživanju, N = 201 sudionik (Nžena = 149, Mdob = 21, SDdob = 1.47) ispunio je upitnik racionalnog i intuitivnog mišljenja (engl. Rational-Experiental Inventory; REI), Skalu metakognitivne osviještenosti (engl. Metacognitive Awareness Inventory; MAI) i Skalu financijske odgovornosti. Faktorska analiza MAI skale pokazala je 2 faktora (kognitivno znanje i kognitivna regulacija). Očekivano, značajnim prediktorima hijerarhijske regresijske analize financijskog ponašanja pokazuju se spol, financijski stavovi, uključenost u obiteljske razgovore o financijama, kognitivna regulacija i kognitivni stil. Najbolji prediktori financijskog ponašanja bili su muški rod ($\beta = -.31$, $t(192) = 2.19$, $p < .05$), pozitivniji financijski stavovi ($\beta = .39$, $t(192) = 6.74$, $p < .001$), veća uključenost u razgovore o financijama u obitelji ($\beta = .28$, $t(192) = 4.59$, $p < .001$), razvijenija kognitivna regulacija ($\beta = 0.18$, $t(192) = 2.59$, $p = .01$) i viši rezultat na skali iskustvenog kognitivnog stila ($\beta = .15$, $t(192) = 2.33$, $p < .05$). Nalazi ukazuju na važnost metakognitivnih procesa i kognitivnih stilova pri odgovornom upravljanju financijama kod studenata u Hrvatskoj.

Ključne riječi: metakognicija, kognitivni stilovi, financijsko ponašanje, financijski stavovi

P18 RECOGNITION OF THE BASIC EMOTIONS IN SITUATIONS OF VISUAL DEGRADATION AND SHORT EXPOSURE TIME

Stanislava Kozakijević¹, Milica Popović Stijačić^{1,2}, ¹Department of psychology, Faculty of media and communication, Singidunum University, Belgrade, Serbia, ²FMK lab, Laboratory of Psychological Research, Faculty of Media and Communications, Singidunum University, Belgrade, Serbia
stanislava.kozakijevic.20231501@fmk.edu.rs

The universality of the six basic emotions proposed by Ekman has not been unequivocally demonstrated, and the robustness of the recognition mechanism is understudied. Using an experimental design, this study explores how degradation, exposure time, gender, and emotion type affect emotion recognition. Participants were mostly psychology students ($N = 138$; male = 6.5%). The Radboud Faces dataset was used, with photographs of six models of both genders expressing happiness, sadness, anger, fear, disgust, surprise, and neutrality. Stimuli were shown in both degraded and original form. One group saw each stimulus for 2 s, another was self-paced. Results indicate that the model's gender significantly affected recognition ($F = 14.87$, $p < .001$), favouring women. A repeated measures ANOVA revealed that emotion recognition was worse under higher degradation ($F = 41.41$, $p < .001$) and shorter exposure ($F = 5.57$, $p = .02$). Additionally, a significant interaction between degradation and time ($F = 5.57$, $p = .02$) showed that degradation's negative effect was more pronounced with shorter exposure. Happiness was significantly easier to recognize than fear, anger, and disgust (all $p < .001$); neutral was easier than anger ($p < .001$); sadness was also easier than anger ($p < .001$). Fear was the hardest to recognize. Shorter exposure significantly lowered recognition globally ($p < .02$). In general, degraded stimuli shown for 2 s made recognition harder. Analysis of interactions between emotion, degradation, and time showed significant differences only for fear (short exposure + degradation lowered recognition, $p < .001$) and for nondegraded conditions (short time lowered accuracy, $p < .001$). Recognition of disgust was affected by degradation only in the 2 s condition ($p = .02$). This study suggests a combined effect of degradation and time on fear and disgust, which are already harder to recognize.

Keywords: basic emotions, degradation, facial expression, emotion recognition

P19 ULOGA SURODITELJSKIH SUKOBIA U ODNOSU NEPOŽELJNIH PONAŠANJA DJETETA I ZADOVOLJSTVA VEZOM MAJKI DJECE S TEŠKOĆAMA

Ajana Löw Maštruko¹, Ana Wagner Jakab¹, Marijana Vrankić Pavon¹, ¹Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
ajana.low@erf.unizg.hr

Feinbergov model suroditeljstva (2002) pretpostavlja da su suroditeljski sukobi – sukobi između roditelja po pitanju odgoja djece i roditeljskih postupaka – ključna dimenzija upravljanja obiteljskim odnosima. U skladu s time, dosadašnja istraživanja upućuju na povezanost ponašanja djeteta i suroditeljskih sukoba kod roditelja u općoj populaciji (npr. Jenkins i sur., 2005). Premda roditelji djece s više izazova u ponašanju izvještavaju o nižem zadovoljstvu vezom (npr. Robinson i Neece, 2015), nisu detaljno ispitani procesi koji bi mogli posredovati u tom odnosu kod roditelja djece s teškoćama. Stoga je ovo istraživanje imalo cilj provjeriti ulogu konstrukta suroditeljskih sukoba u odnosu nepoželjnih ponašanja djeteta i zadovoljstva vezom majki djece s teškoćama. Prikupljeni su podaci na kriterijskom uzorku od 232 ispitanice koje su ispunjavale uvjet da su u partnerskom odnosu, da žive s partnerom te da imaju dijete s dijagnozom teškoće u razvoju. Primijenjena je ček-lista o učestalosti pojavljivanja nepoželjnih ponašanja kod djeteta (agresija, autoagresija, stereotipna ponašanja i destruktivnost), Upitnik suroditeljskih sukoba, Indeks kvalitete braka i sociodemografska pitanja. Provedena hijerarhijska regresijska analiza pokazala je da nepoželjna ponašanja djeteta i suroditeljski sukobi statistički značajno objašnjavaju zadovoljstvo vezom, pri čemu je postotak objašnjene varijance 36.4 %. Veća učestalost nepoželjnih ponašanja djeteta i više suroditeljskih sukoba pridonose nižem zadovoljstvu vezom. Nadalje, utvrđeno je da suroditeljski sukobi posreduju u odnosu nepoželjnih ponašanja i zadovoljstva vezom: veća učestalost nepoželjnih ponašanja djeteta pridonosi nižem zadovoljstvu vezom kod roditelja neizravnim putem – tako što povećava suroditeljske sukobe. Dobiveni rezultati raspraviti će se u okviru dosadašnjih spoznaja te će se dati preporuke za buduća istraživanja, koje ponajprije uključuju utvrđivanje mogućih dvosmjernih veza između varijabli.

Ključne riječi: suroditeljstvo, suroditeljski sukobi, zadovoljstvo vezom, nepoželjna ponašanja, teškoće u razvoju

P20 FRAMING REPRESENTATION ABOUT MIGRATION DURING ELECTION TIME: AN ANALYSIS OF ONLINE PORTALS IN SERBIA

Dunja Mićunović¹, Aleksandra Popović¹, Jasna Milošević Đorđević¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Media and Communications, Singidunum University, Belgrade, Serbia
dunja.micunovic.20211057@fmk.edu.rs

Migrants remain a prominent topic in public discourse, and this study aims to identify the dominant narratives about migrants featured on Serbia's two most-read online portals. The analysis focuses on a period coinciding with political elections, examining how migration issues are addressed across the online media landscape. Additionally, the study explores whether there is a significant disparity in the number of articles portraying migrants in a negative context compared to those depicting them in a positive or neutral light. The study analyzed content from the two most popular Serbian websites, Blic and Kurir, covering a four-month period from March to June 2024, which aligns with the political election. Articles for this analysis were selected using several keywords, including migrant, migrants, refugee, migration, and asylum seeker. The analysis itself was conducted between October and December 2024. A descriptive analysis of the data revealed a total number of 168 articles (Blic 97 and Kurir 71 articles). Full name authorship was predominant (51 articles), and migration-related sentiments were mostly framed neutral (74 articles). Main themes found (61) were both crime and migrant routes, whereas most included sources were those of other people (96), mostly named (117). Articles' lengths were primarily large (112), and stock photos (121) were mainly used as a multimedia content. Preferred destination was largely EU, precisely supranational level (63). This study provides valuable insights into media practices that frame public sentiment on migration and highlights the role of political discourse in shaping narratives surrounding migration issues.

Keywords: migrants, migrations, online portals, content analysis

P21 PSIHOMETRIJSKE KARAKTERISTIKE HRVATSKOG PRIJEVODA SKALE EMOFILIJ

Mislav Mikota¹, Lea Andreis¹, ¹Fakultet hrvatskih studija, Zagreb, Hrvatska
mmikota@fhs.hr

Emofilija je osobina ličnosti koja razlikuje osobe s obzirom na to koliko lako i koliko često se zaljubljuju (Jones, 2011). Emofilija se originalno tretirala kao dva različita faktora (čestina zaljublivanja i lakoća zaljublivanja), no Jones (2011) pokazuje kako su ta dva faktora visoko korelirana te se nakon toga uglavnom tretiraju kao jedna dimenzija (Røed i sur., 2024). Skala emofilije sastoji se od 10 čestica, a originalna verzija skale pokazuje dobre psihometrijske karakteristike. Cilj istraživanja bio je provjeriti psihometrijske karakteristike hrvatskog prijevoda skale emofilije. U istraživanju je sudjelovalo 134 sudionika (75% žena) koji su u nekom obliku romantičnog odnosa te prosječne dobi 23.6 godina ($SD = 2.96$). Istraživanje je provedeno online, a sudionici su ispunjavali skalu emofilije, skraćeni upitnik temeljnih osobina ličnosti IPIP-20, Sternbergovu skalu ljubavi, pitanja o preferenciji kratkoročnih i dugoročnih oblika romantičnih veza te broja veza u kojima su bili. Provedena eksploratorna faktorska analiza zajedničkih osi pokazala je jasnu jednofaktorsku strukturu, pri čemu su se sve čestice projicirale na zadani faktor, a ukupno je objašnjeno 39,2 % varijance. Pouzdanost skale emofilije je zadovoljavajuća ($\alpha = 0.871$, $\omega = 0.874$) te su očekivano dobivene korelacije s ekstraverzijom ($r = 0.36$) i s brojem veza ($r = 0.38$). Dodatno, od Stenbergovih komponenata ljubavi, emofilija negativno nisko korelira jedino sa strašću ($r = -0.19$) dok sa preferencijama prema kratkoročnim i dugoročnim vezama nije nađena povezanost. Dobiveni rezultati pokazuju da je emofilija jednodimenzionalni konstrukt, a hrvatska verzija skale emofilije pokazuje zadovoljavajuće metrijske karakteristike te je prikladna za upotrebu u daljnjim istraživanjima. Također, s obzirom na prethodne nalaze i prirodu konstrukta uputno je u daljnjih istraživanjima provjeriti invarijantnost skale emofilije s obzirom na spol.

Ključne riječi: emofilija, psihometrijske karakteristike, faktorska struktura

P22 MATH ANXIETY IN PRESCHOOL CHILDREN: DIMENSIONALITY AND CORRELATES

Ilija Milovanović¹, Nikola Adamov¹, Luna Radević¹, Selka Sadiković¹, ¹Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu, Srbija
ilijamilovanovic@ff.uns.ac.rs

Math anxiety (MA) is a phenomenon that has recently garnered the attention of researchers and practitioners due to its negative effects on various educational outcomes in math learning, and motivation for learning math. However, previous research has predominantly focused on school and student samples, while preschool-aged children have been largely overlooked. This occurs for at least two reasons: 1) insufficient evaluation of psychological measurement instruments related to MA, and 2) the inability of children to self-evaluate in the context of anxiety in the preschool period. Therefore, this research aimed to examine the nature and correlates of MA in preschool children. This study is conducted with 205 children aged 4 to 6 years (48.8% boys) from Serbia, by using the Young Children Math Anxiety Scale (YCMAX), Math School Readiness Test (MSRT) and sociodemographic data. Two MA aspects, Worry ($\alpha = .73$; 30.61% of explained variance) and Somatization ($\alpha = .72$; 12.93% of explained variance) were obtained by parallel analysis. No significant correlations were obtained with the gender of the children, but statistically significant negative correlations were obtained with age ($r = -.15$, $p < .05$ for Worry, $r = -.17$, $p < .05$ for Somatization), and MSRT ($r = -.21$, $p < .01$ for Worry, $r = -.18$, $p < .01$ for Somatization). The results indicate that the Young Children Math Anxiety Scale is an adequate instrument for measuring this type of anxiety and that, even at this age, negative relationships between MA, age, and (pre)math skills can be identified. It seems that MA tends to decrease with age in preschool due to cognitive development, increased familiarity with numbers, and the absence of formal evaluation. The study discusses the potential benefits of using this scale by practitioners in preschool institutions and the specificities of the relationships between MA and various math abilities and children's age in the preschool and school (non)evaluative contexts.

Keywords: math anxiety, preschool children, math readiness, worry, somatization

P23 EVALUATION OF „GROWING UP TOGETHER - IN A NEW FAMILY” SUPPORT PROGRAMME FOR ADOPTIVE FAMILIES – PRELIMINARY RESULTS

Koraljka Modić Stanke¹, Ninoslava Pećnik¹, ¹Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
koraljka.modic.stanke@pravo.unizg.hr

Due to the specific adoption-related challenges they encounter, adoptive parents frequently find themselves in need of expert guidance and specific support, not quite available or accessible in the Republic of Croatia. To overcome this gap, a 13-session face-to-face programme “Growing up together – in a new family” was developed for adoptive family members being together for at least 3 months. Aiming to evaluate the effectiveness of the programme, i.e. examine the expected increase in parenting morale, adoption-communication openness and parenting sense of competence, and decrease in parental stress due to participation in the programme, an ongoing study is being conducted – with preliminary analysis of data gathered pre- and post-intervention on 6 locations in the academic year 2022./23. and 2023./24. reported below. Data was collected via an online questionnaire on 56 parents (63% mothers) aged 32 to 53 who participated in the programme along with 46 children (37% daughters) aged 2 to 11. Results demonstrate no significant improvement in parenting morale due to the programme but indicate such a trend in adoption-communication openness. As for the parenting sense of competence – no change was observed regarding parenting satisfaction, but significant improvement was found regarding parenting self-efficacy (effect larger in mothers). An expected decrease in parental stress was found only in fathers. After the intervention parents expressed high satisfaction with the programme – recognising benefits from encountering experts and other adoptive parents, agreeing that it positively impacted their parent-child relationship, communication with the child, heightened their parental confidence and led to the acquisition of practical parenting knowledge and skills. Preliminary results speak in favour of programme efficacy and authors discuss the practical implications of such findings, along with future developments in line with EBP quality standards.

Keywords: family support programme, adoptive parents, parental self-efficacy, communication, stress

P24 STRATEGIJE SAMOREGULACIJE MOTIVACIJE I EMOCIJE POSTIGNUĆA U MATEMATICI

Ana Mofardin¹, Rosanda Pahljina-Reinić², ¹OŠ Vladimira Nazora Pazin, Hrvatska,
²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska
amofardin77@gmail.com

Cilj je ovog rada bio utvrditi profile korištenja specifičnih strategija samoregulacije motivacije učenika u učenju matematike i ispitati razlike u kognitivnim procjenama kontrole i vrijednosti, emocijama postignuća i postignuću u matematici između učenika s različitim profilima. Istraživanje je provedeno na uzorku od 166 učenika (45,8 % učenika) osmih razreda osnovnih škola primjenom upitnika za vrijeme redovne nastave u razredu. Za procjenu učestalosti korištenja strategija samoregulacije motivacije (Regulacija ciljeva učenja, Regulacija vrijednosti, Regulacija interesa, Regulacija ciljeva izvedbe, Određivanje posljedica, Strukturiranje okruženja) korišten je Upitnik strategija samoregulacije motivacije (MRSQ, Wolters i Bezon, 2013). Kognitivne procjene kontrole i vrijednosti ispitane su samoprocjenom kompetentnosti u matematici i zanimljivosti matematike, dok su primjenom Upitnika emocija postignuća (AEQ, Pekrun i sur., 2011) ispitane emocije uživanja, ponosa, anksioznosti i dosade povezane s učenjem matematike. Kao mjera postignuća u matematici korištena je ocjena iz matematike. Analizom latentnih profila identificirane su tri grupe učenika različitih profila korištenja strategija samoregulacije motivacije u učenju matematike: nisko korištenje strategija (18,0 %), prosječno korištenje strategija (56,1 %) i visoko korištenje strategija (25,9 %). Rezultati su pokazali da učenici koje obilježava iznadprosječno korištenje strategija samoregulacije motivacije ostvaruju najadaptivnije rezultate u vidu viših razina percepcije kompetentnosti u matematici i zanimljivosti matematike, doživljavanja pozitivnih emocija uživanja i ponosa povezanih s učenjem matematike, kao i postignuća u matematici. Dobiveni rezultati doprinose razumijevanju odnosa između korištenja strategija samoregulacije motivacije, emocija postignuća te njihovih antecedenata i ishoda kod osnovnoškolaca u području matematike i upućuju na važnost poticanja i razvoja vještina regulacije motivacije.

Ključne riječi: samoregulacija, motivacija, emocije postignuća, matematika

P25 AI - FRIEND OR FOE? EXPLORING THE LINK BETWEEN PERSONALITY, ANTHROPOMORPHISM AND AI PERCEPTION

Dunja Mićunović¹, Ivona Papović¹, Branko Vlajin¹, Marija Čolić¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Media and Communications, Singidunum University, Belgrade, Serbia
dunja.micunovic.20211057@fmk.edu.rs

Artificial intelligence (AI) debate intensified since the release of ChatGPT, a powerful chatbot (CB) able to imitate human conversation. Responses vary from enthusiasm to rejection, suggesting the need to explore what shapes these individual differences. Our goal was to investigate if personality and CB anthropomorphism (CBAM) influence attitudes and experiences with AI. We recruited 144 participants (age 16-60, Mdn = 25; 69% female) via snowball sampling. Participants rated their trust and fear of AI on a continuous slider (0-100), reported their CB use, CBAM (modified Individual Differences in Anthropomorphism Questionnaire), and completed the Big Five Inventory (BFI-44). CB users (N = 113) also evaluated their conversation experience (CBEXP, Godspeed questionnaire). We examined the effects of personality (Block 1) and CBAM (Block 2) on AI trust, AI fear and CBEXP with three hierarchical linear regressions. AI fear was predicted by personality ($R^2_{adj} = 0.13$, $F(5, 138) = 5.32$, $p < .001$), specifically neuroticism ($\beta = .43$, $p < .001$) and agreeableness ($\beta = .19$, $p = .025$), with no additional contributions from AM. In contrast, the CBEXP ($R^2_{adj} = .07$, $F(6, 107) = 2.42$, $p = .031$) was predicted by AM ($\beta = .28$, $p = .004$) but not personality. The model was not significant for AI trust ($F(6, 137) = 0.30$, $p = .936$). Non-users feared AI more ($t(142) = -2.81$, $p = .006$, $g = 0.57$) and trusted it less ($t(61.48) = 4.02$, $p < .001$, $g = .70$) than users; no differences in personality and AM were found. The link between neuroticism and AI fear aligns with few previous studies on negative AI attitudes. Findings on other traits and on AI trust add to the heterogeneity of evidence, suggesting contextual and cultural moderators. Although personality did not differentiate users from non-users, CBAM shaped user experience, albeit with small effects. Our study suggests that while AI fear and trust are important for adoption, their primary determinants extend beyond personality.

Keywords: AI, Personality, Fear, Trust, Anthropomorphism

P26 PRELIMINARY CONVERGENT, DIVERGENT, AND CRITERION VALIDATION OF THE PERSONALITY INVENTORY FOR DSM-5—BRIEF FORM (PID-5-BF)

Lana Lugonja Prodanović^{1,2}, Siniša Subotić³, Arijana Radić¹, Aleksandar Tošić¹, David Čajić¹, Nada Vaselić¹, ¹Filozofski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina, ²Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ³Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci, Bosna i Hercegovina
lana.lugonja@ff.unibl.org

The Big Five model (B5) dominates personality research, including psychopathology studies, though clinicians often use more 'pathocentric' measures like the Personality Inventory for DSM-5 (PID-5). This study preliminarily validates the PID-5, an emerging but under-tested tool with five dimensions: Negative Affect, Detachment, Antagonism, Disinhibition, and Psychoticism by assessing its convergent/divergent correlations with B5 (BFI-2-15) and its predictive power for depression (PHQ-9), anxiety (GAD-7), and overall psychopathology (modified DSM-5-TR Self-Rated Symptom Measure) compared to B5. The sample included 88 psychology students (83% women; $M=21.91$, $SD=1.94$). Significant correlations (of mostly moderate magnitude) emerged between PID-5-BF dimensions and B5 traits. Negative Affect was associated with lower Conscientiousness and Extraversion but higher Negative Emotionality. Detachment was linked to lower Conscientiousness, Extraversion, and Agreeableness, and higher Negative Emotionality. Antagonism was related to lower Conscientiousness and Agreeableness, while Disinhibition was linked to lower Conscientiousness and higher Negative Emotionality. Lastly, Psychoticism was associated with lower Conscientiousness and Extraversion, and higher Negative Emotionality. Convergent analyses showed that the PID-5-BF explains 54.0% of depression variance (Detachment: $\beta=.32$; Psychoticism: $\beta=.34$), 52.2% of anxiety variance (Negative Affect: $\beta=.46$; Disinhibition: $\beta=.20$), and 61.5% of overall psychopathology variance (Negative Affect: $\beta=.27$; Disinhibition: $\beta=.30$; Psychoticism: $\beta=.34$), compared to 48.6%, 46.6%, and 41.5% explained by B5. In conclusion, PID-5-BF showed good convergent/divergent validity with B5 and outperformed it in predicting depression, anxiety, and overall psychopathology.

Keywords: PID-5-BF, DSM-5, Big Five personality, External psychometric validity, Psychopathology prediction

P27 VALIDACIJA UPITNIKA RODITELJSKOG PRIHVAĆANJA I AKCIJE

Janina Pavić Jadrić¹, ¹Psihološki centar Antičević, Split, Hrvatska
janina.pavic@gmail.com

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati faktorsku strukturu i psihometrijske karakteristike Upitnika roditeljskog prihvaćanja i akcije (Parental Acceptance and Action Questionnaire; PAAQ; Cheron i sur., 2009) na uzorku roditelja iz Republike Hrvatske. PAAQ je ljestvica samoprocjene koja se sastoji od 15 tvrdnji te je za potrebe ovog istraživanja prevedena je s engleskog na hrvatski jezik od strane dvaju psihologa i jednog lingvističkog stručnjaka. Istraživanje je provedeno online na uzorku od roditelja. Faktorska struktura upitnika provjerena je konfirmatornom faktorskom analizom. Originalno, ljestvica ima dvofaktorsku strukturu te obuhvaća faktor nevoljnost roditelja da svjedoče negativnim emocijama svog djeteta i faktor neaktivnost roditelja u upravljanju vlastitim reakcijama na djetetove emocije. Uz to, u istraživanju je provjerena faktorska struktura na poduzorcima. Konkretno, na poduzorku roditelja čija su djeca uključena u psihološki tretman i roditelja čija djeca nisu u tretmanu. Preliminarni nalazi ukazuju na zadovoljavajuće psihometrijske karakteristike ljestvice, pridonose razumijevanju valjanosti PAAQ u hrvatskom kontekstu te omogućuju daljnju primjenu u istraživanju roditeljskih reakcija na dječje emocije. Dodatno, rezultati imaju značajne praktične implikacije u području psihološkog savjetovanja i terapijskog rada s roditeljima, posebno u kontekstu podrške roditeljima djece s emocionalnim teškoćama.

Ključne riječi: roditelji, djeca, emocije, iskustveno izbjegavanje

P29 ULOGA CRTA LIČNOSTI, SPOLA I POLITIČKE ORIJENTACIJE U OBLIKOVANJU DRUŠTVENIH STAVOVA

Luna Radević¹, Isidora Rajić², Selka Sadiković¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Novom Sadu, Srbija, ²Fakultet pravnih i poslovnih studija dr. Lazar Vrkatić, Sveučilište Union, Novi Sad, Srbija
selka.sadikovic@ff.uns.ac.rs

Ova studija istražuje kako crte ličnosti predviđaju društveni konzervativizam, inkluziju različitih skupina u društveni život i vjerovanje u teorije zavjere, analizirajući psihološke čimbenike koji oblikuju te stavove. U istraživanju je sudjelovalo 868 ispitanika (47,2 % muškaraca) u dobi od 18 do 78 godina ($M = 35,18$, $SD = 15,02$). Upitnik BFI-2 korišten je za procjenu dimenzija ličnosti, a Upitnik društvenih stavova za mjerenje stavova. Provedene su tri hijerarhijske regresijske analize, pri čemu je svaki od stavova bio kriterij, dok su prediktori uključeni slijedom: spol u prvom koraku, politička orijentacija u drugom i crte ličnosti u trećem koraku. U slučaju sve tri analize, svi modeli su bili značajni i imali najviši obuhvat objašnjene varijance u posljednjem bloku (društveni konzervativizam: $F(7, 860) = 47.62$, $p < .01$, $R^2 = .28$; inkluzija društvenih grupa: $F(7, 860) = 33.84$, $p < .01$, $R^2 = .22$; konspirativizam: $F(7, 860) = 10.49$, $p < .01$, $R^2 = .08$). Rezultati pokazuju da su muški spol i desna politička orijentacija povezani sa svim ispitivanim stavovima: društveni konzervativizam ($\beta_{\text{spol}} = -.24$, $\beta_{\text{pol. orijentacija}} = .28$), inkluzija društvenih grupa ($\beta_{\text{spol}} = -.20$, $\beta_{\text{pol. orijentacija}} = .12$) i konspirativizam ($\beta_{\text{spol}} = -.13$, $\beta_{\text{pol. orijentacija}} = .22$). Otvorenost prema iskustvu negativno predviđa konzervativizam ($\beta = -.25$), inkluziju ($\beta = -.25$) i konspirativna uvjerenja ($\beta = -.08$). Konzervativizam dodatno predviđaju negativna emocionalnost (negativno, $\beta = -.18$) i savjesnost (pozitivno, $\beta = .13$), dok je inkluzija u negativnoj korelaciji s prijatnošću ($\beta = -.29$) i negativnom emocionalnošću ($\beta = -.14$). Kod konspirativnih uvjerenja, uz nisku otvorenost, značajan pozitivan prediktor je savjesnost ($\beta = .08$). Nalazi potvrđuju da crte ličnosti modela velikih pet značajno utječu na društvene stavove, uz važnu ulogu političke orijentacije i spola u njihovom oblikovanju.

Ključne riječi: crte ličnosti, društveni stavovi, politička orijentacija, konzervativizam, BFI-2

P30 PSYCHOLOGICAL CORRELATES OF GENERATIVE AI USE AND ETHICAL ENDORSEMENT AMONG UNIVERSITY STUDENTS: A PRELIMINARY REPORT

Siniša Subotić¹, Dragana Zgonjanin², Sara Račić², Katarina Radulj³, ¹Department of Psychology & Faculty of Natural Sciences and Mathematics, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, ²Mathematics and Informatics BA Programme, Faculty of Natural Sciences and Mathematics, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, ³Physics BA Programme, Faculty of Natural Sciences and Mathematics, University of Banja Luka, Bosnia and Herzegovina
sinisa.subotic@pmf.unibl.org

Generative AI is a powerful learning tool but raises concerns about misuse. We examined how personality, anxiety, and reasoning predict AI use and ethical endorsement in 300 university students, primarily from the University of Banjaluka. HEXACO personality (BHI), anxiety (GAD-7), and reasoning (4 verbal – VR, 4 numerical – NR timed tasks) were assessed. AI use (31 descriptive categories) was rated by past-year frequency and ethical endorsement. Factor analysis grouped AI use into four dimensions: F1: General Life & Learning Assistance (M=1.56, SD=0.58), F2: Language, Searching & Summarizing Assistance (M=2.34, SD=0.89), F3: Generating, Falsifying, or Substituting Academic Tasks with AI (M=1.36, SD=0.49), F4: Math & Programming Tasks (M=1.94, SD=1.29). Ethical endorsement surpassed reported use for all factors (ds: 2.51, 1.46, 0.75, 1.29; all $p < .001$). Key correlations with AI use include: Lower Honesty-Humility $\rightarrow$ F1 ($r = -.17$, $p = .003$), F3 ($r = -.24$, $p < .001$), Higher Emotionality $\rightarrow$ F3 ($r = .16$, $p = .005$), Lower Conscientiousness $\rightarrow$ F1 ($r = -.15$, $p = .011$), F2 ($r = -.14$, $p = .013$), F3 ($r = -.13$, $p = .025$), Higher Anxiety $\rightarrow$ F1 ($r = .20$, $p < .001$), F2 ($r = .14$, $p = .012$), F3 ($r = .18$, $p = .001$), Lower VR $\rightarrow$ F3 ($r = -.13$, $p = .020$), Lower NR $\rightarrow$ F2 ($r = -.13$, $p = .020$), Higher NR $\rightarrow$ F4 ($r = .16$, $p = .006$). Key correlations with ethical endorsement include: Lower Honesty-Humility $\rightarrow$ F3 ($r = -.17$, $p = .004$), Higher Emotionality $\rightarrow$ F3 ($r = .14$, $p = .018$), Lower Openness $\rightarrow$ F3 ($r = -.16$, $p = .005$), Higher Verbal Reasoning $\rightarrow$ F1 ($r = .18$, $p = .002$), Lower Verbal Reasoning $\rightarrow$ F3 ($r = -.26$, $p < .001$), Lower Numerical Reasoning $\rightarrow$ F3 ($r = -.15$, $p = .008$). In summary, students who are less organized, less genuine, more emotional and anxious, are more likely to use generative AI, particularly for ethically questionable purposes, especially if they also have weaker reasoning skills. Additionally, students who are more emotional, less curious, and weaker in reasoning are more likely to view AI-assisted cheating as ethically acceptable.

Keywords: ethical use of generative ai, higher education, HEXACO personality traits, anxiety, cognitive reasoning

P31 MENTALIZACIJA-IMA LI ZA NJU MJESTA U SUVREMENOJ KLINIČKOJ PSIHOLOGIJI?

Mirjana Sučević Ercegovic¹, Anita Lauri Korajlija², Gabriijela Jukić³, ¹KBC Split,
²Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ³SELECTIO grupa, Zagreb, Hrvatska
msucevic.os@gmail.com

Sposobnost uspješnog snalaženja u socijalnom svijetu te prepoznavanje i upravljanje vlastitim mislima, emocijama i ponašanjima zahtijeva niz dobro koordiniranih i međuovisnih psiholoških procesa. Mentalizacija se može definirati kao „kapacitet za implicitno i eksplicitno razumijevanje nas i drugih ljudi u terminima subjektivnih stanja i mentalnih procesa“. Mentalizacija je najviše istraživana u kontekstu graničnog poremećaja ličnosti kojeg karakteriziraju izražena nestabilnost koja se proteže kroz interpersonalne odnose, raspoloženje i vlastiti identitet kao i tendencija impulzivnom ponašanju te autodestruktivnosti. Cilj ovog istraživanja bio je ispitati ulogu ranih nepovoljnih iskustava i mentalizacije u objašnjenju izraženosti simptoma graničnog poremećaja ličnosti u odrasloj dobi. Sudjelovalo je ukupno 486 sudionika čega je 330 osoba ženskog spola (67.9%) u rasponu dobi od 18 do 73 godine s prosječnom dobi $M=36.1$ ($SD=11.3$). Istraživanje je provedeno online, putem upitnika postavljenog preko SurveyMonkey platforme. Sudionici su ispunjavali Listu graničnih simptoma, Upitnik reflektivnog funkcioniranja te Revidirani upitnik nepovoljnih iskustava u djetinjstvu. Provedena je hijerarhijska regresijska analiza kojom se pokazalo da rana nepovoljna iskustva te mentalizacija objašnjavaju ukupno 32.1 % varijance simptoma graničnog poremećaja ličnosti od čega mentalizacija samostalno objašnjava 13.6 % varijance. Može se pretpostaviti kako smanjeni kapaciteti za mentalizaciju objašnjavaju teškoće emocionalne regulacije, nestabilnu sliku o sebi, interpersonalne probleme te sklonost rizičnim i autodestruktivnim ponašanjima kod osoba s graničnim poremećajem ličnosti. Adekvatan kapacitet za mentalizaciju potiče cjelovit i stabilan doživljaj sebe i drugih te njegovo jačanje kroz psihoterapijske intervencije promovira emocionalnu regulaciju i smanjuje rizik od autodestruktivnih ponašanja.

Ključne riječi: mentalizacija, rana nepovoljna iskustva, granični poremećaj ličnosti

P32 PEER-PERCEIVED POPULARITY AND AGGRESSION AMONG EMERGING ADULT WOMEN

Marija Šarić Drnas¹, Paula Pedić-Duić¹, ¹Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
marija.saric@ufzg.hr

This study examined the relationship between peer-perceived popularity and aggression with regard to its form (overt and relational) and function (proactive and reactive) among emerging adult women. Participants were female students at the Faculty of Teacher Education at the University of Zagreb (N=155). Using the sociometric method, peer-perceived popularity was assessed through nominations of peers whom participants perceived as popular or unpopular, while forms and functions of aggression were assessed using the Peer Conflict Scale (Marsee & Frick, 2007). The results showed that peer-perceived popularity plays a key role in the occurrence of proactive forms of aggression, with peer-perceived popularity being positively associated with both proactive overt and proactive relational aggression. These findings indicate that regarding all aggression types, proactive aggression is a dominant strategy among popular emerging adult women. Furthermore, proactive overt aggression also demonstrated a curvilinear relationship, suggesting that this form of aggression is present among both highly popular and low-popular young women. Proactive relational aggression, which involves more subtle forms of social manipulation, showed a linear relationship with popularity, with more popular young women more frequently employing these strategies to maintain their social status. On the other hand, reactive aggression exhibited less consistent patterns. The findings of this study contribute to the understanding of social dynamics among emerging adult women and highlight directions for further research to more thoroughly examine the role of different forms and functions of aggression and their relationship with perceived popularity during this life stage.

Keywords: peer-perceived popularity, proactive overt aggression, reactive overt aggression, proactive relational aggression, reactive relational aggression

P33 EFFECTS OF DIETARY EXPOSURE TO INSECTICIDES' RESIDUES ON SLEEP AND SLEEPINESS IN PUBESCENT BOYS: PRELIMINARY FINDINGS FROM THE FIRST WAVE OF THE PYROPECH STUDY

Patricia Tomac¹, Adrijana Košćec Bjelajac¹, Eva Anđela Delale², Marija Macan¹, Jelena Kovačić¹, Romana Gjergja Juraški³, Veda Marija Varnai¹, ¹Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb, Hrvatska, ²Institut za antropologiju, Zagreb, Hrvatska ³Dječja bolnica Srebrnjak, Zagreb, Hrvatska
ptomac@imi.hr

Insecticides, used for pest control in agriculture and food production, can pose risks to humans, especially during development. This study explored the effects of dietary exposure to organophosphate (OP) and pyrethroid (PYR) insecticides on sleep and sleepiness in pubescent boys. We analyzed data from 260 boys (11.8 ± 0.4 y) who participated in the first wave of the ongoing epidemiological PyrOPECh-Health Study (HRZZ IP-2019-04-7193). Sleep and sleepiness were assessed using the Croatian version of the School Sleep Habits Survey. Exposure to OP and PYR was estimated by combining insecticide residue data from the PyrOPECh-Total Diet Study, frequency of consumption of contaminated foods (Food Propensity Questionnaire) and portion sizes (from 24-hour dietary recalls or national/European food consumption data). School physicians evaluated pubertal development (Tanner staging) during routine physical examinations. In our sample, 51% of boys were in pre-pubertal stage (Tanner 1), while 49% reached puberty (Tanner 2-4). We conducted a series of ANCOVAs to examine the effects of PYR and OP exposure and pubertal development on sleep duration on school days and weekends, social jetlag (SJL), chronotype (MSFsc), and sleepiness while controlling for school schedule. Results indicated a significant interaction effect of OP exposure and pubertal development on both MSFsc ($p < .001$) and SJL ($p = .006$). We observed expected differences in boys with a below-median exposure level: more mature boys showed later MSFsc and greater SJL. However, these differences were not present in the group with above-median exposure levels. In conclusion, our preliminary results suggest that dietary exposure to OP, but not to PYR, could potentially affect sleep timing and chronotype in pubescent boys. Funded by the CSF (HrZZ-IP-2019-04-7193, DOK-2021-02-7823) and HumEnHealth project (European Union–Next Generation EU; Program Contract of 8 December 2023, Class: 643-02/23-01/00016, Reg. no. 533-03-23-0006).

Keywords: dietary exposure to insecticides' residues, sleep and sleepiness, pubescent boys, pubertal timing

P34 PERSONALITY CHANGES AND PSYCHOLOGICAL DISORDERS FOLLOWING HEART TRANSPLANTATION: A SCOPING REVIEW

Barbara Trlaja¹, **Ivan Buljan**¹, ¹Filozofski Fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

btrlaja@ffst.hr

Heart transplantation is a treatment for patients with refractory acute and chronic heart failure. Research has shown that recipients often face emotional and psychological challenges post-surgery, reporting symptoms of anxiety, depression, and distress. As the number of heart transplant patients grows, mental health concerns are becoming a key focus for healthcare professionals. This study assesses whether heart transplant recipients experience personality changes and psychological disorders post-transplantation, emphasizing prevalence and severity. Methods: This scoping review followed PRISMA guidelines and was registered on the Open Science Framework (OSF). A systematic search was conducted in PubMed, Web of Science, and Scopus using keywords such as “heart transplantation”, “psychological disorders”, “personality changes”, and “mental health”, along with variations of these terms. Eligible studies included quantitative research on personality changes and psychological disorders in adult heart transplant recipients, assessed with validated tools, with no publication year restrictions. One author screened studies, with uncertain cases resolved by a second author. Study characteristics and psychological outcomes were extracted into an Excel spreadsheet based on STROBE checklist categories. Results: Out of 3,134 screened titles, 22 studies underwent full-text analysis. The majority were conducted in the USA (n=7), with a median sample size of 58 participants (IQR 28–137). Nearly half lacked a control group (n=12). Depression, anxiety, and quality of life were the most frequently assessed psychological constructs. However, limited evidence supports significant psychological changes post-transplant due to small samples, uncontrolled designs, and numerous confounders. Conclusion: The results suggest a complex relationship between heart transplantation and psychological characteristics. Future studies should include pre-transplant psychological assessments, control groups, and long-term follow-ups with validated measures.

Keywords: heart transplant, personality changes, psychological disorders

P35 PSYCHOSOCIAL DETERMINANTS OF EGO INTEGRITY

Ivana Tucak Junaković¹, Emma Sasso¹, Neala Ambrosi-Randić², ¹Odjel za psihologiju, Sveučilište u Zadru, Hrvatska, ²Filozofski fakultet, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Hrvatska
itucak@unizd.hr

Erikson's theory of psychosocial development states that ego integrity is the final stage of life in which an individual successfully navigates the difficulties of old age. It entails accepting one's life as meaningful and fulfilled. Given the importance of achieving ego integrity at this stage of life, it is crucial to explore the factors that contribute to it, with key determinants including psychosocial characteristics. Therefore, the aim of this study was to examine the contribution of some psychosocial factors, specifically, generativity, optimism, resilience, and mental health, to achieving ego integrity in Croatian older adults. The data collected within the first and the second phase of longitudinal research, conducted as part of the research project of the University of Zadar "Successful aging: development and validation of an integrative multidimensional model" (IP.01.2021.21), were used. In the first phase we collected data on psychosocial determinants of ego integrity, and in the second phase, conducted a year and a half later, we examined ego integrity. 193 older people (60.6% of women), 65 to 92 years of age, participated in both phases of research and their data were used for the purposes of this work. The Life Orientation Test-Revised - LOT-R, the Brief Resilience Scale (BRS), the Loyola Generativity Scale, the Mental Health Subscale from the SF-36 questionnaire and the Short Ego Integrity Scale were administered. The results showed that older men score significantly higher on resilience and mental health measures. Furthermore, the results showed that ego integrity significantly and positively correlates with other psychosocial variables—optimism, resilience, generativity, and mental health. Finally, the regression analysis indicated that mental health was the only significant (positive) predictor of the ego integrity, pointing out the key role of mental health in achieving a sense of meaning in life.

Keywords: ego integrity, generativity, optimism, resilience, mental health, older adults

P36 PROPOSAL OF AN EVIDENCE-BASED DISCRETE TRIAL TRAINING INTERVENTION FOR CHILDREN WITH AUTISM SPECTRUM DISORDER

Tea Vranković¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska
tvrankovic@ffst.hr

Discrete Trial Training (DTT), an early intervention model based on applied behavior analysis, consists of structured teaching interactions facilitating skill acquisition in children with autism spectrum disorder (ASD). DTT core elements include discriminative stimulus, learner response, and teacher-administered consequence. While adaptations exist, no structured intervention integrates multiple modifications, and this study enhances the model by incorporating evidence-based improvements. Objective: This study aims to refine DTT for children with ASD by reviewing existing literature and integrating evidence-based modifications into a structured intervention. Methods: This scoping review examines quantitative studies on DTT for children with ASD aged 3–7 from PubMed and Scopus. Searches conducted in July 2024 yielded 92 articles, narrowed to 51 after screening. A full-text analysis identified 21 studies assessing modifications to standard DTT protocols. Teaching techniques, categorized by function (e.g. reinforcement, prompting, knowledge retention) and selected based on empirical support, were incorporated into the intervention framework. Results: This intervention integrates modifications for prompting, reinforcement, and knowledge retention. A structured prompt hierarchy is implemented, progressing from more to less intrusive prompts, supporting skill acquisition. Individualized reinforcement strategies based on pre-session preference assessments improve motivation. Sessions follow a standardized format of 10 trials with a 90% mastery criterion, ensuring consistent skill acquisition. Incorrect responses are corrected immediately, while correct responses are reinforced to maximize learning. Conclusion: This intervention model synthesizes evidence-based DTT adaptations to optimize learning in children with ASD. Empirical validation is needed through future interventional studies.

Keywords: discrete trial training, autism spectrum disorder, psychological intervention

P37 AN ANALYSIS OF REPORTING QUALITY IN CROSS-SECTIONAL STUDIES ON CYBERCHONDRIA: A META-RESEARCH STUDY

Nika Vuco¹, Ivan Buljan¹, ¹Department of Psychology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split, Croatia
nvuco@ffst.hr

Cyberchondria, marked by excessive online health searches causing increased anxiety, has recently gained attention. Most studies are cross-sectional, focusing on prevalence and risk factors, but the quality of reporting remains underexplored. Objective: This review aims to identify reporting and content characteristics of quantitative cyberchondria studies and offer recommendations to enhance transparency and reproducibility in future research. Methods: In July 2024, a literature search was conducted using the term "cyberchondria" across PubMed, Web of Science, Scopus, and Google Scholar to identify cross-sectional studies. The extraction sheet was developed using the Strengthening the Reporting of Observational Studies in Epidemiology (STROBE) checklist and the Joanna Briggs Institute (JBI) critical appraisal tool categories. Results: After duplicate removal, the search resulted in 1057 articles, with 193 included in the full-text analysis and 126 in the final review. Most studies were conducted online (n=87, 69.0%), in Turkey (n=35, 27.8%), and used convenience sampling (n=69, 54.7%). Only 8 (6.3%) studies focused on patients. Although either a long or shortened version of a Cyberchondria Severity Scale was used in most studies (n=108, 85.7%), construct validity was tested in just 5 (4.0%) studies. The principal limitations stated by the authors were the use of cross-sectional study design which limits causal conclusions (n=75, 59.5%), sample representativeness (n=86, 68.3%), and measurement validity (n=52, 41.3%). The most frequently advised suggestions for future studies were to use longitudinal and experimental designs (n=54, 42.8%). The highest risk of bias involved dealing with confounding variables (n=64, 50.8%) and their identification (n=31, 24.6%). Conclusion: Current cyberchondria research lacks sufficient evidence to generalize findings to a broader population. Pre-registered replications and longitudinal studies are needed to strengthen existing conclusions. Future research can use this review's findings to tailor its aims and protocols.

Keywords: cyberchondria, cross-sectional, reporting quality, scoping review, methodology

P38 ŠKOLSKA KLIMA U SREDNJIM STRUKOVNIM ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ PRI UVOĐENJU SIGURNOSNIH MJERA 2025. GODINE

Šimun Žepina¹, ¹Prometna škola Rijeka, Hrvatska
szepina2@gmail.com

Istraživanje je potaknuto napadom koji se dogodio u prosincu 2024. godine u Osnovnoj školi Prečko u Zagrebu. Posljedično u hrvatske škole uveden je niz sigurnosnih mjera. Jedna od komponentni školske klime je strah od nasilja i kada nema neposredne opasnosti, a on raste nakon izloženosti nasilju (Bachman i sur., 2011; Rader, 2017). Sigurnosne mjere mogu povećati strah i osjećaj nesigurnosti (Johnson i sur., 2018). Također, istraživanja su pokazala da strah uzrokovan terorističkim napadima u školi ne raste samo kod učenika škola u kojima se teroristički napad odvio, već i u drugim obližnjim školama (Kaminski i sur., 2010). Cilj ovog istraživanja bio je ispitati i usporediti školsku klimu u srednjim strukovnim školama u gradu Zagrebu s klimom u srednjim strukovnih škola u ostatku Republike Hrvatske tijekom uvođenja mjera sigurnosti. U istraživanju su sudjelovali učenici šest srednjih škola u Republici Hrvatskoj. Škole su bile s područja grada Zagreba, Rijeke, Zadra, Varaždina i Opatije. Ukupno je sudjelovalo 642 učenika među kojima je bilo 171 učenica te 471 učenika. Sudjelovali su učenici od prvog do četvrtog razreda srednje škole. Istraživanje je provedeno uz pomoć internetskog upitnika korištenjem platforme Google Obrasci. U istraživanju kao mjera školske klime koristio se Hrvatski upitnik školske klime za učenike (Velki i sur., 2014). Proveden je t test za nezavisne uzorke. U ovom istraživanju učenici su u prosjeku izrazili srednje dobru školsku klimu u svojim školama ($M=3.43$, $SD=0.81$, $SE=0.03$). Dobivena je statistički značajna razlika u klimi u školama u gradu Zagrebu i izvan grada Zagreba ($t=3.013$, $df=137.974$, $p=.003$). Škole u gradu Zagrebu imale su negativniju školsku klimu ($M=3.19$, $SD=0.86$, $SE=0.08$) u odnosu na ostale škole ($M=3.47$, $SD=0.8$, $SE=0.03$). Iako rezultati ukazuju na negativniju školsku klimu u srednjim školama u Zagrebu, potrebno je uključiti veći broj škola te dodatno ispitati moguće uzroke ovakvih rezultata.

Ključne riječi: školska klima, sigurnosne mjere, učenici, nasilje u školama

P39 KADA UČIONICA POSTANE ZONA STRESA: IZVORI STRESA I STRATEGIJE SUOČAVANJA KOD UČITELJICA RAZREDNE NASTAVE

Kristijan Žibrat¹, Zvezdan Penezić¹, ¹Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilište u Zadru, Hrvatska
kzibrat22@unizd.hr

S ciljem boljeg razumijevanja izvora stresa i strategija suočavanja sa stresom kod učiteljica razredne nastave provedeno je kvalitativno istraživanje na dvije grupe učiteljica razredne nastave osnovne škole Šime Budinića u Zadru. U fokus grupama temeljenim na polustrukturiranom vodiču sudjelovalo je 11 učiteljica koje rade s učenicima od 1. do 4. razreda. Iz rezultata je vidljivo da su učiteljice istakle kako su najčešći izvori stresa visoka očekivanja roditelja, sve veća administrativna opterećenja te promjene u obrazovnim politikama. Promjene u ponašanju učenika, uključujući manju sposobnost koncentracije i povećanu ovisnost o tehnologiji, dodatno su naglašene kao značajan stresor. Većina sudionica smatra da su izazovi veći na početku školske godine zbog potrebe za prilagodbom novih učenika i organizacije nastave. Strategije suočavanja sa stresom uključuju razgovore s kolegama, organizaciju slobodnog vremena i usmjerenost na kratkoročne ciljeve. No, sudionice su također naglasile da određene situacije, poput nedostatka podrške od strane uprave ili konflikata s roditeljima, ostaju teško rješive. Ovi nalazi upućuju na potrebu za sustavnom podrškom učiteljima u vidu smanjenja administrativnih opterećenja, pružanja edukacija o nošenju sa stresom te stvaranja platformi za dijeljenje iskustava i podrške među kolegama. Fokus na strategije suočavanja može dugoročno pridonijeti dobrobiti učitelja te kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa.

Ključne riječi: izvori stresa, razredna nastava, fokus grupa

BUJAS TALKS

OD DUBOKIH BESMISLICA DO DUBOKE DRŽAVE I NAZAD: PSIHOLOGIJA VJEROVANJA U ŠUPLJE RIJEČI

Ivana Hromatko, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Koncept podložnosti naoko dubokoumnim besmislicama (engl. "pseudo-profound bullshit receptivity") odnosi se na sklonost prihvatanju praznih, nejasnih ili pseudoznanstvenih tvrdnji kao značajnih ili dubokih, iako one nemaju stvarnu vrijednost ili temelj. Čim ste pročitali ovaj opis, znate na kojeg se vašeg prijatelja odnosi. U predavanju ćemo razmotriti neke kognitivne i socijalne mehanizme koji omogućuju ljudima da nekritički prihvate takve izjave. Osvrnut ćemo se i na ulogu ove sklonosti u razvoju vjerovanja u paranormalne pojave, teorije zavjere ili pseudoznanstvene ideje.

NESLUŽBENA VERZIJA

PSIHOLOŠKA PERSPEKTIVA OSJETA BOLI

Dragutin Ivanec, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska

Doživljaj boli od presudne je važnosti za adaptivno ponašanje pojedinca jer nas upozorava na štetno podraživanje iz okoline koje treba izbjegavati ili patološke procese u organizmu koje treba liječiti. U takvom kontekstu čini se iznenađujućim da osjetno perceptivni sustav boli može biti dosta podložan modulaciji, odnosno da jačina boli može biti promijenjena psihološkim učincima. U slučaju jakih emocija, specifičnih očekivanja ili pak usmjeravanja pažnje na nešto drugo, jačina boli može biti značajno promijenjena. U izlaganju će biti primjeri takvih situacija s osvrtom na praktičnu primjenu, ali i teorijsku osnovu u podlozi modulacije boli psihološkim čimbenicima.

NESLUŽBENA VERZIJA

USPJEŠNO SEKSUALNO STARENJE – KONCEPTUALNI MODEL I OPERACIONALIZACIJA

Aleksandar Štulhofer, Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu,
Hrvatska

Mogućnost seksualne ekspresije sve je važnija u novim kohortama starijih žena i muškaraca. Oslanjajući se na paradigmu uspješnog starenja i s njom povezane gerontološke teorije, u izlaganju ću predstaviti novi konceptualni model pozitivnog seksualnog starenja. Naglašeno nenormativnog karaktera, konceptualizacija uspješnog seksualnog starenja počiva na tri psihosocijalna procesa, čiju ću operacionalizaciju demonstrirati na primjeru dviju europskih zemalja. Novi konceptualni model mogao bi biti koristan u edukaciji i savjetodavnom rad sa starijom populacijom.

GEŠTALT I NJEGOVA LJEPŠA POLOVINA – ESTETSKI DOŽIVLJAJ OPAŽAJNIH SILA

Oliver Tošković, Odeljenje za psihologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu, Srbija

Prema hipotezi Rudolfa Arnheima, u vidnom polju djeluju tzv. opažajne sile, koje imaju sve karakteristike pojma sile, napadnu točku, smjer i intenzitet. Objekti koji se pojavljuju u vidnom polju, zavisno od svog oblika, veličine i boje mogu mijenjati polje opažajnih sila. Kada su ove sile u ravnoteži, vidni sklop/geštalt djeluje stabilno i uravnoteženo, što vodi ka doživljavanju takvog sklopa kao ugodnog i estetski preferiranog u odnosu na druge, manje uravnotežene sklopove. S druge strane, iz antičkih kanona ljepote dolazi ideja o tzv. zlatnoj proporciji, idealnom odnosu nejednakih dijelova koji je nužno estetski preferiran. Zlatni presjek se određuje kao odnos dviju podjela pri kome je količnik manjeg i većeg dijela jednak odnosu većeg dijela i cjeline (zbira manjeg i većeg dijela).

Obje hipoteze ističu važnost geometrije vidnog sklopa za estetski doživljaj. Mogu li se ove dvije hipoteze dovesti u vezu, odnosno bi li se položaji zlatnog presjeka mogli izjednačiti sa položajima u kojima su opažajne sile u ravnoteži? U seriji eksperimentalnih nalaza pokušat ćemo utvrditi postoji li estetska preferencija položaja zlatnog presjeka u određenom vidnom geštaltu, vodi li promjena vidnog geštalta promjeni polja opažajnih sila i posljedično promjeni estetske preferencije i mogu li se položaji zlatnog presjeka dovesti u vezu s položajima uravnoteživanja opažajnih sila.

NESLUŽBENÁ VERZIJÁ

PANEL RASPRAVE

GDJE JE GRANICA IZMEĐU RODITELJA I ŠKOLE?

Aleksandra Huić¹, Nina Pavlin Bernardić¹, Ivana Macuka², Natalia Dujić³, Tomislav Goldin⁴, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Odjel za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zadru, Hrvatska, ³Osnovna škola Matije Gupca, Zagreb, Hrvatska, ⁴Osnovna škola Remete, Zagreb, Hrvatska

Obrazovanje djeteta zajednički je zadatak škole i roditelja, no sve češće se postavljaju pitanja o granicama njihovih uloga. Ovaj panel će istražiti dinamičan balans između očekivanja koje škola postavlja roditeljima i obrnuto, te raspraviti o izazovima i mogućnostima za uspješnu suradnju.

NESLUŽBENA VERZIJA

KLINIČKA PSIHOLOGIJA PONOVO U DOMOVIMA ZDRAVLJA - PRILIKA KOJU (NE) PROPUŠTAMO

**Josipa Perhoč Mrla¹, Nataša Jokić-Begić², Ivana Portolan Pajić³, Gordana Kamenečki⁴,
⁵Ella Selak Bagarić, ¹Jelena Klinčević, ¹Dom zdravlja Čakovec, Hrvatska, ²Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ³Ministarstvo zdravstva, Zagreb, Hrvatska, ⁴Dom zdravlja Krapinsko-zagorske županije, Hrvatska, ⁵Centar za zdravlje mladih, Zagreb, Hrvatska**

Ministarstvo zdravstva Republike Hrvatske u suradnji s Hrvatskim zavodom za zdravstveno osiguranje i domovima zdravlja pokrenulo je Program osnaživanja mentalnog zdravlja u okviru kojeg se želi pružiti zdravstvena skrb građanima s mentalnim teškoćama osnivanjem psiholoških timova sastavljenih od kliničkih psihologa, psihologa i medicinskih sestara. Provode se intervencije primarne univerzalne prevencije, psihologijska savjetovanja osoba koje nemaju psihički poremećaj, ali su u povećanom riziku od razvoja određenog poremećaja; intervencije selektivnekundarne prevencije, savjetovanja i tretmani s osobama koje pokazuju rane znakove poremećaja, kako bi se ranom intervencijom skratilo trajanje poremećaja, te intervencije tercijarne indicirane prevencije, kurativne i rehabilitacijske intervencije, psihologijski tretmani namijenjeni smanjivanju težine i onesposobljenosti povezanih s različitim psihičkim poremećajem. U okviru programa s radom su dosad započeli psihološki timovi u nekoliko domova zdravlja u različitim županijama. Uspostavljanjem nove Mreže javne zdravstvene službe psiholozi su se nakon trideset godina vratili u domove zdravlja. Navedeno je važan preduvjet za pokretanja posebne reformske mjere osnivanja dispanzera za mentalno zdravlje pri domovima zdravlja i mobilnih timova. Nalazimo se u iznimno važnom trenutku za kliničku psihologiju u Hrvatskoj. 27. Bujasovi dani psihologije važno su mjesto na kojem se panel raspravom žele artikulirati obilježja modela dobre kliničke prakse i standarda stručnog psihologijskog rada u domovima zdravlja utemeljenih na znanstvenim spoznajama kliničke psihologije, u području istraživanja, psihodijagnostike i psihologijskih tretmana. Objedinjujući znanstvene spoznaje kliničke psihologije o važnosti psihologijskih intervencija na preventivnoj razini za osnaživanje mentalnog zdravlja, iskustva kliničkih psihologa u osnivanju i radu psihologijskih timova u Domovima zdravlja i smjernice uvaženih gošća, raspraviti će se o aktualnom stanju i smjernicama.

**KAKO PSIHOLOGIJA MOŽE POMOĆI MENADŽMENTU U OBLIKOVANJU
USPJEŠNIJIH I SRETNJIH ORGANIZACIJA? POGLED IZ ZNANOSTI I PRAKSE**

Maja Parmač Kovačić¹, Zvonimir Galić¹, Zoran Sušanj², Tanja Pureta³, Veseljka

Lovrić⁴, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci, Hrvatska, ³Ramiro d.o.o.,

Zagreb, Hrvatska, ⁴Prava formula d.o.o., Zagreb, Hrvatska

Istraživanja iz organizacijske psihologije pokazuju da mnogi menadžeri ne uspijevaju u ključnom zadatku – vođenju ljudi, što rezultira niskom angažiranošću zaposlenika. Sve češće organizacije prepoznaju potrebu za stručnom pomoći u upravljanju ljudskim potencijalima. Ovaj panel pružit će uvid u najnovije spoznaje iz psihologije vođenja te raspraviti najbolje prakse za oblikovanje učinkovitijih i sretnijih organizacija.

MOGU LI PSIHOLOZI U ORGANIZACIJAMA POTAKNUTI MENADŽERE DA SE UČINKOVITO I MOTIVIRANO NOSE S IZAZOVIMA UPRAVLJANJA NAJVAŽNIJIM RESURSOM ZA USPJEH – LJUDIMA

Tanja Pureta¹, Mojca Domiter², Moira Homan³, Antonija Kapović⁴, Dario Car⁵,

¹Ramiro d.o.o., Zagreb, Hrvatska, ²Atlantic grupa, Zagreb, Hrvatska, ³Podravka, Koprivnica, Hrvatska, ⁴Bugatti Rimac, Sveta Nedelja, Hrvatska, ⁵DeeP Project d.o.o., Zagreb, Hrvatska

Najnovije ispitivanje povezanosti stilova rukovođenja, angažiranosti zaposlenika i uspjeha hrvatskih organizacija, koje je poduzeće Ramiro provelo u jesen 2024., potvrđuje rezultate sličnih domaćih i međunarodnih ispitivanja, a to su:

- Menadžeri sebe procjenjuju značajno više posvećenima radu s ljudima nego što ih takvima vide zaposlenici kojima rukovode o Menadžeri procjenjuju da redovito inspiriraju, motiviraju i intelektualno potiču zaposlenike na angažiran i učinkovit rad
- Zaposlenici menadžere doživljavaju kao dominantno osobno posvećene operativnim aktivnostima
 - U radu sa zaposlenicima više se usmjeravaju na traženje pogrešaka u njihovom radu
 - Kada pronađu greške, u pravilu gube povjerenje u zaposlenike i preuzimaju posao na sebe, umjesto da ih koriste kao poluge za razvoj zaposlenika
 - Ne znaju delegirati zadatke na način da postave jasan cilj i prate njegovo ostvarenje
 - Delegiraju male nepovezane dijelove zadatka, umjesto većih, cjelovitih zadataka koji traže aktivniji angažman zaposlenika, što ih puno više motivira
 - Ne primjećuju i ne nagrađuju ostvarenje rezultata
 - Ipak, nastoje se prema zaposlenicima neformalno ponašati prijateljski i izlaziti im ususret kad su u pitanju njihove privatne potrebe
- Zaposlenici koji imaju menadžere koji ih adekvatno vode (transformacijske s dobrim transakcijskim temeljem) su značajno angažiraniji u radu
- Organizacije u kojima ima značajno više transformacijskih menadžera su tržišno uspješnije
- Najslabiji učinak i najnemotiviranije zaposlenike imaju organizacije s menadžerima koji se ponašaju pasivno-izbjegavajuće u kontekstu vođenja zaposlenika.

U panelu sudjeluju psiholozi koji se bave upravljanjem ljudskim potencijalima. Cilj panela je propitivanje koliko su psiholozi u hrvatskim organizacijama angažirani na razvoju voditeljskih vještina menadžera, koliko su pritom uspješni te što bi još mogli napraviti da menadžerima olakšaju i motiviraju ih za važan, ali često i izazovan posao vođenja ljudi.

MENTALNO ZDRAVLJE KROZ GENERACIJE: OD STIGME DO STATUSNOG SIMBOLA

Matea Šoštarić¹, Nataša Jokić Begić¹, Tanja Babić Franjkić², Sanja Šimleša³, Ella Selak Bagarić⁴, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ²Psihološki centar Val, Zagreb, Hrvatska, ³Odsjek za logopediju, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska, ⁴Centar za zdravlje mladih, Zagreb, Hrvatska

Promjene u društvenom kontekstu, kulturnim normama i dostupnosti psiholoških usluga oblikovale su percepciju mentalnog zdravlja kroz generacije. Dok starije generacije često vide psihičke poremećaje kao tabu i terapiju kao znak slabosti, mlađe generacije sve više prihvaćaju terapijski proces i dijagnoze, dijelom zahvaljujući normalizaciji mentalnog zdravlja na društvenim mrežama. Cilj ovog panela je otvoriti raspravu o destigmatizaciji mentalnog zdravlja, očuvanju profesionalnosti i integriteta struke te prilagodbi terapijskih pristupa suvremenim potrebama. Panel je namijenjen praktičarima i istraživačima koji žele dublje razumjeti generacijske razlike i njihove implikacije na kliničku praksu.

PREDSTAVLJANJE PSIHOLOGIJSKIH INSTRUMENATA I KNJIGA

PRIKAZ SUSTAVA PSIHOLOGIJSKIH TESTOVA - TESTLAB

Damir Ljubotina¹, ¹Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
dljubotina@ffzg.hr

Tijekom proteklih godina na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu razvijen je sustav psihologijskih testova TESTLAB. Izrada sustava započela je 2007. u okviru projekta «Razvoj, standardizacija i psihometrijska validacija testova kognitivnih sposobnosti» (voditelj projekta: dr. sc. Damir Ljubotina). Sustav se trenutno sastoji od 42 različita klasična i računalna testa (s više od 1700 zadataka) podijeljenih u više kategorija prema predmetu mjerenja. Veći dio testova validiran je u okviru klasične i moderne teorije testova dok je za dio testova proces validacije u toku. Dio testova razvijan je pod konceptom banke zadataka te omogućuje kreiranje testova različite duljine i težinske primjerenosti. Pored toga moguće je različito kombiniranje testova i njihovih oblika u baterije ovisno o namjeni. Testovi mogu imati široku primjenu u različitim područjima psihološke prakse, dijagnostici, selekciji i istraživanjima. U nastavku je popis testova:

Verbalni testovi inteligencije: Verbalna serija inteligencije VSI (koju sačinjava 5 testova: Test verbalnih nizova, Test serije brojeva, Test bitnih obilježja, Test zajedničkih obilježja, Test analogija) te Test problemskih zadataka.

Neverbalni testovi inteligencije: Test S i Test N. Kognitivne sposobnosti: Baterija testova divergentnog mišljenja, Test anagrama, Test logičkih izvoda, Test razumijevanja teksta, Test numeričkog faktora.

Testovi perceptivnih sposobnosti: Test plašteva, Baterija testova perceptivne brzine, Test 2D rotacija, Test 3D rotacija, Test skrivenih riječi, Test skrivenih simbola.

Računalni testovi pamćenja: Test pamćenja likova, Test pamćenja alfanumeričkih nizova, Test prostornog pamćenja, Test pamćenja teksta. Računalni testovi brzine učenja: Test učenja labirinta, Test brzine učenja pseudoriječi, Test brzine učenja uparivanjem riječi i likova.

Testovi jezičnih kompetencija: Test rječnika, Test antonima i sinonima, Test poznavanja hrvatskih frazema, Test pravopisa i gramatike.

Testovi znanja i općeg obrazovanja: Test poznavanja hrvatske kulture, Test aktualne informiranosti, Test stranih izraza i frazema.

Računalni testovi brzine kognitivnog procesiranja: Test brzine jednostavne senzomotorne reakcije, Test brzine jednostavne izborne reakcije, Test brzine razumijevanja sadržaja riječi, Test brzine razumijevanja sadržaja rečenica, Test brzine rješavanja jednostavnih problema.

BELBINOVE TIMSKE ULOGE – SUSRET ZNANOSTI I HR PRAKSE

Ana Petelinšek¹, ¹Selectio grupa, Zagreb, Hrvatska
ana.petelinsek@selectio.hr

Ovo predavanje istražuje kako Belbinov model timskih uloga povezuje znanstvenu teoriju s praktičnim izazovima u upravljanju ljudskim resursima. Fokus će biti na primjeni Belbinovog modela u ključnim HR procesima poput selekcije, razvoja zaposlenika, timskog rada i leadershipa.

Ključne teme:

Selekcija i regrutacija – Kako koristiti Belbinov model za bolje razumijevanje kandidata i kreiranje uravnoteženih timova

Razvoj zaposlenika - Identifikacija potencijala i prilagođavanje razvojnih planova prema timskim ulogama

Timska dinamika i suradnja - Kako prepoznati i balansirati timske uloge za veću učinkovitost i bolje odnose

Leadership i upravljanje timovima - Kako menadžeri mogu koristiti Belbinov model za vođenje i motiviranje zaposlenika

Organizacijska kultura i promjene - Na koji način Belbin pomaže u prilagodbi timova na nove poslovne izazove

GUBITAK, TUGOVANJE, PODRŠKA – 3. IZMIJENJENO I DOPUNJENO IZDANJE

Autorica: **Lidija Arambašić**

Nakladnička kuća: **Naklada Slap**

Godina izdanja: 2025.

Ovo je prva knjiga u Hrvatskoj koja obuhvaća brojne aspekte gubitka, tugovanja i pružanja podrške tugujućim ljudima, sada u svom 3. izmijenjenom i dopunjenom izdanju.

Knjiga se sastoji od 4 poglavlja. U prvom je riječ o gubicima: o univerzalnosti njihove pojave, o njihovim vrstama i obilježjima te o tome kako ljudi reagiraju na gubitak. Drugo poglavlje bavi se tugovanjem, prirodnim procesom koji se odvija nakon gubitka. Treće poglavlje odnosi se na pružanje podrške tugujućim ljudima i u njemu je riječ o podršci koju tugujući dobivaju od tzv. prirodnih pomagača (članova obitelji, prijatelja, rodbine...), ali i o načelima pružanja stručne podrške tugujućima kad se za tim pokaže potreba. U četvrtom poglavlju autorica razmatra pitanje je li sudjelovanje u istraživanju o gubicima i tugovanju stresno ili tugujućima može i koristiti.

U 3. izmijenjenom i dopunjenom izdanju knjige uvedene su brojne novosti: dodani su okviri s primjerima iz literature, novi okviri, slike i tablice u svim poglavljima knjige, sadržaji o poremećaju produljenog tugovanja, popisi naslova svih okvira, slika i tablica, brojne suvremenije i posve suvremene reference u tekstu i popisu literature, pjesme autoričine sestre i drugih autora te brojni dijelovi teksta u svim četirima poglavljima, kazalo pojmova i autora, a stilski je doručeno na način da tekst bude još pitkiji i lakši za praćenje i razumijevanje nego u prethodnim izdanjima.

Knjigu će predstaviti autorica Lidija Arambašić, recenzentice Nataša Jokić Begić, Bruna Profaca i Linda Rajhvajn Bulat te Biserka Matešić, direktorica Naklade Slap.

OBRAZOVANJE ZA EMOCIONALNU PISMENOST

Autorice: **Anela Nikčević-Milković i Ana Jerković**

Nakladnička kuća: **Naklada Jesenski i Turk i Sveučilište u Zadru**

Godina izdanja: 2025.

Djelo „Obrazovanje za emocionalnu pismenost“ nastoji dati znatni doprinos u području poticanja i razvoja emocionalne pismenosti u okviru odgoja i obrazovanja. Djelo se sastoji od tri dijela: teorijskog, znanstveno-istraživačkog i stručnog. U teorijskom dijelu definirani su svi relevantni konstrukti poput emocionalne inteligencije, emocionalne kompetencije i emocionalne pismenosti, opisani su načini mjerenja emocionalne inteligencije i mjerni instrumenti. Objašnjene su afektivne dimenzije odgojno-obrazovnog procesa, razvojne karakteristike socijalno-emocionalnih kompetencija te opisane ključne socijalno-emocionalne kompetencije. Potom je objašnjen pojam odgoja i obrazovanja za emocionalnu pismenost, opisan način unaprjeđenja mentalnog zdravlja i dobrobiti u društvenoj zajednici. Na kraju ovog dijela opisani su programi poticanja razvoja emocionalne pismenosti. U drugom dijelu knjige prikazano je istraživanje osobnih i roditeljskih prediktora emocionalne pismenosti i uspjeha u školi osnovnoškolaca. Treći dio knjige odnosi se na projekt „Razvoj emocionalne pismenosti učenika osnovne škole“ koji je u Osnovnoj školi Petar Berislavić u Trogiru stručna suradnica psihologinja pokrenula i uz pomoć uprave škole, nastavnika, učenika i roditelja uspješno realizirala. Projekt je za cilj imao poticanje razvoja emocionalne pismenosti učenika, nastavnika i ostalih djelatnika škole, roditelja te dionika u zajednici, s namjerom da isti posluži kao model preventivnog programa za osnovne škole i druge odgojno-obrazovne ustanove. Evaluacija provedenih aktivnosti pokazuje njihovu korisnost i zanimljivost, a autorica daje korisne materijale koji su korišteni u realizaciji različitih aktivnosti u okviru ovog projekta.

Knjigu će predstaviti autorice Anela Nikčević-Milković i Ana Jerković, te recenzenti Sanja Tatalović Vorkapić i Dario Vučenović.

Predstavljanje knjige Medicinske naklade i Klinike za psihijatriju Vrapče

MENTALNO ZDRAVLJE I DIGITALNE TEHNOLOGIJE: DIJAGNOSTIKA, TERAPIJA, EDUKACIJA

Urednice: Tihana Jendričko, Iva Žegura i Petrana Brečić

Nakladnička kuća: Medicinska naklada i Klinika za psihijatriju Vrapče

Godina izdanja: 2024.

O knjizi: Knjiga na sustavan i sveobuhvatan način, prva na ovim prostorima, prikazuje ulogu i važnost primjene digitalnih tehnologija u zaštiti psihičkog zdravlja, s posebnim naglaskom na dijagnostiku, terapiju i edukaciju. Donosi rezultate svakodnevnog rada i bogatog iskustva djelatnika prvog i središnjeg telepsihijatrijskog centra u Hrvatskoj uspostavljenog u sklopu Klinike za psihijatriju Vrapče potkraj 2022. godine. Knjiga obuhvaća zajednički doprinos 41 autora i autorice. Sadrži 40 poglavlja koja su podjeljena u 5 tematskih cjelina: 1. Odrednice online pristupa zaštiti mentalnog zdravlja: nastanak, razvoj, praksa i edukacija, 2. Online pristup u radu zdravstvenih profesija i suradnih struka, 3. Online pristup u sklopu psihoterapijskih modaliteta- individualni, partnerski, grupni, 4. Rad sa specifičnim problemima i populacijama, 5. Profesionalni, tehnički i etički uvjeti za online zaštitu mentalnog zdravlja i evaluacija online terapije.

Knjigu će predstaviti: Marko Ćurković, Aleksandar Savić, Anđa Raič, Iva Žegura